

D E T

K G L



B I B

L I O

T E K

ÅRSBERETNING

2012

COPENHAGEN, DENMARK  
May 31, 2012



THE ROYAL LIBRARY  
National Library of Denmark and the



ÅRSBERETNING

2012

*Forsidemotiv*

Den amerikanske udenrigsminister Hillary Clinton valgte i forbindelse med sit officielle besøg i Danmark den 31. maj 2012 Det Kongelige Bibliotek som ramme for mødet med et nyt publikum. Heldige studerende fra bibliotekets studenterklub Students Only! fik mulighed for at stille toppolitikeren spørgsmål om politik og karriere

*Bagsidemotiv*

Plakat til udstillingen Skatte i Det Kongelige Bibliotek, der åbnede som semi-permanent udstilling af nogle af Det Kongelige Biblioteks største klenodier i Montana-salen den 8. maj 2012. Udstillingen er iscenesat af den russiske popkunstner Andrey Bartenev (f. 1969) og rummer et udvalg af de fineste, største og mest værdifulde håndskrifter, bøger, billeder, breve og andre værker fra bibliotekets samlinger

Årsberetning 2012 er baseret på bidrag fra Det Kongelige Biblioteks afdelinger og er redigeret af Lisbet Crone Jensen

Summary er oversat af Vibeke Cranfield

**Konceptdesign:** Kontrapunkt a/s

**Layout og produktion:** Phoenix Design Aid A/S, ISO 14001 miljøcertificeret og CSR-certificeret efter DS49001

**Tryk:** Scanprint

**Papir:** Papiret er officielt miljøgodkendt FSC-papir og trykt med planteoliefarve uden opløsningsmidler. FSC er et internationalt bæredygtighedsmærke, der garanterer, at træet kommer fra et bæredygtigt skovbrug, hvor der er taget hensyn til miljø, biodiversitet samt skovbrugernes socioøkonomiske forhold. Det opfylder de i ISO 9706:1994 fastsatte krav til langtidsholdbart materiale.

**Foto:** Alle fotos er taget af Fotografisk Atelier, Det Kongelige Bibliotek, med mindre andet angives

**Svanemærket:** Tryksagen er mærket med det nordiske miljømærke Svanen. Licens nr. 541 231

Det Kongelige Bibliotek  
Postboks 2149  
1016 København K  
Tlf: 33 47 47 47  
www.kb.dk  
kb@kb.dk

**Oplag:** 1.100 eks.

ISBN: 978-87-7023-086-5  
ISSN: 0909-9093

FORORD	5	
FOKUS:	13	<i>Sponsorering, fondsstøtte og partnerskaber</i>
FOKUS:	17	<i>Nationens skatte i internationalt perspektiv.</i> <i>Permanent bog- og kulturhistorisk udstilling i Danmarks Bogmuseum</i>
NATIONALBIBLIOTEKET	23	Nationalbibliotekets opgaver, ydelser og materialeanskaffelsesbevilling
FOKUS:	31	<i>Nationalbiblioteket nyorganiseres fra 2013</i>
	35	Nationalbibliografien
FOKUS:	39	<i>Indsamling af digitalt fødte privatarkiver i fremtiden. MyArchive.kb.dk – selvføle- ring af digitalt født kulturarvsmateriale</i>
	41	Pligtafleveringsafdelingen
FOKUS:	45	<i>Det Kongelige Bibliotek har købt samlinger fra de europæiske partnerbiblioteker i Early European Books</i>
	47	Håndskriftafdelingen
FOKUS:	52	<i>Unikaene i Karen Brahes Bibliotek digitaliseret</i>
FOKUS:	54	<i>Teaterarkivalier til Det Kongelige Bibliotek</i>
	56	Katalogsektionen
	57	Kort- og Billedafdelingen
FOKUS:	65	<i>Danmark set fra luften – før Google. Luftfotoportalen Danmark set fra luften åbnet</i>
	72	Musik- og Teaterafdelingen
FOKUS:	76	<i>Dansk Center for Musikudgivelse</i>
FOKUS:	78	<i>J.P.E. Hartmanns samlede klavermusik i ny udgave</i>
	80	Orientalisk og Judaistisk Afdeling
FOKUS:	81	<i>Danske bøger 1701-1900 kan nu bestilles som søgbare PDF-filer – en gratis service, tilgængelig for alle</i>
	83	Dansk Folkemindesamling
	88	Bevaringsafdelingen
FOKUS:	92	<i>Wikipedian in residence på Det Kongelige Bibliotek</i>
	94	Digital Bevaring
FOKUS:	97	<i>Det Kongelige Biblioteks digitale samlinger</i>
	99	Kulturafdelingen
FOKUS:	114	<i>Diamantinformation</i>
	116	Forskningsafdelingen
FOKUS:	126	<i>Centrale kilder til den tyske besættelsespolitik i Danmark udgivet. Werner Bests korrespondance med Det Tyske Udenrigsministerium 1942-1945</i>
FOKUS:	133	<i>Internationalt videnskabeligt symposium "Of Chronicles and Kings" på Det Kongelige Bibliotek</i>

<b>KØBENHAVNS UNIVERSITETSBIBLIOTEK</b>	135	Universitetsbibliotekets opgaver
<b>FOKUS:</b>	138	<i>KUBIS-2-aftalen</i>
	141	Det Humanistiske Fakultetsbibliotek
	144	Det Natur- og Sundheds- videnskabelige Fakultetsbibliotek
	148	Københavns Universitetsbibliotek City Det Samfundsvidenskabelige Fakul- tetsbibliotek
	150	KUB Diamanten
<b>FOKUS:</b>	151	<i>Digitalt Arkiv for Studenteropgaver</i>
<b>FÆLLESOMRÅDET</b>	153	Digital Infrastruktur og Service
<b>FOKUS:</b>	157	<i>Retrodigitalisering på Det Kongelige Bibliotek</i>
<b>FOKUS:</b>	159	<i>#Hack4DK</i>
	160	Administrationsafdelingen
<b>FOKUS:</b>	164	<i>Det Kongelige Biblioteks brug af studentermedhjælpere</i>
	165	Teknikområdet
	171	Samlet regnskab for materiale- anskaffelser
	173	Personalia
<b>MEDARBEJDERFORENINGER</b>	175	Kunstforeningen
	177	Personaleforeningen
<b>STATISTIK</b>	179	
<b>RÅD &amp; UDVALG</b>	193	
<b>PUBLIKATIONER</b>	205	
<b>MEDARBEJDERE</b>	219	
<b>SUMMARY</b>	231	

## Forord

af direktør Erland Kolding Nielsen

Mens 2011 på mange felter var et helt usædvanligt år, hvilket afspejler sig i den hidtil mest omfattende årsberetning på knap 300 sider, blev 2012 mere normalt, eller ordinært, om man vil. Og dog er der på flere områder sket banebrydende ting!

### Generelle politisk-økonomiske forhold

Rammeaftalen 2011-14<sup>1</sup> er halvvejs gennemført, og målopfyldelsen er lykkedes som planlagt, men samtidig fortsætter de bebudede nedskæringer på alle områder under den nye centrum-venstregering. Der synes ikke i en overskuelig fremtid at være politisk ønske eller vilje til at aflyse dem, endsi- g omfordele statslige midler til kulturområdet, uanset at det ikke er alle områder, der skal bære de samme nedskæringer.

En konsekvens af den generelle økonomiske krise, især i den vestlige verden, herunder Europa og Danmark, samt vanskelighederne igennem mange år med at styre den kommunale sektors og det sociale områdes enorme udgifter betyder, at der nu gennem en særlig *budgetlov* indføres en ny og meget strammere udgiftsstyring også i staten med krav om meget mere præcis forhåndsbudgettering af bevillingerne helt ned på månedsniveau, dvs. ikke længere bare på kvartals- eller årsniveau. Det gælder alle institutioner og alle niveauer i de enkelte institutioner. Der er tale om en voldsom bureaukratisering, og frihedsgraderne m.h.t. at disponere bliver stærkt indskrænket, reserverne formindskes, og der vil ikke være garanti for, at uforbrugte midler kan overføres til næste år eller i så fald genanvendes til det oprindelige disponerede formål. Det stiller krav om



en større fokusering på budgetplanlægning, præcis disponering og levering samt betaling til tiden. Kravene vil således også gælde vore leverandører.

Jeg anser ikke denne nye politik for hensigtsmæssig på alle områder, hvilket jeg allerede har tilkendegivet i diverse statslige fora. Det har jo ikke været institutionsområdet i staten, der har lidt under manglende økonomisk styring. Og en række områder i en kultur- og forskningsinstitution som Det Kongelige Bibliotek kræver langsigtet planlægning og dermed mulighed for opsparing til større anskaffelser, forskningsplanlægning, matchning og medfinansiering af større offentligt, EU- eller privatfinansierede projekter m.v.

### Københavns Universitets Biblioteksservice (KUBIS)

Den 20. december underskrev Københavns Universitet og Det Kongelige Bibliotek ved rektor, professor Ralf Hemmingsen og jeg selv den nye KUBIS-2-aftale, der efter 5 år afløser den tidsbegrænsede aftale af 25. juni 2007. Aftalen er permanent og afslutter dermed de senere årtiers strukturelle integrationsproces imellem Københavns Universitets meget forskellige bibliotekstjenester i og uden for Det Kongelige Biblioteks regi, og skal ses som en modreaktion på den opdeling, adskillelse og dublering, der startede med Bibliotekskommissionens anbefalinger i

<sup>1</sup> Se bilagene til Årsberetning 2011, ss. 230-275.



1927. Integrationen tog sin begyndelse med fusionen imellem Det Kongelige Bibliotek og det daværende Universitetsbiblioteks 1. afdeling i 1989/90, fortsatte i 2004/05 med fusionen imellem Det Kongelige Bibliotek og Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek (før 1990 kaldet Universitetsbiblioteks 2. afdeling) og dannelsen af KUBIS (Det Kongelige Biblioteks universitetsbiblioteksdel og Universitetets egne biblioteker, inkl. det tidligere Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek og Danmarks Farmaceutiske Bibliotek) i 2007/08. Når man ser tilbage på de 27 år, denne udvikling har stået på, kunne man forledes til at tro, at det har været en bevidst strategisk planlagt udvikling fra min og Det Kongelige Biblioteks side. Men det ville være historieforfalskning at hævde det! Kun fusionen imellem Universitetsbiblioteks 1. afdeling og Det gamle Kongelige Bibliotek var planlagt, men dens resultater og forløb har måske været en – blandt mange – vigtig forudsætning for, at både Kulturministeriet og ikke mindst Københavns Universitet fra 2004 begyndte at tænke anderledes.

Med KUBIS2-aftalen sattes også punktum for en intern proces, der har kørt igennem hele 2012, og som var den vigtigste udvikling på Universitetsbibliotekets område i det forgangne år. I juni måned barslede KUBIS-2-arbejdsgruppen med en rapport med 4 modeller for at gøre KUBIS-konstruktionen permanent. Rapporten blev over sommeren behandlet af ledelsesgrupperne ved Københavns Universitet og Det Kongelige Bibliotek, der begge pegede på model B, som også fik tilslutning i Det Kongelige Biblioteks samarbejdsudvalg. Model B er en videreførelse af KUBIS-1-ordningen med fælles biblioteks faglig ledelse af al universitetsbiblioteksbetjening i universitetsbibliotekarens person. Den personalemæssige ledelse i snævrere forstand fortsætter som et delt

ansvar, idet den på Det Kongelige Biblioteks institutionelle område påhviler universitetsbibliotekaren og på universitetsområderne dekanerne.

Denne udvikling er sagligt set meget positiv for udviklingen af biblioteksbetjeningen af Københavns Universitet og i et internationalt perspektiv også den rette ikke mindst i lyset af den digitale udvikling, men den er også et markant skulderklap til Det Kongelige Bibliotek: for fem år siden gik vi ind i denne opgave under ret så vanskelige vilkår. Det er dybt tilfredsstillende, at vi har kunnet vise os som både en troværdig og så god en partner for Københavns Universitet, at man nu har permanentgjort KUBIS-2-aftalen – og med en vicedirektør fra Det Kongelige Bibliotek som biblioteks faglig leder af den samlede biblioteksvirksomhed ved universitetet. Lederne – også på universitetsområdet – har selvfølgelig ydet en stor indsats for

*Rektor for Københavns Universitet, professor Ralf Hemmingsen og Det Kongelige Biblioteks direktør, Erland Kolding Nielsen, fejrer underskrivelsen af KUBIS-2-aftalen, som gør KUBIS-konstruktionen permanent*





dette, men afgørende har også været medarbejdernes lange, seje træk med at levere god service.

### **International evaluering**

I maj måned gennemførtes en international evaluering af KUBIS' opgaver og tjenester. Evalueringspanelet bestod af universitetsbibliotekarerne fra Oslo, Stockholm, Wien, Ghent, Karlsruhe og den tidligere chef for Haas Business Library i Berkeley, San Francisco.

Evalueringen var gennemgående positiv. Fra den generelle konklusion skal citeres følgende (i oversættelse): "Vore iagttagelser viser, at KUBIS' innovationsmål er blevet opfyldt. KUBIS-organisationen har været den drivende kraft bag mange serviceforbedringer siden 2008. Organisationen har udviklet sin service fra ret traditionel service til innovativ og brugerfokuseret – på tværs af en meget kompleks struktur ... KUBIS-medarbejderne udviser et imponerende engagement i deres arbejde og betjeningen af studerende, forskere og undervisere. Vi havde glimrende samtaler med biblioteksmedarbejderne og hørte om mange interes-

sante og nyttige ideer, som vi vil bruge, når vi kommer hjem."

Forud for evalueringen var gået en stor brugerundersøgelse, som viste en samlet tilfredshed, dvs. kategorierne "god/meget god" på 96 %. For så vidt angår kategorien "meget god" lå denne i 2010 på 16 % og steg til 38 % i 2012.

### **Outreach-aktiviteter**

I den engelsktalende verden er der opstået et begreb, "outreach", som dækker over det fænomen, at en institution rækker ud til bredere grupper end dem, den primært skal betjene, ofte med et kulturelt eller socialt sigte. Ved Universitetsbiblioteket har der i det forløbne år udviklet sig en række aktiviteter, som falder under dette begreb.

Først og fremmest skal nævnes studenter-netværket *Students Only!*<sup>2</sup> for alle studerende i København, der i foråret havde en af sine største succeser med besøget af den amerikanske udenrigsminister *Hillary Clinton* i Dronningesalen, et arrangement, der bragte Det Kongelige Bibliotek på New York Times' elektroniske forside. Det var det hidtil mest markante af mange arrangementer i et samlet program, der er spændende og fantasifuldt, og som trækker et stort antal studerende til huse – ikke mindst til det årlige, fabelagtige festarrangement ved semesterstart i september, der blev gennemført for tredje gang. Det er Kulturforskningen i samarbejde med Universitetsbiblioteket, der står for *Students Only!* som Nationalbibliotekets kulturtilbud til Københavnsområdets universitetsstuderende. Netværket sponsoreres af Siemens A/S.

Både *Det Samfundsvidenskabelige og Det Humanistiske Fakultetsbibliotek* har udvik-

<sup>2</sup> Se fokusartiklen i Årsberetning 2008, ss. 84f.



Det Kongelige Bibliotek fik i 2012 besøg af den amerikanske udenrigsminister Hillary Clinton. Det trak fulde huse til Dronningesalen i Den Sorte Diamant



let udstillings- og arrangementsaktiviteter, ved Det Humanistiske Fakultetsbibliotek kaldet *li'Thouse*,<sup>3</sup> med sigte på at trække en bredere kreds af personer til biblioteket. Ved Det Samfundsvidenskabelige Fakultet har det tilsvarende initiativ et forskningsformidlingsmæssigt perspektiv. Enkelte aktiviteter kan tiltrække sig betydelig offentlig opmærksomhed, som det sås med en mindre plancheudstilling om det armenske folkemord i 1915.

### **Nationalbiblioteket Nyorganiseringen af Nationalbiblioteket**

Efter en grundig undersøgelses- og forberedelsesfase,<sup>4</sup> der tog sin begyndelse i august 2011, afgav en dertil nedsat Arbejdsgruppe sin store *Rapport af 29. marts 2012*.

<sup>3</sup> Se fokusartiklen *ndf*.

<sup>4</sup> Se *Årsberetning 2011*, s. 10f, artiklen "Nationalbiblioteket ved korsvejen. Den digitale indholdsrevolution og dens konsekvenser i fremtiden", Magasin fra Det Kongelige Bibliotek, 25.1, 2012, ss. 43-57 og fokusartiklen *ndf*.

Efter yderligere en intensiv intern konsultationsproces herom i sommeren og efteråret blev en ny organisation udmeldt i november med henblik på ikrafttrædelse d. 1. januar 2013. Den repræsenterer den største enkelte organisationsændring siden 1780 og har til formål at opruste Danmarks Nationalbibliotek til at løse sine opgaver i den digitale verden, der udvikler sig med stor hast, og hvor lovgivning, ministerium og omgivelser også har svært ved at følge med.

Den nye organisation afskaffer naturligvis ikke *samlingsbegrebet*, der vil fortsat være bog-, håndskrifts-, musik-, teater-, billed-, kort-, plakat-, tegnings-, folkeminde- og andre samlinger, men de analoge/fysiske samlinger vil fremover ikke være konstituerende for organisations- og afdelingsstrukturen. De hidtidige seks samlingsafdelinger lægges sammen til én *Nationalsamlingsafdeling* under et ledelsesteam på indtil videre tre ledere. Derudover bevares de hidtidige tre *funktionsafdelinger*, dvs. Bevarings-, Kultur- og Digital

**DET KONGELIGE  
BIBLIOTEK****Benyttelse af Det  
Kongelige Bibliotek  
2012**

7.909.089 i alt udlån

**heraf:**

290.479 hjemlån m.m.  
104.910 fotokopier og  
fotografier  
29.011 institutlån Kbhvns  
Univ.  
95.160 læsesalslån  
7.389.529 elektroniske lån

**2011**

6.638.128 i alt udlån

**heraf:**

306.022 hjemlån m.m.  
89.703 fotokopier og  
fotografier  
31.164 institutlån Kbhvns  
Univ.  
99.444 læsesalslån  
6.111.795 elektroniske lån

**Benyttelse:****2012**

33.681 aktive lånere  
194.147 forespørgsler  
(basal vejledning)

**2011**

35.702 aktive lånere  
164.061 forespørgsler  
(basal vejledning)

Bevaringsafdelingerne, og *Forskningsafdelingen* overføres organisatorisk til Nationalbiblioteksområdet, alle under deres nuværende ledere.

Dertil kommer en række *teams med fokus på digitale opgaver* på tværs af hele Nationalbiblioteksområdet, der etableres ad hoc og vil være karakteriseret af en hidtil ukendt fleksibilitet m.h.t. ressourcer og forvaltning og indsats alt efter aktuelle behov og prioriteringer.

Afdelingsledelsen for den nye afdeling udgøres af nationalsamlingschef, førstebibliotekar, cand.mag. *Anne Ørbæk Jensen* og to vicenationalsamlingschefer, med overarkivar, ph.d. *Else Marie Kofod* som den ene. Den anden stilling besættes efter opslag i 2013. Overarkivar, cand.mag. *Ivan Boserup* fortsætter som chefkonsulent med ansvar for en række særlige kulturarvsopgaver.

**Digitaliseringsaktiviteterne**

Året 2012 blev også året, hvor Nationalbibliotekets retrodigitalisering i samarbejde med *Digital Infrastruktur og Service (DIS)* ændrede karakter og i lyset af sammenbruddet af den tidligere regerings digitaliseringspolitik nydefineredes, således at både omfang og organisation ændredes med henblik på at forøge digitaliseringskapaciteten til mindst 10.000, senere 20.000 skanninger pr. arbejdsdag. Ved en skanning forstås én side i en bog, i et tidsskrift, i en node, i et håndskrift eller et billede, f.eks. et luftfoto, uanset om det svarer til en fil, eller om en fil svarer til en katalogenhed.

Den nye organisation omfatter både produktionslinjer for selektiv digitalisering af kostbart kulturarvsmateriale med relativt høje digitaliseringsomkostninger, massedigitalisering af tidsskrifter og bøger tilrettelagt efter totaldigitaliseringsprincipper, massedi-

gitalisering af billeder og fotografier af uens formater og bevaringstilstand og selektiv *on demand*-digitalisering ud fra brugerbehov. Hertil kommer digitalisering for andre institutioner, bl.a. Statens Arkiver, som indtægtsdækket virksomhed.

Der er altså samlet tale om en massiv eskalering af digitaliseringskapaciteten, hvoraf godt halvdelen forventes at blive solgt gennem Det Kongelige Biblioteks IV-virksomhed. Med de nye digitaliseringsfaciliteter har DIS teoretisk en kapacitet på 2.500 bogsider i timen på 3 bogskannere, 600 sider i timen på 4 Zeutschel-skannere og godt 200 negativer pr. time på i alt 6 negativskannere. Hertil kommer et antal skannere til at skanne enkelt sider (arkføder). Dette sammenholdt med en effektiv håndtering af skanningsprocessen gør, at Det Kongelige Bibliotek i dag står meget stærkt inden for retrodigitalisering.

Mange digitaliseringsaktiviteter i er gang. Her skal kun nævnes en enkelt.

20. september 2012 gik den nye nationale portal for luftfotografier, *Danmark set fra luften – før Google*, i luften ved en præsentation i Historiens Hus i Odense.<sup>5</sup> Den er udviklet på grundlag af den UMTS-bevilling på 4,5 mio. kr., som Det Kongelige Bibliotek fik fra Kulturministeriet for 2010-12. Beløbet rækker til at dække it-udviklingen af platform og applikation samt til retrodigitalisering af og påføring af eksisterende metadata til de ca. 230-240.000 luftfotografier, der findes for Fyn og omliggende øer. Ved årsskiftet var der lagt ca. 70.000 billeder op, og i 1. halvår af 2013 vil resten gøres deres entré.

Portalen repræsenterer det første store projekt i kulturarvssektoren, uden for arkivsektoren, inden for begrebet "crowdsourcing",

<sup>5</sup> Se fokusartiklen *nedf*.

dvs. brugerinddragelse med henblik på at skabe metadata og andre oplysninger om de enkelte billeder. Problemet er, at indgangen til disse enorme mængder af luftfotografier i form af firmaprotokoller og kort over flyveruter kun rummer upræcise stedsangivelser, og derfor bidrager brugere over hele landet nu til at stedfæste objekterne på billederne korrekt. Siden portalen blev frigivet har der været hektisk aktivitet med detaljerede placeringer af de enkelte billeder, flere end 45 % af de oprindeligt oplagte 45.000 billeder var allerede efter fire uger blevet placeret korrekt. Straks før årsskiftet den 28. december kl. 13.24 rundedes de 30.000 korrekt placerede billeder.

### Magasinsituationen

Københavns Universitet gennemfører i disse år en række bygningsmæssige forandringer. Store nybyggerier er i gang og fraflytning af en række bygninger pågår. I den forbindelse har Det Kongelige Bibliotek i henhold til samarbejdsaftalen fået og vil fortsat få tilbud om at tage vare på bibliotekssamlinger overvejende fra institutbiblioteker. I 2012 er flere samlinger flyttet til Det Kongelige Bibliotek, og yderligere flytninger kan forventes i 2013. Flytningen sker til ikke-klimastyrede dele af Det Kongelige Biblioteks samlede magasinkapacitet, fortrinsvis på Lergravsvej. Denne udvikling sætter naturligvis magasinsituationen på Universitetsbiblioteksområdet under pres.

I 2012 har Kulturministeriet igangsat planlægningen af den længe ventede løsning på Det Kongelige Biblioteks manglende klimastyrede magasiner til Nationalbibliotekets samlinger. Da Nationalmuseet står over for en lignende udbygning af deres magasiner, er det blevet aftalt, at der skal opføres klimastyrede fjernmagasiner til begge institutioner på samme grund et sted på Sjælland. De to institutioner og Styrelsen for Slotte og

Kulturejendomme nedsatte i efteråret en arbejdsgruppe, der med bistand fra rådgivningsfirmaet Grøntmij A/S har udarbejdet en skitse til det nye fælles fjernmagasin.

Denne skitse imødekommer de specifikke krav, institutionerne har til opbevaringen af deres bøger, arkivalier og genstande. Fælles- og velfærdsfaciliteter, herunder tekniske installationer, programmeres i fællesskab, mens hver institution særskilt programmerer sine egne magasinfaciliteter. Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme (SLKE) vil blive den formelle bygherre.

## Kultur og forskning

### Nationens skatte i nyt perspektiv

Årets største begivenhed for det bog- og kulturhistorisk interesserede publikum på kulturfronten løb af stablen den 8. maj, hvor Nationalbiblioteket åbnede sin første *faste* udstilling som *Danmarks Bogmuseum* i nyere



H.K.H. prins Henrik åbnede den 8. maj 2012 udstillingen Skatte i Det Kongelige Bibliotek, som udstiller nogle af bibliotekets fineste og mest værdifulde værker

Udstillingen DET ER LØGN – Forskerfusk og forfalskninger inviterede gæsten med på opdagelse og opklaring af 19 bemærkelsesværdige sager, hvor eksperterne har snydt. Blandt andet opdagelsen af Piltownkraniet, som i 1910 blev præsenteret som the missing link mellem aber og moderne mennesker – indtil man 40 år senere opdagede, at arkæologerne havde ledt evolutionsforskningen på vildveje ved et kreativt puslespil af forskellige kranier

tid i *Montanasalen* på Slotsholmen.<sup>6</sup> For 73 år siden blev den forrige, der stammede fra 1908 – to år efter den gamle bygnings indvielse – nedtaget ved 2. verdenskrigs udbrud. Den kom af bygnings- og formidlingsmæssige grunde aldrig op igen, og indtil i dag har Det Kongelige Bibliotek kun vist skiftende udstillinger af sædvanlig varighed for særudstillinger, herunder med årelange mellemrum også bogmuseale udstillinger med fremdragelse af skatte fra samlingerne. Den nye udstillings titel er derfor heller ikke overraskende ”Skatte i Det Kongelige Bibliotek”. Udstillingen blev åbnet af H.K.H. prins Henrik og en betydelig del af omkostningerne er finansieret af *Montana A/S* og *15. Juni Fonden*.

Den nye udstilling giver et eksklusivt, men naturligvis stærkt selektivt indblik i Det Kongelige Bibliotek som hele Danmarks skatkammer fra 600-tallet til vor tid. Den viser et udvalg af de fineste, største og mest værdifulde håndskrifter, bøger, breve og andre værker af både dansk og udenlandsk herkomst fra bibliotekets samlinger, altså et indblik i højdepunkter i Danmarks kulturarv igennem 1400 år, herunder en række af dem, vi af erfaring ved, at publikum forventer at kunne – og derfor kommer for at – se, en forventning vi ikke har kunnet leve op til i generationer.

Udstillingen er specielt komponeret til *Montanasalen* og de første 3 år iscenesat i en højest usædvanlig ramme af den russiske popkunstner *Andrey Bartenev* (f. 1969) i samarbejde med Kulturafdelingen. Det er næppe for meget at sige, at iscenesættelsen står i skarp kontrast til traditionelle biblioteksudstillinger, og den har allerede dels befolkningen i to hovedgrupper: De yngre besøgende elsker den, de ældre især dem over 60 synes,

<sup>6</sup> Se fokusartiklen *nedf*.



at den er skrækkelig – hvordan kan vi dog finde på sådan noget?

Blandt andre store udstillinger i 2012 er der grund til at nævne den ind i 2013 løbende kultur- og videnskabshistoriske udstilling om videnskabelige falsknerier med titlen *Det er løgn! Forskerfusk og forfalskninger*, der blev til gennem et omfattende samarbejde imellem mange af bibliotekets fagspecialister på tværs af afdelings- og områdegrensere, den fantastiske balletfotoudstilling *Dansen i Spejlet* over John R. Johnsen's suggestive fotos i storformat, og senest den fremragende fotoudstilling af *Edward Steichen*, en af fotokunstens pionerer, begge i Det Nationale Fotomuseum.

### Forskning

Det forgangne års absolut største begivenhed på forskningsfronten var udgivelsen af forskningschef, dr. phil. John T. Lauridsens 10-binds kildeudgave af *Werner Best's korrespondance med Auswärtiges Amt og andre tyske akter vedrørende besættelsen af Danmark 1942-*

1945.<sup>7</sup> Et andet stort værk, seniorforsker ved Dansk Folkemindesamling, dr.phil. Palle Ove Christiansens *De forsvundne. Hedens sidste fortællere*, blev belønnet med Det Kongelige Biblioteks og Gads Fonds forskningsformidlingspris *H.O. Lange-Prisen* for 2012.<sup>8</sup> Forskningsprofessor, centerleder Niels Krabbe sluttede sin virksomhed ved Det Kongelige Bibliotek af med to store bind med komponisten J.P.E. Hartmanns samlede klavermusik som 6. bind i Det Kongelige Biblioteks store *Hartmann Udgave*,<sup>9</sup> og endnu én af vore medarbejdere i Afdelingen for Digital Bevaring, *Claus Jensen* har i oktober med succes forsvaret sin afhandling for ph.d.-graden i datalogi ved Københavns Universitet.<sup>10</sup>

For andet år i træk – men desværre for sidste gang – har Det Kongelige Bibliotek modtaget et uventet, men betydeligt beløb fra globaliseringspuljens såkaldte matchfondsmidler til forskningsformål for vor evne til at skaffe eksterne, herunder private fondsmidler til samme formål. I så henseende var vi i 2011 helt overraskende den næststørste, i 2012 den største institution uden for universiteterne! Disse midler har sat os i stand til at påbegynde og gennemføre vigtige forskningsprojekter inden for både kulturarvsområdet, digital bevaring, den film om Pomaforfalskningerne, som vistes i udstillingen om forskerfusk, en kommende international evaluering af Dansk Center for Musikudgivelse samt udbygning af centrets forskningsinfrastruktur samt sidst, men ikke mindst 3 internationale forskningskonferencer med udgangspunkt i Det Kongelige Biblioteks opgaver og samlinger. Den første heraf med

7 Se fokusartiklen nedf.

8 Christiansen, Palle Ove & Else-Marie Kofod: *De forsvundne. Hedens sidste fortællere*. Gad, 2011. 238 s. Ill. ISBN 978-87-12-04620-2. Kr. 299,-

9 Se fokusartiklen nedf.

10 Med titlen: "Improving the efficiency of priority-queue structures". Københavns Universitet.



Seniorforsker, dr.phil. Palle Ove Christiansens værk *De forsvundne. Hedens sidste fortællere* blev i 2012 belønnet med *H.O. Lange-Prisen* for fremragende forskningsformidling

titlen *Of Chronicles and Kings* løb af stablen i oktober med 30 inviterede deltagere i form af et internationalt symposium om historiske, teologiske, liturgiske and musikvidenskabelige aspekter af de middelalderlige staters opståen i Nordeuropa og kirkens rolle heri i det 12. århundrede med udgangspunkt i Det Kongelige Biblioteks udgivelse i 2010 af den ældste overleverede musik i Danmark til liturgien ved helgenkåringen af hertug Knud Lavard i Ringsted i 1170.<sup>11</sup>

### Afslutning

Dette var, hvad jeg indledningsvis – med en let omskrivning af et amerikansk nyhedsmedies berømte motto – har valgt at bringe i år. Uddybninger, statistik og andre ting følger nedenfor både i løbende beretninger, i fokusartikler og oversigter.

Det Kongelige Bibliotek har mange samarbejdspartnere, netværk og medspillere. Som tidligere har vi i 2012 nydt støtte fra mange fonde og sponsorer. Mange ting kunne ikke gennemføres uden disse samarbejder og denne omfattende støtte. Hjertelig tak!

11 Se fokusartiklen nedf.



## FOKUS

**Sponsorering, fondsstøtte og partnerskaber**

*Af direktør Erland Kolding Nielsen*

Det Kongelige Bibliotek retter en varm tak til følgende sponsorer, fonde, institutioner, virksomheder og private for engageret samarbejde i 2012.<sup>1</sup>

*15. Juni Fonden:*

- Skatteudstillingen i Montanasalen, Den Sorte Diamant

*A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal:*

- Digitalisering og registrering af bladtegninger (projektets anden del). Museet for Dansk Bladtegning

*Augustinus Fonden:*

- *Carl Nielsen Brevudgaven*, drift og publikationsstøtte
- Støtte til forskningsstipendiat, cand. mag. Morten Møllers forskningsprojekt ”Med hilsner fra Moskva”. Forskningsafdelingen

*Beckett-Fonden:*

- *DiamantEnsemblets* koncertvirksomhed i Dronningesalen
- Fortsat støtte til seniorforsker, mag.art. Elisabeth Fabritius’ udgave af *Anna og Michael Anchers breve og fotografier*. Forskningsafdelingen

<sup>1</sup> Fondsbevillinger, der har karakter af engangsstøtte, anføres i det år, bevillingen er givet, selvom realiseringen evt. først sker i et senere kalenderår, typisk ved udgivelser og udstillinger. Flerårige bevillinger anføres i hele støtteperioden.

- Støtte til Ivan Hansens digitale bibliografi: *Per Nørgaards skrifter online*. Dansk Center for Musikudgivelse

*Carl Nielsen og Anne Marie Carl-Nielsens Legat:*

- *Carl Nielsen Brevudgaven*, drift og publikationsstøtte

*Carlsbergfondet:*

- Katalogisering, trykning og udgivelse af persiske håndskrifter i *Catalogue of Oriental Manuscripts in Danish Collections* vol. 8.1 (COMDC). Orientalisk og Judaistisk Afdeling
- Trykning og udgivelse af kinesiske håndskrifter og sjældne trykte bøger i *Catalogue of Oriental Manuscripts in Danish Collections* vol. 9 (COMDC). Orientalisk og Judaistisk Afdeling
- Udgivelse af Harald Ilsøe: *Det danske bogomslags historie* 2013. Forskningsafdelingen
- Fortsat støtte til dr.phil. Lise Busk-Jensens forskningsprojekt om det 20. århundredes kvindelige dannelsesroman. Forskningsafdelingen
- Fortsat støtte til tidl. museumsdirektør, mag.art. Mette Bligaards forskningsprojekt ”Arkitekternes fotografier”. Forskningsafdelingen
- Fortsat støtte til forskningsstipendiat, cand.mag. Morten Møllers forskningsprojekt om Børge Houmann. Forskningsafdelingen
- Fortsat støtte til ph.d. Badeloch Vera Noldus’ forskningsprojekt om arkitekten Philip de Lange. Forskningsafdelingen
- Fortsat støtte til forlagsdirektør, lic. phil. Marianne Alenius’ forskningsprojekt *Feminae Doctae*. Nordens

internationale, intellektuelle kvinder (1500-1800). Forskningsafdelingen

*Copenhagen Admiral Hotel:*

- Hotelophold i forbindelse med udenlandske forfatters deltagelse på *International Forfatterscene*

*Danmarks Radio:*

- Mediepartner for *DiamantEnsemblet* (DR P2)
- Udgivelse af DVD med interviews fra *International Forfatterscene*

*Dansk Komponistforening*

- Støtte til Ivan Hansens digitale bibliografi: *Per Nørgaards skrifter online*. Dansk Center for Musikudgivelse

*Det Strategiske Forskningsråd*

- Støtte til forsker, ph.d. Marianne Holm Pedersens forskningsprojekt om lokal praksis og inklusion blandt unge og deres forældre i Valby. Dansk Folkemindesamling

*Europakommissionens CIP-program:*

- Digitalisering af danske samtidige bøger, småtryk og fotografier fra og om 1. Verdenskrig til projektet *Europeana Collections 1914-1918* med henblik på en fælles portal i *Europeana* medio 2014

*Foreningen Kulturnatten i København:*

- Afholdelse af arrangementer under Kulturnatten i Det Kongelige Bibliotek

*G.E.C. Gads Fond:*

- Uddeling af den 12. H.O. Lange-Pris, Det Kongelige Biblioteks og G.E.C.

Gads Fonds forskningsformidlingspris på 50.000 kr.

*Knud Højgaards Fond:*

- DiamantEnsemblets koncertvirksomhed i Dronningesalen

*Knud og Dagny Gad Andresens Fond:*

- Støtte til Ivan Hansens digitale bibliografi: *Per Nørgaards skrifter online*. Dansk Center for Musikudgivelse

*Konsul Georg Jorck og Hustru Emma Jorcks Fond:*

- Udgivelse af Kirsten Dreyer: *Amalie Meldahl: Mine erindringer om Fru Heiberg*. Forskningsafdelingen

*Kulturministeriet: Danske Spil-midlerne:*

- Driftsstøtte til Dansk Center for Musikudgivelse

*Kulturministeriets Forskningspulje:*

- Fortsat støtte til forskningsbibliotekar, ph.d. Anders Toftgaards forskningsprojekt "Spot på tryk. Mazarinader i Det Kongelige Biblioteks samlinger". Forskningsafdelingen
- Fortsat støtte til ph.d. Kirstine Munks forskningsprojekt "Jeg ved ikke hvorfor, men det virker". Dansk Folkemindesamling
- Støtte til seniorforsker, dr.phil. Erik Petersens forskningsprojekt om Erasmus af Rotterdam. Forskningsafdelingen
- Støtte til dr.phil. Kristian Hvidts forskningsprojekt "Danmarkshistorien ifølge Erik Skram. Hovedstrømninger i politik og kultur 1848-1918". Forskningsafdelingen

*Kulturministeriets ph.d.-pulje:*

- Støtte til cand.scient.soc. Stig Roar Svenningsens ph.d.-stipendium i kartografi. Kort- og Billedafdelingen

*Lundbeckfonden:*

- Forskningsprofessorat ved Dansk Center for Musikudgivelse

*Montana Møbler A/S:*

- Skatteudstillingen i Den Sorte Diamant
- Montre til vandredstilling med unikke håndskrifter, in casu C 37 (Jyske Lov)

*Novo Nordisk Fonden*

- Støtte til dr.phil. Lennart Gottliebs forskningsprojekt "Edvard Weie – modernismen, naturfølelsen og den poetiske kultur". Forskningsafdelingen

*Den Obelske Familiefond*

- Støtte til dr.phil. Niels Barfoeds forskningsprojekt om Benedikte Hergel. Forskningsafdelingen

*Oticon Fonden:*

- *DiamantEnsemblets* koncertvirksomhed i Dronningesalen

Siemens er sponsor for Det Kongelige Biblioteks eget ensemble, *DiamantEnsemblet*, der har til huse i Den Sorte Diamants unikke koncertsal Dronningesalen. Ensemblet ledes af solo-oboist, professor Max Artved og består af fem blæsere og fem strygere, alle kendt fra andre sammenhænge, bl.a. DR SymfoniOrkestret, Det Kongelige Kapel, Sjællands SymfoniOrkester, DR UnderholdningsOrkestret og Det Norske Kammerorkester



*Realdania:*

- Fortsat støtte til ph.d. Badeloch Vera Noldus' forskningsprojekt om arkitekten Philip de Lange. Forskningsafdelingen

*Restaurant søren k:*

- Kulturaktiviteter gennem service, rådgivning og produkter ved udvalgte udstillingsåbninger og temaarrangementer

*Siemens A/S:*

- Sponsor for *DiamantEnsembles* koncertvirksomhed i Dronningesalen
- Hovedsponsor for Det Kongelige Biblioteks studenterklub *Students Only!*

*Summerbird A/S:*

- *International Forfatterscenes* arrangementer

*Statens Kunstråd, Forfattercentrum:*

- De unge og de tunge – arrangementer i café øieblikket samt diverse kulturarrangementer

*Statens Kunstråd, Litteratur- og personudveksling*

- *International Forfatterscenes* arrangementer

*Toyota-Fonden:*

- Fyraftenskoncerter i Dronningesalen i efterår 2012
- *Carl Nielsen Brevudgaven*, drift af publikationsstøtte

*Velux Fonden:*

- Støtte til forskningsstipendiat, cand. mag. Morten Møllers forskningsprojekt "Med hilsner fra Moskva". Forskningsafdelingen
- Støtte til forskningsstipendiat, dr.phil. Niels W. Bruuns bidrag til "Dansk Editions historie". Forskningsafdelingen

*Weyse Fonden:*

- *Carl Nielsen Brevudgaven*, drift og publikationsstøtte
- Støtte til forskningsstipendiat, mag.art. Lisbeth Ahlgren Jensen til revision og publikation af foredraget "Musikalske institutioner København i Biedermeier". Forskningsafdelingen

## FOKUS

**Nationens skatte  
i internationalt perspektiv.  
Permanent bog- og  
kulturhistorisk udstilling i  
Danmarks Bogmuseum**

*Af direktør Erland Kolding Nielsen,  
forskningsbibliotekar Bruno Svindborg og  
forskningsbibliotekar Anders Toftgaard*

Den 8. maj 2012 var på flere måder en vigtig dag for det bog- og kulturhistorisk interesserede publikum. Den dag åbnede Nationalbibliotekets første faste udstilling som Danmarks Bogmuseum i nyere tid. For 73 år siden blev den forrige, der stammede fra 1908 – to år efter den gamle bygnings indvielse – nedtaget ved den anden verdenskrigs udbrud i 1939.<sup>1</sup> Den kom af bygnings- og formidlingsmæssige grunde aldrig op igen, og indtil i dag har Det Kongelige Bibliotek kun vist skiftende udstillinger af sædvanlig varighed for særudstillinger, herunder med årelange mellemrum også bogmuseale udstillinger med fremdragelse af skatte fra samlingerne.<sup>2</sup> Den nye udstillings titel er derfor heller ikke overraskende ”Skatte i Det Kongelige Bibliotek”.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Se det righoldige Katalog over Det kongelige Biblioteks permanente Udstilling, *Det kongelige Bibliotek, 1908*. 116 s. Udstillingen omfattede 886 numre.

<sup>2</sup> Senest i *Diamantens Søjlesal* i 2003, se *Skatte / Treasures*. Red. af / Ed. by Birgitte Hvidt & Karen Skovgaard-Petersen. *Det Kongelige Bibliotek, 2003*. 76 s. Ill.

<sup>3</sup> Om *Det Kongelige Biblioteks skatte*, se i *almindelighed Harald Illsø: På Papir, Pergament og Palmeblade...* *Skatte i Det kongelige Bibliotek*. *Det Kongelige Bibliotek, 1993*. 363 s. Ill. Optrykt 2004.

Udstillingen er redigeret af en ældre og en yngre bog- og litteraturhistoriker, forskningsbibliotekarerne mag.art. Bruno Svindborg og ph.d. Anders Toftgaard fra Håndskriftafdelingen og Boghistoriske Samlinger, og produceret af udstillingskoordinator, arkitekt Christina Back fra Kulturafdelingen. Udover udstillingens redaktører har i alt 17 fagfolk medvirket med udvælgelse, tekster og filmoptagelser.<sup>4</sup>

### Baggrunden

I Det Kongelige Biblioteks nybygningsprogram, der blev planlagt i årene 1987–1992 og bl.a. resulterede i Diamantten, indgik det, at der ud over sale til skiftende udstillinger skulle være en sal af mindre omfang til en fast udstilling af nogle af de store sjældenheder og andre betydningsfulde bøger og genstande i Det Kongelige Biblioteks samlinger, altså Nationalbibliotekets svar på og parallel til de (dog langt større) faste op-hængninger eller udstillinger på Statens Museum for Kunst og Nationalmuseet. Salen kom med i byggeriet, men den nærmere indretning blev der ikke råd til i 1990'erne.

I årene 2003–06 udviklede direktør Peter J. Lassen, Montana A/S i samarbejde med direktør Erland Kolding Nielsen imidlertid et koncept for en højsikret, klimastyret og arkitektonisk og – i hen-

Også i engelsk udgave. For et udvalg se note 2.

<sup>4</sup> Ivan Boserup, Susanne Budde, Palle Ove Christiansen, Henrik Dupont, Eva-Maria Jansson, Anne Ørbæk Jensen, Kristoffer Brinch Kjeldby, Else Marie Kofod, Niels Krabbe, Erland Kolding Nielsen, Bent Lerbæk Pedersen, Erik Petersen, Jens Erdman Rasmussen, Stig Rasmussen, Claus Røllum-Larsen, Torsten Schlichtkrull og Peter Zeeberg fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.





Det Kongelige Biblioteks direktør Erland Kolding Nielsen og forskningsbibliotekar Anders Toftgaard, den ene af de to udstillingsredaktører, fremviser ved den officielle åbning af Skatte i Det Kongelige Bibliotek genstande for H.K.H. Prins Henrik

seende til udstillingsdesign for et bibliotek – nyskabende udstillingssal til Det Kongelige Bibliotek, som vi siden har benævnt *Montanasalen*. Salen består af én stor cylindrisk og to firkantede kubemontrer, hvori der kan arbejdes, og som gør, at man kan udstille alle formater og let og enkelt remplacere genstande efter behov. Det er takket være denne enestående donation fra Montana A/S, at unikke, sjældne og/eller skrøbelige kostbarheder overhovedet kan udstilles over længere tid. Erland Kolding Nielsen har selv flere steder, bl.a. i festskriftet til Peter J. Lassen i anledning af hans 80 års dag, fortalt den spændende historie om dette enestående samarbejde.<sup>5</sup>

<sup>5</sup> Peter J. Lassen 80. Red. af Lisbeth Bonde og Joakim Lassen. Udg. af *Montana a/s*, 2010, ss. 72-75, III., jf. også *Det Kongelige Biblioteks Årsberetning 2006*, ss. 74-76. III.

### Udstillingen

Den nye udstilling giver et eksklusivt, men naturligvis stærkt selektivt indblik i Det Kongelige Bibliotek som hele Danmarks skatkammer, der rummer skatte fra 600-tallet til vor tid. Den viser et udvalg af de fineste, største og mest værdifulde håndskrifter, bøger, billeder, breve og andre værker af både dansk og udenlandsk herkomst fra bibliotekets samlinger. I udstillingen indgår en række af de højdepunkter i Danmarks kulturarv, vi af erfaring ved, at publikum forventer at kunne se, en forventning, vi ikke har kunnet leve op til i generationer.

Udstillingen vil undergå forandring over tid, idet en del af de udstillede skatte vil blive udskiftet, dels for at andre kan komme frem i lyset, dels af bevaringsfaglige grunde, da ikke alle

genstande er i en sådan bevaringsmæssig tilstand, at de tåler permanent udstilling. Det Kongelige Biblioteks samlinger er nærmest udtømmelige, så det er ikke noget problem med jævne mellemrum at præsentere publikum for nye overraskelser og højdepunkter.

Udstillingen er specielt komponeret til Montanasalen og de første tre år iscenesat i en højst usædvanlig ramme af den russiske performancekunstner *Andrey Bartenev* (f. 1969). Med sit særlige collageunivers trækker han tråde fra de ældste skrifter, bøger og manuskripter til den brølende informationskultur, vi lever i i dag. Det er næppe for meget at sige, at iscenesættelsen står i skarp kontrast til traditionelle biblioteksudstillinger!

Det Kongelige Biblioteks samlinger er hele nationens kulturarv, og med den nu permanente adgang til et varierende udvalg af de mest sjældne, kostbare og betydningsfulde værker realiseres en gammel ide om at give et "fysisk" indtryk og indblik i samlingernes værdi og mangfoldighed. Udstillingen henvender sig til publikum med og uden forkundskaber. Man kan ud over at se skattene læse om dem, nærstudere dem i digitaliseret form eller opleve bibliotekets fagfolk fortælle om et efterhånden voksende udvalg af dem i små filmsekvenser.

### Indholdet

Udstillingen præsenterer internationale sjældenheder som bl.a. verdens første trykte bog, *Gutenbergbiblen* fra 1454-55, den håndskrevne pragtbibel fra 1255 kaldet *Hamborgbiblen* der indeholder en

enestående billedfremstilling af de forskellige faser i fremstillingen af en bog anno 1255 og derfor er optaget i UNESCO's *Memory of the World*-register<sup>6</sup> over umistelig verdens kulturarv,<sup>7</sup> Johan Sebastian Bachs håndskrevne partitur til kantaten *Mein Herze schwimmt im Blut* fra 1712, et eksemplar af den dyreste bog solgt på auktion i nyere tid, John J. Audubons *Birds of America* (1827-38, trykt på papir i *double elephant*-størrelse, dvs. 100 x 75 cm ubeskåret)<sup>8</sup> og eksempler på værker af danskere med internationalt renommé, som f.eks. Carl Nielsens blyantmanuskript til den 4. symfoni, *Det Udslukkelige*, H.C. Andersens *dagbøger* og *manuskripter* til eventyr<sup>9</sup> og *Søren Kierkegaard Arkivet* (de to sidste begge optaget i *Memory of the World*-registret) og Karen Blixens manuskript til *Den Afrikanske Farm* (nomineret til *Memory of the World*-registret). Også en række smukke bogbind er med.

Det ældste håndskrift i udstillingen, et fragment af *Gregor af Tours' frankerkronike*, stammer fra 600-tallet,<sup>10</sup> og det ældste

6 Se Danmark / Denmark & Unesco's Memory of the World Register. Red. af Karen Skovgaard-Petersen, Erland Kolding Nielsen og Sofie Lene Bak. Det Kongelige Bibliotek, 2006. 62 s. Ill.

7 Se Erik Petersen: "Bertoldus' bibel. Bøger, billeder og håndskrifter i et håndskrift fra 1255", *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 32, 1993, ss. 7-38. Ill.

8 Se Torsten Schlichtkrull: "Fuglene. Audubon: *Birds of America*", *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 49, 2010, ss. 239-284. Ill.

9 Se senest Bruno Svindborg: "H.C. Andersen-overleveringen til og i Det Kongelige Bibliotek", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, årg. 24:3, 2011, ss. 12-20. Ill.

10 Se Erik Petersen: "Fragmentum Gregorianum Hauniense. Om et fragment af Gregorius' *Historiae* og dets historie", *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 46, 2007, ss. 7-36. Ill.

håndskrift med tilknytning til Danmark er det såkaldte *Københavnersalter* (dvs. salmebog), der tidligere var kendt som *Folkungesalteret*, der er blevet til i perioden 1175–1200.<sup>11</sup> Fra ca. 1200 stammer ligeledes det såkaldte *Angersfragment* af Saxos Danmarkshistorie, der i 1863 blev opdaget i bogbindet om et andet håndskrift, hvor det var blevet brugt som fyld, i kommunalbiblioteket i byen Angers i Frankrig. Det er en del af det håndskrift, som Saxo i starten af 1200-tallet selv har skrevet i eller ladet en skriver skrive i efter diktat.<sup>12</sup>

En af de internationalt bedst kendte skatte i Det Kongelige Bibliotek er håndskriftet *El primer Nueva corónica y buen gobierno*, skrevet omkring år 1615 af Felipe Guaman Poma de Ayala. Guaman Poma var fra det sydlige Peru og hans værk er den eneste kilde til et Andes-indiansk syn på erobringen af Amerika og på de første 100 år af den spanske kolonis historie.<sup>13</sup> Det har hidtil

11 Erik Petersen: "Suscipe digneris. Et fund og nogle hypoteser om Københavnersalteret Thott 143 2<sup>o</sup> og dets historie", *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 50, 2011, ss. 21–64. Ill.

12 Se senest Ivan Boserup & Thomas Riis: "Saxos boginddelinger og deres ideologier", *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 51, 2012, ss. 27–47. Ill.

13 Se Rolena Adorno: "The Nueva corónica y buen gobierno. A new look at the Royal Library's Peruvian Treasure", *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 24, 1979–80; samme: "A Witness unto Itself: The Integrity of the Autograph Manuscript of Felipe Guaman Poma de Ayala's El primer Nueva corónica y buen gobierno 1615/1616", *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 41, 2002, ss. 7–106. Ill.; samme: Guaman Poma and His Illustrated Chronicle from Colonial Peru: *From a Century of Scholarship to a New Era of Reading*, Museum Tusulanum Press & The Royal Library, 2001. 88, XV s. Ill.; Ivan Boserup: "Inkkrøniken 'El primer Nueva corónica y buen

kun været udstillet en enkelt gang, i Washington, D.C. for 21 år siden i anledning af 500 året for Amerikas "opdagelse", og udstilles hermed for første gang i Danmark.

En af de to kubemontrer er helliget de senere års store nyhervelser, herunder de tre unika fra 2011, nemlig manuskriptet til H.C. Andersens eventyr *De Vises Steen* (1858, det sidste større H.C. Andersen-håndskrift hidtil i privateje),<sup>14</sup> Codex holmiensis C 37 (Danernes Lov/Jyske Lov 1241)<sup>15</sup> og *Courtenay-håndskriftet* (ca. 1350),<sup>16</sup> der bl.a. indeholder en version af Knud d. Stores Krønike fra ca. 1040, der hidtil kun har været kendt indirekte, samt Marco Polos skildring af sin faders og sin egen rejse til storkhanen Kublai Khans enorme rige, i den latinske oversættelse besørget af Francesco Pipino – og meget andet. 2011 er simpelthen det største accessionsår i Det Kongelige Biblioteks nyere historie. Men også Carsten Niebuhrs i 2010 opdagede *stambog* (dvs. en form for rejsejournal, som studerende

gobierno' på Internettet", *Årsberetning 2001*, ss. 52–53; senest Rolena Adorno og Ivan Boserup: "Guaman Poma and the manuscripts of Fray Martín de Murúa. Prologomena to a critical edition of the Historia del Perú", *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 44, 2005, ss. 107–258. Ill.

14 Se Erland Kolding Nielsen: "Et håndskrifts uransagelige vandringer", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, årg. 24:3, 2011, ss. 5–11. Ill.

15 Se Erland Kolding Nielsen: "'Jyske Lov' vender tilbage", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, årg. 24:1, 2011, ss. 19–31. Ill., og samme: "'Jyske Lov' som krigsbytte. En mytes opståen, udnyttelse og fald", *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 49, 2010, ss. 437–510. Ill.

16 Ivan Boserup & Erland Kolding Nielsen: "Courtenay-håndskriftet. Om en unik håndskriftserhvervelse fra ca. 1350", *Årsberetning 2011*, ss. 57–60.

Den russiske popkunstner Andrey Bartenev har iscenesat udstillingen i rammer, som i bibliotekssammenhænge må siges at være usædvanlige

og andre rejsende medbragte til vers, sentenser eller tegninger fra velyndere, lærere og andre, man mødte på rejsen) fra hans tid som student i Göttingen fra 1757, medbragt på ekspeditionen til Mellemøsten 1761-1767,<sup>17</sup> og flere nyerhvervede middelalderhåndskrifter med utrolige provenienshistorier (dvs. historien om håndskrifternes skiftende ejerforhold) er med.

<sup>17</sup> Se Dieter Lohmeier & Stig T. Rasmussen: "Carsten Niebuhrs stambog", *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 49, 2010, ss. 103-33. III.

### Udvikling

Skatteudstillingen vil til stadighed rumme omkring 50 genstande og som nævnt undergå forandringer og udvikling over tid. Nye skatte vil – også af bevaringsmæssige grunde – tage plads i monterne, og formidlingen vil teknologisk og indholdsmæssigt forny sig. I foråret 2013 vil salen blive udstyret med et nyt, spændende udstillingsmøbel, hvori man kan gå på opdagelse i et udvalg af breve, kort, fotografier og småtryk.



Udstillingen bygger på et nyt og på biblioteket hidtil uprøvet formidlingskoncept baseret på den digitale teknologis muligheder. Alle tekster og oplysninger er alene formidlet digitalt via iPads efter en struktur, hvor man kan gå både i dybden og i bredden, fra de sædvanlige genstandsbeskrivelser på overordnet niveau til en mere omfattende beskrivelse af proveniens (dvs. herkomst) og indhold og for nogles vedkommende en uddybende videofortælling, hvor bibliotekets sagkyndige specialister på ca. 4 minutter fortæller om genstandens baggrund, indhold og historie. Foreløbig er der videofortællinger til halvdelen af genstandene, men der vil blive lavet en til hver genstand. En stor del af udstillingens genstande er allerede digitaliserede i deres helhed og tilgængelige på nettet. Dette arbejde vil fortsætte, således at man for langt de fleste genstandes vedkommende både på udstillingen og efterfølgende kan bladre i og studere dem.

Ideen er, at det skal være en formidling, der når flere segmenter af publikum. Der planlægges en webversion af dele af

udstillingen og en app til mobiladgang, og der vil også blive udviklet en audioguide til udstillingen, når vi har gjort os erfaringer med iPad-formidlingen. Senere følger en engelsk version og en række nye *touch screens* med kronologiske og tematiske overblik. Vi har også kig på muligheden af at udvikle teknologiske *gadgets*, der vil gøre det muligt at bevæge nogle af genstandene i montrene.

Målet er at skabe en permanent udstilling med skiftende indhold, hvor formidlingen af de udstillede skatte til stadighed fanger publikums intellekt og fantasi. Ideer fra publikum vil derfor også blive modtaget med kyshånd, hvis de er realiserbare. Der er således tale om en langsigtet investering i lighed med de faste udstillinger i den egentlige museumsverden.

Skatteudstillingen i den første version er muliggjort ved meget betydelig støtte fra *Montana A/S* og *15. Juni Fonden*, for hvilken Det Kongelige Bibliotek bringer sin hjerteligste tak.



**Benyttelse af Nationalbibliotekets samlinger**

**Rekvisitioner modt. til ekspedition:**

**2012**

58.866 i alt  
fordelt således:  
34.549 Danske Samlinger (incl. Extranea og UB2 Gl. Samling)  
946 Danske Aviser  
7.033 Udenlandske Afdeling Ældre Samling  
408 Internationale organisationers publikationer  
15.930 Specialsamlinger

**2011**

67.148 i alt  
fordelt således:  
40.232 Danske Samlinger (incl. Extranea og UB2 Gl. Samling)  
1.319 Danske Aviser  
7.887 Udenlandske Afdeling Ældre Samling  
17.710 Specialsamlinger

**NATIONALBIBLIOTEKET  
Nationalbibliotekets opgaver og ydelser**

**OPGAVER**

Som nationalbibliotek forvalter Det Kongelige Bibliotek den nationale kulturarv af både dansk og udenlandsk oprindelse i form af udgivne værker (bøger, tidsskrifter, aviser, småtryk, computerspil), håndskrifter, arkivalier, kort, billeder, fotografier og musikaler i fysisk eller digital form, herunder den danske del af internettet i Netarkivet, og dokumenterer derigennem dagliglivets immaterielle kultur. Institutionen giver på nutidens vilkår den bedst mulige adgang til samlingerne til forskning, studier og oplevelser, samtidig med at disse skal bevares, sikres og overleveres til eftertiden. Som nationalbibliotek udfører institutionen forskning inden for nationalbibliotekets opgaver, funktioner, fag og samlinger. Som museums- og kulturinstitution formidler nationalbiblioteket viden og oplevelser med udgangspunkt i opgaver og samlinger.

**Nyorganiseringen af Nationalbiblioteket**

I august 2011 igangsattes arbejdet med en ny organisation. Af kommissoriet for opgaven fremgik det, at et formål var at sikre, at Nationalbiblioteket på markant vis kan realisere målet om at sikre fortidens kulturarv, give den bedst mulige adgang til materialerne, understøtte forskningen og fastholde positionen som en central kulturinstitution i den digitale tidsalder, også under faldende bevillinger. Efter et stort arbejde er en ny organisation for Nationalbiblioteket trådt i kraft 1. januar 2013. Et led i nyorganiseringen

er at forenkle og rationalisere de interne processer og derfor er antallet af afdelinger reduceret fra ti til fem:

- Nationalsamlingsafdelingen
- Kulturfondet
- Forskningsafdelingen
- Bevaringsafdelingen
- Afdelingen for Digital Bevaring

Nationalsamlingsafdelingen samler de seks tidligere samlingsafdelinger: Pligtafleveringsafdelingen, Håndskriftafdelingen, Kort- og Billedafdelingen, Musik- og Teaterafdelingen, Orientalsk og Judaistisk Afdeling samt Dansk Folkemindesamling (se fokusartiklen herom).

Med den nye organisation er Nationalbiblioteket også endnu bedre rustet til at nå målet om *det digitale bibliotek*. Begrebet det digitale bibliotek indebærer, at der i alle afgørende henseender styres, forvaltes og administreres digitalt. Det betyder, at indgangene eller adgangene er digitale, så informationerne og den personuafhængige formidling om biblioteket, dets opgaver, indhold og funktioner i tilstrækkeligt og udtømmende omfang sker digitalt. Det betyder endvidere, at kommunikationskanalerne både internt og til brugere og myndigheder er digitale og i juridisk forstand som sådanne forpligtende og bindende. Endelig betyder det, at væsentlige dele af indholdet kan findes digitalt.

På områderne digital indsamling, digital bevaring og digital formidling er der i 2012 gjort en stor indsats for at flytte Nationalbiblioteket over i den digitale verden.

**Digital indsamling: Digitalt fødte materialer og revision af pligtafleveringsloven**

Det Kongelige Bibliotek forbereder en revision af pligtafleveringsloven, som skal

give den lovmæssige hjemmel for at overgå fra fysisk til primært digital pligtaflevering af bøger og tidsskrifter fra 2015.

Den teknologiske udvikling og de ændrede produktionsmåder i den grafiske branche indebærer, at pligtaflevering og hele infrastrukturen omkring produktionen af trykte bøger må anskues på helt nye måder. Inden for den traditionelle bog- og litteraturverden er der allerede sket store ændringer, og nye er på vej. Produktionsmetoden har længe været digital, selvom produktet stadig overvejende fremtræder og sælges i fysisk form. Det forhold, at produktformen er blevet digital, udnyttes desværre endnu ikke. Alle bøger foreligger i dag digitalt som trykførlæg, men afleveres alene i fysisk form til pligtafleveringsbibliotekerne og til Dansk BiblioteksCenter til registrering i Nationalbibliografien. E-bøger til salg på nettet omfatter stadig mindre end 3-4 % af bogproduktionen.

Denne tilstand betyder, at Det Kongelige Bibliotek på et tidspunkt i fremtiden skal retdigitalisere 200.000-400.000 bøger, heraf er halvdelen udkommet inden for de sidste 10 år, hvor der altså har foreligget digitale versioner. Og problemet forøges med 20-30.000 boglige enheder for hvert år, denne digitale pligtaflevering udskydes. Det er en ganske stor fremtidig udgift for samfundet. Hvis ikke Det Kongelige Bibliotek tager fat på at løse både de lovmæssige og tekniske aspekter af problemet nu, vil der fortsat ikke ske noget. Målet er en ændring af pligtafleveringsloven med gyldighed fra d. 1. januar 2015. Biblioteket færdiggør et oplæg til Kulturministeriet om denne revision i det nye år.

Et andet område, som rummer store udfordringer, er fremtidens indsamling af digitalt fødte materialer. Ved betegnelsen digitalt

født materiale forstås materiale, som er produceret digitalt og som kun foreligger i digital form. Fotografier er det bedste eksempel, men også digitale bøger og e-noder er i stærk vækst. Opbygning af systemer, der skal håndtere digitalt fødte materialer sker i *SIFD-projektet (System til Indsamling og Formidling af Digitalt materiale)*. Formålet er, at biblioteket skal være i stand til at håndtere digitale filer i forskellige tekniske og faglige sammenhænge og med forskellige brugsformål: således både fremfindning og fremvisning, styring af rettigheder og sikkerhed omkring bevaring, brug af og adgang til filerne, og dertil systemer som kan sikre, at filerne kan fremvises for brugerne i fremtiden (se Fokusartiklen herom).

En særlig udløber af dette er projektet *MyArchive.dk*, som vil blive lanceret for offentligheden i 2013. Baggrunden er den ændring, der er sket i måden, moderne mennesker kommunikerer på. Det Kongelige Bibliotek har meget store samlinger af breve fra kunstnere, videnskabsfolk og kulturpersoner gennem århundrederne. For at sikre den fortsatte bevaring af denne del af kulturarven har biblioteket nu opbygget et system til indsamling af e-mails fra arkivskabere. Systemet forventes i drift medio 2013, og der har allerede været stor interesse for projektet i andre europæiske kulturinstitutioner (se Fokusartiklen herom).

### **Digital bevaring: Det Nationale Bitmagasin**

Mange stiller sig selv det meget relevante spørgsmål: Hvad sker der med det digitale materiale den dag, hvor den software og hardware, som vores filer blev produceret med, ikke længere eksisterer og vi som privatpersoner er ude af stand til at læse vores gamle filer? Vil Nationalbiblioteket kunne bevare det? Svaret er med stor sikkerhed "ja". Det har siden 2003 været en del af Det

**Nationalbiblioteket:  
Læsesalgæster****2012**20.717 gæster på Læsesal  
Vest3.238 gæster i Centerlæ-  
sesale og samlinger**2011**21.179 gæster på Læsesal  
Vest4.478 gæster i Centerlæ-  
sesale og samlinger**Nationalbiblioteket:  
Digitaliserede værker  
på egne servere****2012**2.798.615 benyttelse  
(elektroniske lån)  
402.479 bestand (værker)**2011**1.918.117 benyttelse  
(elektroniske lån)  
234.228 bestand (værker)

Kongelige Biblioteks strategi at udvikle metoder til indsamling og bevaring af digitalt materiale igennem internationale samarbejder. Biblioteket kan derved holde sig helt i front i forhold til de store udfordringer, området byder på. Det Kongelige Bibliotek blev i 2012 belønnet med en pris for deltagelse i EU-projektet PLANETS/Open Planets Foundation (OPF). Prisen er givet af det britiske Digital Preservation Coalitions (DPC), der har til opgave at arbejde for adgangen til og bevaringen af digitalt materiale. DPC's medlemmer udgøres af førende universitetsbiblioteker på Cambridge University og London School of Economics samt organisationer som BBC.

Det Kongelige Bibliotek arbejder ikke kun internationalt: Sammen med Statens Arkiver og Statsbiblioteket har Det Kongelige Bibliotek udviklet *Det Nationale Bitarkiv*. Det er et stykke software til langtidsbevaring af kulturarvsmateriale, som også vil blive tilbudt andre kulturinstitutioner i Danmark (se Fokusartiklen herom).

**Digital formidling: Retrodigitalisering og adgang til Netarkivet**

2012 blev året, hvor Nationalbibliotekets retrodigitalisering blev nydefineret, således at både omfang og organisation ændredes med henblik på at forøge digitaliseringskapaciteten til mindst 10.000, senere 20.000 skanninger pr. arbejdsdag. Ved en skanning forstås en side i en bog, i et tidsskrift, i en node, i et håndskrift eller af et fotografi, f.eks. et luftfoto.

Nydefineringen omfatter en række produktionslinjer: en produktionslinje for selektiv digitalisering af kostbart kulturarvsmateriale med relativt høje digitaliseringsomkostninger, en produktionslinje for massedigitalisering af tidsskrifter og bøger tilrettelagt efter principper for komplet digitalisering,

en produktionslinje for massedigitalisering af billeder og fotografier af uens formater og bevaringstilstand og en produktionslinje for selektiv digitalisering *on demand* ud fra brugerbehov.

Det Kongelige Bibliotek har tre hovedopgaver i sin retrodigitalisering:

- at retrodigitalisere den størst mulige del af den nationale kulturarv
- at understøtte dansk og international forskning ved at videreudvikle forskningens infrastruktur i den digitale verden, herunder gennem systematisk digitalisering af kildegrundlaget til og hjælpemidlerne fra den fysiske tidsalder
- at give borgerne den bedst mulige adgang til samlingerne til forskning, studier og oplevelse

Det vigtigste satsningsområde i disse år er *digitalisering af den danske litteratur op til år 1900*. Herved understøttes forskningen og forskningsinfrastrukturen massivt. I samarbejde med det engelsk/amerikanske firma ProQuest vil biblioteket frem til 2014 digitalisere hele den trykte danske litteratur op til år 1700. Første fase, kaldet *ProQuest16*, der omfatter litteraturen indtil år 1600, afsluttedes i 2012 og omfattede 560.000 sider, herunder de manglende 53 unika fra *Karen Brahes Bibliotek* ud over Det Kongelige Biblioteks egne samlinger. I anden fase, litteraturen fra 1601-1700, kaldet *ProQuest17*, blev der i 2012 digitaliseret mindst 800.000 sider. Som minimum forventes en million sider skannet i 2013, og projektet ventes afsluttet i 2014, hvorefter Det Kongelige Biblioteks udenlandske inkunabler ("vuggetryk", dvs. bøger trykt i bogtrykkerkunstens barndom, før år 1500) vil blive digitaliseret.

For tiden 1701-1900 er mængden af litteratur mange gange større. Derfor har biblio-

teket foreløbigt valgt en anden strategi for disse to århundreder, nemlig *Danske Bøger 1701-1900 on Demand* (DOD), som betyder, at biblioteket digitaliserer dansk læsesalsklausuleret materiale, når det efterspørges. For brugerne har det den fordel, at man kan arbejde hjemme med værker, som ellers ville skulle benyttes på læsesal. Tilbuddet er især henvendt til forskere, men kan benyttes af alle interesserede (se Fokusartiklen herom).

Et andet stort projekt er *Danmark set fra luften – før Google*, som har til formål at digitalisere alle luftfotografier, i første omgang af Fyn. Projektet retter sig især mod lokalt interesserede og er også interessant, fordi det lægger op til brugerinvolvering. Der har været en meget stor interesse for og benyttelse af portalen, siden den blev offentliggjort i september 2012 (se Fokusartiklen herom).

Endelig skal især fremhæves *1. verdenskrigsprojektet* og et digitaliseringsprojekt vedr. *krigen 1864*. Baggrunden er, at 2014 rummer flere historiske mærkedage, heriblandt 100-året for udbruddet af *1. verdenskrig*. Det Kongelige Biblioteks bidrag hertil er deltagelsen i et europæisk projekt sammen med andre nationalbiblioteker, hvor Det Kongelige Bibliotek digitaliserer ca. 1.500 bøger og småtryk og 7.000 fotografier og kort, dvs. alt hvad der findes i vore samlinger. Dette materiale vil i 2014 blive præsenteret via EU's kulturarsportal *Europeana* og på bibliotekets egen web.

2014 er også 150-året for *den dansk-tyske krig i 1864*, som alle vist mindes på grund af de dramatiske begivenheder ved stormen på Dybbøl d. 18. april og preussernes overgang til Als den 29. juni. Den fysiske markering vil primært ske i Sønderjylland omkring d. 29. juni, og sent på efteråret vil DR begynde at sende en dramadokumentarisk filmserie i otte afsnit til 100 mio. kr. Det Kongelige

Bibliotek vil bidrage med to initiativer. Det var under krigen i 1864, at pressefotografiet for første gang slog igennem for alvor i Danmark. Et udvalg af disse fotografier vil i forstørret udgave blive vist gennem en stor udstilling i Den Sorte Diamant fra april 2014. Desuden vil alle kendte fotografier og andre billeder fra krigen, ca. 3.000 i alt, inklusive hidtil ukendte eller ubenyttede fra Statens Arkiver, blive digitaliseret i 2013 i en samlet base i Det Kongelige Biblioteks regi inden for rammerne af Den Nationale Billedbase.

For fuldstændighedens skyld skal en række flerårige digitaliseringsprojekter nævnes. Det drejer sig specielt om Småtrykssamlingens løbende projekt for digitalisering af nye *politiske partiprogrammer og partipolitiske skrifter* samt Judaistisk Samlings flerårige projekt for digitalisering og tilgængeliggørelse af *overrabbiner David Simonsens omfattende arkiv* fra tiden før, under og efter 1. Verdenskrig.

Det fremgår af nedenstående tabel, hvor mange digitaliserede værker, der var tilgængelige online for brugerne ved udgangen af 2012. Fotografierne fylder af gode grunde mest, men der er digitaliseret over 55.000 andre værker, som er tilgængelige online. Det meste kan findes via REX.

#### Digitaliserede værker tilgængelige online

	Titler
Tidsskrifter, bøger, noder, småtryk	37.651
Billeder, herunder luftfotos	315.987
Kort	17.803
Lyd	27
<b>I alt</b>	<b>371.468</b>

Til slut skal det nævnes, at Det Kongelige Bibliotek fortsat er stærkt optaget af at demokratisere adgangen til *Netarkivet*, således at andre end forskere kan få adgang til de kopier af det danske internet, som

siden 2005 er indsamlet i medfør af pligt-afleveringsloven. Forskere har mulighed for at benytte Netarkivet til forskningsformål, men adgangsmuligheden stopper her, især på grund af persondatalovgivningen. Det Kongelige Bibliotek har derfor i hele 2012 arbejdet videre på at finde andre løsninger, som kunne give en bredere adgang til det nethøstede materiale i Netarkivet. Ved årets slutning blev det besluttet at opstille en særlig PC på Læsesal Vest, som alene giver adgang til Netarkivet. Herved er der skabt nye muligheder, bl.a. for brugere, som ikke kan benytte netadgangen. Dette tilbud vil være i drift i begyndelsen af 2013.

### Materialeanskaffelser til Nationalbiblioteket

Som Nationalbibliotek har Det Kongelige Bibliotek til formål at forvalte de nationale hovedsamlinger af både dansk og udenlandsk proveniens og foretage en så vidt mulig fuldstændig samlingsopbygning, dels via pligtafleveringen, dels via egne supplerende anskaffelser.

I Danske Samlinger indgår pligtafleverede bøger, tidsskrifter, computerspil og AV-materialer. Det Kongelige Bibliotek modtager som pligtaflevering alle værker, der er udgivet i Danmark, i medfør af Pligtafleve-

## Nationalbiblioteksområdets erhvervelser 2012

	Monografier, manuskripter og øvrige dokumenter			Periodika			I alt
	Pligt Fys. enh.	Køb Fys. enh.	Gave Fys. enh.	Pligt Fys. enh.	Køb Fys. enh.	Gave Fys. enh.	I alt Fys. enh.
<b>Bøger m.m.</b>							
Bøger og serierpublicationer	15.949	2.009	969	2.021	251	190	21.389
Aviser				1.011	0	0	1.011
<b>Andre materialetyper</b>							
Manuskripter til Håndskriftafd.		130	130				260
Musikmanuskripter		528	1.234				1.762
Manuskripter til Dramatisk Bibl.		0	571				571
Manuskripter til Orientalsk-Jud. Saml.		0	0				0
Trykte musikaler (noder)	192	440	4				636
Mikroformer	0	41	0				41
AV-dokumenter	3.398	23	2				3.423
Grafiske dokumenter	88	88	211.452				211.628
Kartografiske dokumenter	276	23	326				625
Digitale dokumenter (fys.)	140	0	72				212
Andre biblioteksmaterialer	0	0	625				625
Materiale, som ikke katalogiseres	102.245	0	27				102.272
<b>Modtaget i alt</b>	<b>122.288</b>	<b>3.282</b>	<b>215.412</b>	<b>3.032</b>	<b>251</b>	<b>190</b>	<b>344.455</b>
<b>Dokumenter fra internettet</b>							
Nethøstning til Netarkivet (objekter)							3.103.759,217



## Nationalbiblioteksområdets regnskab for erhvervelser 2012 (Bøger, tidsskrifter og andre materialetyper)

	Monografier, manuskripter og andre dokumenter	Periodika	Elektroniske værker	Indbinding og bevaring	I alt
	kr.	kr.	kr.	kr.	kr.
<b>Regnskab i alt</b>	<b>2.632.829</b>	<b>103.433</b>	<b>807.930</b>	<b>1.715.844</b>	<b>5.260.036</b>
<b>Pligtafleveringsafdelingen</b>					<b>1.409.873</b>
Pligtaflevering Danske Samlinger	166.341			1.163.387	1.329.728
Færøske og grønlandske værker	16.786				16.786
Udenlandske Danica	58.510	3.435		1.414	63.359
<b>Læsesal Øst</b>					<b>17.363</b>
Avismikrofilm Danske Samlinger		17.363			17.363
<b>Håndskriftafdelingen</b>					<b>1.277.278</b>
Manuskripter og arkiver	976.385				976.385
Håndbøger og tidsskrifter til center	2.804	4.104			6.908
Fagdelte konti: Palæografi og kodikologi	4.639				4.639
Fagdelte konti: Boghistorie	30.509	10.369			40.878
Håndbøger og tidsskrifter til Læsesal Vest	215.682	32.786			248.468
<b>Kort- og Billedafdelingen</b>					<b>579.808</b>
Fotografier, billeder, kort atlas	136.795				136.795
Det Nationale Fotomuseum	397.981				397.981
Håndbøger og tidsskrifter til center	37.632	7.400			45.032
<b>Musik- og Teaterafdelingen</b>					<b>444.437</b>
Noder, -manuskripter, scenisk kunst	404.011			2.510	406.521
Håndbøger og tidsskrifter til center	21.617	16.299			37.916
<b>Orientalisk og Judaistisk Afd.</b>					<b>128.143</b>
Bøger, manuskripter m.m., orientalske	103.876				103.876
Bøger, manuskripter m.m., judaica	4.301				4.301
Håndbøger og tidsskrifter til center	8.289	11.677			19.966
<b>Dansk Folkemindesamling</b>					<b>61.969</b>
Håndbøger m.m.	61.969				61.969
<b>Hovedsamlingerne</b>					<b>149.753</b>
Klargøring aviser				165.051	165.051
Afstemning bogkøb	-15.298				-15.298
<b>Bevaringsforanstaltninger</b>					<b>383.482</b>
Bevaringsafdelingen, fysisk bevaring				383.482	383.482
<b>Fælles indkøb af elektroniske ress.</b>					<b>807.930</b>
Elektroniske bøger, tidsskrifter m.m.			407.930		407.930
Samlingsopbygning ved digitalisering			400.000		400.000

## Sammensætningen af elektroniske udlån 2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Nationale Billedbase, portrætbasen, luftfoto og andre billeder	193.133	400.304	429.084	453.930	525.687
Arkiv for Dansk Litteratur	460.786	542.770	366.233	554.266	392.929
Digitale noder	687.017	639.239	635.857	260.593	229.428
Den digitale Poma-udgave	252.368	191.107	216.368	164.377	200.616
Danske fagtidsskrifter online (tidsskrift.dk)					567.225
Det Virtuelle Musikbibliotek					194.172
Tekster m.m. på KBs www	629.317	666.378	613.049	484.951	501.768
NB-ressourcer på eksterne servere, herunder flickr; Luftwaffeoverflyvningskort mfl.			124.587	129.853	186.790
<b>Nationalbibliotekets e-ressourcer</b>	<b>2.222.621</b>	<b>2.439.798</b>	<b>2.385.178</b>	<b>2.047.970</b>	<b>2.798.615</b>

ringsloven. Denne aflevering danner grundstammen i bibliotekets nationale samlinger og omfatter såvel værker i fysisk form som værker publiceret på internettet. Pligtaflevering af den danske del af internettet sker ved såkaldt "nethøstning". Dette sker med regelmæssige mellemrum efter en særlig plan. Der er i alt nethøstet 10,7 milliarder objekter (325.525 gigabytes). Desuden modtages mange gaver, f.eks. arkiver og samlinger, men ifølge sagens natur med store forskelle fra afdeling til afdeling. Det ses af oversigten, at der i alt anskaffedes 344.455 enheder.

Regnskabet for monografier, manuskripter og øvrige dokumenter i 2012 er på 5.260.036 kr. Beløbet er anvendt til køb af udenlandske Danica (dvs. publikationer, der er udgivet i udlandet, men som har en eller anden bestemt relation til Danmark) og supplerende køb af bøger til Danske Samlinger, arkivalier og manuskripter til Håndskriftafdelingen (inklusive Boghistoriske Samlinger), grafiske (billeder og fotografier) og kartografiske dokumenter til Kort- og Billedafdelingen, musikaler i form af danske og relevante udenlandske nodetryk og danske nodemanuskripter, inklusive en imod fuldstændighed sigtende erhvervelse af

originalmanuskripter fra nulevende, danske komponister, samt relevante fonogrammer til Musikafdelingen (herunder Dramatisk Bibliotek), manuskripter på hebraiske og orientalske sprog til Orientalisk og Judaistisk Afdeling. De elektroniske værker omfatter indkøb af fagdelte og fagrelaterede anskaffelser af licensbelagte elektroniske tidsskrifter, bøger og databaser, ligeledes med referenceformål eller som supplerende faglitteratur.

### Benyttelsen af Nationalbiblioteket

Hovedstedet for benyttelse af Nationalbibliotekets samlinger er Den Sorte Diamant med læsesale, udstillings- og foredragsvirksomhed m.m. Det er et overordnet mål, at bibliotekets tjenester får et stadig større digitalt indhold gennem udnyttelse af informationsteknologiens muligheder. Nationalbibliotekets store samlinger af ældre materiale og værdifulde skatte skal stadig benyttes på læsesale og vil blive vist for offentligheden i udstillinger. Besøgallet for læsesalene på Slotsholmen ligger på et stabilt niveau, nemlig 23.955 i 2012 mod 25.657 i 2011. Antallet af dokumenter fremtaget fra magasin er svagt faldende, nemlig 58.866 i 2012 mod 67.148 i 2011.

Det elektroniske udlån sker i meget stort omfang fra samlinger, som er produceret af biblioteket selv. De ældste digitale samlinger er *Den Nationale Billedbase*, som nu har fået følgeskab af en anden base i Kort- og Billedafdelingen: *Portrætbasen*. En anden digital samling er *Arkiv for Dansk Litteratur*, der rummer en række danske forfatterskaber. Ud over disse elektroniske samlinger har biblioteket digitaliseret en lang række noder, manuskripter, bøger osv., som er meget benyttede.

Som det ses af tabellen *Sammensætningen af elektroniske udlån* er der sket en vending, således at der efter nogle år med stagnation nu er sket en betydelig vækst i benyttelsen. I 2013 vil *Arkiv for Dansk Litteratur* blive opdateret og moderniseret med faciliteter, som en moderne bruger vil forvente, f.eks. bedre printfaciliteter. Det forventes at bidrage til, at denne centrale base bliver benyttet endnu mere.

Den Sorte Diamant er som nævnt Nationalbibliotekets hovedadresse, hvor alle funktioner står til rådighed for brugerne. Nationalbiblioteket rummer i Den Sorte Diamant

mange tilbud, såsom udstillinger, koncerter, foredrag og debatter. Den Sorte Diamant huser desuden *Det Nationale Fotomuseum*, som viser skiftende udstillinger med fotografiske værker fra såvel dansk som international fotohistorie. I Søjlesalen vises vekslende kulturhistoriske og aktuelle temaudstillinger, oftest på grundlag af bibliotekets egne samlinger. Her skal særligt fremhæves den nye halvpermanente udstilling i Montanasalen, *Skatte i Det Kongelige Bibliotek*, som viser de allerstørste klenodier fra samlingerne sluppet løs i en farverig popkulturel jungle skabt af Andrey Bartenev (se Fokusartiklen herom.) Endelig rummer Den Sorte Diamant *Museet for Dansk Bladtegning*.

Der har i 2012 været arrangeret 7 udstillinger i udstillingsområdet Rotunden, som er set af 47.091 gæster, og 33 koncerter og 40 foredrag blev overværet af 15.449 gæster. En særlig begivenhed fandt sted i *Students Only*, der henvender sig til alle studerende i København, ved mødet med den amerikanske udenrigsminister Hilary Clinton i Dronningesalen i foråret. Det var et arrangement, der bragte Det Kongelige Bibliotek på *New York Times'* elektroniske forside.

## FOKUS

### Nationalbiblioteket nyorganiseres fra 2013

*Af direktør Erland Kolding Nielsen og vicedirektør, nationalbibliotekar Steen Bille Larsen*

I august 2011 igangsattes et omfattende arbejde med en ny organisation for Nationalbiblioteket på basis af følgende kommissorium, som her bringes i uddrag:<sup>1</sup>

”Nationalbibliotekets samlinger er opbygget gennem århundreder og rummer store samlinger af enestående national betydning, der er en væsentlig del af Danmarks kulturarv. Med indgangen i IT-alderen står Nationalbiblioteket over for store udfordringer, idet nutidens og fremtidens borgere skal gives den bedst mulige adgang til samlingerne på nutidens vilkår med henblik på forskning, studier og oplevelser, hvad enten det drejer sig om fysiske (analoge) eller digitale samlinger. Det er en stor udfordring at løse disse opgaver under faldende økonomiske rammer samtidig med, at den digitale udfordring stiller nye dagsordner.

Nationalbibliotekets afdelinger er – på nær nogle få – skabt for generationer

<sup>1</sup> Om baggrunden, se Erland Kolding Nielsen: ”Nationalbiblioteket ved korsvejen. Den digitale indholdsrevolution og dens konsekvenser i fremtiden”, Magasin fra Det Kongelige Bibliotek, 25:1, 2012, ss. 43-57; det fulde kommissorium findes ss. 53-56. Artiklen udkommer i engelsk oversættelse i Alexandria. The Journal of National and International Library and Information Issues i 2013.

siden med henblik på at løse opgaverne i en fysisk verden ud fra en materialetypologisk eller biblioteksfunktionel synsvinkel. De samme typer af opgaver løses parallelt i de forskellige afdelinger med et samlingsbaseret udgangspunkt, nogle tilmed som parallelopgaver i andre statsligt finansierede institutioner. Det gælder de biblioteksfaglige opgaver inden for indsamling, registrering, bevaring og formidling, og det samme gør sig gældende i Nationalbibliotekets interne forvaltning, hvor journalisering, økonomistyring og personaleansvar løses parallelt i alle afdelingerne. En reorganisering i lyset af den finansielle situation og IT-udfordringen er en nødvendighed.

Arbejdsgruppen har til opgave at udarbejde et eller flere forslag til en nyorganisering af Nationalbiblioteket.

Gruppens forslag skal tage udgangspunkt i visionen om det digitale bibliotek og udarbejdelsen af forslagene skal bygge på:

- en kortlægning af områdets fremadrettede opgaver i lyset af IT-udfordringerne;
- en gennemgang af, hvordan udvalgte europæiske biblioteker med tilsvarende udfordringer på det seneste har eller planlægger at reorganisere sig;
- en interessentanalse af interne og – eventuelt også – eksterne partnere.

Følgende hensyn skal være styrende for de forslag, som gruppen udarbejder:

- den gældende lov om pligtaflevering skal inden for en kort årrække udvikles således, at digital pligtaflevering erstatter aflevering af fysiske udgivelser;
- de digitale opgaver og servicetilbud i nationalbiblioteket skal udbygges og videreudvikles og derigennem skabe et nyt image;
- opgaver vedrørende indsamling, registrering, bevaring og formidling af digitalt fødte materialer skal være styrende for den biblioteksfaglige forvaltning;
- opgaver vedrørende de fysiske dele af nationalbiblioteket skal effektiviseres gennem digitale løsninger;
- der skal opbygges et projektberedskab, således at biblioteket med kort varsel kan indgå i massedigitaliseringsprojekter;
- der skal være en sikker, langsigtet bevaring af både fysiske og digitale samlinger;
- centrale dele af bibliotekets virke skal være forskningsbaserede med udgangspunkt i forretningskritisk forskning;
- kulturformidlingen skal videreføres i effektiviseret form og således at den også understøtter bibliotekets opgaver og funktioner samt indfrier bibliotekets public service-forpligtelse;
- synergien mellem nationalbiblioteket og bibliotekets øvrige områder skal styrkes med omkostningseffektive fælles løsninger;
- nationalbibliotekets ledelsesadministrative opgaver (f.eks. økonomi, personale, journalisering og rejseadministration) skal organiseres bæredygtigt.

Reorganiseringen har til formål at tilpasse Nationalbiblioteket til den digitale fremtid i det 21. århundrede og skabe en stærkere og mere effektiv organisation. Organisationsforandringen skal bryde med den analoge verdens organisationsformer og skabe en organisation med fokus på IT-udfordringerne, medføre rationaliseringer og skabe en mere effektiv organisation.

Der skal ske en afgørende forskydning mod det fuldstændigt digitale bibliotek. Her vil de fysiske aspekter fortsat spille en afgørende – og i nogle henseender dominerende – rolle, men *vægtforskydningen* imellem de fysiske elementer og komponenter og de digitale skal markant forskydes og organiseres på en ny måde. Det afgørende er *ikke*, at alt skal være eller fremtræde digitalt – biblioteket får aldrig digitaliseret alt i sine fysiske samlinger – men, at den digitale tilgang er den primære, den dominerende, overvejende eller eneste tilgang.”

Arbejdet blev organiseret med en styregruppe på direktionsniveau og en arbejdsgruppe bestående af afdelingslederne for Nationalbibliotekets afdelinger. Arbejdsgruppen skulle 1. april 2012 aflevere en rapport med flere modeller til den fremtidige organisation.

Efter en grundig undersøgelses-, forberedelses- og beslutningsproces, som bl.a. inddrog erfaringer fra europæiske national-, universitets- og forskningsbiblioteker samt en lang række medarbejdere, leverede arbejdsgruppen en *Rapport af 29. marts 2012* med en række



Nationalbiblioteket får ny organisation fra 2013 og vil fremover bestå af fem afdelinger: Forskningsafdelingen, Kulturfafdelingen, Afdelingen for fysisk bevaring, Afdelingen for digital bevaring og Nationalsamlingsafdelingen. Sidstnævnte samler de seks tidligere samlingsafdelinger: Pligtafleveringsafdelingen, Håndskriftafdelingen, Kort- og Billedafdelingen, Musik- og Teaterafdelingen, Orientalisk og Judaistisk Afdeling samt Dansk Folkemindesamling. Formålet med den ny organisation er at sikre, at Nationalbiblioteket også i en digital verden forbliver i stand til at bevare og formidle den danske kulturarv



modeller til en ny organisation.<sup>2</sup> Efter en bearbejdning af rapporten med inddragelse af rapportens forfattere individuelt og samlet blev en ny organisation for Nationalbiblioteket meddelt på et personalemøde d. 19. november med henblik på at træde i kraft pr. 1. januar 2013. Den repræsenterer den største enkelte organisationsændring i institutionen siden 1780 og har til formål at ruste Danmarks Nationalbibliotek til at løse sine opgaver i den digitale verden, der udvikler sig med stor hast.

Den nye organisation afskaffer ikke *samlingsbegrebet*. Der vil fortsat være bog-, håndskrifts-, musik-, teater-, billed-,

<sup>2</sup> Nyorganisering af Nationalbiblioteket. Arbejdsgruppen den 29. marts 2012. 49 ss. 8 bilag.

kort-, folkeminde- og andre samlinger, men de fysiske samlinger vil fremover ikke være konstituerende for organisations-, afdelings- og ledelsesstrukturen. De hidtidige seks samlingsafdelinger<sup>3</sup> lægges sammen til én *Nationalsamlingsafdeling* under et ledelsesteam på indtil videre tre ledere. Derudover bevares de hidtidige tre *funktionsafdelinger*, dvs. Bevarings-, Kultur- og Digital Bevaringsafdelingerne, og Forskningsafdelingen overføres organisatorisk til Nationalbiblioteksområdet, alle under deres nuværende ledere.

I lyset af IT-udfordringerne organiseres den nye Nationalsamlingsafdeling ud fra funktionskriterier i tre enheder:

- Accession og Magasin
- Katalog og Metadata
- Forskning og Formidling

Dertil kommer en række *teams med fokus på digitale opgaver på tværs af hele Nationalbiblioteksområdet*. De etableres ad hoc og vil være karakteriseret af en stor fleksibilitet m.h.t. ressourcer og forvaltning og indsats alt efter aktuelle behov og prioriteringer.

Afdelingsledelsen for den nye afdeling udgøres af en nationalsamlingschef og to vicensamlingschefer.

Den nye afdelingsledelse vil begynde med nogle nærliggende udfordringer: Den ene gælder en *prioritering* af de forskellige opgaver i afdelingen, således at der skabes mere sammenhængende opgaveløsninger for accession, registre-

<sup>3</sup> Jf. Årsberetningens disposition under Nationalbiblioteksområdet.

ring, forskning og formidling på tværs af de *fysiske samlingsområder*, og herunder en bedre udnyttelse af den faglige ekspertise på tværs af samlingskategorier. Den anden drejer sig om målet at sætte stadig større fokus på *det digitale område*. Det rummer store udfordringer og muligheder, og derfor skal der aktivt flyttes ressourcer i retning af det digitale. Udfordringen er at inddrage opgaverne i forhold til både det fysiske og det digitale område med særligt fokus på det digitale. Det er værd at huske, at de fysiske samlinger stadig er en stor og uhyre vigtig del af Nationalbibliotekets identitet, men også, at den digitale accession og de digitale samlinger vil

adskille sig markant fra de fysiske i fremtiden. Det er denne dikotomi, den nye organisation skal løse både konceptuelt, prioriteringsmæssigt og organisatorisk. Det er planen at benytte tiden frem til sommerferien 2013 til at få den nye organisation helt på plads.

Reorganiseringen har som mål, at Nationalbiblioteket på markant vis kan realisere rammeaftalens mål om at sikre fortidens og den i nutiden skabte kulturarv for fremtiden, give den bedst mulige adgang, understøtte forskningen og fastholde positionen som en central kulturinstitution i den digitale tidsalder.

## Nationalbibliografien

På [www.kb.dk](http://www.kb.dk) (under ”Service”-menuens underpunkt ”Nationalbibliografien”) findes en beskrivelse af hele den danske nationalbibliografi, dens enkelte dele og deres udgivelsesformer gennem tiderne.

Det Kongelige Bibliotek udarbejder følgende dele af Nationalbibliografien

- Dansk Kortfortegnelse
- Dansk Musikfortegnelse
- Dansk Periodicafortegnelse
- KulturPerler

og bidrag til følgende internationale bibliografier og baser

- Index Translationum
- ISMN (International Standard Music Number)
- ISSN (International Standard Serial Number)

### Dansk Kortfortegnelse

Dansk Kortfortegnelse er den danske nationalbibliografi for kartografisk materiale. Den udarbejdes af Det Kongelige Biblioteks Kortsamling på grundlag af Kortsamlingens registreringer til REX. I Dansk Kortfortegnelse, der tilstræber fuldstændighed, optages geografiske og tematiske atlas og kort – både enkeltudgivelser og kortserier – udgivet i Danmark og indgået i Kortsamlingen i løbet af året.

Fortegnelsen registrerer også kartografisk materiale udgivet på cd-rom. Materialet modtages hovedsagelig via pligtaflevering til Det Kongelige Bibliotek. Den indkomne mængde af kartografisk materiale har i 2012 været på 220 fysiske enheder. Til opgaven er i 2012 anvendt 121 løntimer.

Dansk Kortfortegnelse er tilgængelig via

- REX
- DANBIB
- [bibliotek.dk](http://bibliotek.dk)

### Dansk Musikfortegnelse

Dansk Musikfortegnelse udarbejdes af Det Kongelige Biblioteks Musik- og Teaterafdeling og er den danske nationalbibliografi for musikaler (noder). Fortegnelsen registrerer alle musikaler, der er udgivet i Danmark, samt så vidt muligt udenlandske musikaler, som på en eller anden måde har relation til Danmark.

Registreringen af udgivelserne sker dels på grundlag af Dansk BiblioteksCenters poster, dels med udgangspunkt i trykkerierne og udgiverens pligtaflevering samt Musik- og Teaterafdelingens udenlandske accession. I 2012 blev der registreret 204 noder.

Dansk Musikfortegnelse er tilgængelig via

- REX
- DANBIB
- [bibliotek.dk](http://bibliotek.dk)

### Dansk Periodicafortegnelse

Dansk Periodicafortegnelse (DPF) er den danske nationalbibliografi for periodika, dvs. tidsskrifter, aviser og årspublikationer. Den udarbejdes af Pligtafleveringsafdelingen, dels på grundlag af materiale modtaget via pligtaflevering til Det Kongelige Bibliotek, dels i forbindelse med anmodning om ISSN til nye tidsskrifter. Desuden modtager Det Kongelige Bibliotek materiale fra Dansk BiblioteksCenter til registrering i DPF. Fortegnelsen registrerer nye og ophørte periodika uanset medium udgivet i Danmark.

Registreringen til DPF, ISSN og til Det Kongelige Biblioteks egen base REX sker

i én arbejdsgang, således at der oprettes én post til alle tre formål. Der er fælles optagelseskriterier til DPF og ISSN, dvs. at alle periodika, der optages i DPF, også får tildelt ISSN.

I 2012 blev der registreret 516 nye titler og 847 ophørte. Nye og ophørte poster til DPF offentliggøres ugentligt i periodicafortegnelse på Dansk BiblioteksCenters hjemmeside (<[www.dbc.dk/nationale-og-gaver/nationalbibliografi-og-bibliotekskatalogisering/materialer/dansk-bogfortegnelse-ugefortegnelse](http://www.dbc.dk/nationale-og-gaver/nationalbibliografi-og-bibliotekskatalogisering/materialer/dansk-bogfortegnelse-ugefortegnelse)>).

Udarbejdelsen af DPF omfatter også opdatering af løbende titler, når der sker større ændringer som f.eks. tilføjelse af varianttitler eller nye udgivere. Dansk BiblioteksCenter indsender ugentligt periodika, der skal opdateres – resten opdages under behandling af de pligtafleverede tidsskrifter. I 2012 blev der opdateret 1.565 titler. Der blev i 2012 i alt brugt 2.932 løntimer til Dansk Periodicafortegnelse, til ISSN og til REX.

Dansk Periodicafortegnelse er tilgængelig via

- REX
- DANBIB
- bibliotek.dk

### Index Translationum

Index Translationum er en international bibliografi over alle oversættelser, uanset sprog og emne, baseret på indberetninger fra de enkelte lande af oversættelser, som er udgivet i det pågældende land. Bibliografien er gratis tilgængelig online på <[portal.unesco.org/culture/en](http://portal.unesco.org/culture/en)> (søg på ”index translationum”).

Det Kongelige Bibliotek ved Pligtafleveringsafdelingen har ansvaret for at indberette den litteratur, som er oversat fra et sprog til

et andet sprog og udkommet i Danmark. I 2012 blev 3.605 titler registreret, hovedparten af Dansk BiblioteksCenter som led i en samarbejdsaftale om registrering af pligtafleverede monografier både til Dansk Bogfortegnelse og til REX.

Da der betales en fast pris pr. enhed, hvori registrering til Index Translationum indgår, kan antal løntimer brugt til denne opgave ikke opgøres. Index Translationums danske del er tilgængelig via

- REX
- DANBIB
- bibliotek.dk

### ISMN

ISMN (International Standard Music Number) tildeles som entydig universel identifikation alle trykte noder, uanset om de er til salg, til leje eller til gratis distribution, og uanset om det drejer sig om et partitur, en stemme eller en del af et multimediesæt. Mens det centrale Internationale Agentur (Berlin) er ansvarlig for vedligeholdelsen af ISMN-systemet, sørger de nationale centre for tildelingen af numre, der identificerer de enkelte forlag. Sidstnævnte administrerer – som regel selv – titelnumrene ud fra de tildelte kvoter.

Det danske ISMN-kontor er på Det Kongelige Bibliotek tilknyttet Musik- og Teaterafdelingen, som i forvejen har ansvaret for Dansk Musikfortegnelse. Ca. 84 danske forlag er tilsluttet ordningen, og der er i 2012 tildelt i alt 41 ISMN. Arbejdet med tildeling af danske ISMN-numre har beslægtet i alt ca. 8 løntimer.

De danske ISMN-poster er tilgængelige (hvis man bruger søgefeltet ”ISBN-nummer”) via

- REX
- DANBIB
- bibliotek.dk

### ISSN

ISSN (International Standard Serial Number) tildeles periodika (tidsskrifter, aviser og årspublikationer) uanset medium og tjener til entydig identifikation af periodikatitler via en international base over alle de titler, der har fået ISSN. Regler for tildeling og katalogisering af titler, der får ISSN, fastsættes af ISSN Network, som er et internationalt center i Paris med ansvar for den fælles database, *ISSN Register*, samt regionale og nationale centre, der hver især er ansvarlige for registrering af periodika udgivet i deres område. Det nationale center i Danmark, ISSN Danmark, er på Det Kongelige Bibliotek tilknyttet Pligtafleveringsafdelingen.

Centret tildeler ISSN til danske periodika og registrerer disse i Det Kongelige Biblioteks database, REX. Tildelingen af ISSN sker enten efter anmodning fra udgiveren inden udgivelsen af første nummer eller på baggrund af materiale modtaget via pligtaflevering til Det Kongelige Bibliotek. Anmodninger om ISSN ekspederes fra dag til dag, således at ISSN kan medtages i første nummer af periodikummet. Hovedparten af materialet udgives stadig i papirform, men der registreres også udgivelser i andre medier, herunder internettet, som får stadig større betydning på periodikaområdet. I 2012 blev der i alt registreret 559 nye titler og foretaget 1.600 opdateringer.

ISSN-centerarbejde inkl. selektion, registrering, klassifikation og ledelse indgår i de løntimer, der blev brugt til nationalbibliografisk periodikaregistrering i Pligtafleveringsafdelingen (se under *Dansk Periodicafortegnelse*). De danske ISSN-poster er tilgængelige via

- REX
- DANBIB
- bibliotek.dk
- ISSN Register

Hele den internationale database, *ISSN Register*, er online tilgængelig i DANBIB og bliver opdateret hver måned. Desuden kan man mod betaling få adgang til *ISSN Register* via *ISSN Portal* på internettet. Der er en forventning om, at forholdet mellem fysisk udgivne tidsskrifter og online tidsskrifter vil forskydes fremover. Udviklingen vil derfor blive fulgt. I 2012 var fordelingen af registreringer således:

**Statistik for tidsskrifter – trykte versus digitale**

År	2012	2011
Nye		
Nye (fysiske)	423	393
Nye (digitale)	272	281
Nye i alt	695	674
– heraf:		
Nye som er både trykte og digitale	89	350
Ophørte		
Ophørt helt (fysiske)	890	637
Ophørt helt (digitale)	176	235
Ophørt fysisk, men fortsat digitalt	51	45
Ophørt digitalt, men fortsat fysisk	0	0

### KulturPerler

KulturPerler <kulturperler.kb.dk> er en online fortegnelse over den digitaliserede kulturarv i Danmark. Den lanceredes af Det Kongelige Bibliotek i april 2009 – udsprunget af det forberedende arbejde med Kulturministeriets rapport *Digitalisering af kulturarven* – med det formål at give et overblik over digitaliseringssituationen i Danmark.

I KulturPerler optages retrodigitaliserede samlinger, dvs. samlinger af fysiske materialer (arkivalier, bøger, tidsskrifter, håndskrifter, noder, billeder, kort, lyd- og filmmedier m.m.) som er blevet gjort tilgængelige på





I 2012 blev Nordisk Forfatteratlas en del af KulturPerler. Det er en digital samling af film- og lydklip om en lang række nordiske forfattere fra Danmarks Radio og de andre nordiske TV-stationer. Et udvalg på 133 forfattere, heraf 34 danske, kan i øjeblikket opleves i lyd eller billeder, heriblandt digteren Søren Ulrik Thomsen (1956-), som man kan høre fortælle om inspirationskilden til det lange digt Det værste og det bedste, Vindrose, 2001

nettets. Digitaliserede samlinger fra danske hjemmesider samt udenlandske med væsentligt dansk indhold kan optages. Udgiverne er såvel offentlige institutioner som private foreninger eller personer.

Siden lanceringen har KulturPerler været en interaktiv tjeneste baseret på indberetninger fra udgiverne. Samlingsbeskrivelser udarbejdes af Det Kongelige Bibliotek på basis af de modtagne oplysninger. Samlinger med løbende tilvækst opdateres hvert halve år, ligesom det generelt tilstræbes, at alle samlingsbeskrivelser er opdaterede.

KulturPerler indeholdt ved udgangen af 2012 ca. 250 samlingsbeskrivelser, hvoraf 15 er kommet til i løbet af året. Et mindre antal samlingsbeskrivelser er i årets løb udgået, enten fordi samlingen er blevet fjernet fra nettet eller lagt sammen med andre.

Omkring halvdelen af de registrerede samlinger i KulturPerler er under løbende eller

lejlighedsvis digitalisering. Den primære tilvækst af digitaliserede enheder ligger derfor i de allerede registrerede samlinger.

Foruden Det Kongelige Bibliotek har følgende institutioner bidraget med nye samlinger i årets løb: Statens Arkiver, Statsbiblioteket, Lokalhistorisk Samling i Aarhus samt Aarhus Stadsarkiv. Dertil kommer et par privat udgivne e-samlinger.

Alle samlingsbeskrivelser er i årets løb blevet opdateret med aktuelle oplysninger om vækst samt om eventuelle andre ændringer.

KulturPerler har i løbet af 2012 publiceret tre nyhedsbreve. Der er i løbet af året blevet anvendt ca. 150 løntimer på KulturPerler. KulturPerler er tilgængelig på

- REX
- DANBIB
- bibliotek.dk
- kulturperler.kb.dk

**FOKUS**
**Indsamling af digitalt fødte privatarkiver i fremtiden**

*MyArchive.kb.dk* – Selvflevering af digitalt født kulturarvsmateriale

*Af overarkivar, cand.mag. Ivan Boserup, Håndskriftafdelingen*

Gennem flere århundreder har Det Kongelige Bibliotek indsamlet privatarkiver. Hermed menes personarkiver efter forskere, forfattere, kunstnere og andre kulturpersonligheder, samt f.eks. forlagsarkiver og kulturelle foreningers arkiver m.m. Sådanne privatarkiver kan rumme korrespondancer, manuskripter, dagbøger, projektbeskrivelser, ansøgninger, mødereferater, regnskaber, forelæsningsnotater, scrapbøger, etc., etc.

Det har længe været klart, at denne slags materialer, der dokumenterer fremtrædende personligheder og private organisationers historie i bred forstand, og som bør bevares og gøres tilgængelige for forskere og andre interesserede, i dag bliver indsamlet i langt mindre grad, end de burde, fordi en så stor del af det er "født digitalt", dvs. lige fra begyndelsen "digitale objekter": e-mails, Word-filer, Excel-ark, PowerPoint-præsentationer etc.). De fødes digitalt, de cirkulerer digitalt på nettet, og de forefindes måske i en periode på flere computere, men de forsvinder også 'digitalt' og endegyldigt, når private computere udrangeres eller mailbokse tømmes for at skaffe plads til mere aktuelt materiale. Kombinationen af manglende bevidsthed om privatarkivmateriales dokumentariske

værdi og manglen på praktiske løsninger af indsamlings- og bevaringsopgaven betyder, at der sker et ukontrolleret tab af værdifuldt materiale. Det er paradoksalt, da man netop skulle mene, at dette materiales umiddelbart digitale form åbner mulighed for bevaring af større mængder af det end nogensinde før i historien. Det haster med at få stoppet det hul, som vigtige dele af den skrevne kulturarv forsvinder ud af.

Det Kongelige Bibliotek har udviklet en ny tjeneste, som lanceres i 2013 til indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af digitalt privatarkivmateriale, *MyArchive.kb.dk*. Systemet giver mulighed for at arkivere materiale, der er i digital form, efter samme overordnede principper, som når hidtil et traditionelt papirarkiv, der er blevet opbygget og bevaret hjemme eller på kontoret, overdrages til Det Kongelige Biblioteks

Det Kongelige Bibliotek har gennem århundreder indsamlet privatarkiver fra forskere, kunstnere og kulturpersonligheder som f.eks. opfinderen af elektromagnetismen, fysikeren og kemikeren H.C. Ørsted (1777-1851). De dokumenter, som arkivskaberne hidtil har overleveret – breve, dagbøger, noter m.m. – findes imidlertid ofte ikke længere i fysisk form, fordi de skabes digitalt. Og derfor går de ofte tabt. MyArchive er en tjeneste til indsamling, bevaring og tilgængeliggørelse af digitalt privatarkivmateriale, som er udviklet af Det Kongelige Bibliotek og går i drift i 2013. Den skal sikre, at privatarkiver også fremover bevares og gøres tilgængelige for forskningen



Håndskriftsamling af arkivskaberen eller dennes efterkommere. Systemet involverer biblioteket og arkivskaberen tidligt, mens sidstnævnte er i live, og udnytter e-mail-teknologien som transportmedie.

*MyArchive.kb.dk* tilgodeser følgende principper: (1) *Kun intuitive, alment kendte funktioner.* Ved at bygge systemet på e-mail som transportmedie sikres det i dag, at de få funktioner, der skal mestres, på forhånd er velkendte og indarbejdede. (2) *Løbende deponering.* I stedet for opsamling i egen mailboks over lange perioder, tilskyndes arkivskabere til løbende at foretage deponering af væsentlige e-mails og vedhæftede digitale objekter i en *MyArchive.kb.dk* mailboks, der er tilsluttet arkivskaberens egen mailboks. (3) *Selvaflevering over nettet.* I stedet for at materiale afleveres til en ansat på biblioteket, der efterfølgende skal analysere det og sørge for dets bevaring, er det arkivskaberen selv, der flytter materialet fra egen mailboks til sit deponeringsområde på *MyArchive*.

*kb.dk.* (4) *Frivillighed og fleksibilitet indtil donation.* Så længe det deponerede materiale ikke er overdraget til og derved er blevet bibliotekets ejendom, har arkivskaberen mulighed for at omorganisere det og fortryde dele af deponeringen. (5) *Forpligtende aftaler.* Adgangen til at benytte tjenesten *MyArchive.kb.dk* bygger på underskrevne aftaler mellem biblioteket og arkivskaberen om materialets fagområde og fokus, om eventuel kassation af visse materialer og om klausulering (adgangsbetingelser). (6) *Kontrolleret adgang.* Ved donation flyttes det deponerede materiale uændret over i et donationsområde, og biblioteket har fra da af ansvaret for – i henhold til de truffene aftaler – at kontrollere brugers adgang til materialet. (7) *Høj datasikkerhed.* Deponeret og doneret materiale opbevares på servere, der befinder sig bag bibliotekets firewall og sikkerhedskopieres regelmæssigt. (8) *Langtidsbevaring.* Det donerede materiale indgår på lige fod med Det Kongelige Biblioteks øvrige digitale materialer i bibliotekets strategier for sikker langtidsbevaring.

**Pligtaflevering****2012**

1.515 modtagne meter  
26.721 behandlede  
monografier  
39.730 behandlede  
periodikahæfter

**2011**

1.530 modtagne meter  
25.738 behandlede  
monografier  
43.425 behandlede  
periodikahæfter

**2012**

2.129 registrering (fysiske  
tidsskrifter +  
årspub)  
600 registrering (online  
tidsskrifter +  
årspub)

**2011**

1.641 registrering (fysiske  
tidsskrifter +  
årspub)  
722 registrering (online  
tidsskrifter +  
årspub)

**Pligtafleveringsafdelingen****OPGAVER**

Afdelingens opgave er – i medfør af Lov nr. 1439 af 22. december 2004 om pligtaflevering af offentliggjort materiale – at sikre en dækkende pligtaflevering af de materialetyper, som Det Kongelige Bibliotek har ansvaret for at indsamle. Dette omfatter trykte udgivelser, noder, kort, cd-rom'er, disketter og andre værker, der offentliggøres ved udgivelse i eksemplarform.

Afdelingen varetager – i samarbejde med Det Kongelige Biblioteks afdeling for Digital Bevaring og Statsbiblioteket i Aarhus – indsamling (høstning) af den danske del af internettet og indgår derved i den virtuelle institution Netarkivet, der har ansvaret for denne del af pligtafleveringen. Pligtafleveringsafdelingen indsamler og bevarer desuden danske computerspil.

Værker udgivet i eksemplarform modtages i to eksemplarer, hvorefter afdelingen sender det ene eksemplar til Statsbiblioteket. Monografier og periodika registreres i REX (monografiregistrering sker i samarbejde med Dansk BiblioteksCenter). Småtryk behandles arkivalisk med henblik på, at det kan stilles til rådighed via Småtrykssamlingen. Afdelingen har ansvaret for de nationalbibliografiske fortegnelser for periodika både i eksemplarform og som netpublikationer, herunder tildeling af International Standard Serial Number (ISSN).

**Netarkivet og de sociale medier**

I løbet af sommeren og efteråret 2012 havde Netarkivet særligt fokus på indsamlingen af sociale medier. I sensommeren lykkedes det at indsamle ca. 18.000 danskrelaterede Youtube-videoer, og man gennemførte en række forsøg med indsamling af danske Facebook- og Twitterprofiler.

Netarkivet opnåede i 2012 for første gang at gennemføre fire årlige tværsnitshøstninger, dvs. komplette høstninger af alle danske domæner (mod tidligere tre årlige tværsnitshøstninger). Det betyder, at årets høstninger med en tilvækst på 101 terabytes overgik det hidtidige rekordår 2011 med 37 terabytes.

Netarkivet har desuden foretaget specialhøstninger, f.eks. i forbindelse med Skattesagskommissionen, og har sammen med andre medlemmer af *International Internet Preservation Consortium* (IIPC) indsamlet netmateriale fra de Olympiske Lege i London.

**Indsamling af e-bøger**

E-bøger er slået igennem i Danmark og udgør en særlig udfordring. I 2012 har Pligtafleveringsafdelingen taget fat på systematisk at få indsamlet e-bøger, og i efterårsmånederne blev der høstet mere end 10.000 e-bøger og 3.000 lydbøger, der nu findes sikkert bevaret i Netarkivet.

E-bøger og lydbøger udgør en særlig udfordring, bl.a. fordi de er rettighedsbeskyttede med den særlige DRM-beskyttelse (Digital Rights Management) og derfor ikke uden videre kan indfanges af Netarkivets høstere. Nethøstningen suppleres derfor med forskellige afleveringsaftaler med distributører og forlag. Desuden er det også vigtigt at sikre metadata om de enkelte e-bøger, dvs. oplysninger om forfatter, titel, udgivelsesår osv.

Smørrebrødsmedalje, Scala Teater, 1923. Scala Teater var et stort forlystelsessted med musik, dans og revy og oplevede sin storhedstid i 1920'erne. Fra udstillingen Copenhagen Cooking, 2012 (Småtrykssamlingen, Det Kongelige Bibliotek)

<b>SCALA TEATER</b>		<b>SMØRREBRØD</b>				
<small>A. B. L. H. RICH. KØVING</small>		Bestilt ved Tjener Nr. ....				
	Pris pr. Stk.	Stk. Røghvød	Stk. Franskbred			
<b>Flisk</b>	Stegt Rødspejtte .....	70	Øre			
	Røget Aal .....	80	"			
	do. med Røræg .....	100	"			
	Lax, røget .....	100	"			
	do. med Røræg .....	120	"			
	Sardin .....	65	"			
	Gaffelbitar .....	45	"			
	Benfri Sild .....	45	"			
	Hummer .....	135	"			
	do. Mayonnaise .....	150	"			
<b>Oksekød</b>	Tartar .....	100	"			
	do. med Æg .....	125	"			
	Roastbeef .....	65	"			
	Beufsteg .....	65	"			
	do. m. Spejlæg .....	100	"			
	Oksebryst m. Pickles .....	55	"			
	do. m. Peberrod .....	50	"			
	do. sprængt .....	50	"			
	Salt Kød .....	45	"			
	Oksetunge .....	65	"			
<b>Steg</b>	Røget Filet .....	40	"			
	Frikadelle med Asie .....	40	"			
	Steg .....	50	"			
	<b>Salater</b>	Italiensk Salat .....	55	"		
		Sildesalat .....	45	"		
	<b>Pølse</b>	Rullepølse .....	45	"		
		Spejepølse .....	45	"		
	<b>Forstell.</b>	Leverpostej .....	45	"		
		Æg og Sild .....	50	"		
		do. og Anchovis .....	50	"		
do. og Tomat .....		55	"			
<b>Ost</b>	Tomat .....	55	"			
	Røget Skinke .....	65	"			
	do. m. Røræg .....	80	"			
	1 Stk. med Smør .....	20	"			
	1 Stk. ristet .....	25	"			
	Camembert .....	60	"			
	Roquefort .....	60	"			
	Schweizer .....	50	"			
	Hollandsk .....	45	"			
	Chr. IX .....	45	"			
Holstensk .....	45	"				

Udover ovenstående Priser opkræves af Tjenerne 10 % Skat.

### Smørrebrød fra Småtryk

Småtrykssamlingen har i Oktogonmontren præsenteret udstillingen *Mad og hvad deraf følger*. Den indeholdt bl.a. menukort fra restauranter, reklamemateriale om kagebøger, brochurer om samtalekøkkener, slankekur, motion, sundhedskampagner og diætistvejledninger fra perioden ca. 1900 til 2012. Udstillingen varede fra april til august 2012.

Småtrykssamlingen har desuden leveret materiale til en udstilling på Kirkebybroen i forbindelse med arrangementet *Copenhagen Cooking* i august. Materialet bestod af smørrebrødsmedalje fra bl.a. den legendariske smørrebrødsforretning, Oscar Davidsen, småtryk fra husholdningsskoler og fra fagforeninger for kokke og smørrebrødsjomfruer.

I forbindelse med det årlige møde i IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) i Helsinki 2012 deltog bibliotekar Therese Høeg Jacobsen den 14. august i det første planlæggende møde for dannelsen af et nyt nordisk netværk for småtrykssamlinger. Det blev på mødet planlagt, at *1st Nordic Ephemera Meeting* skal finde sted på Kungliga Biblioteket i Stockholm den 25. og 26. april 2013.

### Partiprogrammer og partipolitiske skrifter

Småtrykssamlingen har en stor samling af partiprogrammer, handlingsprogrammer, pjecer og lignende fra samtlige politiske partier i Danmark. Samlingen består af materiale fra slutningen af 1800-tallet og op til i dag. Det er en ofte benyttet, og set fra et bevaringsmæssigt synspunkt, meget skrøbelig samling, så i 2005 tog Småtrykssamlingens medarbejdere initiativ til at digitalisere materialet og gøre det tilgængeligt online. Herved opnåede man både en formidlings- og en bevaringsgevinst.

Projektet skulle i første omgang dække perioden fra 1872-2001. Kriterierne for, hvilke partier der skulle med, var ganske enkelt, at de på et tidspunkt havde været opstillingsberettigede til folketingsvalg. Derfor er det muligt at finde et enkelt program fra f.eks. Selvstyre-Partiet, som kun opstillede til folketingsvalg en enkelt gang i 1926, inden partiet gik i opløsning.



**Netarkivet**

**2012**

10.752.009.217 antal objekter i Netarkivet  
325.525 antal gigabytes i Netarkivet

**2011**

7.648.250.000 antal objekter i Netarkivet  
236.983 antal gigabytes i Netarkivet

**Småtryk**

**2012**

142.428 behandlede enheder  
1.388 modtagne rekvisitioner  
165 lånere på intern læsesal  
185 værker digitaliseret  
2.181 sider digitaliseret

**2011**

156.607 behandlede enheder  
1.418 modtagne rekvisitioner  
194 lånere på intern læsesal  
1.358 værker digitaliseret  
10.770 sider digitaliseret

Det Kongelige Bibliotek har digitaliseret alle politiske partiprogrammer. Her ses et program fra Venstre, 1960. Venstre satte blandt andet en skattereform på dagsordenen til folketingsvalget i 1960 (Småtrykssamlingen, Det Kongelige Bibliotek)

Ret tidligt i projektføreløbet besluttedes det at udvide perioden frem til i dag, blandt andet fordi efterspørgslen på de nyere programmer er stor. Samtidig slækkedes der på kravet om, at partiet skulle være opstillingsberettiget ud fra et ønske om at give et billede af hele det politiske spektrum, som det ser ud her i 2012.

Et partiprogram blev defineret som et skrift, der udtrykker et partis ideologi eller holdning ikke bare generelt, men også til et givet emne, f.eks. militærpolitik eller dyrevelfærd. I en sådan sammenhæng er partiernes principprogram umiddelbart den vigtigste kilde. Principprogrammerne bliver ikke udgivet med faste tidsintervaller, men efter behov. Inden for denne definition af partiprogrammer finder vi også handlingsprogrammer, arbejdsprogrammer, debatoplæg og pjecer. Kommunal- og amtspolitiske publikationer

og enkeltpersoners agitation, valgoplæg og lignende er udeladt.

I 2012 har Det Kongelige Bibliotek digitaliseret 171 politiske partiprogrammer, svarende til 2.005 sider. På nuværende tidspunkt er i alt mere end 2.500 publikationer, svarende til over 40.000 sider, blevet digitaliseret. Omfanget af de enkelte programmer varierer betydeligt, nogle er på bare en enkelt side, mens andre er på mere end 200 sider. Trods den digitale tidsalder kan det konstateres, at der stadig udkommer trykte politiske partiprogrammer, men udviklingen peger på, at de digitale medier vil overtage den funktion, det trykte materiale har på nuværende tidspunkt.

Der er flere muligheder for at få adgang til den digitale samling. Man kan komme til samlingen via Det Kongelige Biblioteks hjemmeside. Hvis man kender titlen på et konkret program, er den nemmeste adgang Det Kongelige Biblioteks søgesystem REX. Alle titler er nemlig søgbare, ikke bare i REX, men også i Google. Det har været vigtigt for Det Kongelige Bibliotek, at samlingen er synlig i Google, da det ofte er det første sted, en søgning starter.

**Kommentar til nøgletal**

*Meter pligtaflevering:* Antallet af modtagne meter er stort set uændret (fra 1.530 meter i 2011 til 1.515 meter i 2012).

*Monografier behandlet:* Afdelingen behandlede 26.721 monografier, hvilket udgør en stigning sammenlignet med 2011, hvor man behandlede 25.738 monografier.

*Tidsskrifthæfter modtaget:* Antallet af løbende tidsskriftstitler og nye tidsskrifttitler forbliver ret konstant. Derimod falder antallet af modtagne tidsskrifthæfter fortsat. I 2012 modtog



afdelingen 39.730 tidsskriftshæfter (i 2011 drejede det sig om 43.425 hæfter).

Til gengæld arbejdes der stadig mere med onlinetidsskrifter, der regelmæssigt kontrolleres for, om de stadig er på nettet, eller om URL'en er ændret. Der blev i 2012 registreret/opdateret 2.129 tidsskriftstitler i fysisk form og 600 i onlineform. Tallene for 2011 var henholdsvis 1.641 tidsskriftstitler i fysisk form og 722 i onlineform. Det betyder, at antallet af tidsskrifter i fysisk form faktisk er steget, hvorimod antallet af tidsskrifter online er faldet.

*Netarkivet* kom ud af 2012 med et antal på 10.752.009.217 objekter, svarende til 325.525 gigabytes. Det er en pæn tilvækst sammenlignet med 2011 (7.648.250.000 antal objekter og 236.983 gigabytes).

*Småtryk*: benyttelsen af Småtrykssamlingen er faldet en lille smule i 2012. Der blev modtaget 1.388 rekvisitioner på materiale til benyttelse på Læsesal Vest, hvilket er et lille fald i forhold til året før med 1.418 rekvisitioner. Kan det bestilte materiale ikke ekspederes til Læsesal Vest, kan lånerne benytte materialet i Småtrykssamlingens interne læsesal. Det har 165 lånerne haft brug for i 2012 mod 194 i 2011.

## Frasorteringer i 2012

Pligtafleveringsafdelingen har i forhold til det samlede antal behandlede monografier, tidsskrifter og småtryk sorteret følgende fra:

Monografier: 9.835 enheder

Tidsskrifter: 6.968 enheder

Småtryk: 40.183 enheder

*Monografier*: Nye oplag, dubletter samt enkelte bøger, der er trykt i Danmark, men udgivet i udlandet, sorteres fra.

*Tidsskrifter*: Hovedparten af dubletterne sendes til Statsbiblioteket. De resterende er enten dubletter eller tidsskrifter trykt i Danmark, men udgivet i udlandet, og de sorteres derfor fra.

*Småtryk*: Dubletter, udgaver på andre sprog end dansk og engelsk samt materiale, der er godt repræsenteret i samlingen i forvejen, sorteres fra. Sidstnævnte er for eksempel kataloger og reklamer fra kædeforretninger.

**FOKUS**
**Det Kongelige Bibliotek har købt samlinger fra de europæiske partnerbiblioteker i *Early European Books***

*Af forskningsbibliotekar, ph.d.  
Anders Tofgaard, Håndskriftafdelingen*

Det Kongelige Bibliotek var i 2009 det første bibliotek til at indgå samarbejde med det britiske firma *ProQuest* om *Early European Books* (EEB), der gør bøger trykt i Europa i tiden 1454–1700 tilgængelige i digitale faksimiler. Det Kongelige Bibliotek bidrager med sin samling af udenlandske inkunabler ("vuggetryk", dvs. bøger trykt i bogtrykkerkunstens barndom inden år 1500) og med alle danske, norske,

islandske og slesvig-holstenske bøger trykt i perioden 1482–1700 i bibliotekets samlinger – suppleret med unika fra Karen Brahes bibliotek (se også Fokus-artiklen herom).<sup>1</sup>

Der er fra alle danske internetadresser fri adgang til alle Det Kongelige Biblioteks tryk i EEB. Derudover har Det Kongelige Bibliotek købt retrodigitaliserede bøger fra de europæiske partnerbiblioteker. Disse digitale faksimiler er der dog kun adgang til på Det Kongelige Biblioteks betjeningssteder og for KUBIS-brugere.

EEB udgiver årlige samlinger af retrodigitaliserede bøger: Samling 1 udgjordes af tryk fra før år 1601 i Det Kongelige Biblioteks samlinger. Samling 2 indeholdt bøger fra Det Italienske Nationalbibliotek i Firenze. Disse to samlinger var pilotsamlinger. Derefter er EEB gået over til årligt at udgive større, blandede samlinger af bøger fra Det Kongelige Bibliotek og tre andre biblioteker: *Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze* (BNCF), *Koninklijke Bibliotheek* i Haag og *The Wellcome Library* i London. Det Kongelige Bibliotek har i 2011 og 2012 erhvervet Samling 2, 3, og 4, hvormed der er adgang til over 25.000 tryk eller knap 8 millioner sider.

<sup>1</sup> Om hele projektet, se Erland Kolding Nielsen: "Digitalisering af den danske nationallitteratur før 1700", Årsberetning 2009, ss. 34–37; samme: "Fra Gutenberg til ProQuest", *Nyt for Bogvenner*, årg. 28, nr. 2-3, 2009, ss. 10-17, <[www.boghaandvaerk.dk/pdf/3NfB\\_09-2-3.pdf](http://www.boghaandvaerk.dk/pdf/3NfB_09-2-3.pdf)> og samme: "ProQuest-partnerskabet fortsætter. Digitalisering af den danske nationallitteratur indtil 1700 (ProQuest 17) og inkunablerne i Danmark (ProQuest U15)", Årsberetning 2011, ss. 41f.

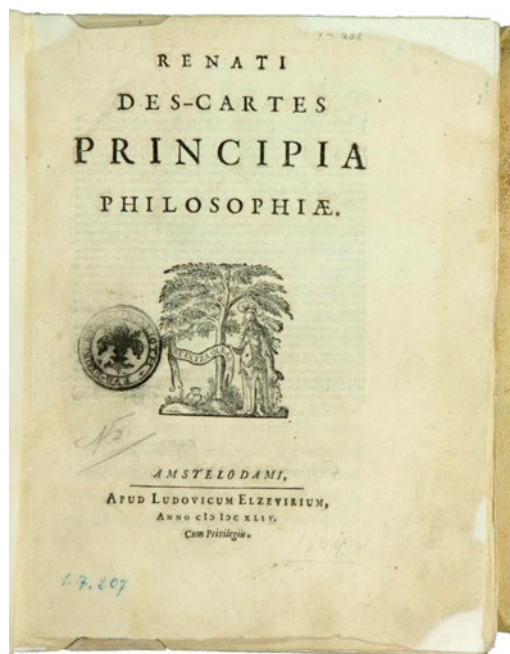
Fra *Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze* er der i *Early European Books* digitaliseret en særsamling af bøger med håndskrevne noter, såkaldte postillati. Her er der bl.a. adgang til den italienske naturvidenskabsmand Galileo Galileis eget eksemplar (postillati 60) af den italienske digter Francesco Petrarcas kærlighedsdigte i Ludovico Castelvetro's udgave (Basel, 1582) – fyldt med håndskrevne noter. Der er også adgang til Postillati 106 og 107, som er danske lovbøger tæt beskrevet på dansk



Bøgernes søges på EEBs hjemmeside <eeb.chadwyck.com>, hvor der ud over de normale indgangsmuligheder er mulighed for detaljeret søgning på f.eks. våbenskjold, illustrationer eller marginalia (marginnoter eller -udsmykninger). Søger man i REX, er der her foreløbig links til de digitale faksimiler af bøger fra Det Kongelige Bibliotek, ligesom der vil komme links til bøgerne fra de udenlandske biblioteker.

### Indholdet af de udenlandske samlinger

Fra Det Kongelige Bibliotek i Holland er der f.eks. bøger trykt af Elzevierdynastiet, pamfletter vedrørende Den Nederlandske Frihedskrig 1568-1648 og folkebøger. Det Italienske Nationalbibliotek i Firenze bidrager med bl.a. inkunabler, passionsspil, bøger trykt hos Aldus Manutius i Venedig og en særsamling af bøger med håndskrevne marginalia, såkaldte *postillati*. Wellcome-biblioteket, der er grundlagt af Sir Henry Wellcome (1853-1936) og specialiseret i lægevidenskabens historie, bidrager med alle sine bøger trykt før 1701, heriblandt en del, der har tilhørt den britiske kunsthåndværker William Morris. I de kommende samlinger vil der blive inkluderet bind fra Det Franske Nationalbibliotek, der sensationelt i januar 2013 er blevet afsløret som ny partner i EEB.



Det Kongelige Biblioteks ældre samlinger er righoldige og indeholder flere af de værker, som nu også er tilgængelige i EEB. Men de nytilkøbte samlinger giver direkte digital adgang og indeholder mange tryk, som Det Kongelige Bibliotek ikke har. EEB vil derfor kunne bruges i forskningen til at skaffe hurtig og let adgang, ligesom den vil være oplagt at bruge til undervisning på ethvert niveau. Kort sagt: Til kilderne – og til tasterne! De tidligt moderne bøger er i bevægelse.

Gennem Early European Books er det nemt at få adgang til bøger på stribe fra de store bogtrykker- og forlagsdynastier som f.eks. Aldus i Venedig og Elzevier i Holland. Her en udgave af den franske filosof René Descartes' introduktion til filosofi, skrevet på latin, *Principia philosophiæ*, der første gang blev trykt hos Elzevier i Amsterdam i 1644. Early European Books anskueliggør de intellektuelle forbindelsers internationale karakter. I dette tilfælde en fransk filosof, som udgiver på latin i De Forenede Nederlande

**Håndskriftafdelingen****2012**

2.563 gæster på Center for Manuskripter og Boghistorie  
 9.539 udleverede dokumenter inkl. fornyelser  
 260 tilgang af håndskrifter og arkiver  
 388 arkivæsker ordnet  
 227 værker digitaliseret  
 4.370 sider digitaliseret

**2011**

2.515 gæster på Center for Manuskripter og Boghistorie  
 9.639 udleverede dokumenter inkl. fornyelser  
 128 tilgang af håndskrifter og arkiver  
 95 arkivæsker ordnet  
 9.655 værker digitaliseret  
 9.655 sider digitaliseret

**Håndskriftafdelingen****OPGAVER**

Håndskriftafdelingen varetager Det Kongelige Biblioteks opgaver som nationalbibliotek for følgende hovedkategorier af materialer:

- europæiske håndskrifter fra middelalderen
- nyere håndskrifter og privatarkiver, der vedrører Danmarks historie i bred forstand
- nyere håndskrifter og privatarkiver (breve, manuskripter, optegnelser m.v.) af danske forfattere, kunstnere, videnskabsmænd, kulturpersonligheder og tilsvarende kulturinstitutioner
- ældre trykte *danica*, der savnes i Nationalsamlingen
- europæiske trykte værker, der belyser bogens udvikling (tryk, papir, illustrationsteknik, bind, provenienser, etc.) og bogens betydning i kultur-, lærdoms- og åndshistorien.

Håndskriftafdelingen har ansvaret for driften af Center for Manuskripter og Boghistorie og af Forskerlæsesalen på Slotsholmen (Læsesal Vest).

Det er afdelingens opgave at koordinere Det Kongelige Biblioteks opgaver som Danmarks Bogmuseum og behandle og koordinere kulturværdisager for direktøren i medfør af dennes medlemskab af Statens Kulturværdiudvalg.

Afdelingen varetager alle ansøgninger om lån fra Det Kongelige Biblioteks samlinger til udstillingsbrug i og uden for Danmark.

Afdelingen forestår og deltager i forskellige formidlingsopgaver, foredrag, forevisninger, rundvisninger samt udstillingsvirksomhed.

Flere af afdelingens akademiske medarbejdere er tillige som forskere tilknyttet Forskningsafdelingen.

Årets gang har været karakteriseret på den ene side af stor accession af håndskrift- og arkivmateriale, og bidrag til store og små udstillinger. På den anden side har flere af afdelingens faste medarbejdere haft lange orlovsperioder som følge af tildeling af eksterne forskningsbevillinger. Dette har haft indflydelse på fremrykningen af en række udviklingsopgaver, og kun fire nyhedsbreve er blevet udsendt imod normalt otte.

Centrets læsesal på etage F er åben 45 timer om ugen, og såvel antallet af besøg som omfanget af materialebenyttelsen har holdt sig på samme høje niveau som i 2011. Også på Forskerlæsesalen Læsesal Vest, der er åben 68 timer om ugen, har besøgstallet holdt sig, mens benyttelsen – målt i læsesalsslån inkl. genudleveringer – også i 2012 er faldet med ca. 10 % i forhold til året før.

**Elektronisk formidling**

*E-manuskripter og e-tryk:* Som del af den online-udgivelse af udvalgte originalmanuskripter af Klaus Rifbjerg, der blev påbegyndt i 2011, er yderligere udgivet manuskriptet til digtsamlingen ”Byens tvelys”, der udkom i 1987. Det originale håndskrevne manuskript findes i tre kladdehæfter, der med Rifbjergs rettelser indeholder samtlige 36 digte.

*E-nyhedsbrev.* Afdelingens elektroniske nyhedsbrev, <[www.kb.dk/da/kb/nb/ha/](http://www.kb.dk/da/kb/nb/ha/)>



center/nyhedsbrevindex.html> er blevet udsendt fire gange i løbet af året. De arkiverede numre supplerer nærværende korte årsberetning.

## Erhvervelser af arkiver, manuskripter og breve

### Middelalderhåndskrifter

På en auktion i Berlin er erhvervet et enkelt pergamentblad med en helsides illumination af den flamske kunstner, der i den videnskabelige litteratur kaldes ”Maleren af David-scenerne i Grimani-psalteret”. Bladet, der viser præstationen af Jesusbarnet i synagogen, har hidtil været i privateje, ukendt og utilgængeligt for forskere. Det hører efter al sandsynlighed sammen med tre blade bevaret i et museum i Tyskland, der med identisk rammeudsmykning gengiver andre episoder i Marias og Jesus’ historie, og det anses for sandsynligt, at de fire blade er rester af en udkilt del – en bønnebog – af et af Det Kongelige Biblioteks fineste illuminerede flamske håndskrifter, GKS 1603 4to, det såkaldte Rosenborg-psalter. Sammenhængen mellem de eventuelt splittede dele af det oprindelige manuskript vil blive gjort til genstand for nøjere tekniske og kunsthistoriske undersøgelser.

### Teatermuseets arkiv

Teatermuseet i Hofteatret på Christiansborg Ridebane på Slotsholmen overgik pr. 1. januar 2012 fra at være et selvejende såkaldt § 16-museum til at være en – stadig selvejende – *formidlingsinstitution* for dansk teaterhistorie og teaterkultur med en selvstændig bevilling på Finansloven. I henhold til en aftale mellem Kulturministeriet og Teatermuseet skulle museets samlinger inden da gennemgås med henblik på at udpege de arkiver, genstande, dokumenter m.m., der er så kulturhistorisk betydningsfulde, at de skulle forblive under museumsloven og overdrages til en statslig institution. Efter denne gen-

nemgang blev talrige håndskrifter og andre teaterarkivalier overflyttet til Det Kongelige Bibliotek (se også Fokusartiklen herom).

Blandt håndskrifterne kan nævnes Poul Henningsens maskinskrevne instruktionsbøger med noter samt rollehæfter til revyerne *Pæn og Høflig* og *På Halen*; et instruktions-eksemplar til Sophus Claussens skuespil *Arbejdersken*, opført på Folketeatret, maj 1898, med egenhændige rettelser af Herman Bang og Sophus Claussen; en meget omfattende samling af breve til og fra Clara Pontoppidan; Liva Weels dagbøger; papirer af og vedrørende August Bournonville, Johanne Luise Heiberg og Harald Lander; breve fra August Strindberg; breve og manuskripter af H.C. Andersen samt en stilebog af Georg Brandes fra 1859 med lærerens kommentarer og karakterer.

### Øvrig tilgang af manuskripter og papirer

Accessionsåret sluttede fornemt, da det fra et antikvariat i Köln og takket være en generøs donation fra 15. Juni Fonden lykkedes at erhverve Georg Brandes’ manuskript med talrige tilføjelser og rettelser til hans berømte og kontroversielle artikel i *Tilskueren* 1889 om den tyske filosof Friedrich Nietzsche, ”Aristokratisk Radikalisme”. Kort efter blev den udgivet på tysk i det litterære tidsskrift *Deutsche Rundschau* og fik afgørende betydning for kendskabet til Nietzsches filosofi.

Blandt de samlinger, der blev erhvervet som gave eller ved køb, kan fremhæves de efterladte papirer fra forfatterne Marcus Lauesen (1907-75), Henning Ipsen (1930-84) og F.P. Jac (1955-2008); fra skribenterne og journalisterne Leonard Malone (1936-98) og Karen Dissing Melega (1937-88); fra kunsthistorikeren Erik Fischer (1920-2011) og hans far, major Adolf Fischer (d. 1984); fra antropolog og professor Johannes Nicolaisen

## Læsesal Vest

### 2012

20.717 gæster på Læsesal Vest  
107.631 udleverede dokumenter inkl. fornyelser  
775 tilgang af referenceværker

### 2011

21.179 gæster på Læsesal Vest  
119.981 udleverede dokumenter inkl. fornyelser  
622 tilgang af referenceværker

Håndskriftafdelingen bidrog i 2012 til at afsløre et eksempel på videnskabeligt falskneri. Håndskriftet *El primer y nueva corónica y buen gobierno*, som blev skrevet af Andesindianeren Guaman Poma i perioden 1610-15 om livet i Peru før og efter spaniernes erobring, befinder sig i Det Kongelige Biblioteks samlinger. Imidlertid har en gruppe italienske forskere siden 1995 bestridt, at Guaman Poma skulle være forfatter til *Nueva corónica*. Den spændende historie om opklaringen af sagen kunne ses i en film på udstillingen *Det er løgn – Forskerfusk og forfalskninger på Det Kongelige Bibliotek* i 2012 og kan læses i *Magasin* fra Det Kongelige Bibliotek, 25. årg., nr. 4, december 2012. Håndskriftet kan ses på udstillingen *Skatte* i Det Kongelige Bibliotek

(1921–80); fra arkæolog og museumsinspektør Hans Stiesdahl (1922–98); fra sumerologen Bendt Alster (1946–2012); fra biskop Henning Høirup (1909–95), dr.phil. Knud Bøgh (1909–2000) og kgl. kapelmusikus Erling Bloch (1904–92). Endelig kan nævnes en omfattende dagbogssamling fra tandlæge Elisabeth Linnet-Jepsen (1923–2008) og manuskripter af overkirurg Peder Linnet-Jepsen (1921–79).

Af afdøde forfattere kan nævnes en række scrapbøger vedrørende Tove Ditlevsen (1917–76); Leif Panduros (1923–77) manuskripter til noveller fra 1950'erne, samt manuskripter af C.E. Soya (1896–1983), Louis Levy (1875–1940), Hans Hartvig Seedorff Pedersen (1892–1986), Viggo Barfoed (1895–48), V. Østerberg (1865–1945) og Carit Etlar (1816–1900). Endelig kan fremhæves dagbogsnotater og manuskripter

fra Ivan Malinowski (1926–89). Men også papirer af nulevende forfattere er blandt årets mange erhvervelser: et brevarkiv samt udkast og manuskripter til skuespil og romaner af Astrid Saalbach (1955–); en stor samling manuskripter af Niels Frank (1963–) samt andre papirer, herunder fra hans rektorperiode på Forfatterskolen; manuskripter og notater af Merete Pryds Helle (1965–) og Janus Kodals (1968–) udkast og manuskripter til digtsamlingen ”Sort/Hvid+”.

Papirer med tilknytning til musikkens verden udgør traditionen tro en god del af årets erhvervelser. Blandt disse kan nævnes materiale vedrørende Bo Holtens (1948–) opera ”Livlægens besøg”, scrapbøger, udklip m.m. vedrørende Per Nørgård (1932–), samt Ivan Hansens Per Nørgård-samling, papirer vedrørende Dansk Ungdoms Symfoniorkester, ca. 100 musikprogrammer fra perioden 1836–93, som har tilhørt Dronning Louise (1817–98), en scrapbog og andet materiale vedr. Københavns Kommunes skoleorkester og dets koncerter og turneer i 1960'erne, en scrapbog vedr. Carl Nielsen Festival 1953 m.m., to scrapbøger om Skandinavisk Musikforlag, 1931–56, en scrapbog, primært om musik i Danmark i 1940'erne, samt avisudklip om Erik Tuxen og Radiosymfoniorkesteret på turné i USA i 1951.

Endvidere er der – primært på auktioner – indkøbt en række stambøger, de fleste fra 1800-tallet, samt papirer vedr. en række kunstnere. Det drejer sig bl.a. om fem originale blyantstegninger med motiver fra Charlottenlund og Ordrup Krat, 1844–45, af Niels Chr. Kierkegaard (1806–82), tegninger og skitser af redaktør og maler Walter Schwartz (1889–1958), Kai Thorning Madsens (1902–56) originale illustrationer til Rudyard Kiplings ”Tomlinson”, Povl Christensens (1909–77) prøvetryk af illustrationerne til bogen ”Tre Ballader”, 1961,



og Jørgen Clevins og Holger Knudsens originaltegninger (og fotografier) til bogen ”Du og dit samfund”, 1953.

### Tilgang af brevsamlinger og enkelte breve

Der er erhvervet et betydeligt antal breve og korrespondancer fra personer indenfor dansk kulturliv i bred forstand. Blandt disse kan nævnes en lille samling breve, kort, visitkort og autografer fra danske komponister, herunder fra Louis Glass, Emil Hartmann, Fini Henriques, P.E. Lange Müller, Franz Neruda, Frederik Rung, Herman Sandby, Anton Svendsen og Thorvald Aagaard. Endvidere skal nævnes Henrik Fibiger Nørfelts korrespondancer med komponisterne Henrik Colding-Jørgensen, Vagn Holmboe, Jørgen Jersild, Leif Kayser, Herman D. Koppel, Niels la Cour, Bernhard Lewkovitch og Finn Viderø; breve til og fra oversætteren Karsten Sand Iversen og forfatteren Karin Bang; breve til kunsthandler Knud Juhlin fra danske malere, herunder Anna Ancher, Paul Fischer, H.A. Brendekilde og Troels Trier; breve til René S. Rohde vedrørende Martin Andersen Nexø og breve fra Niels Viggo Bentzon til Jürgen Balzer, 1930–1952. Af enkelte ældre brevskrivere kan nævnes Johannes V. Jensen, Edvard Brandes, Georg Brandes, J.C. Jacobsen, Holger Drachmann, Christian Winther, Johanne Luise Heiberg, Ludvig Bødtcher, Jakob Knudsen, Vilhelm Bergsøe, Thor Lange, Svend Grundtvig, Selma Lagerlöf, Karin Michaëlis, Asta Nielsen, J.P.E. Hartmann, Niels W. Gade, Carl Nielsen, Anton Svendsen, J.F. Willumsen, Wilhelm Marstrand, Erik Henningsen, Carl Bloch, Kr. Zahrtmann, Elisabeth Jerichau-Baumann, Frants Henningsen og Hans Tegner.

### Aktuelle referenceværker på åbne hylder

Til forskerlæsesalen Læsesal Vest er indkøbt og opstillet 755 nyudgivne referenceværker.



### Udstillinger, besøg, publikationer, konferencer

*Udstillinger.* To medarbejdere i afdelingen har haft hovedansvaret for det faglige aspekt af udstillingen *Skatte i Det Kongelige Bibliotek*, designet af den russiske kunstner Andrey Bartenev og forsynet med iPads, der gennem tekst, billeder og film orienterer om de enkelte genstande. I september blev bogbindermester Ernst Rasmussen hyldet med en udstilling af hans arbejder 1985–2009 arrangeret af en medarbejder i afdelingen. Endelig bidrog afdelingen til udstillingen *Det er løgn – forskerfusk og forfalskninger*, bl.a. med bidrag til en 20 minutters film, *Kontrakten*,

Håndskriftafdelingens medarbejdere deltog i 2012 i den faglige udvælgelse af genstande til udstillingen *Skatte i Det Kongelige Bibliotek*. Her ses et udsnit af Hamborgbibelen, som er optaget på UNESCOs Memory of the World-liste og vises på udstillingen. Hamborgbibelen indeholder en enestående billedfremstilling af bogproduktion i middelalderen

der dokumenterede en helt aktuel afsløring af ”videnskabelig svindel”.

*Lån til eksterne udstillinger.* Der blev fra Det Kongelige Biblioteks samlinger udlånt 165 genstande til elleve udstillinger, herunder, som året før, tre i udlandet.

*Besøg.* Der er afholdt forevisninger af udvalgte materialer (håndskrifter, boghistoriske værker, o. lign.) for grupper af forskere, studerende og andre særligt interesserede.

*Publikationer.* Afdelingens medarbejdere har bidraget med artikler der bl.a. analyserer og formidler bibliotekets materialer i bl.a. tidskrifterne *Fund og Forskning* og *Magasin*.

*Konferencer.* I foråret bidrog afdelingen til Kulturafdelingens foredragsserie *Kære dagbog* med oplæg og diskussion om Georg Brandes som dagbogsforfatter. Ligeledes bidrog afdelingen også i år til bibliotekets Boghistoriske Seminar i oktober måned.

## FOKUS

**Unikaene i Karen Brahes Bibliotek digitaliseret**

*Af direktør Erland Kolding Nielsen og overarkivar, cand.mag. Ivan Boserup, Håndskriftafdelingen*

Da Det Kongelige Bibliotek i det 19. århundrede udgav den del af den danske nationalbibliografi *Bibliotheca Danica*,<sup>1</sup> der omfattede nationens ældste bogbestande fra bogtrykkerkunstens indførelse i Danmark i 1482 og frem til 1830, omfattede den foruden samlingerne i Det Kongelige Bibliotek og Universitetsbiblioteket også 53 unika i 27 fysiske enheder fra et af de fleste den dag i dag ukendt privatbibliotek med navnet *Karen Brahes Bibliotek*. Disse unika er nu retrodigitaliseret i Det Kongelige Biblioteks samarbejde med ProQuest om digitalisering af nationallitteraturen indtil år 1700,<sup>2</sup> og dermed er disse indtil

1 *Bibliotheca Danica. Systematisk Fortegnelse over den danske Litteratur fra 1482 til 1830, efter Samlingerne i Det store kongelige Bibliothek i København. Med supplementer fra Universitetsbibliotheket i København og Karen Brahes Bibliotek i Odense. Udg. fra Det store kongelige Bibliothek ved Chr. V. Bruun. Bind 1-4. Gyldendal, 1877-1902. – Supplement ved Lauritz Nielsen. Gyldendal, 1914. – Registerbind ved Lauritz Nielsen. Gyldendal, 1931. – Genudgivet med tillæg og henvisninger af Det kongelige Bibliotek. Bind 1-5. Rosenkilde og Bagger, 1961-63). – Supplement 1831-1840 til Bibliotheca Danica samt Bibliotheca Slesvico-Holsatica til 1840. Udarb. af H. Ehrencron-Müller. Gad, 1948.*

2 Om hele projektet, se Erland Kolding Nielsen: "Digitalisering af den danske nationallitteratur før 1700", Årsberetning 2009, ss. 34-37; samme: "Fra Gutenberg til ProQuest", Nyt for Bogvenner, årg. 28, nr. 2-3, 2009, ss. 10-17, <[www.boghaandvaerk.dk/pdf/3NfB\\_09-2-3.pdf](http://www.boghaandvaerk.dk/pdf/3NfB_09-2-3.pdf)> og samme: "ProQuest-partnerskabet fortsætter. Digitalisering af den danske nationallitteratur indtil 1700 (ProQuest 17) og inku-

nu svært tilgængelige værker fra det 16. århundrede også tilgængelige for en bredere kreds, herunder forskningen.

Karen Brahes Bibliotek er det eneste danske privatbibliotek fra det 17. århundrede, der er bevaret samlet og nogenlunde intakt. Det er tilmed et bibliotek skabt af kvinder for kvinder, nemlig af de to adelsdamer Anne Gjøe (1609-81) og Karen Brahe (1657-1736), og det blev af sidstnævnte testamenteret til Odense adelige Jomfrukloster, som Karen Brahe stiftede i 1716 som bosted for ugifte danske kvinder af adelsstand. I over 100 år var biblioteket deponeeret i Landsarkivet for Fyn. Ved Odense adelige Jomfruklosters fusion med Roskilde adelige Jomfrukloster i 1974 overgik ejerskabet til Roskilde Kloster, Den Skeel-Juul-Brahe'ske Stiftelse, og i 2010 blev biblioteket fysisk flyttet til Roskilde.

Biblioteket er bevaret næsten intakt og er som det eneste fuldt bevarede privatbibliotek skabt af en kvinde dansk kulturarv af europæisk betydning. Det indeholder nu ca. 3.400 bøger og ca. 1.150 håndskrifter, herunder mange værker af enestående national betydning, hvoraf 53 tryk fra perioden 1531-1599 kun kendes i Karens Brahes eksemplar. Mange af bøgerne er såkaldte associationseksemplarer og forsynet med dedikation til en af de to ejerinder.

I Karen Brahes Bibliotek findes således ikke mindre end 50 såkaldte palæotyper (bøger trykt før 1551), hvoraf syv er unika, bl.a. Poul Helgesens – forfatteren

*nableme i Danmark (ProQuest U15)", Årsberetning 2011, ss. 41f.*



I forbindelse med Det Kongelige Biblioteks digitalisering af den samlede danske nationallitteratur frem til år 1700 er 27 bøger fra Karen Brahes Bibliotek blevet digitaliseret og gjort tilgængelige for brugerne, fordi de indeholder tryk, som ikke findes i Det kongelige Biblioteks samlinger og i mange tilfælde er unika. Karen Brahes Bibliotek, som er det eneste danske adelsbibliotek fra 1600-tallet, der er bevaret samlet, blev skabt af de to adelsdamer Anne Gjøe (1609-81) og Karen Brahe (1657-1736). Flere af de 27 bøger fra Karen Brahes Bibliotek er samlingsbind, og et af samlingsbindene (opstilling U.17-102) indeholder 93 forskellige viser. Blandt sjældenhederne er også et såkaldt harmonikabind, hvor fem forskellige bøger er blevet indbundet sammen, således at de hver for sig åbnes i forskellige retninger. Karen Brahes Bibliotek er nomineret til optagelse i UNESCOs Memory of the World-register. Der er adgang til de digitaliserede værker på [eeb.chadwyck.co.uk](http://eeb.chadwyck.co.uk). Søg på "Karen Brahes Bibliotek" under pladssignatur



til den berømte Skibbykrønike – skrift *Undervisning om Hospitalers Indretning* (1528), Frands Vormordsens reformati-  
onsskrift *21 Artikler uddragne af den hel-  
lige Skrift* (1534), Martin Luthers *Hvor-  
ledes Loven og Evangelium skulle adskilles*  
(1541) og Peder Palladius' *Katekismus*  
(1544) og af yngre bøger komplette  
eksemplarer af Hans Tausens salme-  
bog (1553). Indbundet i et af de yderst  
sjældne såkaldte "harmonikabind",  
hvoraf der kun kendes tre fra Norden,  
findes tre unika fra slutningen af det 16.  
århundrede.

Digitaliseringen, der omfatter ikke alene  
bøgernes tekst og billeder, men samtlige  
sider, bogbindet og snittet, er foretaget  
af Det Kongelige Bibliotek efter aftale  
med Den Skeel-Juul-Brahe'ske Stiftelse.

Karen Brahes Bibliotek blev i 2012 af  
den danske *Memory of the World*-komité  
nomineret til optagelse i UNESCOs  
*Memory of the World Register*. Evt. opta-  
gelse kan forventes afgjort i sommeren  
2013.



**FOKUS**
**Teaterarkivalier til  
Det Kongelige Bibliotek**

*Af forskningsbibliotekar, mag.art.  
Bruno Svindborg, Håndskriftafdelingen*

Teatermuseet i Hofteatret på Christiansborg Ridebane på Slotsholmen overgik pr. 1. januar 2012 fra at være et selvejende såkaldt § 16-museum til at være en – stadig selvejende – *formidlingsinstitution* for dansk teaterhistorie og teaterkultur med en selvstændig bevilling på Finansloven. I henhold til en aftale mellem Kulturministeriet og Teatermuseet skulle museets samlinger inden da gennemgås med henblik på at udpege de arkiver, genstande, dokumenter m.m., der er så kulturhistorisk betydningsfulde, at de skulle forblive

under museumsloven og overdrages til en statslig institution.

Arbejdet med denne udpegning foregik gennem flere måneder i efteråret 2011, bl.a. med deltagelse af en repræsentant for Det Kongelige Bibliotek, der naturligt nok, i betragtning af museets samlinger, var den institution, som modtog den største del af de udpegede arkivalier. Ca. 70 større og mindre kasser blev overflyttet til biblioteket den 2. februar 2012, hvorefter indholdet blev fordelt mellem Håndskriftafdelingen og Musik- og Teaterafdelingen.

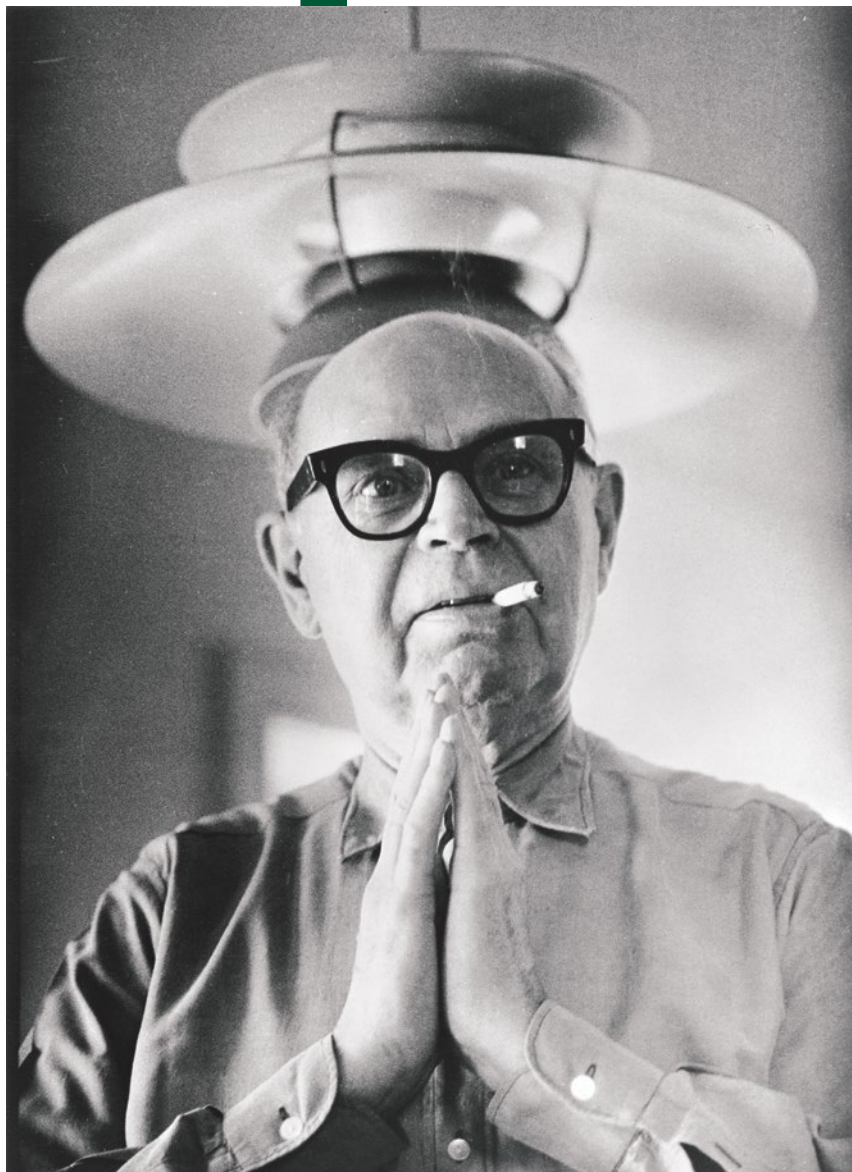
Fordelingen foregik således, at Håndskriftafdelingen modtog de mange udpegede breve, dagbøger, stambøger, manuskripter m.m. fra museets brev-samling og personarkiver, mens Musik- og Teaterafdelingen modtog den store samling af teaterarkiver.

Ifølge sagens natur er der tale om meget væsentlige kilder til belysning af teater-, litteratur- og kulturhistorien gennem de sidste par hundrede år, der nu er overflyttet til Håndskriftafdelingen. Det drejer sig om en sand stjerneparade af dramatikeres, instruktørers, scenemestres og ikke mindst skuespilleres efterladte papirer.

Blandt disse papirer kan nævnes Poul Henningsens maskinskrevne instruktionsbøger med noter samt rollehæfter til revyerne *Pæn og Høflig* og *På Halen*; et instruktionseksemplar til Sophus Claussens skuespil *Arbejdersken*, opført på Folketeatret i maj 1898, med egenhændige rettelser af Herman Bang og Sophus Claussen; en meget omfattende

*I forbindelse med, at Teatermuseet i Hofteatrets Ridebane på Slotsholmen ophørte med at være et selvejende såkaldt § 16-museum, overgik en lang række af museets arkivalier den 2. februar 2012 til Det Kongelige Bibliotek. Blandt disse var arkitekt, skribent og kulturkritiker Poul Henningsens (1894-1967) (næste side) instruktionsbøger og skuespiller Liva Weels (1897-1952) (nedenfor) dagbøger*





samling af breve til og fra Clara Pontopidan; Liva Weels dagbøger; papirer af og vedr. August Bournonville, Johanne Luise Heiberg; Harald Lander; breve fra August Strindberg; breve og manuskripter af H.C. Andersen og en stilebog af Georg Brandes fra 1859 med lærerens kommentarer og karakterer.

Hvad angår de mange teaterarkiver, er der tale om materiale, der strækker sig fra midten af 1700-tallet frem til omkring 2007, og en lang række teatre er repræsenteret i teaterarkiverne: Apollo Teatret, Aveny Teatret, Betty Nansen Teatret, Cafétéatret, Casino, Fiolteatret, Folketeatret, Friluftteatret, Fønix Teatret, Gladsaxe Teater, Hofteatret, Hvidovre Teater, Kanonhallen, Det Kongelige Teater, Morskabsteatret, Det Ny Teater, Nørrebros Teater, Odense teater, Rialto Teatret, Riddersalen, Scala, Aarhus Teater samt Hamlet på Kronborg.

De overflyttede arkiver og papirer er efterfølgende registreret i REX og kan benyttes på Det Kongelige Biblioteks læsesale i sammenhæng med i forvejen i biblioteket værende arkivalier fra de pågældende personer og institutioner.

## Katalogsektionen

### OPGAVER

Sektionens opgaver for Nationalbibliotekets Danske 1.-3. Samling samt Udenlandske Afdelings Ældre Samling består i retrostregkodning, retrokonvertering og katalogpleje, samt ekspedition til læsesalsbrug fra særlige magasinafsnit på Slotsholmen. For Københavns Universitetsbiblioteks samlinger i lukkede magasiner består opgaverne i retrostregkodning og katalogpleje.

### Retrostregkodning

Det Kongelige Bibliotek har ligesom andre gamle biblioteker store mængder af materiale, der nok har en bibliografisk post tilgængelig i bibliotekssystemet, men endnu ikke har fået en elektronisk beholdningsregistrering, enten i form af en stregkode eller en chip. Københavns Universitetsbiblioteks samlinger tegnede sig for knap 25 % af det behandlede materiale i 2012, Nationalbibliotekets hovedsamlinger for resten.

### Forberedelse til digitalisering

Retrostregkodning som forberedelse til digitalisering har i høj grad præget sektionens

arbejde i 2012. I projektet *Early European Books* (EEB) blev i 2012 behandlet 1.375 danske tryk. Sektionen har 2012 bidraget til EU-projektet *Europeana Collections 1914-1918* ved at klargøre 983 danske bøger om 1. Verdenskrig til digitalisering. Derudover er der behandlet 1.021 bøger i projektet *Danske bøger 1701-1900 On Demand*, der løber over tre år efter en testfase i 2012.

### Retrokonvertering og katalogpleje

Under denne overskrift hører projektet Inddatering af katalogsedler over ældre udenlandske juridiske disputater. Det blev til 5.895 poster i 2012, i alt til dato 60.665 poster.

Desuden afsluttedes projektet for Registrering af tidligere accessioneret materiale i Udenlandske Afdelings Ældre Samling med 2.524 enheder i 2012, hvilket afslutter opgaven på i alt 6.393 poster. Også et mindre projekt for registrering af 655 titler, fortrinsvis på mikrofilm, der er genanskaffet til erstatning for konstaterede ældre mangler, er afsluttet. Endelig er der foretaget retrokonvertering af småtrykstidsskrifter, der ikke har været registreret i bibliotekets katalog, i alt 4.997 poster i 2012.

## Katalogsektionen

### 2012

11.448 retrokonvertering, katalogposter oplagt  
16.180 retrostregkodning (mafning)  
958 ekspeditioner fra Danske Samling Slotsholmen  
3.683 antal poster tilrettet til digitalisering

### 2011

13.670 retrokonvertering, katalogposter oplagt  
20.545 retrostregkodning (mafning)  
945 ekspeditioner fra Danske Samling Slotsholmen  
7.788 antal poster tilrettet til digitalisering

**Kort- og Billedafdelingen****2012**

510 gæster på Center  
for Kort og Billeder  
216.621 nettotilvækst  
grafiske dok.  
579 nettotilvækst  
kartografiske dok.  
2.887 bestillinger fra  
magasin  
702.939 antal elektroniske  
lån  
4.757 værker digitaliseret  
5.553 sider digitaliseret  
19.305 bestand digitalise-  
rede billeder DNF  
I Regn

**2011**

527 gæster på Center  
for Kort og Billeder  
386.173 nettotilvækst  
grafiske dok.  
27.722 nettotilvækst  
kartografiske dok.  
4.232 bestillinger fra  
magasin  
680.515 antal elektroniske  
lån  
6.304 værker digitaliseret  
12.019 sider digitaliseret  
8.514 bestand digitalise-  
rede billeder DNF  
I Regn

**Kort- og Billedafdelingen****OPGAVER**

Afdelingen varetager statens almene indsamling af danske og udenlandske kort og billeder gennem pligtaflevering og køb. Med til denne samlingsopbygning hører registrering, systematisering og en løbende bevaringsindsats over for de erhvervede samlinger. Afdelingen skal herudover tilgængeliggøre samlingerne, der er de eneste i landet af deres art og derfor fungerer som national hovedsamling. Desuden varetages samlingsansvaret for Museet for Dansk Bladtegning og for Det Nationale Fotomuseum.

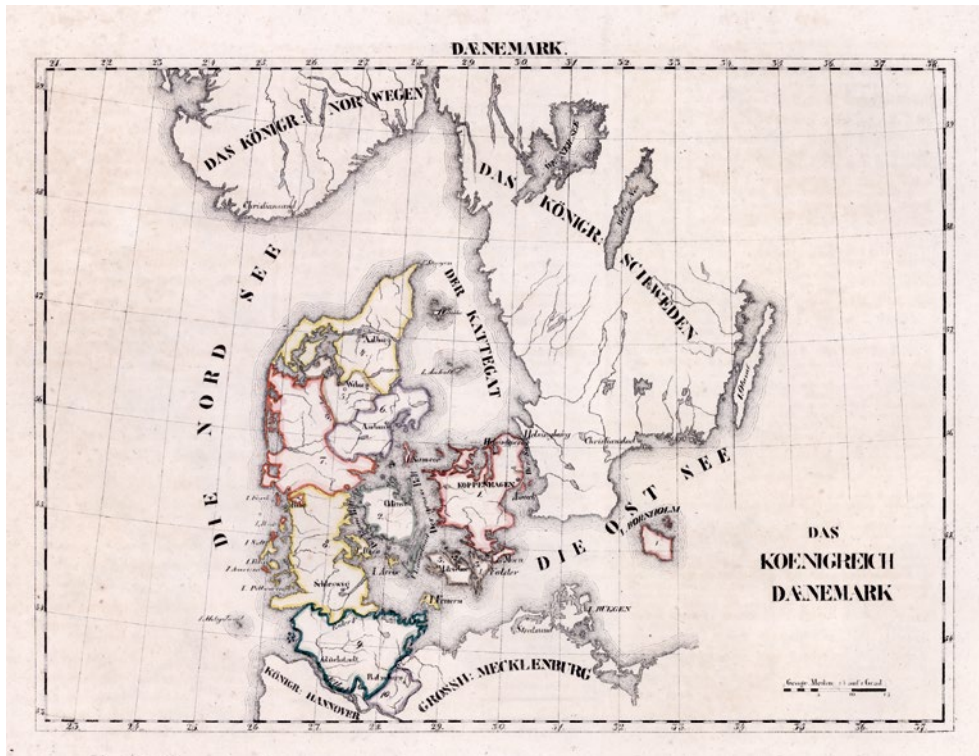
Afdelingen har i 2012 taget et betydeligt skridt fremad, hvad angår digitaliseringen af kort og billeder i Det Kongelige Biblioteks samlinger. Det skyldes først og fremmest projektet *Danmark set fra luften – før Google*, hvor afdelingen ved årets udgang havde tildelt metadata til ca. 110.000 billeder, og hvor brugerne – i det første *crowdsourcing*-tiltag på Det Kongelige Bibliotek – havde positionsbestemt en stor del nærmere (se fokusartiklen herom). Derudover er retrokatalogiseringen af udenlandske kort afsluttet, og det er også tildelingen af metadata til billeder og kort i EU-projektet *Europeana Collections 1914-1918* og fotograf John R. Johnsens balletfotografier samt digitaliseringen af endnu en del af portræt- og album-samlingen. Et nyt skib er sat i søen med EU-projektet *Daguerreobase*, en international base for daguerreotypier (dvs. den tidligste form for fotografi udviklet i 1830'erne), som Det Kongelige Biblioteks omfattende samling skal indgå i. På forskningsområdet har ph.d.-stipendiat Stig Roar Svenningesen præsenteret de første resultater af sit forsk-

ningsprojekt om dansk kartografi på forskellige konferencer. Der har også været livlig aktivitet på det formidlingsmæssige område. Ud over den daglige betjening af brugerne via mail, telefon og på Center for Kort og Billeder har afdelingen formidlet kort- og billedsamlingen og dens kulturhistorie på konferencer, i udstillinger og på skrift i artikler m.m. Endelig er der tilgæet afdelingen og biblioteket flere interessante samlinger – store som små.

**Annet Linnets fotoalbums og Atlas von Europa**

I forbindelse med Gads Forlags udgivelse af Kraks *Blå bog* indsamles der fortsat portrætter til Det Kongelige Biblioteks portrætsamling. En række kendte danskere følger bibliotekets opfordring og indsender fortrinsvis digitale portrætter. Indsamlingen af papirbilleder og andet fysisk billedmateriale er hovedopgaver, og der er indkommet en række samlinger af national værdi til Det Kongelige Bibliotek. Fotografen Mikael Hjuler har doneret sin samling på 35.000 fotografier af personer, erhverv og industri i perioden 1980-2012 til Det Kongelige Bibliotek. Musikeren Anne Linnet (1953-) har doneret 156 fotoalbums med billeder optaget af moderen Elisabeth Linnet-Jepsen (født Kloppenborg-Skrumsager), de tidligste fra Elisabeth Linnet-Jepsens barndom og de seneste fra 1998, deriblandt billeder fra Anne Linnets barndom og ungdom. Biblioteket har også med glæde modtaget en støbt medaljon med profileret blomsterornament, indeholdende et portræt af Anders Rasmussen (1854-1919) som garder. Indlagt i medaljonen er en fletning med hår fra hustruen Kirsten Rasmussen (1856-1932), et smukt eksempel på 1800-tallets memorabilia. Luftfotosamlingen er ved donation blev beriget med firmaet Bloms luftfotooptagelser fra perioden 1999-2008, omkring 60.000 enheder forestillende danske lokaliteter. Kortsamlingen har udover pligt-





Kort over Danmark ca. 1825 fra det tyske atlasværk Atlas von Europa nebst den Kolonien, bind 5, værket er udarbejdet af W. E. A. von Schlieben og udgivet af G. J. Göschen, Leipzig. Kortsamlingen erhvervede det smukt litograferede atlas i 2012

afleverede kort og atlas erhvervet en række udenlandske kort og atlas. Her skal særligt fremhæves et hidtil ukendt vægkort over Danmark produceret i 1746 af det hollandske firma Covens & Mortier samt vol. 5 af *Atlas von Europa* med en række hidtil ukendte kort over Danmark, Island, Færøerne og Grønland i meget smukke litografiske tryk. Atlasset er trykt i Leipzig 1825 og udgivet af W.E.A. von Schlieben.

### Udenlandske kort retrokatalogiseret

Kortsamlingen har i 2012 afsluttet retrokonverteringen af den systematiske katalog over udenlandske lokaliteter samt Grønland og Færøerne. Katalogkortene er skannet, og der er anvendt OCR (*Optical Character Recognition*) til at konvertere indholdet af katalogkortene til maskinredigerbar tekst. Derefter er data blevet placeret og beriget bl.a. med

pladssignatur og feltopdelte i et program, der, efter slutbehandling af Kortsamlingen, har indført oplysningerne som poster til REX. Ved udgangen af 2012 er der 3.410 poster i REX, og brugerne kan nu søge i kort fra Skandinavien og Europa, men også fra lokaliteter som Syrien, Libanon, Egypten og Japan. En del af kortene er turistkort fra de populære charterrejsemål Mallorca (fra 1960), Costa Brava og De Kanariske Øer (fra 1964). Andre kort viser infrastruktur, dvs. veje, jernbaner, luft- og skibsfart osv.

### Betty Nansen på Flickr The Commons

I 2012 digitaliserede Det Kongelige Bibliotek billedsamlingens portrætter af den danske skuespillerinde Betty Nansen. Der er fotografier fra mange af de forestillinger, Betty Nansen spillede med i, fra debutfore-

En støbt medaljon med profileret blomsterornament. Portrættet i medaljonen forestiller Anders Rasmussen (1854-1919) som garder, og indlagt er en fletning med hår fra hustruen Kirsten Rasmussen (1856-1932). Medaljonen blev doneret til Det Kongelige Bibliotek i 2012, og den er et smukt eksempel på 1800-tallets memorabilia. Fotografiets optisk-kemiske spor af fortiden blev ofte sat sammen med hårløkker, pressede blomster m.m., således som det fremgår af Geoffrey Batchens *Forget Me Not. Photography and Remembrance*



stillingen *Kameliadamen* på Casino i 1893 over Henrik Ibsens *Rosmersholm* i 1906 til Amalie Skrams *Agnete* i 1910 og en række senere optrædere. En del er taget af Politiken-fotografen Holger Damgaard og af den kvindelige fotograf Mary Steen, der også er ophavskvinde til en række egentlige idolbilleder i kabinet- og postkortformat af den mørke Nansen med et inciterende, gennem-borende blik. Sammen med amatøroptagelser af en ældre Nansen i private omgivelser i huset på Skagen giver billederne et nuanceret billede af den store danske diva.

Samlingen er tilgængeliggjort i Det Kongelige Biblioteks portrætbaser, der nu indeholder op mod 10.000 billeder af kendte og mindre kendte danske kvinder og mænd. Et udvalg af billederne er også publiceret på bibliotekets sider på Flickr The Commons, og udgivelsen her skete i forbindelse med Folketeatrets premiere på forestillingen *Bang og Betty*. Lederen af Museet for Dansk Bladtegning, Claus Seidel, stillede i den forbindelse sin tegning fra forestillingen til rådighed, hvilket gav billedudvalget på Flickr The Commons yderligere spændvidde og aktualitet.

### Det er løgn – Forskerfusk og falsknerier

6. oktober åbnede udstillingen *Det er løgn. Forskerfusk og forfalskninger*, en udstilling om videnskabelig uredelighed inden for humaniora, natur- og samfundsvidenskab. Kortafdelingen bidrog til udstillingen med Abraham Ortelius' atlas *Theatrum Orbis Terrarum* i en udgave fra 1584 (heri kortet over Afrika med Jon Præst). Billedafdelingen præsenterede i samarbejde med Håndskriftafdelingen historien om en falsknerisag i tilknytning til en af Det Kongelige Biblioteks største skatte, andesindianeren Guaman Pomas beskrivelse af den spanske magtovertagelse i Peru, *Nueva corónica* fra 1600-tallets første årtier. På udstillingen formidles historien i en film skabt i samarbejde med instruktør Georg Larsen, men historien er i 2012 også formidlet mundtligt bl.a. på BogForum og i artikler.

### Dansk kartografi efter 1800

Ph.d.-stipendiat Stig Roar Svenningsen undersøger i sit ph.d.-projekt, hvorledes Det Kongelige Biblioteks samling af kort og luftfotografier kan anvendes som kilder til det danske landskab i perioden 1800-2000. Overordnet analyseres den officielle danske kortlægning af landskabet indenfor tre områder; økonomisk, militær og miljømæssig kartografi i perioden 1800-2000. Projektets overordnede struktur blev præsenteret med en plakat i *The Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape (PECSRL)* 2012. De første resultater af analysen af den økonomiske kortlægning af Danmark blev præsenteret med fremlæggelsen af indlægget "Economic Structuring of Land and Danish Government Cartography 1800-2000" på workshoppen *Negotiation space, Arranging the Land 2012* afholdt af Universitet i Oslo og Norges Nasjonalbibliotek. I indlægget argumenteres der for, at de økologiske strukturer langsomt forsvandt fra de danske matrikelkort i løbet af 1900-tallet,





Herman Bang og Betty Nansen i Ole Lemmeke og Cecilie Stenpils skikkelse. Set og tegnet af Claus Seidel på Folketeatret d. 4. oktober. Samme dag som forestillingen Bang og Betty havde premiere, lagde billedsamlingen et udvalg af portrætter af Herman Bang og Betty Nansen op på Det Kongelige Bibliotek på Flickr The Commons. Alle portrætter af Bang og Nansen er digitaliserede og kan ses på Det Kongelige Biblioteks webside

hvorefter kortene i hovedsagen kun indeholdt den økonomiske inddeling af landskabet. Derved blev der skabt et rent økonomisk rum, afskåret fra landskabets økologiske sammenhæng.

### Daguerreobase

Billedsamlingen deltager sammen med Bevaringsafdelingen i EU-projektet *Daguerreobase*. Projektet, der er ledet af Fotomuseet i Antwerpen, har til formål at udbrede kendskabet til daguerreotypiet og de daguerreotypisamlinger, der findes rundt om i Europa. Daguerreotypiet er den tidligste fotografiske teknik, udviklet i slutningen

af 1820'erne af franskmændene Louis-Jacques-Mandé Daguerre (1787-1851) og Nicéphore Niépce (1765-1833). Det består af en sølvbelagt kobberplade, hvor billedet er aftegnet som unikum, og dets skarphed og detaljer fascinerede mange, heriblandt H.C. Andersen, der fik taget sit daguerreotypi i 1853. Det Kongelige Bibliotek har en samling på over 700 daguerreotypier (deriblandt portrættet af H.C. Andersen), der alle bliver lagt ind i basen <daguerreobase.org>, der siden høstes og tilgængeliggøres af EU-organisationen Europeana. Projektet startede den 1. november 2012 og varer i 30 måneder.

### Museet for Dansk Bladtegning

Museets store ordnings-, digitaliserings-, og registreringsprojekt med start 2010 finansieret med midler fra A. P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal modtog efter fornyet ansøgning kr. 2,3 mio. af fonden til færdiggørelse og gennemførelse af projektet. Projektets målsætning følges til fulde, og allerede nu er mere end 25.000 bladtegninger tilgængelige på KB's hjemmeside. Museet har rettet sin dybeste tak til fonden.

Bladtegnermuseets hovedformål er at indsamle danske bladtegners originalværker, og i 2012 er der modtaget betydelige donationer fra bladtegnere som Poul Erik Poulsen, Peder Bundgaard, Verner Mynch, Anne Grete Anshelm, Flemming Nyborg, Tove Nørgaard og Claus Seidel, samt flere mindre donationer.

Sideordnet med det store digitaliseringsprojekt har Bladtegnermuseet påbegyndt en komplet gennemgang af den fysiske samling på ca. 200.000 originaltegninger, der skal resultere i en database, der vil indeholde samtlige staminformationer for hver enkelt bladtegner, såsom persondata, antal donerede tegninger, genrefordeling, digitaliseret antal, dokumentationsmateriale m.m.

Endelig har museet kunnet præsentere fire udstillinger i årets løb: Retrospektiv udstilling af Hans Lollesgaard (1923–1993) på Kirkebybroen, Otto Nielsen (1916–2000) med reportagetegninger fra Norge og Grønland på Bladtegnergangen, tema-udstilling om nazi-tiden i bladtegnernes streg på Kirkebybroen og Bladtegnergangen og som sidste udstilling og en udstilling af Anne Grete Anshelms (1921–1984) erotiske tegninger på Bladtegnergangen. I forbindelse med udstillingerne har der været et antal rundvisninger, bl.a. på Kulturattén.

Som et led i museets formidlingspolitik er der i løbet af året blevet gennemført forhandlinger med i2u/Billedtekst-Copydan med henblik på formidling af online-salg af de digitaliserede tegninger. Aftalen forventes afsluttet medio 2013.

### Balletfotografier

Fotografen John R. Johnsen har gennem flere årtier fotograferet ballettens dansende stjerner. Han har fulgt Den Kongelige Ballet og fotograferet internationale dansekompanier som f.eks. Maurice Béjarts Le Ballet du XXe siècle, New York City Ballet, Alvin Ailey American Dance Theater, Martha Graham Dance Company, American Ballet Theatre og Dance Theatre of Harlem. Johnsens balletfotografier (200.000 negativer og 20.000 papirbilleder) blev i 2003 erhvervet af Det Kongelige Bibliotek, og en lille gruppe bestående af Johnsen selv, bibliotekar Kirsten Sørensen, forfatter, balletkritiker og -teoretiker, dr.phil. Erik Aschengreen samt forfatter og anmelder Anne Middelboe Christensen har gennem længere tid katalogiseret samlingen, således at det er muligt at søge på dansere, forestillinger, kompagnier og koreografer i REX. En del af billederne er også digitaliseret (ca. 1.000), og metadata er tildelt i samarbejde med Billedsamlingen. Hele den digitale samling var klar, da udstillingen med Johnsens fotografier, *Dansen i Spejlet*, åbnede i Det Nationale Fotomuseum i maj 2012. Se <[www.kb.dk/images/billed/2010/okt/billeder/subject2561/da](http://www.kb.dk/images/billed/2010/okt/billeder/subject2561/da)>. Her blev også bogen *Dansen i Spejlet*, udgivet af Gads Forlag og Det Kongelige Bibliotek, præsenteret.

### Europeana Collections 1914-1918

Det Kongelige Bibliotek bidrager til EU-projektet *Europeana Collections 1914-1918* (se <[www.europeana-collections-1914-1918.eu](http://www.europeana-collections-1914-1918.eu)>) med en omfattende digitalisering af småtryk, bøger, billeder og

kort vedrørende 1. verdenskrig. Kort- og Billedafdelingen har i 2012 afsluttet tildelingen af metadata til billeder og kort, og en stor del af disse er allerede publiceret på <europeana.eu>. Under fremfindning af billederne blev afdelingen opmærksom på en stor samling på op mod 1.200 tyske propagandabilleder, som tilsyneladende ikke indgår i nogle af de øvrige projektpartneres bidrag, deriblandt Staatsbibliothek zu Berlin. Disse billeder har det efterfølgende været muligt at indlemme i projektet, og de er nu ved at få tildelt metadata. Forberedelserne af en faglig formidling af billederne er samtidig begyndt i 2012. Kort- og Billedafdelingen har i den forbindelse bidraget til webudstillingen *Places of Transition*, der kurateres af Humboldt Universitt Berlin og til det e-lringsite, som British Library udvikler. Derudover har afdelingen formidlet Det Kongelige Biblioteks bidrag til *Europeana Collections 1914-1918* ved flere lejligheder. I alt 10 nationalbiblioteker er med i projektet, der forventes at rumme ikke mindre

end 400.000 digitaliseringer. De lanceres i sommeren 2014 i anledning af 100-året for udbruddet af verdenskrigen.

### Magasiner

Biblioteket kan af gode grunde ikke planlægge, hvornår store samlinger indgår, da det f.eks. afhænger af, hvornår firmaer lukker. Flyttekasser opbevares derfor i et pallelager, indtil de kan ordnes. Kort- og Billedafdelingen fik i 2012 plads i bibliotekets pallelager på Lergravsvej, og her samledes en række store samlinger af luftfotografier og fotografarkiver. Nitratsamlingerne er nu alle i Kulturministeriets fælles frostmagasin i Store Dyrehave, der drives af Det Danske Filminstitut.

I luftfotosamlingen blev der i 2012 igangsat et omfattende oprydning- og ompakningsarbejde. Målet har bl.a. været at sikre langtidsbevaringen af samlingens mange tusinde positiver ved få dem pakket i syrefri sker. I 2012 blev hele B-serien fra *Sylvest Jensen*



Udlevering af rationeringshfter på Rådhuspladsen i 1917. Fotograferet af Politikens journalist, Holger Damgaard. Det Kongelige Bibliotek deltager i *Europeana Collections 1914-1918*, et internationalt digitaliseringsprojekt om 1. verdenskrig under *Europeana*. Damgaards fotografi er blandt de over 5000 billeder, Det Kongelige Bibliotek har bidraget til projektet med

*Luffoto* og alle positiver fra *Ariel* pakket om. Daguerrotypisamlingen blev i foråret flyttet fra Den Sorte Diamant til et klimastyret magasin på Kalvebod Brygge. Dagbladet *Politiken* har lånt alle godt 40.000 glasplader fra Holger Damgaards negativsamling (der er i varigt depot på Det Kongelige Bibliotek) for at skanne en stor del af disse og tilgængeligøre dem på <europeana.eu>. Glaspladerne vil blive placeret i magasinet igen, når projektet er færdigt, og Det Kongelige Bibliotek får leveret samtlige skanninger til formidlingsbrug.

### Center for Kort og Billeder

Kort og Billedafdelingen har i 2012 haft 510 brugere på Center for Kort og Billeder, og besøgstallet ligger altså på niveau med 2011 (527 brugere). Forfattere, journalister, historikere m.fl. har fundet billeder til forestående publikationer. Fremhæves kan kunsthistorikeren Mette Bligaard, der forbereder et værk om arkitekturfotografi i det 19. århundrede samt journalisten og forfatteren Lennart Weber, der i 2012 udgav bogen *Peter Elfelt. Fra Hillerød til hoffet*. Den engelske kortbibliograf Roger Hallyer har i 2012 anvendt kortsamlingens Ordnance Survey-kort over såvel Skotland, Irland som England, idet Det Kongelige Biblioteks samling er rigere end de britiske samlinger. Der har været to længerevarende besøg af filmhold fra henholdsvis Canada og Assiat Museum, Grønland.

### Kulturnatten under vand

Under det overordnede tema *Det skadelige vand* bidrog Kort- og Billedafdelingen med to indslag på Kulturnatten 2012. Billedsamlingen havde i samarbejde med Bevaringsafdelingen arrangeret et aktivt arbejds- og værkstedområde på Kirkebybroen, hvor det under titlen "Mormors fotoalbums under vand – håndteringen af vådt papir, digitalisering og fotominder fra 50'erne"

blev demonstreret for publikum, hvordan vandskadede fotos håndteres. Kortsamlingen bidrog under titlen "Oversvømmede øer og kystlinjer" med en plancheudstilling om stormfloder, inddæmning og andre landskabsændringer fra Den Store Manddrukning, en stormflod, som ramte Vadehavet natten til 16. januar 1362, til i dag.

### Fra Bundesligahår til kold krig

Kort- og Billedafdelingen har i 2012 kureret to udstillinger i bibliotekets Oktagonmontre. *Fashion* åbnede i februar 2012 under *Copenhagen Fashion Week* og viste eksempler på modetegninger og -fotografi fra 1700-tallet til år 2000. *Kold krig og køleskab* blev vist i efteråret i relation til Golden Days-festivalen, der havde 1950'erne som tema, og den indeholdt billeder af det nyetablerede NATO, nybyggede bunkers i Storkøbenhavn, hospitalsskibet Jutlandia, pigeaften i Christianshavn Ungdomsklub og andre vidnesbyrd om 1950'ernes samfunds- og kulturliv.

### Øvrig formidling

Billedafdelingen har deltaget i *Bilder før fremtiden* på Nordiska Museet i Stockholm den 25. og 26. april og *Sharing is Caring* hos Danmarks Radio den 12. december. Afdelingen har ud over de allerede omtalte holdt følgende foredrag: "Your library needs you. Brugerinddragelse på Det Kongelige Bibliotek" og "Et direkte udsnit af virkeligheden? 1920'ernes 'rene' fotografi" på LFF (Landsforeningen til bevaring af fotografi og film)-seminarerne "*Tåg er kun et fattigt ord* og *Vi sad lige og katede, da fotografen kom forbi* den 25. januar og 11. juni, "Behind-the-Scenes" i forbindelse med Archiving 2012, den 14. juni, "Acquisition and Dissemination" og "Digitally Born Images – Opportunities and Challenges" på LIBER Annual Conference den 27. juni, "Alfer og immigranter. Fantasi og hverdag i fotografiske billedbøger

1866-1975” på Det Kongelige Biblioteks bogseminar den 26. oktober samt deltaget i et indslag om Instagram og Hipstamatic på Radio24syv den 13. februar. Desuden har der været afholdt introduktion til samlingerne og til fotografiforskningen for studerende fra Kunstakademiet, Det fynske Kunstakademi og elever og lærere fra Herlev Gymnasium.

Kortafdelingen har deltaget i Korthistorisk Selskabs studietur til Amsterdam, hvor samlingerne på Universitetsbiblioteket og det Maritime Museum blev besøgt, og der var mulighed for gensidig udveksling af samlinger imellem, og på *18th Conference LIBER/ Groupe des Cartothécaires* i Barcelona den 17. og 18. april. Kortafdelingen har ud over de

allerede omtalte holdt følgende oplæg og foredrag: ”Luftfotografiets historie” ved åbningen af *Danmark set fra Luften – før Google* den 20. september, ”Aerial photo project Funen” på *18th Conference LIBER/ Groupe des Cartothécaires*, den 17. april, *Danmark set fra Luften* på *Danske Kortdage* i Herning arrangeret af Geoforum den 2. november, ”Collecting and Keeping Maps Today” på workshoppen *Negotiating Space, Arranging the Land* i Oslo, den 7. december og ”Det danske militærs kartografiske produktion” ved Korthistorisk Selskabs møde den 11. december. Desuden har kortsamlingen præsenteret *Danmark set fra luften* og kort- og billedsamlingen ved en række arrangementer for lokalhistorikere fra ind- og udland.



## FOKUS

**Danmark set fra luften  
– før Google  
Luftfotoportalen Danmark  
set fra luften åbnet**

*Af direktør Erland Kolding Nielsen, chef-konsulent, cand.jur. Søren Clausen og forskningsbibliotekar, cand.scient. Henrik Dupont*

Den 20. september 2012 åbnede Det Kongelige Bibliotek sin nye nationale portal for luftfotografier fra det 20. århundrede, *Danmark set fra Luften – før Google*, ved en præsentation i Historiens Hus i Odense, da portalens indhold i første fase er begrænset til Fyn med omliggende øer.<sup>1</sup>

**Luftfotografiets opståen**

Luftfotografiet opstod i det 19. århundrede og blev i begyndelse optaget fra ballon, i Danmark første gang i 1888. De ældste bevarede luftfotos er taget fra en ballon over København den 24. august 1890. Efter flyvemaskinens opfindelse i 1903, i Danmark i 1906, blev denne hurtigt taget i anvendelse, og den fototekniske udvikling under 1. Verdenskrig medførte, at luftfotografiet virkelig begyndte at få betydning. De første kendte fotografier er formentlig taget af pressefotografen Holger Dam-

<sup>1</sup> Præsentationen omfattede taler og præsentationer ved direktør Erland Kolding Nielsen, regionsrådsformand Carl Holst, Region Syddanmark, formand for Sammenslutningen af Lokalararkiver, arkivchef Jørgen Thomsen, Odense Kommune, forskningsbibliotekar Henrik Dupont, Kort- og Billedafdelingen, og IT-konsulent Andreas Borchsenius Westh, Digital Infrastruktur og Service, begge Det Kongelige Bibliotek.

gaard fra dagbladet Politiken, der i 1913 tog en serie billeder over København.

Luftfotografiets storhedstid strækker sig fra midten af 1930'erne til omkring 1970 – dog afbrudt af 2. Verdenskrig. Herefter blev det sværere for luftfotofirmaerne at afsætte deres billeder. De fleste havde nu rigeligt med fotografier af fødegården, og afvandringen fra landet tog fart. Kundegrundlaget blev mindre, og en række store firmaer måtte lukke. Der er dog en enkelt vigtig undtagelse; et firma, der blev ved indtil 1980'erne, således at der mere eller mindre systematisk er luftfotos fra størstedelen af Danmark over to generationer i det 20. århundrede, dvs. fra en lang periode, hvor der indtraf enorme forandringer i kulturlandskabet, bebyggelses- og byudviklingen.

Luftfotografier kan deles i to kategorier: *Lodfotos* og *skråfotos*. Mens lodfotoet, der er karakteriseret ved at være lodrette optagelser fra stor højde af store områder, blev udviklet til kortlægning, planlægning og ikke mindst militære formål, har skråfotoet en helt anden historie. Traditionelt set er skråfotoet billeder i fugleperspektiv af enkelte gårde, huse eller panoramabilleder af hele byer, hovedsageligt optaget med salg til private for øje. Oprindeligt var de for det meste bestilt, men efter at firmaet Sylvest Jensen etableredes i 1936, vendtes processen om, således at firmaerne fotograferede mere systematisk og efterfølgende forsøgte at afsætte optagelserne.

Lodfotos er taget helt tilbage fra 1922, hvor Hærens Flyvertropper tog de første billeder for Generalstaben. Det



var således militæret og opmålingsvæsenet, der stod for disse fotograferinger. Lodfotografier tages oftest med overlappning i længde- og sideretning, således at der kan skabes stereoskopiske billeder. Under 2. Verdenskrig var det udelukkende militæret, der tog billeder, og over Danmark kun udenlandske militære enheder.

### Luftfotografierne på Det Kongelige Bibliotek<sup>2</sup>

Det Kongelige Bibliotek har som nationalbibliotek til opgave at indsamle dansk kulturarv og tilgængeliggøre denne til forskning, studier og oplevelser. Den nye portal er i højeste grad en realisering af en af de mangfoldige opgaver inden for billedkategorien luftfotografier.

Det Kongelige Bibliotek har i alt mindst 3,7 millioner unikke luftfotografier ud af en samling på ca. 5,5 mio. billeder, idet en del serier findes som både negativer og positiver. Skråfotografierne omfatter ca. 3,5 millioner enheder, mens der findes knap 2 millioner lodoptagelser.

De første luftfotos blev erhvervet så tidligt som i 1913. Omkring en halv snes danske firmaer opstod sidenhen og specialiserede sig i at flyve luften tynd over

<sup>2</sup> Se bl.a. Set fra Luften. Sylvest Jensen og den danske bondegård. Red. af Claus Bjørn m.fl. Det kongelige Bibliotek & Landbohøjskole Selskab. 1993. 124 s. Ill.; Lis Helles Olesen, Henrik Dupont & Claus Dam: Luftfotos over Danmark. Luftfotoserier i private og offentlige arkiver. 2011; endvidere Mette Dahl Hansen: "Luftfotografiets vej til succes", Magasin fra Det Kongelige Bibliotek, årg. 25:4, 2012, ss. 32-38. Ill.; Henrik Dupont: "Danmark set fra luften – før Google", Revy, Tidsskrift for Danmarks Forskningsbiblioteksforening årg. 36:2, 2013. Den løbende udvikling kan følges på Det Kongelige Biblioteks hjemmeside <[www.kb.dk/da/nb/samling/lf](http://www.kb.dk/da/nb/samling/lf)>.

Danmark og tage luftfotografier, enten som lod- eller skråfotos. Det Kongelige Bibliotek havde tidligt blik for luftfotografiernes betydning og var på pletten for at sikre disse samlinger for eftertiden. Den første var fra firmaet *Aero*, hvis samling blev købt i 1950, efterfulgt af *Nowico* 1968, *Nordisk Luftfoto* 1970 (dækkende 1928-32), *Aero Ekspres* 1971, *Odense Luftfoto* 1973 (1949-64), alle købt, og *Ålborg Luftfoto* i 1975 (1948-67), som modtoges som gave. Udviklingen kulminerer med erhvervelsen af samlingen fra firmaet *Sylvest Jensen* med over 1 mio. fotos dækkende perioden 1936-1989, som blev købt ved firmaets konkurs i 1989, og senest *Dansk Luftfoto* 1994 og *Ariel* 1996.

*Lodbilleder* har Det Kongelige Bibliotek især erhvervet som gaver. De omfatter historiske optagelser fra *Geodætisk Institut* 1981, dele af *Basic Cover* (optaget i 1954) via *Flyvertaktisk Kommando* fra

Et luftfoto fra Strandby på Fyn taget af Odense Luftfoto i 1950. Det er et af de mere end 200.000 luftfotografier fra Fyn, som bliver tilgængelige via Danmark set fra luften – før Google



1992, hele Basic Cover fra *Royal Air Force* 2005, Aerokort, Geoplan, Geomasters via *Cowi* 2004, *Scankort/LLO* 2009, *Blom* 2012, i alt ca. 1,7 millioner lodfotos (inklusive dubletter). Hertil kommer luftfotos af det meste af Danmark, optaget i 1944 af det tyske Luftwaffe. Disse er allerede digitaliseret.<sup>3</sup>

Det vil sige, at Det Kongelige Bibliotek har indsamlet og bevaret så godt som alt væsentligt fra det 20. århundrede og kan på den baggrund sætte perspektiv på nutidens satellitfotos, som jo systematisk har afløst luftfotos taget fra flyvemaskiner, deraf afgrænsningen i portalens undertitel – *før Google*, dvs. Google Earth. Tilgængeligheden til disse billeder har hidtil været vanskelig, da billederne alle er ordnet i deres oprindelige firmasamlinger, dvs. i mange forskellige systemer. Dertil kommer, at de fleste skråfotografier kun delvist er bestemt, idet det ofte alene vides inden for et givent område, at der er taget billeder, men det enkelte billede er ikke præcist angivet eller bestemt.

Luftfotografierne har udover deres oprindelige anvendelse, ikke mindst efter erhvervelsen af firmaet Sylvest Jensens enorme samling i 1989, fået en række nye anvendelser inden for landskabsundersøgelser, forureningssager, nabo- og skelsager ved siden af den helt store interesse blandt slægts- og lokalhistorikere.

Luftfotosamlingerne har siden 1990 alene fungeret og er blevet formidlet gennem indtægtsdækket virksomhed, hvilket har været årsag til en del util-

<sup>3</sup> Se: <lw1944.flyfotoarkivet.dk>. Digitaliseringen er sket i samarbejde med JO Informatik.

fredshed specielt i lokalhistoriske kredse. Det er imidlertid ganske tidskrævende at finde de konkrete billeder frem og derfor bekosteligt, ligesom kopiering heller ikke er gratis.

### Retrodigitaliseringen af luftfotos

Ideen om at få luftfotosamlingerne digitaliseret er mere end 10 år gammel, men den har ikke kunnet realiseres, bl.a. pga. manglende bevillinger og i mangel af en national digitaliseringspolitik. I 2010 fik Det Kongelige Bibliotek dog en særbevilling fra Kulturministeriet til at gennemføre første fase af et udviklingsprojekt, så vi kunne præsentere luftfotos på internettet. Bevillingen var på 4,5 mio. kr. i alt over tre år fra 2010-2012. Herudover har Det Kongelige Bibliotek af egne driftsmidler bidraget med 0,5 mio. kr. til administration og projektstyring. Projektets første fase omfattede udviklingen af portalen *Danmark set fra luften.dk* og dens funktionaliteter, samt retrodigitaliseringen af ca. 250.000 billeder fra Fyn og omliggende øer, da et overslag viste, at bevillingen rakte til en totaldigitalisering af dette område, men heller ikke til mere.

På portalen er det nu muligt for brugerne at sammenligne billeder af det samme sted over tid i forskellige perioder af det 20. århundrede alt efter dækningen i samlingerne, således at det bliver meget tydeligt, hvad der er sket af ændringer.

Endvidere gør platformen det muligt for brugerne selv at supplere de tilgængelige fotos med informationer og korrekt placering. Ved på den måde at invitere befolkningen til at hjælpe med at

berige data, får Det Kongelige Bibliotek stor hjælp af passionerede borgere. Dette kaldes også *crowdsourcing* og betyder i denne sammenhæng, at Det Kongelige Bibliotek opfordrer større grupper af mennesker til frivilligt at berige eller udbygge eksisterende data.

### Crowdsourcing

Crowdsourcing har mange fordele for både biblioteket og brugerne: For biblioteket øger det synligheden af dets samlinger, og der sker en værdiforøgelse af billeder og data, som både gør dem mere interessante og som muliggør nye måder at bruge og finde dem på. På den måde forøges værdien af den fysiske kulturarv i den digitale sammenhæng.

Brugerne oplever genkendelighed i forhold til slægtsgården, kendte landskaber eller lokalområdet, og de kan blive en del af et virtuelt fællesskab, hvor de møder andre med samme interesse. Gennem deres indsats får de en IT-succesoplevelse, hjælper til med at "bringe orden" i lokalområdet og får øget kendskab til lokalhistorien, ligesom de givetvis udvikler medejerskab til kulturarven.

Luftfotografierne er i de originale samlinger som hovedregel geografisk ordnet i forhold til oplysninger om de gamle flyveruter. Disse informationer stammer fra firmaernes egne overflyvningsprotokoller, som er tastet ind, så de er tilgængelige, men ofte har luftfotofirmaerne ikke angivet helt præcis lokalisering af de enkelte fotos, kun den pågældende flyverute. Desuden er informationerne om f.eks. den enkelte gårds navn og ejer ofte utilstrækkelige. Sylvest Jensen førte

registre over alle billeder med oplysninger om ejerens navn og eventuelt gårdens navn. Men flere af de øvrige firmaer har kun sjældent oplysninger på de enkelte billeder.

Hvert billede har således i retrodigitaliseringsprocessen alene fået tildelt de oplysninger (metadata), der allerede haves, dvs. oprindelig er påført billedet eller indskrevet i en protokol eller på et kort. Det vil med andre ord også sige, at man langt fra altid har tilstrækkelige metadata på de enkelte billeder, og lokaliseringerne er ofte noget upræcise.

Det Kongelige Bibliotek lagde derfor i sit koncept for portalen også op til et samarbejde med brugerne, ja med hele befolkningen, som kan hjælpe med at tilføje informationer til det enkelte fotografi, f.eks. om hvem, der har boet i bygningen, hvem der har været arkitekt, hvornår den eventuelt måtte være ombygget eller revet ned eller om begivenheder, der knytter sig til stedet. Brugere kan endvidere hjælpe med den præcise placering, såkaldt *geo-tagging*, af de enkelte luftfotografier.

### Status primo 2013

*Danmark set fra luften.dk* åbnede i september 2012 med 41.179 luftfotos over Fyn, og reaktionen har været fantastisk. Efter halvanden måned var godt halvdelen af billederne placeret, og Det Kongelige Bibliotek har fået masser af oplysninger om motiverne. Det forøger samlingernes værdi og brugbarhed. Pr. 1. juni 2013 er 154.384 fotos oplagt og alle ca. 250.000 vil være oplagt pr. 1. december 2013.

Siden september 2012 har brugerne udvist stigende interesse – både dem, der bare vil gense et sted, de kender, og fra dem, der hjælper biblioteket med at placere billederne og berige dem med informationer. Og der er ikke kun tale om flygtig interesse; et besøg tager i gennemsnit 17 minutter.

Status pr. 1. juni 2013 er, at 83 % af de uploadede fotos fra Fyn nu er geo-tagget og beriget med metadata. Digitaliseringen af Fyn og omkringliggende øer er nu ved at være afsluttet. Antallet af luftfotografier for resten af landet fordeles sig således inddelt i forhold til regionerne:

- Region Syddanmark: 670.000 ekskl. Fyn og omliggende øer
- Region Midtjylland : 1.104.500
- Region Nordjylland: 710.000
- Region Hovedstaden: 383.300
- Region Sjælland: 601.000

---

I alt: 3.468.800

#### Anvendelsesmuligheder

Knap 100 år efter, at Det Kongelige Bibliotek erhvervede sine første luftfotos, har luftfotografiet altså ikke mistet sin evne til at fascinere publikum – snarere tværtimod. Men portalen kan meget mere end at være et sted for ivrige geo-taggere. Portalen vil få stor betydning for:

- *Slægts- og lokalhistorie:* Geo-taggede luftfotos udgør en vigtig kilde for lokal- og personalhistorikere, da de giver mulighed for op til flere unikke indblik i fortidens lokale kulturlandskab, som siden har ændret sig

radikalt, og kan på den måde sætte de sidste 70 års udvikling i perspektiv. Endvidere kan de metadata, som de forskellige luftfotofirmaers salgarkiver indeholder, give eksempelvis slægtsforskere en enestående mulighed for at koble slægtens historie til specifikke steder over tid.

- *Arkæologi:* Luftfotos anvendes i stigende grad af arkæologer til identificering af spor fra tidligere tiders dyrkningsmønstre, gravpladser og bebyggelse. Scanning og geo-tagging giver god mulighed for at identificere luftfotos med arkæologisk interesse for et specifikt område, eksempelvis i forbindelse med undersøgelser forud for byggeprojekter.
- *Landskabsanalyser/kulturgeografiske studier:* Luftfotos udgør en vigtig og forholdsvis uudnyttet kilde til udviklingen og forandringen af det danske landskab i det 20. århundrede. Digitalisering og geo-tagging af luftfotos af gårde og bygninger giver en unik mulighed for at analysere udviklingstræk af bebyggelse og landskab, som ikke er medtaget i de topografiske kort, eller som kan være vanskelige at skelne på lodfotos. Endvidere giver den omfattende fotoaktivitet gode muligheder for at se landskabets udvikling på forskellige tidspunkter fra 1930'erne og frem til 1980'erne i en meget høj tidsmæssig opløsning, som ikke er mulig via traditionelle topografiske kort.
- *Forureningskilder:* Luftfotos har igennem de senere år været anvendt i undersøgelser af jordforureningskilder fra tiden, inden de offentlige registre indeholdt oplysninger om eksempel-

vis benzin- og maskinstationer. Andre mulige anvendelsesmuligheder i forbindelse med forureningskortlægning kunne eksempelvis være identificering af vaskepladser for sprøjteudstyr eller lokale affaldsdepoter i tilknytning til gården. Endvidere kan luftfotos indgå i en vurdering af, i hvilke perioder en landbrugs- eller erhvervsvirksomhed har været aktiv.

- *Skelsager:* Luftfotos er ofte en væsentlig kilde i forbindelse med juridiske afgørelser i forhold til skelsager og ejendomsret.
- *Naturgenopretning:* Historiske luftfotos indgår ofte som en del af udredningsarbejdet i forbindelse med naturgenopretning. Især de mange skråfotos af landbrugsejendomme og landbrugslandskabet indeholder ofte oplysninger om eksempelvis vådområder, som især gik tilbage i takt med mekaniseringen af landbruget fra 1950'erne og frem. Andre områder, hvor luftfotos har stor værdi i forhold til naturgenopretning, er eksempelvis historiske parker eller landskaber.
- *Landskabs- og kulturmiljøforvaltning:* Digitaliserede og geo-taggede luftfotos vil kunne anvendes i staten og kommunernes miljø- og landskabsforvaltning. Især i forhold til udpegnings og vurdering af kulturmiljøer og i forbindelse med udarbejdelse af en landskabskarakterkortlægning. Endvidere vil nem tilgængelighed til samtlige luftfotos for et område kunne bidrage til den daglige forvaltning, eksempelvis i forbindelse med udarbejdelse og vurdering af de såkaldte VVM-redegørelser (Vurdering af Virkninger på Miljøet). Andre eksempler kunne være udpegnings

og forvaltning af bevaringsværdige bygninger eller kulturmiljøer.

### Arbejdsproces og organisation

Det Kongelige Bibliotek har gennem adskillige år og flere store retrodigitaliseringsprojekter opbygget en væsentlig kompetence og effektivitet, men digitalisering af de resterende dele af luftfotosamlingerne vil være den største opgave til dato. Det vil således være nødvendigt at firdoble retrodigitaliseringskapaciteten, hvis den f.eks. skal gennemføres på fem år.

Arbejdsprocessen er omstændelig, da luftfotosamlingen som nævnt stammer fra flere forskellige firmaer, der har været mere eller mindre nøjagtige med deres data, og som har anvendt forskellige materialer og negativer i forskellige størrelser. Der skal tages højde for nitratnegativer, papirkopier, acetatnegativer og glasnegativer, som kommer i størrelser på 24 x 36 mm, 9 x 12 cm, 15 x 15 cm og 25 x 25 cm. Endelig er disse opbevaret enten enkeltvis, på strimler eller i ruller. Der er taget højde for denne uensartethed, både hvad angår tidsramme og budget, i arbejdsprocessen, og der er indført særlige kvalitetssikringsprocedurer, der kvalitetssikrer de forskellige led af produktionen.

Projektet har i første fase været styret af en projektorganisation under ledelse af chefkonsulent Søren Clausen og med IT-konsulent Andreas Borchsenius Westh, Digital Infrastruktur og Service (DIS) som hovedudvikler. Den er i sagens natur organiseret på tværs af Det Kongelige Biblioteks sædvanlige organisationsstruktur og involverer





Et panorama af Vindinge på Fyn taget af firmaet Sylvest Jensen Luftfoto i 1956.

Kort- og Billedsamlingen og Afdelingen for Digital Infrastruktur og Service. Den daglige projektstyring vil fremover blive varetaget af:

- Forskningsbibliotekar, cand.scient. Henrik Dupont, Master in Technology Management i Geoinformatik og siden 1979 forskningsbibliotekar ved Kort- og Billedsamlingen, ansvarlig for luftfotografisamlingerne;
- IT-chef, cand.oecon. Peter Mathiesen, ansvarlig for skanningsprocessen;
- Afdelingsleder, B.Sc. (eksportingeniør) Lone Stefansen, DIS (Digital Infrastruktur og Service), ansvarlig for platformen ”*Danmark set fra luften.dk*”.

#### **Færdiggørelsen**

Omkostningerne til den fortsatte retrodigitalisering af resten af landet vil beløbe sig til lidt over 30 mio. kr. og er derfor i sagens natur afhængig af medfinansiering fra eksterne bidragsydere, f.eks. regionerne og/eller private donatorer. Det Kongelige Bibliotek har ingen muligheder for en omprioritering af denne størrelse, der vil koste det samme som – dvs. lukning af – to samlingsafdelinger i en femårsperiode, rent bortset fra, at nationalbiblioteket har mange andre digitaliseringsopgaver at løse i årene, der kommer. Alternativet er at foretage en investering i færdiggørelse i henhold til statens regler herfor og så lade fremtidig adgang og brug være betinget af licensbetaling for alle brugere, indtil investeringen er tilbagebetalt.



## Musik- og Teaterafdelingen

### OPGAVER

Musik- og Teaterafdelingen rummer Danmarks nationale hovedsamling af musikaler. Dens hovedopgave er at opbygge, bevare og tilgængeliggøre en så vidt mulig komplet samling – i digital eller fysisk form – af danske noder og nodemanuskripter af danske komponister, et omfattende udvalg af ældre og nyere, danske og udenlandske noder til forskningsbrug og praktisk musikudøvelse samt kor- og orkestermateriale til professionelle og amatører.

Afdelingen varetager desuden udarbejdelsen af Dansk Musikfortegnelse. Orkesterbiblioteket virker som national overcentral for udlån af opførelsesklare orkester- og korværker.

Dramatisk Bibliotek indgår i afdelingen som national overcentral for teaterlivet for indsamling og udlån af skuespiltekster og indsamler endvidere arkiver fra danske teatre. Endelig leverer afdelingen teatervidenskabelig dokumentation og formidling inden for en række genrer og over for alle kategorier af brugere.

Musik- og Teaterafdelingen leder og koordinerer det danske ISMN, RISM- og rilm-arbejde i samarbejde med de internationale redaktioner og deltager på nationalt plan i *Det Virtuelle Musikbibliotek*.

Begrebet *mangfoldighed* kunne være en af overskrifterne på Musik- og Teaterafdelingens arbejde i 2012. Det viser sig ikke mindst i de mange materialer og formid-

lingstiltag, afdelingen har modtaget eller været involveret i, men også inden for flere af de nye samlinger. Mangfoldigheden går f.eks. på materialetyper, og vi bevæger os således i det fysiske område over i retning af det digitale – en helt naturlig udvikling, hvor en samling kan bestå af såvel tekst som f.eks. lyd, billeder og videoklip.

Dette træk viste sig ikke mindst i det spændende samarbejde, som afdelingen indledte med bandet Nephew om at dokumentere tilbivelsesprocessen for gruppens nyeste CD *Hjertestarter*. Bandet har selv foretaget dokumentationen, og det er nu opgaven sammen med biblioteket at indlemme de mange tekst-, lyd- og videofiler i samlingerne. Foruden at dokumentere musikken fra en af landets mest populære bands anno 2012, indhenter biblioteket også en række erfaringer med den digitale indsamling på dette område.

En af afdelingens andre nye samlinger, de omfattende arkiver fra Teatermuseet (se Fokusartiklen herom), udviste også en stor mangfoldighed både i materialetyper og i faglig bredde, og flere af de øvrige spektakulære teaterarkiver viste sig at have et vidtfavnende indhold. Det gælder f.eks. flere markante arkiver, hvoraf skuespilleren Henning Moritzens samling f.eks. indeholdt breve, fotos, instruktørbøger, optagelser af forestillinger etc. Biblioteket modtog også skuespilleren Ray Nussleins samling fra Paraplyteatret, som igen via forskellige medier dokumenterer det kunstneriske arbejde specielt inden for børneteater.

### Carl Niensens manuskripter digitalt

En omfattende samling af komponisten Carl Niensens manuskripter er nu blevet digitaliseret og gjort direkte tilgængelige, når man søger dem i REX. Det drejer sig om ca. halvdelen af hans manuskriptsamling, hvoraf

### Musik- og Teaterafdelingen

#### Musiksamlingerne

##### 2012

4.891 nettotilvækst  
(fysiske enheder)  
583 værker digitaliseret  
23.515 sider digitaliseret  
4.088 bestillinger fra  
magasin

##### 2011

3.440 nettotilvækst  
(fysiske enheder)  
319 værker digitaliseret  
32.003 sider digitaliseret  
4.819 bestillinger fra  
magasin

#### Dramatisk Bibliotek

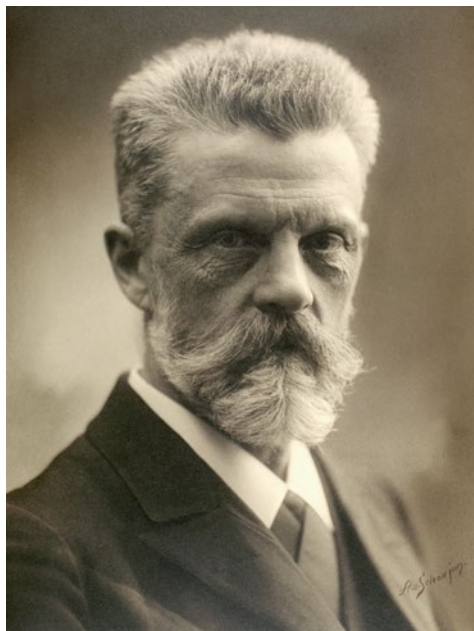
##### 2012

611 tilvækst (fysiske  
enheder)  
1.514 bestillinger fra  
magasin

##### 2011

309 tilvækst (fysiske  
enheder)  
1.335 bestillinger fra  
magasin

Nodesamlingen fra komponisten P.E. Lange-Müller er med sine mange autografer en vigtig kilde til komponistens værker, og de trykte eksemplarer rummer ofte rettelser og tilføjelser samt i en række tilfælde også dateringer af værkerne



de væsentligste værker er udvalgt. Blandt de mange nye indskanninger er manuskripter til samtlige symfonier, samtlige koncerter samt en lang række sange. Den digitale manuskriptsamling understøtter, at alle komponistens værker i Carl Nielsen Udgaven i 2012 er blevet tilgængelige online, så man også kan se kilderne til noderne, og skanningerne knytter sig derudover til de kildebeskrivelser, der findes sammen med den nye udgave.

### Samlingsopbygning og formidling

På basis af en aftale med Statens Kunstfond er denne en fast leverandør af nodemanuskriptkopier fra støttede værker til biblioteket, som hermed får et meget fint tværsnit af den fremmeste danske musik på såvel det klassiske som det rytmiske område. I 2012 oplevede man for første gang, at over halvdelen afleverede i digital form, og det giver biblioteket et unikt indblik i de forskellige IT-programmer og -formater, komponisterne anvender. På den måde er det muligt for biblioteket at forberede sig på både at

bevare og tilgængeliggøre denne brede vifte af materialer i en fremtidig kontekst.

Går man lidt længere tilbage i tiden, foregik notationen af musik dog stadig på papir. Det har bl.a. vist sig i en omfattende samling af manuskripter og trykte håndeksemplarer fra komponisten P.E. Lange-Müller (1850-1926), som biblioteket har erhvervet, og som bl.a. bidrager med dateringer af mange af hans værker. Blandt de nyere komponister overdrog komponisten Klaus Ib Jørgensen (f. 1967) sin store manuskriptsamling til biblioteket. Der er tale om en omfattende produktion, der ofte er blevet til i et levende samarbejde med de udførende musikere, bl.a. som composer-in-residence for ensemblet *Aventa* i Canada. Samlingen omfatter en række kammermusikværker, solostykker og operaen *HOWL! The Opera* fra 2009. Fra komponisten Erling D. Bjerno (f. 1929) modtog biblioteket en række værker, især for blokfløjte, hvor adskillige var skrevet til fløjtenisten Michala Petri (f. 1958).

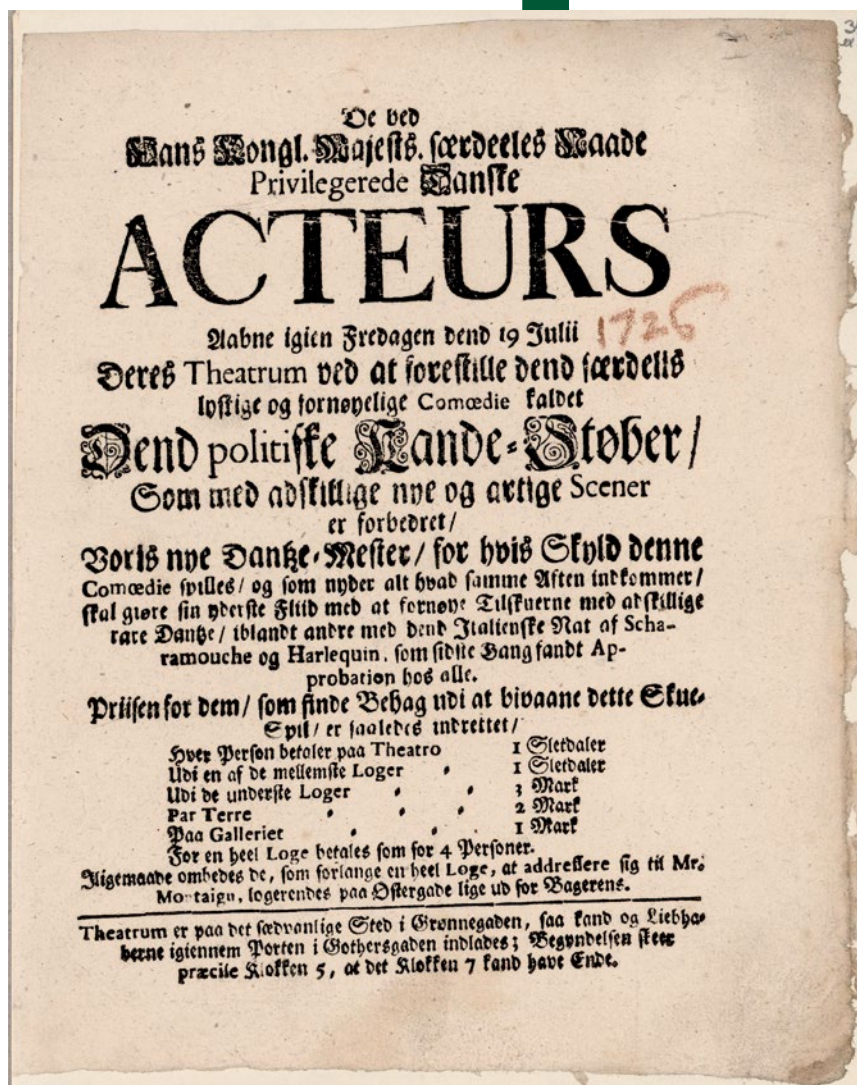
Nogle komponister bidrog til årets accession med mindre samlinger eller enkeltværker. Således modtog biblioteket som supplement nogle nodemanuskripter, fotos og libretti til værker af komponisten Paul von Klenau (1883-1946), og også for komponisten Svend S. Schultz (1913-98) kunne bibliotekets samlinger suppleres med manuskripter til flere af hans sange. Organisten og komponisten Tage Højby Nielsen (1918-81) skrev en række værker for kor og kammerbesætning – ikke mindst i samspil på orgel, og også hans manuskriptsamling kom i 2012 ind på biblioteket sammen med komponisten Holger Prytz' (1928-2011) efterladte nodemanuskripter. Endelig må også nævnes manuskripter fra komponisterne Finn Høffding (1899-1997), Jens Bjerre (1903-86), Sextus Miskow (1857-1928) og Harald Agersnap (1899-1982).

Dramatisk Bibliotek modtog i 2012 udover de allerede nævnte arkiver fra Teatermuseet, Henning Moritzen og Paraplyteatret en meget omfattende samling af manuskripter fra dramatikeren Ernst Bruun Olsen (1923–2011). Forfatterens produktion er præget af et stærkt politisk og socialt engagement, og blandt stykkerne er materiale til hans mest populære værk *Teenagerlove* fra 1962. Dertil kom forfatteren og oversætterten Martin Bergs (f. 1925) samling, som er mere administrativt præget, men igen med forskellige dokumentationsmaterialer, hvori ikke mindst hans store arbejde med Odin Teatret er repræsenteret.

#### Øvrig formidling

En afgørende del af arbejdet på biblioteket er formidling af samlingerne i bredeste forstand. Det gælder det omfattende arbejde med at registrere de mange nye samlinger, tage dem frem til brug for interesserede og ikke mindst levere en faglig ekspertise vedrørende samlingernes indhold og deres kontekster. Især skal det nævnes at biblioteket i juni var medarrangør af et seminar om komisk opera i Danmark, foranlediget af den store manuskriptsamling, der i 2011 blev modtaget fra komponisten Bent Lorentzen (f. 1935), som er en af Danmarks fremmeste komponister inden for denne genre. Der var også grund til at fejre flere jubilare med udstillinger i monterne ved Dronningesalen, således komponisten Per Nørgård (f. 1932), der fyldte 80 i 2012 og Danmarks store skuespillerinde fra 1800-tallet, Johanne Luise Heiberg (1812–1890), hvis 200-års dag blev markeret med genstande fra såvel bibliotekets egne samlinger som fra f.eks. Teatermuseet.

Historier om danske sange har til stadighed vist sig populære – hvad enten det gælder det klassiske repertoire eller de mere populære genrer. Forskningsbibliotekar, ph.d.



Henrik Smith-Sivertsen præsenterede i 2011 *Ugens hit* på Det Kongelige Biblioteks website, og det blev i 2012 overført til Danmarks Radios P4, hvor han fortalte om en række dansktopslagere og andre sange inden for det populære repertoire. De klassiske danske sange blev formidlet på nettet med historier om bl.a. *Den signede dag*, *Vi sletternes sønner*, *Midsommervisen* og *Vor sol er bleven kold*.

Som en præsentation i relation til den nye udgave af Ludvig Holbergs værker i regi af det norsk-danske samarbejde Ludvig Holbergs Skrifter digitaliserede biblioteket plakaterne fra teatret i Lille Grønnegade, hvor dramatikerne fik mange af sine komedier uropført. Samtidig etableredes et helt lille Holberg-site set fra en teaterhistorisk synsvinkel i forbindelse med denne digitalisering (<[www.kb.dk/dalnb/temafokus/Holbergteater](http://www.kb.dk/dalnb/temafokus/Holbergteater)>). Her ses plakaten til Den politiske Kandestøber



### Nøgletal

Der er sket en betydelig stigning i nettotilvæksten af materialer – ikke mindst gennem de forskellige ovenfor beskrevne samlinger af især nodemanuskripter, men også ved køb af trykte noder til udlån.

Antallet af digitaliserede værker er steget med over 250 (fra 319 i 2011 til 583 i 2012), hvorimod antallet af sider er faldet (fra 32.003 sider i 2011 til 23.515 sider i 2012). Værkantalet skyldes bl.a. de mange Carl Nielsen-kompositioner, som dels er skannet i løbet af tidligere år, men gjort tilgængelige i 2012, dels at bl.a. disse værker tæller mange små enkeltsange. I 2011 satsede digitaliseringen mere på større partiturer med mange sider, men kun få titler.

Der er sket et mindre fald i antallet af bestillinger fra magasinet (fra 4.819 bestillinger i 2011 til 4.088 i 2012) – en del vil være almindeligt udsving, en anden del erstattes af den forøgede tilgang til digitale noder fra samlingerne direkte på nettet.

Dramatisk Bibliotek har oplevet en betydelig tilvækst (fra 309 i 2011 til 611 i 2012), hvilket skyldes flere ting. Teatermuseets materialer tegner sig for en omfattende del, men også en væsentlig forøget indsats for at indsamle arkiver ved f.eks. henvendelser til teatrene har resulteret i flere donationer. Samtidig er også antallet af bestillinger gået lidt frem – måske også som et resultat af forøget katalogisering netop inden for teatersamlingerne.

### Internationalt og nationalt samarbejde

Afdelingen har fortsat sit engagement i en række nationale og internationale samarbejdsprojekter. På internationalt plan gælder det deltagelse i de store registreringsprojekter rilm (*Répertoire International de Littérature Musicale*) og RISM (*Répertoire International des Sources Musicales*) – det sidste arbejde genoptaget i 2012 – samt tildelingen af udgivernumre i ISMN (*International Standard Music Number*).



Det Kongelige Bibliotek indledte i 2012 et samarbejde med bandet Nephew om dokumentation af tilblivelsen af deres nye CD Hjertestarter

## FOKUS

### Dansk Center for Musikudgivelse

*Af forskningsprofessor emeritus Niels Krabbe, Dansk Center for Musikudgivelse*

Dansk Center for Musikudgivelse (DCM) blev etableret som et femårigt projekt ved Det Kongelige Bibliotek i efteråret 2009, finansieret af en kombination af private og offentlige midler. Centret har fra første færd haft et dobbelt formål: dels at udgive musik fra bibliotekets samlinger på musikfilologisk basis, dels at udvikle IT-baserede værktøjer til fremme af et sådant udgiverarbejde og til formidling af resultatet af arbejdet.

DCM har i 2012 været bemanded med fire redaktører, en IT-medarbejder (på 3/5 tid) samt tre eksternt finansierede medarbejdere, som har arbejdet tæt sammen med DCM's faste medarbejdere. Centret har løbende haft et nært samarbejde med bibliotekets Musik- og Teaterafdeling.

Året 2012 har været præget af tre store igangværende projekter samt et antal afsluttede projekter. Førstnævnte kategori omfatter Paul von Klenaus 9. symfoni (1945-46), Peter Heises *Drot og Marsk* (1876-77) samt en IT-baseret registrant over Carl Nielsens værker. De afsluttede projekter består af en udgave af Johan Svendsen *Andante Funèbre* (1894) (i samarbejde med den norske *Johan Svendsen Udgave*), en udgave af J.A. Scheibes passionskantate fra 1768 samt to nye bind i den selektive *J.P.E. Hartmann Udgave* med komponistens klaver-

musik; alle disse udgivelser kan, sammen med DCM's tidligere produktioner, købes on demand eller frit downloades fra DCM's hjemmeside (<[www.kb.dk/da/kb/nb/mta/dcm/udgivelser](http://www.kb.dk/da/kb/nb/mta/dcm/udgivelser)>).

Den danske komponist Paul von Klenaus niende symfoni for orkester, kor og solister blev komponeret i 1946 og er overleveret i et stort håndskrevet partitur, som har ligget upåagtet i et sommerhus i Tyrol, indtil Det Kongelige Bibliotek for godt 10 år siden fik færten af det og skaffede de fornødne midler til at købe det. Værket har aldrig tidligere været opført, og DCM's klargøring af opførelsesmaterialet sigter således mod en førsteopførelse og CD-indspilning, der efter aftale med Danmarks Radio og pladeselskabet Dacapo vil finde sted den 20. marts 2014. Selvom der kun findes denne ene kilde til værket – skrevet med forholdsvis tydelig håndskrift af Klenau selv – stilles der dog betydelige musikfilologiske krav til arbejdet med at udgive det. Som det fremgår, vil der blive tale om en uropførelse af formentlig en af de i henseende til varighed og musikalske ressourcer største danske symfonier nogensinde.

Også arbejdet med udgivelsen af Peter Heises "nationalromantiske" opera *Drot og Marsk* har krævet mange ressourcer, både af økonomisk og personalemæssig art. Værket har aldrig tidligere været udgivet, når man ser bort fra et klaverudtog, der udkom samtidig med premieren på operaen i 1878. DCM's nye udgave retter sig både mod et dansk og et udenlandsk musikliv, ligesom den henvender sig til musikforskningen. Der er tale om en international udgave, der



præsenteres på en sådan måde, at det også skulle være muligt for udenlandske operakompagnier at opføre værket med den originale libretto på dansk. Både i kraft af sit tonesprog og sit emnevalg forventer vi, at operaen vil have appel til et publikum uden for landets grænser.

Sideløbende med disse udgiverprojekter arbejder DCM på IT-baserede kataloger/værkfortegnelser over foreløbig fire komponisters værker, nemlig J.A. Scheibe, Niels W. Gade, J.P.E. Hartmann og Carl Nielsen og på længere sigt på IT-baseret formidling af DCM's forskellige udgivelser af musikken. Dette sker inden for det såkaldte MEI-format (Music Encoding Initiative), hvortil DCM har udviklet et særligt interface med det karakteristiske akronym MerMEId. Dette arbejde har resulteret i en række internationale kontakter og samarbejder ikke mindst med lignende bestræbelser i Tyskland, Norge og Sverige. MerMEId er allerede lagt ud som

open source med DCM som vært og benyttes nu også af det norske musikarvsprojekt.

DCM's første femårsbevilling udløber den 31. juli 2014. Det er hensigten at søge centret forlænget ud over denne dato med henvisning til de resultater, der hidtil er nået, og den opmærksomhed, centrets arbejde har skabt i ind- og udland. Til støtte for disse kommende bestræbelser finder der i januar-februar 2013 en international ekspertevaluering sted, der skal resultere i en evalueringsrapport om centrets hidtidige arbejde og dets visioner for fremtiden. Evalueringen foretages af et panel bestående af eksperter fra Finland, Schweiz, Tyskland og Danmark.

Pr. 1. december 2012 blev forsker, ph.d. Axel Teich Geertinger konstitueret som leder af DCM i forlængelse af undertegnede pensionering.

## FOKUS

**J.P.E. Hartmanns samlede klavermusik i ny udgave**

*Af forskningsprofessor emeritus Niels Krabbe, Dansk Center for Musikudgivelse*

Man har sommetider givet komponisten J.P.E. Hartmann (1805-1900) tilnavnet *vidunderoldingen*. Og med fuld ret. Hans kompositoriske virksomhed strakte sig over mere end 60 år – fra 1820'erne til efter 1885, da han fyldte 80 år. Igenem disse seks årtier fyldte han meget i det danske musikliv, både i kraft af sin musik og i kraft af sine mange hverv inden for musiklivet: organist, pædagog, orgelkonsulent, direktionsmedlem i Musikforeningen, æresmedlem for Studentersangerne, direktør på musik-konservatoriet og meget andet. Sammen med sin svigersøn Niels W. Gade (1817-1890) *tegnede* han så at sige dansk musik i mere end et halvt århundrede, og i denne periode nød han en ubetinget beundring i det danske musikliv.

Han var produktiv inden for stort set samtlige tidens musikalske genrer: symfonier, kammermusik, dramatisk musik, kantater, sange, orgelværker – og en omfattende produktion af klavermusik. Sidstnævnte genre, omfattende mere end 60 værker, foreligger nu i en samlet, praktiskvidenskabelig udgave i to bind som en del af Det Kongelige Biblioteks *Hartmann Udgave*, der således nu foreløbig omfatter i alt seks bind (to bind med symfonier, operaen *Liden Kirsten*, korværket *Vølvens Spaadom* samt de her omtalte to nye bind). Med udgivelsen af disse to bind med klavermusik er *Hart-*

*mann Udgaven* overgået til Dansk Center for Musikudgivelse. Produktionen er finansieret af Carlsbergfondet.

Hartmann, der som udøvende musiker stort set var selvlært, trakterede fortrinsvis violinen og orglet; der er ikke vidnesbyrd om, at han nogensinde optrådte som pianist. Alligevel skrev han musik for klaver gennem hele sit liv, hvoraf store dele blev trykt i hans levetid både på danske og på tyske forlag. At dømme efter disse mange trykte udgaver må Hartmanns klavermusik have været meget udbredt i Danmark, først og fremmest i hjemmene hos det etablerede borgerskab, hvor klaveret indgik som en selvfølgelig del af hjemmets udstyr både som musikinstrument og som møbel. "Et hjem med klaver" var en selvfølge, hvis man tilhørte de bedre kredse. Meget overordnet kan man hævde, at Hartmanns klavermusik placerer sig i en gråzone mellem den såkaldte "salonmusik" og den mere "seriøse" musik med rod i det 18. århundrede.

De 60 klaverværker, hvis omfang spænder fra få takter til mere end 20 tætskrevne nodesider, falder inden for tre hovedgrupper: flersatsede sonater, samlinger af karakterstykker under en række forskellige titler, samt enkeltsatser med mere eller mindre programatisk indhold.

Tre af klaversonaterne hører til blandt de ypperste af sin art i dansk musikhistorie; det drejer sig om den tidlige såkaldte "prissonate" fra 1841/42 (sonaten modtog en delt andenpris i en europæisk priskonkurrence udskrevet af Norddeutscher Musikverein), den

Komponisten J.P.E. Hartmann (1805-1900) var et af de største navne i dansk musikliv i 1800-tallet, og nu foreligger der en videnskabelig udgave af hans samlede klaverværker udarbejdet af forskningsprofessor Niels Krabbe, Det Kongelige Bibliotek

store F-dur sonate fra 1854, som først blev ”opdaget” i 1928, idet den slet ikke blev udgivet i Hartmanns levetid, og endelig mesterværket fra Hartmanns høje alderdom, sonaten i a-mol fra 1885.

Det er overraskende at konstatere, at ingen af disse tre sonater tilsyneladende nogensinde blev opført offentligt, mens Hartmann levede – i hvert fald kendes ingen omtaler af en sådan offentlig fremførelse.

Karakterstykkerne optræder som nævnt efter tidens mønster oftest i samlinger på flere stykker, som kun er løst knyttet sammen gennem samlingens titel (enkelte af dem er forsynet med vers af bl.a. H.C. Andersen): *Capricer, Tre Genrestykker, Otte Skitser, Seks Tonestykker i Sangform, Novelette i seks Smaastykker* for blot at nævne nogle få.

Blandt de programmatisk enkeltsatser kan nævnes *Gamle Minder, Hjemvee, Den 20de Januar 1848, og Aftenstemning*. Som det fremgår, er der snarere tale om en anslået grundstemning end om en egentlig ”fortælling” – alt sammen helt i



tråd med tidens meget udbredte klavermusik fra udlandet.

Ikke al denne musik hører til blandt det 19. århundredes mesterværker for klaver, men en del af disse værker fortjener at blive bragt til live i vores egen musik-kultur – i hvert fald så længe denne i øvrigt holder fortidens musik i hævd.

## Orientalisk og Judaistisk Afdeling

### OPGAVER

Orientalisk og Judaistisk Afdeling rummer Danmarks nationale hovedsamling af og er hovedbibliotek for orientalia og hebraica, dvs. håndskrifter, arkivalier, trykte bøger og tidsskrifter på orientalske sprog, hebraisk og jiddisch. Afdelingen varetager biblioteksfaglige opgaver i forbindelse hermed.

Geografisk dækker *Orientalisk Samling* hele Asien, med tyngdepunkter i Vestasien, Centralasien, Sydasien og Østasien, samt Nordafrika. Hovedvægten ligger på humaniora i bredeste forstand, herunder religion, sprog og kultur, suppleret med samfundsforhold i fortid og nutid.

Geografisk dækker *Judaistisk Samling* Israel og hele den jødiske diaspora. Hovedvægten ligger på jødedommen og jødisk kultur i bredeste forstand.

### Digital formidling af samlingerne

Den digitale formidling af samlingerne er fortsat, bl.a. ved at 11.335 breve eller mere end en tredjedel af David Simonsens Arkiv ved årsskiftet var tilgængelige online. Alt i alt var desuden ved udgangen af 2012 326 håndskrifter og 43 tryk tilgængelige i digitale faksimileudgaver. Desuden er otte kinesiske plakater blevet gjort tilgængelige.

### Samlinger og interne processer

De to samlingers materialer er igennem 2012 blevet gjort tilgængelige for bibliotekets brugere på Forskerlæsesalen Læsesal Vest, hvor i alt ca. 160 håndskrifter og tidlige tryk har været benyttet.

Efter at accessionen til Orientalisk Samling ophørte pr. 31. december 2012, er antallet af nye materialer faldet betragtelig, og katalogiseringsarbejdet har i 2012 kun omfattet uregistrerede gaver fra tidligere år, samt materialer bestilt i 2011, som først er modtaget i samlingen i 2012.

Anskaffelsen af monografibind er faldet fra 1.441 i 2011 til 876 i 2012.

Antallet af katalogiseringer er faldet fra 1.788 i 2011 til 843 i 2012.

Antallet af modtagne bestillinger er på trods af den reducerede accession steget fra 1.429 i 2011 til 1.572 i 2012.

Der er i år 2012 indkøbt 38 referenceværker til Læsesal E-Vest.

### Retrokatalogisering

Der er foretaget 188 retrokatalogiseringer af orientalsk materiale, to af judaistisk materiale.

### Orientalisk og Judaistisk Afdeling

#### 2012

876 tilvækst monografier  
(fysiske enheder)  
843 katalogiseringer  
(poster)  
1.572 bestillinger fra  
magasin  
8 værker digitaliseret  
814 sider digitaliseret

#### 2011

1.441 tilvækst monografier  
(fysiske enheder)  
1.788 katalogiseringer  
(poster)  
1.429 bestillinger fra  
magasin  
35 værker digitaliseret  
8.419 sider digitaliseret

I 2012 købte KB tre bogskannere til brug i forskellige digitaliseringsprojekter. Med mulighed for både manuel, halvautomatisk og automatisk bladrning, har de hver især en skanningskapacitet på op til 800 sider/time

## FOKUS

**Danske bøger 1701-1900 kan nu bestilles som søgbare PDF-filer – en gratis service, tilgængelig for alle**

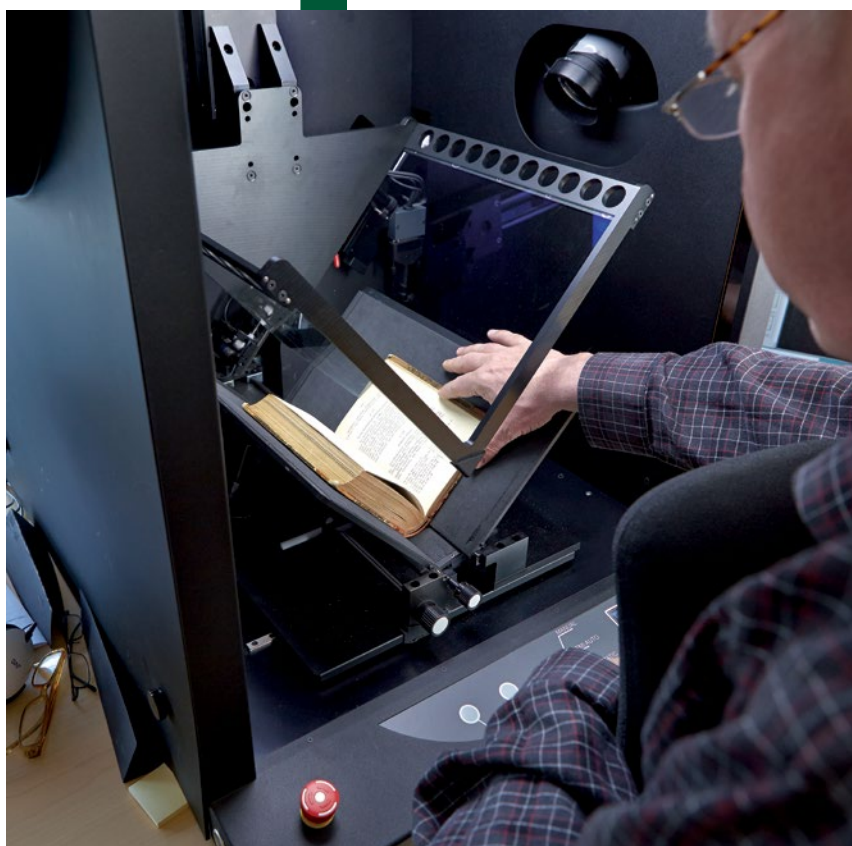
*Af projektleder, forskningsbibliotekar, fil. dr. Eva-Maria Jansson*

Inden for det såkaldte DOD-projekt (Danske bøger 1701-1900 on demand) har Det Kongelige Bibliotek siden 1. november 2012 tilbudt muligheden for at bestille gratis, søgbare PDF-filer af et udvalg af danske bøger trykt mellem

1701-1900. Tilbuddet er primært rettet mod forskere, men alle borgere kan benytte sig af det, og de digitale filer bliver efterfølgende gjort tilgængelige for andre brugere. I de to sidste måneder af 2012 blev ca. 500 titler gjort tilgængelige efter ønske fra brugerne.

Projektets to hovedformål er dels at gøre det muligt for alle at få adgang til ældre danske bøger direkte på egen PC, dels at bevare den danske kulturarv. Ved at en bog bliver digitalt tilgængelig, spares Det Kongelige Biblioteks eksemplarer for den slitage, som selv den mest nænsomme brug på læsesalen samt transport til og fra magasinerne udsætter disse bind for. Den digitale udgave kan derimod bruges og gemmes af mange, tilmed på en gang. Tilbuddet omfatter i alt ca. 130.000 titler. Tidsskrifter og aviser er ikke inkluderet heri; danske tidsskrifter vil successivt blive gjort tilgængelige på websitet <tidsskrift.dk>.

For at kunne bestille en bog som PDF, skal man være tilmeldt bibliotekets elektroniske tjeneste, en tilmelding, som foregår online og ikke kræver fysisk fremmøde. Når man er logget ind i bibliotekets katalog, REX, vil de bøger, som omfattes af tilbuddet, have bestillingsmuligheden "Læsesalslån/Gratis PDF". Hvis man vælger at bestille bogen som gratis PDF, vil den blive digitaliseret, og et link til PDF-versionen bliver sendt til låneren, normalt inden for fem arbejdsdage. Hvis vurderingen er, at bogen på grund af sin fysiske stand kræver en særlig skånsom behandling, og derfor enten vil blive forsinket eller måske slet ikke kan tåle at blive skannet, får låner besked pr. e-mail.





Alle bøger bliver skannet fra forside til bagside – dvs. inklusiv indbindingen – for så vidt muligt at give et komplet indtryk af alle den fysiske bogs særpræg og kendetegn – efter digitaliseringen kan det pågældende bind nemlig kun bestilles til gennemsyn på læsesalen efter særlig ansøgning, igen for at skåne det fysiske eksemplar for slid.

Den færdige PDF-fil er desuden gjort fuldtekstsøgbar ved brug af OCR (Optical Character Recognition), og det er muligt at kopiere tekst fra filen ved at markere afsnit i skærmbilledet. OCR-processen er dog ikke fejlfri, især hvad gælder bøger trykt med frakturskrift

(dvs. gotisk skrift), men vil alligevel gøre den videre brug af teksten væsentligt nemmere.

Tilbuddet gælder foreløbig til udgangen af 2014, hvorefter det skal evalueres med henblik på evt. fortsættelse og finansiering. Men indtil da har alle altså en mulighed for at påvirke, hvilke dele af den danske bogproduktion igennem to århundreder, der skal indgå i den digitaliserede danske kulturarv og dermed være tilgængelige for alle!

For mere information om projektet henvises til <[www.kb.dk/da/nb/samling/dod](http://www.kb.dk/da/nb/samling/dod)>.

**Dansk Folkemindesamling****2012**

- 2752 forespørgsler og besøgende
- 451 publicerede sider
- 1156 digitaliserede bånd
- 26 faglige foredrag rundt i landet
- 316 bogindkøb og gaver

**2011**

- 1.821 forespørgsler og besøgende
- 782 publicerede sider
- 850 digitaliserede bånd
- 28 faglige foredrag rundt i landet
- 402 bogindkøb og gaver

**Dansk Folkemindesamling****OPGAVER**

Dansk Folkemindesamling er Danmarks arkiv for folkeminder og en aktør inden for forskningen i dagliglivets kultur og historie.

Samlingens opgave er at dokumentere almindelige menneskers levevis, forestillingsverden, myter, fortællinger, sang og musik. Den slags, som sjældent kommer til syne i hverdagen, men til gengæld kitter tilværelsen sammen som noget meningsfuldt for mennesker.

Dansk Folkemindesamling formidler løbende sine resultater til den videnskabelige verden og den almene offentlighed.

**Historie**

Samlingen blev oprettet i 1904 for at afspejle nationens åndelige egenart. Det skete på baggrund af professor Svend Grundtvigs organiserede indsamling blandt almuebefolkningen siden 1843. I romantikkens ånd bestod det særligt karakteristiske for Danmark af sprog og folkløse, såsom viser, eventyr og sagn. Disse traditioner blev opfattet som udtryk for de mest dybtgående nationale træk.

I dag betragter Dansk Folkemindesamling ikke kun den gamle landbefolkning som bærer af ægte kultur. Alle befolkningsgrupper har kultur, og hele befolkningen i dens forskellige moderne former hører med til arbejdsfeltet.

**De fire søjler**

Dansk Folkemindesamling består af tre arkiver og et håndbibliotek. Håndskriftarkivet er kernen i samlingen og rummer hovedsagelig

folkløse fra alle dele af landet med tyngdepunkt i 1800-tallet. Dertil knytter sig et lydarkiv (delvist digitalt) med fonografvalser og bånd med tale, sang og musik fra 1902 til i dag samt et billedarkiv, med især fotos fra slutningen af 1800-tallet og frem.

Dele af både håndskrift-, lyd- og billedarkivet stammer fra ældre og nyere indsamlingsprojekter og supplerer hinanden. Det samme gælder de ældre dele af håndbiblioteket og mange registre, hvor henvisninger og noter leder videre til arkiverne.

**Gemmer viden og skaber viden**

Dansk Folkemindesamlings arkiv gemmer på materiale, som stort set ikke eksisterer andre steder. Samlingen lagrer dog ikke kun *gammele*, værdifuld information. Medarbejderne har gennem egne interviews og optegnelser i marken i 100 år selv været med til at skabe nyt materiale og dermed ny viden. Ofte er det i mødet mellem faglige problemstillinger og menneskers dagligdag, at noget ukendt viser sig, for efterfølgende at blive til nyt materiale.

**Immateriel kulturarv og UNESCO**

Den 1. februar 2010 ratificerede Danmark UNESCO's konvention om beskyttelse af den immaterielle kulturarv. Kulturministeriet udpegede Det Kongelige Bibliotek ved Dansk Folkemindesamling til på ministeriets vegne at varetage ansvaret for Danmarks opfyldelse af de i konventionen indeholdte forpligtelser, herunder også at afgøre, hvorvidt der er grundlag for at søge danske eksempler på immateriel kulturarv optaget på de til konventionen knyttede lister. Dansk Folkemindesamling har i 2012 håndteret de henvendelser, der har været vedrørende optagelse på listerne, samt deltaget i den debat, der har været i medierne vedrørende dette spørgsmål. Endvidere har Dansk Folkemindesamling udarbejdet den rapport og den

registrant, som Danmark første gang i 2012 har forpligtet sig til at aflevere til UNESCO med eksempler på, hvad der fra dansk side er blevet gjort og gøres i forhold til at bevare og dokumentere den immaterielle kulturarv i Danmark.

### Digitalisering og bevaring af lyd

Dansk Folkemindesamling arbejder i disse år på at fremtidssikre det digitale arkiv. Det indebærer bl.a., at data skal bevares på en måde, så fremtidens brugere kan få adgang til dem, samt at arkivets indhold skal kunne formidles på bedst mulig vis. I 2012 er der digitaliseret 1.156 lydbånd svarende til 578 timer. De digitaliserede bånd falder blandt andet inden for følgende emneområder: Folkemusikklubben Vognhjulet 1978–84, feltarbejde i Danmark 1952–2004 og musiketnologen Birthe Trærups indsamlinger af serbisk folkemusik fra 1950'erne og 1960'erne. Desuden er der udarbejdet en tesaurus (dvs. en systematisk ordnet liste af

ord, termer, begreber – og relationer mellem dem) ud fra de emneord, der er benyttet i henholdsvis Dansk Folkemindesamlings lydregistrant og American Folklore Societys etnografiske tesaurus.

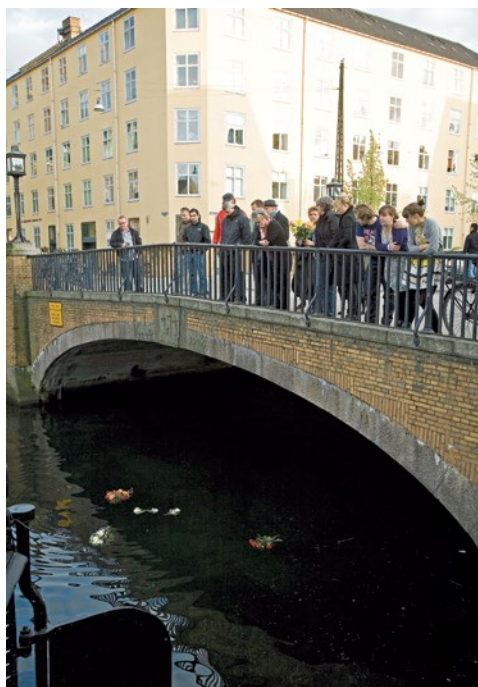
### Indsamling

Dansk Folkemindesamling har i 2012 erhvervet nogle mindre samlinger. Dertil kommer den indsamling, der er knyttet til flere af forskningsprojekterne i form af interviews og optegnelser ”i marken.”

Endelig er der i forbindelse med det særlige fokusområde *Tro og magi i hverdagen* blevet gennemført et indsamlingsprojekt, hvor formålet har været at dokumentere og registrere folks egne beretninger om overnaturlige og paranormale fænomener i nutiden for derefter at få et indblik i disse menneskers forestillingsverdner.

Indsamlingen er foregået gennem en til formålet oprettet hjemmeside som et forsøg på at imødekomme de mange måder, man i dag italesætter sig selv og bruger internettet, videoklip, fora og billeder.

Formålet med projektet var også at få nye og andre stemmer i spil ved at kunne tilbyde anonymitet og lettere adgang, fx kommentar frem for brev eller fysisk møde. På hjemmesiden blev derfor oprettet følgende forskellige formidlingsformer: a) blog/kommentar, b) forum, c) billede/lyd database, d) formular (elektronisk genereret spørgeskema), e) mail, f) brev. Der blev anvendt forskellige grader af registreringskrav på siden, for at afprøve i hvor høj grad informanterne var villige til at opgive personlige oplysninger. Det har vist sig, at næsten alle informanter har valgt at oplyse deres fulde navn og kontaktoplysninger pr. mail, brev eller i forbindelse med kommentarer.



*Begravelsesritual på Christianshavn. Det er vigtigt at være opmærksom på, at immateriel kulturarv ikke kun er noget forfærdigt – men en ressource, som bygger på noget fra fortiden, der rummer forandring og som stadig fornyes i en dynamisk proces. Immateriel kulturarv er i højere grad end den materielle personbåren og hviler på menneskelige praksisser. I den forstand betegnes den netop som levende kulturarv, og den er nødvendigvis underlagt forandringer. Det er det levede liv, der her er tale om. Som et eksempel herpå er billedet til venstre af et nyt begravelsesritual, hvor indholdet eller ideen er den samme som ældre begravelsesritualer, mens formen er forandret. Billedet på næste side, som viser æggekogning ved påsketid på Ærø, hvor formen er den samme, men indholdet har forandret sig. Før var det udelukkende børn, der kogte æg, men nu er det beboerne omkring Urehoved strand, der bruger traditionen som en anledning til, at fællesskabet samles. Fotograf Susanne Mertz 2010*



Æggekogning på stranden ved Urehoved på Ærø i forbindelse med påske. Fotograf Susanne Mertz 2011

Musikforskeren Anders Fridolin Weis Bentzon foretog flere rejser til Sardinien fra først i 1950'erne til 1970, hvor han fotograferede og lavede lydoptagelser først og fremmest af launeddasmusik. Det blev til 77 lydbånd, der findes i Dansk Folkemindesamling. Han fotograferede også sine informanter. Her ses launeddasspilleren Felice Pili i færd med at prøve et nylavet instrument. Han sidder i gården ved sit skomagerbord foran sit hus. Billedet er fra 12. december 1957

Da hjemmesiden åbnede, blev der sendt en mindre artikel til bl.a. Videnskab.dk. Det affødte et interview, som dagen efter blev webstedets tophistorie, og som førte til megen medieomtale, bl.a. i de landsdækkende aviser, radio og fjernsynsprogrammer (DR Aftenshowet, TV2 Lorry, TV2 nyhederne, DR2 Deadline). I løbet af den første uge var der mere end 7.000 besøgende.

I alt er der indkommet omkring 500 beretninger. Det er lykkedes at få fat i folk, som ikke tidligere har fortalt deres historie, og som således ofte indleder deres beretninger med sætninger som: ”jeg har aldrig fortalt dette til andre...” eller ”jeg er egentlig naturvidenskabeligt anlagt og tror ikke på sådan noget, men...”

### Formidling

Foruden den skriftlige formidling i form af bøger og tidsskriftartikler har Dansk Folkemindesamlings medarbejdere i 2012 fortsat traditionen med at holde foredrag om samlingens emneområde rundt omkring i landet. Der er afholdt 24 faglige foredrag – fortrinsvis uden for hovedstadsområdet. Dog

er der for Diamantklubbens medlemmer afholdt en foredragsrække med fire foredrag, der alle har været knyttet til fokusområdet *Tro og magi i hverdagen*.

Endelig er to af Dansk Folkemindesamlings samlinger blevet særligt eksponeret i 2012. Den ene gennem en udstilling på *Det italienske Kulturinstitut*, der i april viste en udstilling om Fridolin Weis Bentzon, der fra 1959 til 1970 rejste rundt på Sardinien, hvor han optog lydbånd og film. Herigennem får man et indtryk af hverdagslivet og musikens betydning på Sardinien og ikke mindst den for øen særlig kendte *launeddasmusik*. Den anden i forbindelse med to seminarer om musiketnologen Poul Roving Olsen i anledning af hans 90 års fødselsdag. Han var indtil sin død i 1982 arkivar på Dansk Folkemindesamling, hvor han bl.a. indsamlede arabisk musik. Særlig berømt er perlefiskersangene, som Roving Olsen optog i Kuwait i 1950'erne, og som siden har inspireret ham i hans egne kompositioner.

### Forskning

Forskning er på Dansk Folkemindesamling grundlaget for de fleste faglige aktiviteter. Den er nødvendig både for en *up-to-date-an-*





vendelse og videreudvikling af samlingerne og for at kunne yde besøgende kvalificeret service inden for aktuelle problemstillinger. Forskningen beskæftiger sig med tidligere tiders store indsamlere foruden med aktuelle problemstillinger i relation til fagområdet. Der er fire forskningsprojekter i gang indenfor fokusområdet *Tro og magi i hverdagen*, hvoraf det ene, som er om moderne hekse i Danmark, er blevet afsluttet i 2012. Projektet er gennemført af forskningsassistent Anne Mia Steno.

### Moderne hekse i Danmark

I projektet redegøres der for heksemiljøets udbredelse samt særlige kendetegn og fællestræk ved hekse i Danmark på baggrund af et dobbeltblik på hekse i historisk forstand og heksepraksis anno 2011/2012. Hovedkonklusionerne for projektet tager udgangspunkt i en forståelse af, at danske hekse i

nyere tid kan karakteriseres som nogle, der læser tegn i naturen og deres omgivelser, og for hvem naturen er besjælet og magisk, foruden den er beboet af naturvæsner, kraftdyr og ånder. Det er kvinder og mænd, der tror på, at ved at man forstår ens inderste selv, opnår man ikke kun viden om sig selv og omverdenen, men også kraften til at kontrollere og manipulere den. Det betyder, at det står centralt at kunne handle på sin situation og skabe ændringer i sin omverden. Samtidig er det at være heks i nutidens Danmark således ikke længere forbundet med beskyldninger og anklager, men er ensbetydende med et individuelt tilvalg i form af en livsstil og i nogle tilfælde en religion. En afgørende forskel på fortidens hekse og moderne hekse er, at mens hekse i 1600-tallet blev udpeget af andre, udnævner moderne hekse i dag sig selv. Anne Mia Steno anslår, at der eksisterer minimum 500 hekse i Danmark.



Dansk Folkemindesamlings lydstudie. Siden år 2000 er der blevet digitaliseret fonografvalser og lydbånd fra Dansk Folkemindesamlings lydarkiv. I samme periode har Dansk Folkemindesamling aktivt forsøgt at erhverve båndoptagere til forskellige typer lydbånd, således det også fremover vil være muligt at afspille og dermed digitalisere ældre båndtyper. Her ses lydtekniker Emmerik Warburg i lydstudiet dels med en ståltrådsafspiller og dels med en fonografvalseafspiller



Forskningsprojektet har udmøntet sig i én populærvidenskabelig og to videnskabelige artikler. På baggrund af indsamlet billedmateriale er der blevet udarbejdet en virtuel udstilling på Dansk Folkemindesamlings hjemmeside med fokus på magiske artefakter og ritualer blandt moderne hekse i Danmark. Ydermere er projektet blevet formidlet i radio, dagblade og magasiner. Temaet har været en del af foredragsrækken om *Tro og magi* i Diamantklubben, og der er holdt forelæsninger for studerende ved Religionsvidenskab på Københavns Universitet.

I 2012 har Dansk Folkemindesamling desuden afholdt to faglige seminarer:

*Seminar for musiketnologer* blev afholdt 9.-11. oktober. Seminaret er også et årsmøde for musiketnologer og andre musikforskere, der er ansat ved vise- og folkemusikarkiverne i Norden. Kredsen har holdt sådanne møder i mere end 30 år og deltagelse sker efter invitation. Seminarerne afholdes på skift mellem de fem nordiske lande. I 2012 var seminaret arrangeret af seniorforsker, dr.phil. Jens Henrik Koudal, arkivar, mag.art. Lene Halskov Hansen og arkivar, mag.art. Anders Christensen, og der deltog 17 musiketnologer fra alle de nordiske lande.

Foruden en faglig "siden sidst-runde" og en rundvisning i Center for Musik og Teater ved dettes leder blev der holdt faglige oplæg inden for to temaer: 1) Arkivernes rolle i forhold til indsamling af nutidig musik, især

populærmusik; 2) Tværfaglige projekter i musiketnologi og folkemusikforskning. Under det sidste tema var der blandt andet oplæg om balladeforskning, håndskrevne visebøger samt musikkens rolle i konservativ kulturkamp. Der var desuden oplæg om ophavsretten til etnisk musik, ligesom leder af Dansk Folkemindesamling, overarkivar Else Marie Kofod orienterede om UNESCO-arbejdet med immateriel kultur. Diskussionen og den gensidige erfaringsudveksling var livlig.

*Nordisk seminar om hverdagsislam* blev i samarbejde med Københavns Universitet og forskningsprojektet SOCED (Social Cohesion and Ethnic Diversity) afholdt 8.-9. november. Forskningsseminaret "Approaching Muslim Religiosity in Terms of Everyday Life: Benefits and Limitations" var det tredje årlige møde i et nordisk netværk for forskere, der arbejder med islam som levend religion. Netværkets formål er at fremme ny forskning og formidling om islam og skabe et tættere samarbejde mellem skandinaviske forskere på dette område. Formålet med dette års møde var at diskutere de analytiske og metodiske implikationer ved at fokusere på hverdagsliv og 'levend religion' i studiet af muslimsk religiøsitet. Seminaret bestod af en workshop for en inviteret kreds samt et offentligt forskningsseminar med forelæsninger af henholdsvis professor Karin van Nieuwkerk fra Radboud Universitet i Holland og ph.d. Nadia Jeldtoft fra Københavns Universitet. Forskningsseminaret havde deltagelse af ca. 35 personer.

## Bevaringsafdelingen

### OPGAVER

Bevaringsafdelingen har ansvar for bevaringen af de af Det Kongelige Biblioteks nationale samlinger, som findes i fysisk form i magasinerne.

Afdelingens arbejdsopgaver omfatter tilsyn med samlingernes opbevaringsmiljø og bevaringstilstand. For de genstande, der allerede er skadet, gennemfører afdelingen konservering og emballering og har også ansvaret for specialindbindinger i Det Kongelige Biblioteks bog-samlinger. Samtidig gennemføres der en forebyggende indsats, så nedbrydning, der opstår under magasinering eller gennem transport, udlån, digitalisering, kopiering og udstilling, forhindres eller begrænses i videst muligt omfang.

Afdelingen er nationalt videnscenter for bevaring af arkiv- og biblioteksmateriale og yder rådgivning herom til andre institutioner og enkeltpersoner.

### Bevaringsafdelingens rolle i digitaliseringsprojekter

Det Kongelige Bibliotek er i fuld gang med en række digitaliseringsprojekter, der skal give bibliotekets brugere bedre adgang til de fysiske samlinger, som f.eks. bøger, arkivalier, kort og fotografier, og samtidigt aflaste samlingerne fra daglig slitage.

Bevaringsafdelingen spiller en central rolle for kvalitetssikringen af digitaliseringsprojekter: Helt fra planlægningsfasen og til gennemførelsen af projekterne er afdelingen med til at sikre, at originalmateriale ikke lider overlast i forbindelse med digitalise-

ringen og, at de efterfølgende bevares bedst muligt. Ligeledes er afdelingen med til at sikre, at kvaliteten af de digitale reproduktioner følger Det Kongelige Biblioteks standarder for området.

I forbindelse med digitaliseringsprojekter rådgiver Bevaringsafdelingen således om, hvordan materialerne skal pakkes og håndteres, så de ikke tager skade i forbindelse med, at de hentes ud og ind af magasinerne og bringes hen til et af bibliotekets digitaliseringscentre. Afdelingen vurderer også, om genstandene har behov for behandling, inden de skannes. Det kan f.eks. være konservering af bøger med løs ryg, løse sider eller sider med rifter og flænger – skader, der ellers ville forværres i forbindelse med skanningen. Behandlingen kan også omfatte udretning af folder, rensning samt ompakning af samlingerne i nye arkivholdbare kuverter, læg og æsker. Ligeledes vurderer afdelingen, om materialet stiller særlige krav til skanningsudstyret. F.eks. er nogle bøger indbundet så stramt, at de ikke kan åbnes helt. I sådanne tilfælde kan det være nødvendigt at fremstille forskellige former for bogvugger til at understøtte bøgerne under skanningen, så de ikke beskadiges. Bevaringsafdelingen indgår også i arbejdet med at sikre, at kvaliteten af de digitale reproduktioner er tilstrækkelig god, så man undgår at belaste materialerne med gentagne skanninger. Det er særligt vigtigt, at kvaliteten er god når man skanner originalmateriale, der er i så dårlig fysisk eller kemisk tilstand, at det lider skade under gentagne skanninger.

I praksis er kvaliteten af bevaringsindsatsen i forbindelse med digitaliseringsprojekter altid tilpasset værdien af de samlinger, der skal digitaliseres, af materialernes bevaringstilstand, samt af de tildelte ressourcer.

### Bevaringsafdelingen

#### 2012

13.733 antal æsker  
8.700 antal læg, omslag og kuverter  
1.127 antal konserverede bøger og arkiver  
3.305 antal fotografiske objekter skannet

#### 2011

10.068 antal æsker  
8.478 antal læg, omslag og kuverter  
1.791 antal konserverede bøger og arkiver  
5.549 antal fotografiske objekter skannet

Farvelaget i den finske billedkunstner Wilhelm von Wrights illustrationer i værket *Skandinaviens Fisker fra 1880'erne* behandles af konservator Nina Dahlström



### Konserverings- og emballeringsopgaver i samlingerne

Konserveringsindsatsen har haft særligt fokus på de værker, der skal digitaliseres indenfor *ProQuest*-projektet. Det drejer sig om danske tryk fra perioden 1601-1700, hvor gennemgangen og konserveringen allerede startede i 2010, og hvor konservatorerne ved udgangen af 2012 kun manglede fem systematiske kataloger i Danske Samlingers 1.-2. samling. Hertil kommer også gennemgang og konservering af bibliotekets inkunabelsamling ("vuggetryk", dvs. bøger trykt i bogtrykkerkunstens barndom, før år 1500), som ligeledes skal digitaliseres i *ProQuest*-projektet. Dette arbejde er påbegyndt i 2012 og vil løbe over flere år. For begge samlinger sker der ligeledes en behovsemballering.

Konserveringen har også været rettet mod danske tryk fra perioden 1701-1900, idet disse, som led i et forsøg, kan bestilles som e-bøger. Konserveringen sker også her for at forhindre yderligere skader, og den digitale

udgave af værket skåner således originalen for yderligere slid.

Emballering af samlingerne yder en god beskyttelse, når samlingerne transporteres og håndteres i det daglige flow. Desuden beskytter emballering mod støv og indfaldene lys i magasinerne. Der er i løbet af året udført flere forskellige emballeringsprojekter og ad hoc-emballering i samlingerne. Hele *Pressehusets Billedarkiv* (ca. 3,5 millioner pressefotografier, portrætter, topografiske billeder m.m. optaget fra 1950 til 2003) er lagt i nye æsker, hvor positiverne også har fået læg for at ikke skade hinanden. I *Luftfotosamlingen* har Bevaringsafdelingen emballeret store dele af samlingens positiver. Andre projekter har været emballering af materialer, der er specielt udsat for støv, der hvor de er placeret i magasinet. Her er samlinger af orientalske materialer blevet støvsuget og emballeret. En mindre samling af stor værdi er de persiske lakbind, og disse bogbind er nu emballeret. Samtidig er de skrøbelige bind gennem-

gået for skader og en tilstandsvurdering er sammen med bindenes teknik og historie fastholdt i en skriftlig gennemgang.

En række nytilkomne samlinger er blevet rengjorte og derefter emballeret. Her kan blandt andet nævnes to arkiver, som er overdraget til Dramatisk Bibliotek. Det ene er arkivet fra forfatter og oversætter Martin Berg, som har været tæt knyttet til Odin Teatret, og det andet er skuespillerne Henning Moritzens og Lise Ringheims arkiv.

### Manuskripter med skader fra jerngallusblæk

Andre opgaver i samlingerne har været konservering af musikmanuskripter og håndskrifter, der som oftest er beskrevet med jerngallusblæk. Jerngallusblæk kan forårsage en alvorlig nedbrydning af papiret, således at et håndskrift ikke kan håndteres uden at blive yderligere skadet. Store dele af bibliotekets håndskriftsamling lider af blæksyre-skader.

Bevaringsafdelingen har derfor i samarbejde med forskningsinstitutionen *Centre de Recherche sur la Conservation des Collections* i Paris arbejdet på at udvikle en effektiv og sikker metode til konservering af håndskrifter med jerngallusblæk. Forskningen har klarlagt, hvordan den udviklede metode reducerer nedbrydningen og siden optimeret konserveringsmetoden, sådan at der kan registreres færrest mulige bivirkninger. Selvom behandlingen er yderst effektiv, er der dog fortsat risiko for bivirkninger, som der skal bruges flere ressourcer på at undersøge, før konserveringsmetoden kan resultere i en veldokumenteret og sikker behandling af værdifuldt originalmateriale. Projektet afsluttes dog i denne omgang med den viden, der er opsamlet og som er antaget til publicering i det anerkendte tidsskrift *Polymer Degradation and Stability*.

Bevaringsafdelingen har også for *Statens Arkiver* udført en række konserverings- og ompakningsopgaver. Konserveringen af arkivalier fra forvaltningen af de danske kolonier og handelsstationer på Indiens østkyst har budt på særlige udfordringer. Arkivalierne er ikke tilgængelige på grund af den meget dårlige bevaringstilstand, som skyldes en kombination af skader fra jerngallusblæk, skader fra svamp og andre skadedyr, som er opstået og forværret af den varme og fugtige opbevaring i troperne.

En del af arkivalierne fra kolonien Trankebar var så skadede, at de ikke gennemgik en papirkonservering før digitaliseringen. De gennemgik i stedet en løbende konserveringsbehandling samtidig med gennembladrning ved digitaliseringen. Dette gav de bedste muligheder for at placere flest mulige af de løse stumper papir korrekt og få dem fastholdt uden at skulle bruge mange timers konservering for et enkelt ark. I en del tilfælde var skriften så utydelig

*I bibliotekets digitalisering indgår hele den unikke samling af inkunabler. De inkunabler, som er for nedbrudte til at kunne håndteres, bliver papirkonserveret før digitaliseringen*



og nedbrudt, at læsbarheden kun kunne forbedres ved at anvende multi-spektral billedanalyse med optagelser ved forskellige bølgelængder ud over synligt lys. Arkiverne fra tropehandelskompagnier blev i 1997 optaget på UNESCOs Memory of The World-register. Fra den 26. – 28. september 2012 afholdt UNESCO den internationale konference *The Memory of the World in the Digital age: Digitization and Preservation* i Vancouver i Canada. På konferencen diskuterede mere end 500 deltagere fra hele verden bevaringsstrategier, der skal bidrage til en bedre beskyttelse af den digitale kulturarv. Bevaringsafdelingen havde fået optaget til konferencebidrag: Dels artiklen “Modelling the Costs of Preserving Digital Assets” skrevet af konservator, ph.d. Ulla Bøgvad Kejser i samarbejde med to kolleger fra Statens Arkiver, chefkonsulent Anders Bo Nielsen og IT-arkivar Alex Thirifays. Desuden blev arbejdet med Trankebar-arkivalierne præsenteret i posteren “Retrieving a Part of Danish Colonial History – from Dust to Digital Copy” af konservator Jiří Vnouček og i samarbejde med arkivar Asger Svane-Knudsen fra Statens Arkiver. Se programmet for konferencen og alle præsentationerne her: [www.unesco.org/new/en/communication-and-information/events/calendar-of-events/events-websites/the-memory-of-the-world-in-the-digital-age-digitization-and-preservation](http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/events/calendar-of-events/events-websites/the-memory-of-the-world-in-the-digital-age-digitization-and-preservation).

### Overordnede bevaringsopgaver for samlingerne

Udstillingen *Skatte i Det Kongelige Bibliotek*, som åbnede i maj (se Fokusartiklen herom), skal løbe som en halvpermanent udstilling. Genstandene, som vises i udstillingen, er nogle af de største klenodier fra samlingerne, men en del af dem er samtidig meget lysfølsomme og kan falme eller på anden måde ændre farve under en længere udstillingsperiode. Derfor var det for første

gang nødvendigt at udvikle en strategi for hvert enkelt værk for at undgå uoprettelige ændringer af deres udtryk. Bevaringsafdelingen har derfor lagt et stort arbejde i at vurdere de enkelte genstandes lysfølsomhed og inddelt de enkelte genstande i lysfølsomhedskategorier. For hver enkelt kategori blev der lavet en særlig plan for at undgå synlige farveændringer. I planlægningsfasen blev en række af bibliotekets fineste genstande overvejet som mulige eksponater (udstillet genstand). Ekstremt lysfølsomme genstande, såsom H.C. Andersens farvede papirklip, manuskripter med jerngallusblæk, et antal indfarvede moderne bogbind samt et fotografi af Henry Fox Talbot blev identificeret som så lysfølsomme, at de ikke kan indgå i en permanent udstilling og gode alternativer blev i stedet fundet. Lysfølsomme bøger som f.eks. John James Audubons farvemættede storværk *Birds of America* beskyttes mod farveændringer ved jævnligt at skifte opslag, så det samme opslag ikke bliver eksponeret igennem hele perioden. Desuden bliver der lavet farvemålinger et par gange årligt af udvalgte genstande for at følge, hvorvidt der sker en farveændring, som kan måles længe før det kan registreres med det blotte øje. Alle disse tiltag skal sikre, at værkernes farver stadig stråler for eftertiden, selv efter en lang udstillingsperiode.

En vigtig begivenhed for bevaringen af bibliotekets fysiske samlinger var Kulturministeriets beslutning om, at Det Kongelige Bibliotek og Nationalmuseet skal bygge fælles klimastyrede magasiner. Begge institutioner havde udarbejdet egne kravspecifikationer for et magasin, og i årets sidste måneder blev der arbejdet intenst på at sammenskrive de to specifikationer til et fælles oplæg for bygning og indretning af et magasin med både fællesfunktioner og magasinarealer for de to institutioners samlinger.



## FOKUS

### Wikipedian in residence på Det Kongelige Bibliotek

Af vicedirektør, nationalbibliotekar  
Steen Bille Larsen

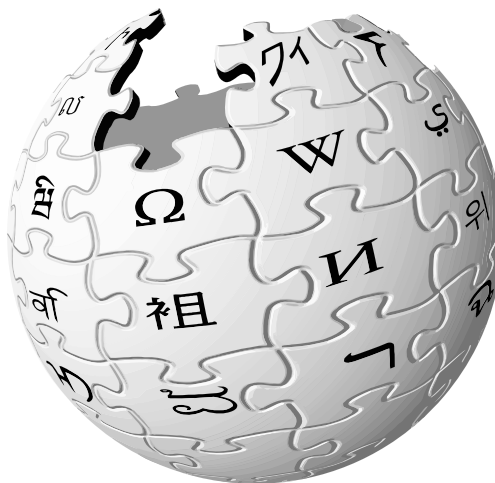
Det Kongelige Bibliotek har siden 2010 haft en nedskreven Wikipedia-politik, hvis hovedformål er at fastlægge retningslinjerne for, hvorledes Wikipedia kan benyttes som en af kanalerne til at formidle bibliotekets digitale samlinger på internettet. Det fremgår af politikken, at Det Kongelige Bibliotek ikke har noget formelt ansvar for, at oplysningerne i Wikipedia er korrekte, men institutionen vil følge med i, at der ikke er regulære fejl eller misforståelser vedrørende Det Kongelige Biblioteks opgaver og samlinger. Hovedopgaven er at underbygge leksikalsk stof med links til relevante e-ressourcer. Desuden har Nationalbibliotekssektionen i den internationale biblioteksorganisation IFLA (*International Federation of Library Associations and Institutions*) udarbejdet en skabelon for præsentation af nationalbibliotekerne i engelsk Wikipedia. Oplysningerne om Det Kongelige Bibliotek ajourføres her årligt, når bibliotekets årsberetning foreligger.

I efteråret 2012 indgik biblioteket et nærmere samarbejde med formanden for den danske Wikipedia-støttegruppe, Ole Palnatoke Andersen. Fra 1. oktober og året ud blev Ole Palnatoke Andersen ansat som såkaldt "Wikipedian in residence" for som kollega at inspirere og støtte bibliotekets medarbejdere i,

at Det Kongelige Biblioteks samlinger kunne blive mere synlige på Wikipedia.

Der blev etableret en referencegruppe, som skulle sikre forankring i organisationen og skabe gode netværk til medarbejderne, som i forvejen har en travl hverdag. Wikipedia-projektet (som det kom til at hedde i daglig tale) byggede på interesserede medarbejdere og på, at deres ledere ville støtte disse medarbejdere. For yderligere inspiration blev der udskrevet en konkurrence, hvor involverede medarbejdere fik et lod for hver ny indførsel og et lod for større ændringer i eksisterende artikler.

Ganske få dage efter projektets begyndelse blev der afholdt et gå-hjem-møde om *Organisation og redaktionsprincipper bag Dansk Wikipedia*, hvor Ole Palnatoke Andersen redegjorde for Dansk Wikipe-



# WIKIPEDIA

## Den frie encyklopædi

Det Kongelige Biblioteks medarbejdere har i 2012 ydet en aktiv indsats for at præsentere biblioteket og dets samlinger fyldestgørende på den danske del af Wikipedia. I tre måneder har biblioteket haft en såkaldt "wikipedian in residence" til at hjælpe medarbejderne med at formidle Det Kongelige Bibliotek på siden

dia og fortalte om sine erfaringer med et tilsvarende projekt på Nationalmuseet, hvor han netop havde været ansat som "Wikipedian in residence". Referencegruppen redegjorde for projektets organisation og om de interne undervisningstilbud, der ville være i projektperioden. 40 medarbejdere deltog i mødet, hvor den akademiske verdens største forbehold over for Wikipedia naturligvis også blev drøftet, nemlig spørgsmålet om Wikipedias validitet, altså om man kan stole på oplysningerne i Wikipedia.

Referencegruppen fulgte op på medarbejdermødet ved at hjælpe med at arrangere "kaffeaftaler" og få skabt de rette netværk til projektet. Parallelt var der i alle tre måneder undervisningstilbud for små grupper af medarbejdere eller enkeltpersoner.

I tre måneder af 2012 stod arbejdet i Wikipedias tegn, hvor den residerende wikipedianer medvirkede til, at viden om bibliotekets opgaver, funktioner og samlinger blev gjort nyttige på Wikipedia. Projektet resulterede i 39 nyskrevne eller væsentligt udvidede artikler. Endvidere blev et stort antal artikler bearbejdet med kildehenvisninger og sprog-

lige forbedringer. I alt var 25 medarbejdere på alle niveauer og i hele organisationen involveret i projektet, og de 39 artikler afspejler en bred vifte af Det Kongelige Biblioteks ekspertiser.

Den symbolske afslutning af projektet foregik i kantinen på Slotsholmen, hvor en vinder i konkurrencen blev udtrukket offentligt. Vinderen stod bag en artikel i Wikipedia om KulturPerler, som er Det Kongelige Biblioteks nationalbibliografiske oversigt over e-ressourcer i danske kulturinstitutioner. Vinderen fortalte selv, at da hun hørte om projektet, mente hun, at det var oplagt at skrive om den nationalbibliografiske portal over retrodigitaliseret kulturarv. Hun kontaktede derfor Ole Palnatoke Andersen, der hjalp hende med at "wikipedificere" den, efter hun havde skrevet selve artiklen. At artiklen om *Kulturperler* blev vinderen, er ganske symbolsk for hele projektets ide om større synlighed for Det Kongelige Bibliotek.

Wikipedia-projektet har bidraget til at højne medarbejdernes bevidsthed om nye formidlingsformer, og har udadtil ført til en større anvendelse af bibliotekets viden og ressourcer på Internettet.

## Digital Bevaring

### OPGAVER

Afdelingen for digital bevaring varetager en lang række opgaver, som er nødvendige for at digitalt materiale også kan ses og anvendes i fremtiden. Dette omfatter f.eks.

- værktøjer til indsamling af den danske del af internettet;
- regler og standarder for hvilke metadata (data om det digitale materiale), der skal være, for at materialet kan tilgås i fremtiden;
- værktøjer til at lave bevaringsaktioner som for eksempel migreringer fra et gammelt filformat, der ikke understøttes, til et nyt tidssvarende filformat;
- værktøjer til at sikre, at det digitale materiale ikke ændrer sig, og at det kan tilgås i fremtiden på rette vis;
- dokumentation og regler, som sikrer at det bevarede materiale kan formidles så tæt på den tilsigtede form som muligt.

Det har været en del af Det Kongelige Biblioteks strategi at udvikle metoder til indsamling og bevaring af digitalt materiale igennem internationale samarbejder. I praksis gennemføres dette dels ved at biblioteket indgår i såvel store internationale forskningsprojekter, dels ved at biblioteket er aktivt medlem af internationale organisationer, der har digital bevaring som sit hovedformål.

Biblioteket har således siden 2003 været aktiv i *International Internet Preservation Consortium* (IIPC) og var også partner i det store EU-forskningsprojekt *PLANETS* (*Preservation and Long-term Access through*

*Networked Services*) i årene 2006-2010. *Open Planets Foundation* blev efterfølgende stiftet af en række projektpartnere, herunder Det Kongelige Bibliotek.

*PLANETS* og *Open Planets Foundation* blev i 2012 begge belønnet med den britiske organisation *Digital Preservation Coalitions'* (DPC) pris indenfor Forskning og Innovation.

I 2011 afsluttede en af afdelingens medarbejdere, Eld Zierau, sin ph.d.-grad i digital bevaring. Efterfølgende blev hun i 2012 inviteret som deltager i et amerikansk forskningsprojekt, der omhandler tilvejebringelse af en *model for distribueret digital bevaring*. Arbejdet finder sted i en arbejdsgruppe, der figurerer som en del af det amerikanske digitale bevaringsprogram af NDIIPP (*National Digital Information Infrastructure and Preservation Program*) (<[www.digitalpreservation.gov](http://www.digitalpreservation.gov)>) under Library of Congress.

Endelig har Digital Bevaring med finansiering fra IIPC gennem Netarkivet bidraget til det videre arbejde med det ISO-standardiserede pakkeformat WARC (*Web ARChive file format*), på den måde, at *open source*-værktøjet JHOVE2 til identifikation og formatkarakterisering, som udvikles i fællesskab af California Digital Library, Portico og Stanford University, har fået tilført nye moduler, som kan behandle WARC-formatet. Dette inkluderer også en videreudvikling af Netarkivets *open source*-værktøj NetArchiveSuite, således at indsamlede internetsider kan pakkes i WARC-format.

### Planlægningsaktiviteter

I 2009 fik Det Kongelige Bibliotek sin første politik for digital bevaring, og denne politik gennemgik sin første revision i 2012. Det skete i tilknytning til udarbejdelsen af dels en strategi for indfrielse af politikken, dels en plan for sikker langtidsbevaring af bibliote-

Illustrationen viser udfordringerne ved digital bevaring og er hentet fra websitet <[www.digitalbevaring.dk](http://www.digitalbevaring.dk)>, hvorigennem Afdelingen for Digital Bevaring løbende formidler sin viden



kets voksende digitale samlinger (se fokus-artiklen herom). Såvel politik som strategi er publiceret på bibliotekets hjemmeside som oplæg til national og international debat: <[www.kb.dk/da/kb/nb/db](http://www.kb.dk/da/kb/nb/db)>.

Men det, som for alvor har fyldt i Digital Bevarings arbejde i 2012, har været indsatsen på tre løbende infrastruktur-projekter, som præsenteres i det følgende:

### **System til indsamling og formidling af digitalt materiale**

En etablering af et system til at varetage forvaltning af bibliotekets digitale materiale er en af de helt centrale opgaver, som afdelingen bidrager til i disse år, og fokus i 2012 har været at identificere de bedste systemkomponenter, som man vil bygge videre på. Valget er faldet på en kombination

af *Hydra* (<<http://projecthydra.org/>>) og Statsbibliotekets *DOMS*-system (<[www.statsbiblioteket.dk/forskning/institutionsrelateret-forskning/doms](http://www.statsbiblioteket.dk/forskning/institutionsrelateret-forskning/doms)>). *Hydra* er et *open source*-rammesystem for digitale biblioteker, som er udviklet af et konsortium af bl.a. Stanford University, mens *DOMS* som nævnt er udviklet af Statsbiblioteket og også er et *open source repository*-system. Begge systemer er baseret på *Fedora Commons repository*-softwaren (<[fedora-commons.org](http://fedora-commons.org)>). Begge systemer rummer en række funktioner, som er vigtige for håndteringen af digitale objekter, men man skal selv udvikle applikationerne. De to systemer er valgt, fordi biblioteket anser dem for at være yderst velegnede både til formidling og bevaring. I 2013 vil der være et prototypeforløb, hvor opgaven er at flytte forvaltning og publicering af digitaliseret ældre dansk litteratur ind i de nye rammer.

### Persistente identifikatorer

I 2012 blev projektet *Dansk Infrastruktur for Persistente Identifikatorer* under Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) afsluttet og afrapporteret. Projektet var ledet af Det Kongelige Bibliotek og i det deltog også Det Biovidenskabelige Fakultetsbibliotek (Københavns Universitet), Det Tekniske Informationscenter (Danmarks Tekniske Universitet) og Statsbiblioteket.

*Persistente identifikatorer* er en vigtig komponent ved sikring af permanent adgang til langtidsbevarede digitale objekter, så man til enhver tid (også om 100 år) kan finde frem til den fysiske placering af et digitalt objekt ud fra en unik, såkaldt persistent identifikator (PID). F.eks. kan en forsker i en artikel henviser til de digitale objekter, som artiklen vedrører eller citerer. En anden forsker kan så verificere artiklens konklusion og forske videre ud fra de samme digitale objekter – også 100 år efter.

Slutrapporten konkluderede, at de første vigtige skridt er taget mod etableringen af en formaliseret og stabil PID-infrastruktur i Danmark. Der er nu fortaget et valg og installeret et centralt PID-system på Det Kongelige Bibliotek (kaldet *handle-systemet*). Et afgørende element i infrastrukturen er etableringen af en organisation, som er navngivet *DanPID*. DanPID skal stå for drift og videreudvikling af infrastrukturen, standarder og praksisregler, samt ikke mindst tilvejebringe finansiering.

Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF) har givet tilsagn om en fortsættelse af projektets fase to, hvor infrastrukturen videreudvikles med etablering af et dansk *PID-community*, og hvor anvendelsesområdet udvides.

### Det Nationale Bitmagasin-software

Det Kongelige Bibliotek har i samarbejde med Statsbiblioteket og Statens Arkiver siden 2009 arbejdet på at udvikle software til infrastruktur for et fælles nationalt bitmagasin.

Baggrunden for dette projekt er, at man i de seneste år er blevet klar over, at risikoen for at miste bits er for stor, hvis bevaringen kun er baseret på backup-principper. En af løsningerne er at sikre flere uafhængige kopier af data, og her er samarbejdende institutioner en fordel for bitbevaringen.

Første version af den software, som skal bruges til at gennemføre den distribuerede bitbevaring, er i 2012 blevet færdig, og der er kørt test og pilotdrift på den udviklede software i efteråret.

På Det Kongelige Bibliotek betyder ibrugtagningen af den nye software, at alle data skal flyttes til et nydefineret digitalt lager, benævnt *KB-bitmagasin*. I forbindelse med denne flytning gennemføres der for det første en opgradering af pakkeformatet, idet biblioteket går over til *WARC* (se ovenfor). Dernæst vil metadata fremover blive pakket efter de internationale metadatastandarder *METS*, *MODS*, *PREMIS* og *MIX* (se mere på <[www.loc.gov/standards](http://www.loc.gov/standards)>).

Digital bevaring er især relevant i forbindelse med digitalt fødte materialer. I 2012 har fokus været på indsamling og bevaring af e-mail-samlinger; en aktivitet som videreføres i 2013 (se fokusartiklen herom).



Illustrationen til artiklen er hentet fra websitet <[www.digitalbevaring.dk](http://www.digitalbevaring.dk)>, hvor igennem Digital Bevaring løbende formidler sin viden i samarbejde med Statsbiblioteket og Statens Arkiver. Læs videre om bitbevaring på: <<http://digitalbevaring.dk/bitbevaring>>



## FOKUS

### Det Kongelige Biblioteks digitale samlinger

*Af afdelingsleder, cand.mag. Birgit Nordsmark Henriksen, Digital Bevaring*

Det Kongelige Bibliotek har i samarbejde med Statsbiblioteket og Statens Arkiver siden 2009 arbejdet på at udvikle software til en national såkaldt *bitmagasin-infrastruktur*. Formålet med projektet har været, at institutionerne hver især kan etablere rentable bitbevaringsløsninger, som indfrier egne krav

til f.eks. bitsikkerhed, tilgængelighed og fortrolighed.

Det Kongelige Bibliotek har derfor i 2012, parallelt med at man har arbejdet på at færdiggøre softwaren, benyttet anledningen at opgradere bibliotekets lagringsløsninger i lyset af de nye muligheder.

Som led i bibliotekets politik for bevaring af digitale samlinger lagres flere kopier af hver samling. I forbindelse med etableringen af disse kopier ønskes størst mulig spredning med hensyn til hvilke organisationer, som *hoster* data, og hvilke geografiske lokaliteter og tekniske platforme, der anvendes. Denne spredning skal være med til, inden for et begrænset budget, at minimere risikoen for, at data går tabt, både på kort og langt sigt.

Kopierne kontrolleres løbende for bitfejl (det såkaldte integritetscheck). I praksis benyttes *checksummer* til at kontrollere integriteten af de digitale samlinger. En checksum er en slags fingeraftryk af en fil; den indeholder ikke filens informationer og er således meget mindre end filen selv. Checksummer er nødvendige, når man løbende skal sikre, at alle filer er ubeskadigede. De bruges også til at afgøre, hvilke af de kopier man har i sit system, som er ubeskadigede, hvis det viser sig, at kopierne ikke er identiske. Hvis et integritetscheck viser, at der er uoverensstemmelse mellem kopiernes checksummer, slettes den fejlbehæftede kopi, og der fremstilles en ny kopi fra en intakt kopi. For at kunne afgøre hvilken kopi, der er fejlbehæftet, skal man kunne sammenligne checksum-

merne fra mindst to fuldstændige kopier og en checksum.

Arbejdet i 2012 har medført, at Det Kongelige Bibliotek nu vælger at anvende forskellige opsætninger af sin lagringssoftware til at sikre de digitale samlinger i det nye *KB-bitmagasin*:

- En opsætning, som anvendes for størstedelen af bibliotekets digitalt fødte materiale, og som baserer sig på en kombination af online og offline servere fordelt på tre forskellige adresser og organisationer
- En opsætning, som anvendes til digitalt født materiale, der indeholder for-

trolige data, hvor man også opererer med kopier på tre forskellige adresser, men hvor mest muligt placeres på offline medier

- En opsætning, som anvendes for det digitale fødte pligtafleverede materiale med kopier både på Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket i Aarhus
- En opsætning, som anvendes for digitalt materiale, hvor der også findes en original i fysisk form, som allerede er underlagt fysisk bevaring, og hvor antallet af digitale bevaringskopier derfor er mindre end for digitalt født materiale.

**Kulturafdelingen****2012**

47.041 antal udstillingsgæster  
 177 antal besøg/omvisninger (hold)  
 2.777 antal besøg/omvisninger (deltagere)  
 15.449 gæster til koncerter og foredrag  
 1.819 antal medlemmer i Diamantklubben

**2011**

50.242 antal udstillingsgæster  
 188 antal besøg/omvisninger (hold)  
 3.136 antal besøg/omvisninger (deltagere)  
 16.425 gæster til koncerter og foredrag  
 1.832 antal medlemmer i Diamantklubben

**Kulturafdelingen****OPGAVER**

Kulturafdelingen har ansvaret for Det Kongelige Biblioteks kulturelle aktiviteter, herunder indhold, idéudvikling, information og markedsføring af disse aktiviteter. Det drejer sig om følgende områder: koncerter, udstillinger, vandre-udstillinger, kulturelle arrangementer, besøg og omvisninger, videnskabelige og populære foredrag, foredragsrækker, debatter m.v. Afdelingen har desuden ansvaret for markedsføring af kulturaktiviteterne og opsyn og hjælp vedrørende designprogram og skiltning. Hertil kommer drift og udlejning af Dronningesalen og bibliotekets mødelokaler til koncerter, møder og konferencer samt drift af Diamantinformationen. Afdelingen har ansvaret for driften og udviklingen af Diamantklubben, *Students Only!* og Museet for Dansk Bladtegnning.

De digitale muligheder i Det Kongelige Biblioteks samlinger og materialer øges konstant, men det faktum, at det ikke mere er nødvendigt altid at møde fysisk op på biblioteket for at forske i dets materialer, betyder ikke noget markant fald i antallet af besøgende i Det Kongelige Biblioteks læsesale. Næsten tværtimod! En del af disse læsesalgæster har i en interessentanalyse, som blev udfærdiget i forbindelse med forarbejdet til nyorganiseringen af Nationalbiblioteket udtrykt, at de, i takt med den øgede digitale adgang, er bange for at miste kontakten med de fysiske materialer.

Denne sult efter det fysiske møde med kulturen, kunsten og forskningen – og med de mennesker, der har skabt og skaber den i

dag – stiller Det Kongelige Bibliotek gerne. Kulturafdelingen har som opgave at skabe og forme disse fysiske møder, der tydeligvis ikke er blevet mindre vigtige, jo mere digital vores verden bliver. Det sker gennem foredragsrækker, udstillinger, koncerter, omvisninger, eksklusive arrangementer for studerende og ved de populære møder med litteraturens sværvægtene på International Forfatterscene.

**Centrale aktiviteter i 2012**

De første måneder af året var præget af et spændende nyt projekt i samarbejde med Københavns Universitetsbibliotek med åbningen af *Diamantinformationen* 27. februar 2012. *Diamantinformationen* er et centralt modtagelsessted for Det Kongelige Biblioteks gæster på Slotsholmen. Uanset om man skal låne en bog, høre nærmere om læsesale og centre, hente billet til et kulturarrangement eller spørge om vej til et mødelokale kan personalet i *Diamantinformationen* hjælpe eller hjælpe på vej (se også fokusartiklen herom).

*International Forfatterscene* er fortsat et af Kulturafdelingens flagskibe. Scenen trækker godt med publikum, og blandt de mange forfattere, der blev præsenteret i 2012, var Linn Ullmann, Orhan Pamuk og Jan Guillou.

Foredragsrækken *Kære Dagbog ...* tog udgangspunkt i de livshistorier, vi selv skriver, og som i nogle tilfælde bevares for eftertiden, bl.a. på Det Kongelige Bibliotek. I serien var det kulturpersonligheder som Søren Kierkegaards, Georg Brandes' og Thorkild Hansens dagbøger, der var i centrum.

På koncertfronten fejredes to af dansk musikkens store nulevende kunstnere: komponisterne Per Nørgård og Pelle Gudmundsen-Holmgreen fyldte begge 80 år i 2012

og fik hver sin portrætkoncert med hhv. *DiamantEnsemblet* og *London Sinfonietta & Theatre of Voices* – mindeværdige aftener i Dronningesalen. Ligeledes var der udsolgt ved tre fyraftenskoncerter med *Trio con Brio Copenhagen*. Fyraftensformatet er kommet for at blive.

De kulturhistoriske udstillingers største satsning i 2012 var etableringen af en ny semi-permanent *Skatteudstilling* i Montanasalen. Her blev de allerstørste klenodier – i alt 50 manuskripter, noder, bøger, dagbøger og fotos – fra Det Kongelige Biblioteks rige samlinger sluppet løs i en farverig popkulturel jungle skabt af den russiske avantgardekunstner Andrey Bartenev.

I den mere afdæmpede stil, men alligevel farverege på deres egen måde, var de mange historier om videnskabelige falsknerier, som udstillingen *Det er løgn – forskerfusk og falsknerier* fremstillede. Her blev det klart, at også forskere og journalister af og til vil gøre og skrive hvad som helst for at fremme deres sag eller deres person.

*Det Nationale Fotomuseum* bød i 2012 på en række meget forskellige udstillinger. En af disse var med en af fotografiets tidlige frontløbere, den berømte fotograf Edward Steichen (1879-1973), som har haft en enorm betydning for senere generationer af fotografer. Her blev hans foto sat over for et mindre udvalg fra *Det Nationale Fotomuseums* egen samling.

Kulturnetværket *Students Only!*, der har ca. 7.500 medlemmer blandt studerende ved højere læreanstalter i København, har haft et koncentreret år og har styrket profilen af de eksklusive arrangementer, der altså kun tilbydes studerende ved videregående uddannelser. Det uden sidestykke mest profilerede arrangement i den sammenhæng var, da

den amerikanske udenrigsminister Hillary Clinton den 31. maj 2012 gavmildt delte ud af viden, erfaringer og holdninger i en fuld Dronningesal.

Et nyt format – læsesalskoncert – så dagens lys i *Students Only!*-regi: I den gamle læsesal, Læsesal Nord, i lampernes grønne skær blandede musikernes improvisationer sig med tanker og refleksioner, da 100 studerende skrev dagbog på papir, der var specialfremstillet til lejligheden af Bevaringsafdelingen.

Et fokusområde i 2012 var publikumsudvikling. Publikum bombarderes med attraktive kulturtilbud i et hidtil uset omfang. Det kræver omsorg for publikum, for markedsføring og for arrangementerne – og det gør det nødvendigt at definere, hvilken profil *Det Kongelige Biblioteks* kulturtilbud skal have, hvis der fortsat skal være publikum til de mange foredrag, forfatteraftener, udstillinger og koncerter, som finder sted i *Diamanten*.

Et vigtigt konkurrenceparameter i lokale-udlejningsvirksomheden under finanskrisen er service, og det har derfor været naturligt, at afdelingen har fokuseret intensivt på at forbedre og udvikle denne i forbindelse med udlejning af Dronningesal og mødelokaler.

Endelig bød *Kulturafdelingen* på nogle årligt tilbagevendende begivenheder: *Diamant-Ensemblets* nytårskoncert, *Årets Pressefoto* i *Det Nationale Fotomuseum*, *International Kvindedag*, *Students Only!*-semesterstartsfest og *Kulturnatten* i oktober.

## Udstillinger

### Kulturhistoriske udstillinger

*Fra 9. maj 2012 i Montanasalen*

*Skatte i Det Kongelige Bibliotek – iscenesat af Andrey Bartenev*

Udstillingsplakat  
 Fra 9. maj i Montanasalen  
 Skatte i Det Kongelige Bibliotek



Skatte i Det Kongelige Bibliotek er Nationalbibliotekets første semi-permanente udstilling i nyere tid. Den giver mulighed for et eksklusivt indblik i Det Kongelige Bibliotek som hele Danmarks skatkammer fra 600-tallet til vor tid – med andre ord højdepunkter i Danmarks kulturarv igennem 1400 år (se også fokusartiklen herom).

Udstillingen viser et udvalg af de fineste, største og mest værdifulde håndskrifter, bøger, breve og andre værker af både dansk og udenlandsk herkomst fra bibliotekets samlinger. Udstillingen vil undergå forandring over tid, idet en del af de udstillede skatte vil blive udskiftet, så andre kan komme frem i lyset. Det Kongelige Biblioteks samlinger er bogstaveligt talt uudtømmelige, og publikum vil med jævne mellemrum blive præsenteret for nye overraskelser og højdepunkter.

Skatte i Det Kongelige Bibliotek vises i *Montanasalen* og er iscenesat i en højst

Udstillingsplakat  
 6. oktober 2012 – 16. marts  
 2013 i Søjlesalen

*DET ER LØGN – forskerfusk og forfalskninger*

usædvanlig ramme af den russiske popkunstner *Andrey Bartenev*. Med sit spektakulære collageunivers, der står i skarp kontrast til traditionelle biblioteksudstillinger, tilføjes de udvalgte skatte en usædvanlig og tankevækkende rumlig formidling, der trækker tråde fra de ældste skrifter, bøger og manuskripter til den brølende informationskultur, vi lever i i dag.

Udstillingen forventes at bestå i tre år i sin nuværende form, hvorefter en ny skatteudstilling vil blive udviklet.

6. oktober 2012 – 16. marts 2013 i Søjlesalen  
*DET ER LØGN – forskerfusk og forfalskninger*  
 I udstillingen *DET ER LØGN – forskerfusk og forfalskninger* præsenterede Det Kongelige Bibliotek 19 spektakulære, foruroligende og fascinerende eksempler på bedrag og plagiat inden for videnskabens verden. Med udgangspunkt i vidt forskellige sager gav udstillingen indblik i det videnskabelige





bedrags snørklede forløbshistorier og kuriøse persongallerier. Historierne spændte fra den historiske afsløring af Det Konstantinske Gavebrev til det hjemmebyggede fortidskranie, Piltdown-manden, og en spritny afsløring af en kildeforfalskning, der vedrører den sydamerikanske kolonihistorie og Det Kongelige Biblioteks berømte håndskrift *Nueva Corónica*.

Søjlesalen var omdannet til et kontorlandskab med arkivskabe og skriveborde, hvor publikum kunne gå på opdagelse i montrer, på skriveborde og i skuffedarier. I skrivebordslampernes skær blev de utrolige historier oprullet som detektivhistorier, som publikum kunne følge opklaringen af skridt for skridt – hvad enten snyderiet blev opdaget efter to uger eller 600 år.

Udstillingen prikkede med sit emne til en usikkerhed, som det moderne og ellers velinformerede menneske må leve med: Vi kan ikke selv sætte os fyldestgørende ind i alting. Og hvor skal vi gå hen for at finde troværdige, velunderbyggede udsagn om kultur og natur, hvis ikke til videnskaben? Snyderi og bedrag fra denne kant får fundamentet til at vakle en lille smule under os. DET ER LØGN tog med nedslag i den videnskabelige uredeligheds verdenshistorie fat om dette penible vilkår.

Udstillingen viste bøger, håndskrifter og billeder fra Det Kongelige Biblioteks samlinger samt indlån fra Goethe-Schillerarkivet i *Herzogin Anna Amalia Bibliothek* i Weimar og *L'Institut de France* i Paris.

### Det Nationale Fotomuseum

Det Nationale Fotomuseum fortsatte på udstillingsområdet succesen fra 2011 med en række udstillinger, der både publikums- og pressemæssigt var yderst succesfulde. Udstillingerne præsenterede både veletablerede



kunstnere og helt friske talenter fra ind- og udland. Fotomuseets udstillingsåbninger blev også i 2012 sponsoreret af restaurant søren k, og det førte i løbet af året til spektakulære serveringer af både lejrbrødsret i form af chili con carne serveret i konservesdåser og luxembourgsk sauerkraut.

*10. februar – 28. april i Det Nationale Fotomuseum*

*Adam Jeppesen – The Flatlands Camp Project*

Det Nationale Fotomuseum åbnede udstillingsåret med et af dansk fotografis mest lovende talenter, den unge fotokunstner Adam Jeppesen (1978-). Udstillingen viste Jeppesens nyeste værker optaget på hans monumentale rejse fra Arktis gennem Nord- og Sydamerika til Antarktis. 487 dage var Jeppesen alene undervejs, og det kom der en samling melankolske og stemningsfulde landskabsbilleder ud af, som i udstillingen fremstod som en totalinstallation af fotografi og video.

Udstillingsplakat

10. februar – 28. april i Det Nationale Fotomuseum

Adam Jeppesen – *The Flatlands Camp Project*

Der var noget grundlæggende romantisk over projektet. Jeppesen begav sig som en ensom vandrer ud på en udmattende rejse til den yderste grænse, hvor det moderne samfunds pejlemærker forsvandt og den vante tidsfor-nemmelse fortonede sig. Derfor blev billeder, Jeppesen dagligt tog, nødvendige for at bekræfte hans indtryk og oplevelser. Kun hans billeder kunne fortælle, at et øjeblik faktisk havde fundet sted. Udstillingen var således også snarere en mental kortlægning af rejsen som tilstand end en dokumentarisk skildring af en konkret rejse gennem verden.

Udstillingen blev i *Ny Dansk Kunst 2012* fremhævet som et af årets kunstneriske højdepunkter.

2. marts – 14. april i Det Nationale Fotomuseum

Årets Pressefoto 2011/2012

Igen i 2012 dannede Den Sorte Diamant ramme om uddelingen af Årets Pressefoto samt om den efterfølgende udstilling af både vinderbillederne og et udvalg af de øvrige godt 3.000 indsendte pressefotografier. Både prisuddeling og udstilling var i 2012 ekstra festlig, da Pressefotografforbundet samtidig kunne fejre sit 100 års jubilæum.

Mads Nissen fra *Berlingske Tidende* blev årets helt store triumfator, da han både blev kåret til årets pressefotograf, vandt prisen for årets pressefoto, prisen for årets portræt og prisen for årets bedste reportage fra udlandet. Men også i de andre kategorier var der markante bidrag, og udstillingen slog endnu en gang fast, at dansk pressefotografi er i verdensklasse.

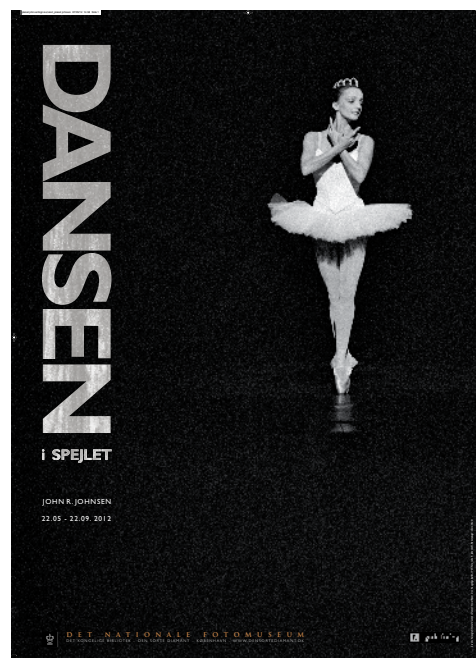
Udstillingen blev produceret af Det Nationale Fotomuseum i samarbejde med Dansk Pressefotografforbund.

22. maj – 22. september i Det Nationale Fotomuseum

John R. Johnsen – *Dansen i Spejlet*

I 2003 erhvervede Det Kongelige Bibliotek med støtte fra Augustinus Fonden, Nationalbankens Jubilæumsfond af 1968 og Carlsbergs Mindelegat for Brygger J.C. Jacobsen fotograf John R. Johnsens (f. 1945) historiske samling af balletfotografier. Den udgør en af de væsentligste samlinger af balletfotografi i Danmark med omkring 250.000 negativer og dias taget over en 25-årig periode fra 1970-1995.

Efter et omfattende registreringsarbejde udkom i 2012 bogen *Dansen i Spejlet*, og samtidig udstillede Det Nationale Fotomuseum et rigt udvalg af John R. Johnsens forførende tolkninger af dansende kroppe. Det er den sanselige, lidenskabelige krop og danserens dramatiske udstråling, der altid har fængslet Johnsens blik, og som han har ønsket at overføre til den fotografiske flade.



Udstillingsplakat

22. maj – 22. september i Det Nationale Fotomuseum

John R. Johnsen – *Dansen i spejlet*

I udstillingen møder man elegante, smidige, muskuløse kroppe fastfrosset i det splitsekund bevægelsen foldede sig ud. Johnsen går helt tæt på med sit kamera, så ofte træder også piblende sved synligt frem. De grovkornede sort-hvide fotografier besidder en rå og ucensureret æstetik, hvor kontraster, lys og skygge er med til at skabe dramatikken.

Udstillingen, der var støttet af Augustinus Fonden, blev især en succes blandt det danseinteresserede publikum, men også det mere traditionelle foto-publikum fik med *Dansen i Spejlet* en uventet oplevelse.

8. juni – 1. september i Det Nationale Fotomuseum, Søjlesalen

*Lee Friedlander – America by Car*  
Med *America by Car* kunne Det Nationale Fotomuseum for første gang i Danmark præsentere en af det klassiske amerikanske fotografis allerstørste udøvere, nemlig den aldrende mester Lee Friedlander (f. 1934). Gennem 192 sort-hvide fotografier tegnede han et sælsomt portræt af det moderne USA set fra en bils indre. Igennem godt et årti har Friedlander kørt USA tyndt i forskellige udlejningsbiler. Uden nogensinde at træde ud af bilen har han gennem bilruderne dokumenteret det moderne USA's ikoniske og excentriske sider, som de viser sig i hverdagen.

Friedlander har gennem hele sit mangeårige virke arbejdet i et visuelt formsprog, der udtrykker det moderne livs kaotiske og flygtige vilkår ved brug af udstillingsvinduer, spejle og skilte til at skabe flere lag i billedet, forvride perspektivet og blokere udsigten. I *America by Car* skaber han visuelle møder, hvor rat og instrumentbræt støder sammen med klassiske amerikanske landskaber, moteller, monumenter, trucks og vejskilte. Ofte får man også et glimt af Friedlanders spejlbillede i sidespejlene. Der er noget ind-

advendt og tilbagetrukket over Friedlanders portræt af det amerikanske samfund. Men der strømmer også en varme og et humoristisk glimt ud af billederne, der reflekterer den amerikanske selvforståelse og de mytiske fortællinger, der knytter sig til rejsen gennem det store land.

Den yderst velbesøgte udstilling, som blev produceret i samarbejde med Timothy Taylor Gallery, blev i *Weekendavisen* fremhævet som det absolutte højdepunkt i årets *Copenhagen Photo Festival*.

12. oktober 2012 – 9. februar 2013 i Det Nationale Fotomuseum  
*Edward Steichen*

Den luxembourgsk fødte fotograf Edward Steichen (1879-1973) regnes blandt fotohistoriens allerstørste navne, og ligegyldigt om man elsker eller hader ham, er hans enorme betydning for fotografiet i det 20. århundrede ubestridelig.



Udstillingsplakat

12. oktober 2012 – 9. februar  
2013 i Det Nationale Fotomuseum

Edward Steichen

Udstillingen, der var produceret af Det Nationale Fotomuseum med lån af originale værker fra *Musée National d'Histoire et d'Art*, søgte netop at demonstrere denne betydning for et moderne dansk publikum. Udstillingen præsenterede Steichen i hans mange roller: Fra kunstneren over den kommercielle fotograf, der nærmest egenhændigt definerede genrer som modefotografi, glamour-portræt og reklamefotografi til hans rolle som fotokurator på New Yorks Museum of Modern Art. Her skabte han historiens største fotografiudstilling, *Family of Man*, der blev vist overalt i verden. Man kunne således følge mesteren tilbage til hans piktorialistiske udgangspunkt i begyndelsen af det 20. århundrede, se reklamefotografier, der ikke tidligere har været udstillet og blive bragt tilbage til 1920'erne og 30'erne i selskab med tidens største personligheder gennem portrætter af blandt andre Winston Churchill, Greta Garbo og Charlie Chaplin.

Det var første gang, man kunne opleve Steichen i større målestok i Danmark, og hans vidtrækkende indflydelse på andre fotografer gennem tiden blev illustreret ved møder mellem Steichens fotografier og værker fra museets samling af andre fotografer, danske såvel som internationale. Udstillingen var en af Det Kongelige Biblioteks bedst omtalte gennem tiderne med anmeldelser i stort set alle større danske dagblade samt i en række mere specialiserede medier.

### Entrégalleriet

I 2011 etablerede Det Nationale Fotomuseum *Entrégalleriet* i Den Sorte Diamants forhal. Tanken med galleriet er at give plads til yngre og mindre etablerede fotografer og kunstnere, men også til etablerede kunstners mindre projekter eller rene aktualitetsudstillinger. I 2012 blev det til en perlerække af både overraskende og underholdende udstillinger.

10. februar – 31. marts i Entrégalleriet  
*Lisbet Nielsen: Cars & Birds – falling into your soul*

Den poetisk fortættede titel *Cars & Birds – Falling Into Your Soul* refererer til et møde. Et møde mellem det indre liv og den ydre omverden. Lisbet Nielsen (1957-) er uddannet i Fine Art Photography fra Glasgow School of Art, Skotland. *Cars & birds – falling into your soul* er en fortsættelse af serierne *Sweet Reality* fra 1999 og *Panoramic* fra 2003.

13. april – 29. maj i Entrégalleriet  
*Myne Søe-Pedersen: Writing*

Udstillingen *Writing* af Myne Søe-Pedersen (1972-) kredser om det at tilegne sig viden, miste viden og at sætte spor. I enkle, stramt komponerede billeder af tavler og gamle skoleborde henter hun de ubevidste spor, vi alle efterlader i verden, frem til overfladen – i billedet og i bevidstheden.

10. august – 20. oktober i Entrégalleriet  
*Eva Tind, Kristina Søndergaard og Sidse Carstens: Mirror, Mirror*

5. august 2012 var det 50 år siden, Marilyn Monroe døde. Det markerede Det Nationale Fotomuseum med udstillingen *Mirror Mirror* i Entrégalleriet. Eva Tind undersøger, hvordan kropslig og visuel selviscenesættelse skabes. Tøjdesigneren Kristina Søndergaard tager i samarbejde med Eva Tind spejlingen videre i 3D. Sidse Carstens arbejder i video og billeder med en visuel og åndelig frisættelse af Marilyn Monroe. Sammen med performancekunstneren Ramona Macho og et spirituelt medie søger hun gennem ritualer og manifestationer at ændre vores kollektive bevidsthed om Marilyn Monroe.

26. november – 29. december i Entrégalleriet  
*Dedikeret*

Udstillingen *Dedikeret* handlede om den kunstneriske skaberproces. Den bestod af 25 iscenesatte portrætter af kendte danske

kunstnere skabt af fotograf Mingo i samarbejde med journalist Jørgen Schlosser.

### Museet for Dansk Bladtegning

12. december 2011 – 25. februar på Bladteggangen

*Ellen Gabriel 1910-1990*

Ung bladtegner med en kort karriere som portrættegner, i perioden 1930-1935 på det hedengangne *Dagens Nyheder*. Klassisk skolet med stort talent for at fange personligheden bag den portrætterede.

8. marts – 13. maj på Bladteggangen og Kirkebybroen

*Hans Løllesgaard 1923-1993.*

*Social-Demokraten*s hovedtegner fra 1950 og frem til Løllesgaards død, hvor avisen hed *Aktuelt*. En af dansk bladtegnings fremmeste og mest elegante bladtegnere med et talent, der bredte sig fra den poetiske vignet over portrættegningen til reportage- og teatertegningen.

1. juni – 31. august på Bladteggangen

*Otto Nielsen 1916-2000.*

Farvelagte reportagetegninger fra Grønland og Norge i en nærmest ekspressionistisk streg.

25. august – 8. december på Bladteggangen og Kirkebybroen

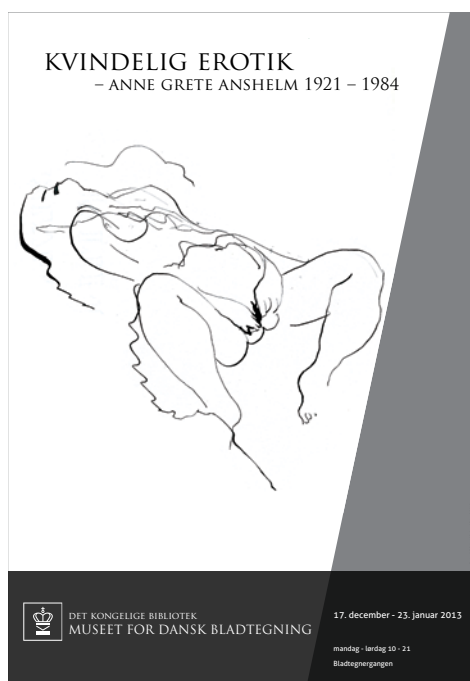
*Nazismen – i bladtegnernes streg*

Bladtegnernes streger fra en svær tid, hvor den frie streg blomstrede trods forsøg på knægtelse.

17. december 2012 – 23. februar 2013 på Bladteggangen.

*Anne Grete Anshelm 1921-1984*

En moderne, kvindelig bladtegner, der frivolt skildrede erotikken mellem mand og kvinde.



Udstillingsplakat

25. august – 8. december på Bladteggangen og Kirkebybroen

*Nazismen – i bladtegnernes streg*

Udstillingsplakat

17. december 2012 – 23. februar 2013 på Bladteggangen

*Kvindelig Erotik – Anne Grete Anshelm 1921 – 1984*



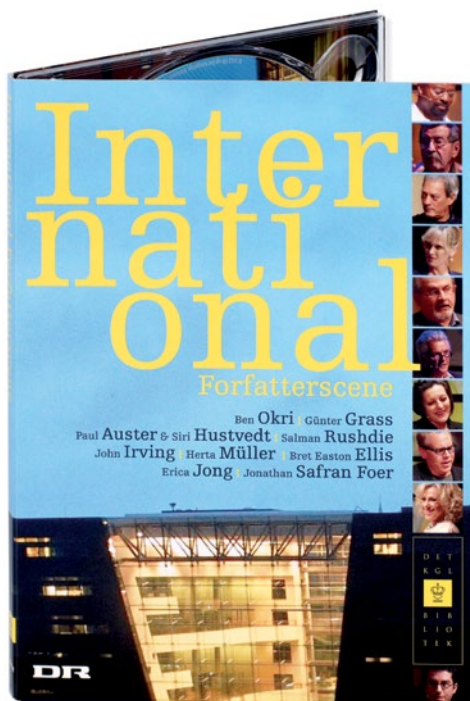
I samarbejde med Danmarks Radio blev der i 2012 produceret en DVD med ti af de bedste samtaler på International Forfatterscene. DVD'en kan købes i Diamantinformationen

### International Forfatterscene 2012

Den Sorte Diamant bød igen i 2012 store verdensnavne velkommen – bl.a. takket være International Forfatterscene, der bidrog med navne som Orhan Pamuk, Isabel Allende, Hans Magnus Enzensberger, Richard Ford, Jennifer Egan, Jan Guillou, Linn Ullmann, Tom Rachman samt en række mindre kendte, men betydelige forfattere, som har gjort sig bemærket i international litteratur i løbet af 2012.

Endnu engang tiltrak scenen et stort publikum, og det betød udsolgte pladser og trængsel i Diamantinformationen, når forfatterne signerede deres bøger.

Men litteratur er mere end det, der står i en bog. Det blev bekræftet ved den række af arrangementer, hvor publikum kom, selv om de ikke havde haft mulighed for at læse den nyeste udgivelse af pågældende forfatter endnu. De lange, grundige samtaler om, hvordan et værk er blevet til, er blevet



International Forfatterscenes varemærke og kendetegn – forfatternes *live* fremtrædener i sig selv tiltrækkende.



Den tyrkiske forfatter og intellektuelle Orhan Pamuk, blev den 25. oktober interviewet af forfatter Carsten Jensen på International Forfatterscene

Forfatterne blev interviewet af en bred vifte af danske journalister og skribenter, og lige som de seneste år fandt arrangementerne sted på engelsk, tysk, fransk og de nordiske sprog.

Forfatterscenen lever af samarbejder, og 2012 var ingen undtagelse. Der har været glimrende samarbejder med kulturinstitutionerne og en række forlag, Københavns Universitet, Danmarks Radio, CPH:LITT og Kulturstyrelsen. Admiral Hotel, Summerbird Chokolade og restaurant søren k er hver på sin måde med til at gøre de store litteraturaf-tener mulige.

DR producerede desuden en DVD med ti af de bedste forfatterscenesamtaler og et tilhørende hæfte med information om forfatterne. DVD'en kan nu købes i Diaman-tinformation.

### Foredragsrækker 2012

Foredragsrækkerne i 2012, *Kære Dagbog ...* i foråret og *Kødets lyst, tankens list* i efteråret, som omfattede tre foredrag, tog begge udgangspunkt i Det Kongelige Biblioteks samlinger. De viste med alt tydelighed, hvordan det er muligt at sætte samlingerne i spil i en nutidig kontekst. Det resulterede også i, at både skrevne og elektroniske medier samt tv tog de behandlede problemstillinger op. Foredragsrækkerne formåede at skabe debat langt ud over, hvad der foregik i selve Dronningesalen.

I fire foredrag i rækken *Kære Dagbog ...* blev der med udgangspunkt i Thorkild Hansens, Georg Brandes', H.C. Andersens og Søren Kierkegaards dagbøger sat fokus på, hvordan vi fortæller vore livshistorier. Hvem fortæller vi dem til? Og hvad er der mon blevet af den gode gamle dagbog, hvor vi nedskrev vore mest intime oplevelser og følelser bag lås og slå?

Fire forskere og forfattere – Poul Behrendt, Jørgen Knudsen, Bruno Svindborg og Johan de Mylius – udforskede sammen med skuespilleren Ellen Hillingsøe, der læste op, dagbogsfænomenet. Hvad siger de private parallelværker om forfatteren og hans eller hendes øvrige forfatterskab?

En af de mange konklusioner, der blev draget, var, at dagbøgerne er en tvetydig kilde. De fortæller os meget, men er tavse om mindst lige så meget. Vil vi vide ordentlig besked om de store kulturpersonligheder, er der ingen vej uden om også at læse selve de publicerede værker.

Et spørgsmål, der blev rejst, var også, om dagbogen hos helt unge mennesker i dag er glemt og gemt væk, eller om den tværtimod trives på Facebook og andre af nutidens sociale medier? For helt siden renæssancen har dagbogen været et kendt fænomen, bogen for betroelser om livets store spørgsmål, kærlighedshistorier, kreative udfordringer eller rejsens vej. I forlængelse af dagbogsaftenen om H.C. Andersen afholdtes der et arrangement på Læsesal Nord, hvor *Students Only!*-medlemmerne blev indbudt til at møde op på læsesalen, slukke for deres mobiltelefoner og skrive dagbog, mens tre musikere skabte en stemningsfuld lydkulisse. Læsesalen var fyldt af skrivende studerende kl. 22-23 den aften! Det samme var Dronningesalen under dagbogsforedragene. Både H.C. Andersen- og Kierkegaard-arrangementet var udsolgt med 400 gæster i salen hver gang.

*Kødets lyst, tankens list* tog med afsæt i Gemmet, Det Kongelige Biblioteks særsamling af ældre erotisk litteratur, i tre foredrag fat i spørgsmålet om, hvordan seksualitet er blevet spændt for forskellige æstetiske, moralske, teologiske, spirituelle, juridiske og medicinske projekter. Foredragsrækken afspejlede også, hvordan vores syn på den skifter fra

epoke til epoke og fra verdensdel til verdensdel. En erotisk verdensklassiker som f.eks. *1001 nat* foreligger i stærkt varierende udgaver i forhold til hvilken historisk epoke og kultur, den er udgivet i. Det Kongelige Bibliotek har i sin samling Antoine Gallands oversættelse fra arabisk til fransk fra 1757-58, som blev berømt for sine erotiske passager – hvorimod de er kraftigt beskåret i den danske oversættelse fra 1927, hvilket Peter Madsen, professor ved Københavns Universitet fortalte om. Forskerne Peter Thielst og Morten Thing fortalte om hhv. seksualitetens idéhistorie og pornografiens historie, mens forfatteren Kristina Stolz i det sidste foredrag i serien fortalte om, hvorfor hun og andre forfattere i disse år skriver erotisk litteratur, netop som protest mod pornificeringen af samfundet.

### MUSIK I DIAMANTEN & DIAMANTENSEMBLET

Koncerterne i 2012 afspejler fire linjer i Det Kongelige Biblioteks musikpolitik: 1) det ufravigelige krav om høj kunstnerisk kvalitet og internationalt udsyn, 2) en profil med vægten på det klassiske repertoire suppleret af jazz og indslag fra ikke-vestlige kulturer, 3) udvikling af nye koncertformer og fokus på publikumsudvikling og 4) positionering i det danske/københavnske musikliv, ikke mindst i kraft af samarbejdsprojekter.

Den høje kunstneriske kvalitet og det internationale udsyn kunne også i 2012 opleves, dels med Diamantensemblets koncertrække som ”kunstnerisk ryggrad”, og dels med gæstekoncerter, hvor danske og internationale musiknavne satte den høje standard for bibliotekets klassiske profil. I 2012 præsenteredes den hæderkronede *Borodin Kvartet* i et program med Beethoven og Sjostakovitj, og fra en meget yngre generation: To solo-recitals med hhv. pianisten *Lise de la Salle*, der imponerede med sin Chopin, og den

fremadstormende britiske pianist *Benjamin Grosvenor*, der i ugerne op til koncerten i Diamanten nåede at erhverve sig ikke mindre end to Gramophone Awards. Dertil kom et besøg af *London Sinfonietta* i et unikt samarbejde med den dansk-baserede vokalkvartet *Theatre of Voices* i en fejring af komponisten *Pelle Gudmundsen-Holmgrens* 80 års fødselsdag. Det blev en mindeværdig koncert for både publikum og anmeldere. Koncerterne med Grosvenor og London Sinfonietta var lagt i regi af Øresundsfestivalen Music Around.

En anden af dansk musiklivs grand old men, *Per Nørgård*, fyldte også 80 år i 2012. Han blev behørigt fejret i Diamanten i marts: først med en koncert med DR Vokalensemble samt instrumentalister, der bød på nogle af Nørgårds sublime korværker, siden med en stort anlagt koncert med *DiamantEnsemblet* og den dansk-kinesiske slagtojsgruppe *Cross Fire*, der bød på diverse instrumentaltværker af Per Nørgård. En del af programmet blev også spillet ved et eksklusivt arrangement for *Students Only!*-netværket, hvor Per Nørgård selv var til stede.

Nørgårds og Gudmundsen-Holmgrens musik var i øvrigt også på programmet, da *Athelas Sinfonietta Copenhagen* i september gav en stærk koncert med 1950-ernes spirende modernisme.

Det sponsorfinansierede *DiamantEnsemble* har et stort stampublikum, der følger ensemblet i tillid til programlægningen og den høje kvalitet i udførelsen. Ensembles koncertrække søger nemlig dels at præsentere de klassiske kammermusikalske perler inden for de kombinationsmuligheder, som fem blæsere og fem strygere giver, og dels at krydse programmet med inviterede gæster. Dertil kommer, at ensemblet har et særligt blik for at programsætte værker med særlig relevans

for Det Kongelige Bibliotek. Det giver rum til en kontinuerlig udvikling af profilen og til små dristige forsøg undervejs med temaer og relativ ny musik på programmet.

2012 bød først på den traditionsrige *nyt-årskoncert* med plads til musikalsk humor præsenteret af Henrik Koefoed og med tubækvilibristen Jens Bjørn-Larsen som solist. Derefter fulgte tre koncerter i foråret, hvor der var sjælden kammermusik af Gustav Helsted, blæserklange af Mozart, fejring af Per Nørgård som nævnt andetsteds, og besøg af den franske pianist Lise de la Salle, der gav en i den grad frisk udgave af Schuberts *Forelekvintet* sammen med ensemblets strygere.

Efterårets program begyndte med to gedigne danske blæserværker fra bibliotekets samlinger af hhv. Jørgen Jersild og Herman D. Koppel, sat over for musik af Beethoven. Måned efter var der igen internationalt pianistbesøg hos DiamantEnsemblet, da *Saleem Abboud Ashkar* gik på scenen i et program, hvor to klaverkoncerter af Mozart blev spillet med en solistisk besætning i strygerne. Et nyt spor blev lagt under overskriften *Byens lys*, idet DiamantEnsemblet fremover vil sætte fokus på unge, fremadstormende, danske talenter og dedikere en af sæsonens koncerter hertil: *Copenhagen Guitar Duo* blev de første, der fik æren at spille med ensemblet i et varieret program, der gik fra Boccherini, over fransk musik til et par fyrige Piazzolla-tangoer.

I takt med at musikpublikummet bliver mere og mere bredt interesseret og ikke kun går efter en bestemt genre, har jazzen fået sin plads i Dronningesalen, hvor det prioriteres at programsætte hvad man kan beskrive som ”kammerjazz”, der i særlig grad trives i de gode akustiske omstændigheder. I 2012 præsenteredes jazzen især i forbindelse med de to festivaler Vinterjazz og Copenhagen

Jazz Festival. Fire fremragende jazzmusikere – alle pianister fra den internationale scene – gæstede Diamanten: *Enrico Pieranunzi*, *Leszek Mozdzier*, *Bobo Stenson* og *Stefano Bollani*. To optrådte helt solo, to havde samlet sig i hhv. trio- og kvartetformat af særdeles høj kvalitet. Fra Danmark kom (selvom rødderne er japanske) pianisten *Makiko* i lyrisk samspil med bl.a. slagtøjsspilleren *Marilyn Mazur*. Og ved en late night-koncert på Det Kongelige Biblioteks gamle læsesal lagde musikerkollektivet *ILK* improvisatoriske klange ud over en fuldstændig udsolgt sal.

Yderligere to koncerter bevægede sig ud over det klassiske repertoire, nemlig en spektakulær koncert med det danske ensemble *Figura* i et grænseoverskridende og særdeles vellykket samarbejde med to indiske musikere i regi af kulturfremstødet *India Today*, og en koncert med den ægyptiske sangerinde *Fatma Zidan*, der tiltrak et pænt publikum, herunder gæster fra den ægyptiske ambassade. En strategisk linje med disse koncertprofiler vil givet være inspirerende for programlægningen og yderligere give anledning til at udvide publikumssegmentet.

Med Fyraftenskoncerterne er formålet at tilbyde publikum en kvalitetsoplevelse under uformelle former: Man kan træde ind i Dronningesalens stilhed direkte fra sit arbejde, nyde en times koncentreret koncert uden pause, og så træde tilbage til ”virkeligheden” uden videre... Koncerterne har kunnet præsenteres til en meget lav billetpris takket været støtte fra Toyota-Fonden, og har fået en stor publikumsinteresse. Ligesom med DiamantEnsemblet arbejdes der med et element af genkendelighed, dvs. et gennemgående ensemble. I foråret var det Danmarks måske bedste klavertrio, *Trio con Brio*, og i efteråret var det den relativt nydannede *Sjællands Strygekvarter*, som består af musikere med nøglepositioner i Sjællands Symfonior-

kester. Også i programlægningen efterstræbes en linje: Trio con Brio spillede ved alle tre koncerter en Brahms-trio, og Beethovens tre Razumovskys-kvartetter løb som en rød tråd i efterårets serie med Sjællands Strygekvartet. Strygekvartetten havde også gæster på scenen ved to af koncerterne, nemlig barytonen *Johan Reuter* i sange af Schubert og måneden efter saxofonisten *Benjamin Koppel* i en kvintet af sin far Anders Koppel.

Trio con Brio var i øvrigt aktuelle i Dronningesalen igen i september, hvor Det Kongelige Bibliotek samarbejdede med de tre musikere om to højtprofilerede kammerkoncerter ved *Copenhagen Chamber Music Festival 2012* samt et kammermusikkursus ved forfatteren Valdemar Lønsted. Denne form for samarbejder er afgørende for en institution som Det Kongelige Bibliotek. Der skabes muligheder, idet flere parter lægger ressourcer i arrangementerne. Potentialer forløses, og det udvikler musikproduktionens arbejde både repertoiremæssigt og i forhold til koncertformer og inddragelsen af andre kunstarter.

Samarbejder giver eksempelvis også mulighed for i 2012 at præsentere de meget unge talenter sammen med Steinway Festivalen, og helt og aldeles ukendt kammermusik af armensk herkomst kommer til at klinge i Dronningesalen takket været et samarbejde med Den Armenske Ambassade.

Ved siden af koncerter og de *pre-concert talks*, der er blevet afviklet i løbet af 2012, har der også været præsenteret operaintroduktioner i samarbejde med Det Kgl. Teater, præsentation af en ny bog om John Cage af komponisten og forfatteren Karl Aage Rasmussen i samarbejde med Gyldendal, et causeri om mad og musik med kulturskribenten Jakob Levinsen under Copenhagen Cooking samt en CD-release – Max Artved og Jørgen Em-

borgs *Unfaithful* – i café øieblikket. Disse lidt alternative musikarrangementer udvikler en bred relation til publikum og motiverer dem til gå på opdagelse i Det Kongelige Biblioteks mange kulturelle tilbud.

### Øvrige kulturaktiviteter

#### De Unge & De Tunge

Efter i flere år at have oplevet den succes, som International Forfatterscene har fået, er scenen for aktuel dansk litteratur også blevet en institution i Det Kongelige Bibliotek. Den er etableret i samarbejde med café øieblikket og finder sted midt i caféen kl. 16.30 som et gratis fyraftenstilbud.

*De Unge & De Tunge* har som formål både at præsentere nye danske forfattere og at pege på inspirationens udgangspunkt hos de respektive forfattere. Derfor bedes yngre aktuelle forfattere, som er med til at tegne billedet af den danske litteraturscene lige nu, om at pege på en ældre og mere erfaren forfatter, som de gennem årene har læst og er blevet inspireret af. De to forfattere mødes på scenen, og udvekslingen af tanker, ideer, meninger, holdninger til genrer og forbi- leder foregår, mens publikum følger med. De to forfattere har også hver især fundet to sekvenser i den modsatte parts værk, som bliver læst op. Formatet har vist sig at passe utroligt godt til caféen. Gennemstrømningen i rummet skaber en god fornemmelse af et levende og diskuterende litteraturhus.

I 2012 blev følgende par præsenteret: Agnete Braad & Astrid Saalbach, Alen Meskovic & Carsten Jensen, Gerd Laugesen & Christina Hesselholdt, Kaspar Colling Nielsen & Søren Ulrik Thomsen.

#### Diamanten

Magasinet *Diamanten* udkommer nu på 9. år og formidler stof om Det Kongelige Biblioteks opgaver, samlinger og kulturelle



aktiviteter. *Diamanten* er eksklusiv i kraft af den store viden, som Det Kongelige Bibliotek har indsamlet gennem flere århundreder, og Det Kongelige Bibliotek formidler denne viden i *Diamanten* med artikler om samlinger, interviews med forfattere og kunstnere og præsentationer af kommende arrangementer.

### Students Only! 2012

Højdepunktet for *Students Only!* i 2012 var den amerikanske udenrigsminister Hillary Clinton. I forbindelse med sit officielle besøg i Danmark den 31. maj, havde hun et ønske om at møde et ungt *live* publikum – og valget faldt på Det Kongelige Biblioteks netværk for studerende på alle videregående uddannelser: *Students Only!* Det blev til et mindeværdigt møde i Dronningesalen, hvor de studerende, der havde været heldige at få billet, fik chancen for at stille den amerikanske toppolitiker spørgsmål om alt fra amerikansk udenrigs- og sikkerhedspolitik til hvad, der skal til for at få en karriere som hendes.

I november havde *Students Only!* ved to sammenhængende arrangementer mulighed for at følge op på Hillary Clintons besøg, da journalisten Torsten Jansen og de tidligere udenrigsministre Uffe Ellemann-Jensen og Mogens Lykketoft samt tidligere Europa-minister m.v. Bertel Haarder dagen før det amerikanske valg diskuterede den amerikanske valgkamp og – dagen efter – udfaldet af den.

Desuden blev *Students Only!* igen i år bekræftet i, at unge mennesker meget gerne går til koncerter med klassisk musik, bare de bliver præsenteret for dem i deres nærmiljø. Og ikke blot klassisk, men også *ny* klassisk musik trak en helt fuld Dronningesal af studerende til komponisten Per Nørgårds 80 års fødselsdagskoncert.

Derudover var der tilbud om *Dokumania*-dokumentarfilmpremierer i Dronningesalen i samarbejde med Danmarks Radio. Desuden var der en række eksklusive udstillingsomvisninger, hvor særligt museumsinspektør Jens Erdman Rasmussens omvisninger vanen tro trak så meget publikum, at der måtte laves dobbeltture. De fotografiske verdensnavne Gregory Crewdson og Edward Steichen bekræftede igen, at utroligt mange studerende er tiltrukket af fotokunst.

Endelig skabtes der en stor *Student Only!*-fest ved semesterstart i september 2012, hvis tema i år var *forførelse*. Stærkt inspireret af Søren Kierkegaards *Forførelserens Dagbog* dansede og festede over 1.000 studerende sig igennem aftenen, mens de blev præsenteret for forskelligartede musikalske oplevelser som Mozarts *Don Giovanni*, DJ Rangleklods, Linkoban, Copia Doble Systema og Lilla Sælsskabet og oplæsninger af Kierkegaards klassiker af musikerne Michael Møller og Claus Hempler. Obscura Visuals projekterede samtidig Kierkegaards håndskrift på vægge og flader i Diamantens Atrium i et mix af film, farver og mønstre.

### DIAMANTklubben

Kulturklubben *DIAMANTklubben* ønsker at tilbyde sine medlemmer uforglemmelige møder og oplevelser. Målet er, at medlemmerne skal tilegne sig viden og inspiration via Det Kongelige Biblioteks mange kulturaktiviteter i en eksklusiv atmosfære og med kvalitet som en rød tråd.

I 2012 har der været 18 særarrangementer kun for medlemmer – et større antal end de foregående år. Tilbuddet har omfattet udstillingsomvisninger, bag kulissen-arrangementer, en serie af foredrag om det okkulte samt besøg på andre kulturinstitutioner.

Der har også i 2012 været mange fordele ved et medlemskab, såsom gratis arrangementer, gode rabatter til foredrag, debatter, International Forfatterscene, koncerter og de litterære arrangementer i cafe øieblikket. Yderligere kan medlemmerne invitere en gæst, forudbestille billet, få invitation til udstillingsåbninger m.m.

### **Udlejningsaktiviteter**

Det Kongelige Biblioteks udlejningsvirksomhed har i 2012 haft en samlet omsætning på kr. 3.900.000 fordelt på kr. 3.700.000 på udlejning og kr. 175.000 fra omvisninger. Resultatet afspejler en generel afmatning på møde- og conferenceområdet.

## FOKUS

### Diamantinformationen

*Af konst. leder af Kulturafdelingen  
Bette Thomas*

Den 27. februar 2012 åbnede Diamantinformationen som et nyt mødested og servicecenter for Det Kongelige Biblioteks brugere, gæster og medarbejdere i det lokale, som tidligere rummede en boghandel frem til udgangen af september 2011.

Da det var en realitet, at Diamantboghandlen ville lukke, besluttedes det, at det ledigblevne lokale skulle anvendes

til reception, udlån og varesalg. Den tidligere receptionsskranke, der lå trukket forholdsvis langt tilbage i Diamantens atrium, og bibliotekets ind- og udlån, som indtil da havde været placeret under Per Kirkebys imponerende loftsudsmykning på broen over Christians Brygge, skulle fusionere til Diamantinformationen.

Det Kongelige Biblioteks bygningsdriftsafdeling og arkitekt Eva Frederiksen stod for ombygningen, og en lang række medarbejdere primært fra Københavns Universitetsbibliotek og Kulturafdelingen arbejdede koncentreret for at få alt gjort klart til åbningsdagen.



Den 27. februar 2012 åbnede Diamantinformationen, som samler den tidligere udlånsfunktion på Kirkebybroen og informationskranke ved rullebåndet. Her kan man afhente sine lån, få lettere biblioteks-faglig rådgivning, stille praktiske spørgsmål og købe billetter til Det Kongelige Biblioteks mange kulturaktiviteter.

For opgaven var ikke blot at placere allerede kendte publikumsvendte tjenester og aktiviteter i nye rammer, men at få dem til at fungere sammen logistisk, teknisk og på medarbejderplan: Formålet var, at alle ansatte i Diamantinformation skulle kunne betjene de fleste gæster og svare på de mest almindelige henvendelser, uanset om det var at hjælpe til med aflevering af biblioteksbøger eller at sælge en udstillingsbillet eller en bog. Kulturafdelingens medarbejdere og det biblioteksfaglige personale skulle alle tilegne sig ny viden og nye kompetencer – og samarbejde om arbejdsområder, som mange af dem ikke før havde beskæftiget sig med. En udfordring og en meget spændende proces, hvis mål var fortsat at kunne yde en høj service til bibliotekets brugere.

I slutningen af februar 2012 stod Diamantinformation klar, et lyst og transparent rum som signalerer den åbenhed og service, som fra begyndelsen var tænkt ind i den. Diamantinformation har siden da været rammen om afhentning og aflevering af bøger og andre biblioteksmaterialer, billetsalg til de omkring 100 kulturaktiviteter, der årligt afvikles i Diamanten, biblioteksservice, stedet hvor konferencenkunder kan blive ledt på rette vej samt salg af bøger, CD'er, postkort og et mindre udvalg af merchandise – alle varer med udgangspunkt i Det Kongelige Biblioteks samlinger, forskning eller kulturaktiviteter. Et mødested, hvor man kan lade sig

inspirere til en udstilling eller to, melde sig ind i Diamantklubben eller blot få hjælp til stort og småt, uanset om man er studerende og bruger huset mange timer hver dag eller blot kommer forbi til en kop kaffe i *café øieblikket*.

Derfor har service og servicedesign, og alt hvad disse begreber indebærer, løbet som en rød tråd igennem de første ti måneder af Diamantinformationens udvikling – en udvikling, der naturligvis ikke er slut med udgangen af 2012. En dedikeret medarbejdergruppe har måned for måned tilegnet sig en større og bredere viden om de publikumsrettede tjenester på Det Kongelige Bibliotek med udgangspunkt i den enkeltes faglighed og med fokus på samarbejde på tværs af bibliotekets afdelinger og med brugeren og kunden i centrum.

Intet i en stor kulturinstitution er statisk. Diamantinformation vil uden tvivl stå over for nye opgaver, der skal løses i de kommende år, defineret af brugere, af Det Kongelige Bibliotek eller af de udfordringer, som den digitale virkelighed stiller. Men siden februar 2012 er der skabt en ramme, hvorfra denne udvikling naturligt kan tage afsæt.

*Diamantinformation har åbent mandag-lørdag kl. 8-21 inkl. selvafhentning af bøger og andet biblioteksmateriale. For biblioteksservice er åbningstiden mandag-fredag kl. 9-18, lørdag kl. 10-14.*

## Forskningsafdelingen

### OPGAVER

Forskningsafdelingen varetager den løbende forvaltning af Det Kongelige Biblioteks forskningsaktiviteter. Som forskningsinstitution er det bibliotekets opgave at udføre forsknings- og udviklingsarbejde inden for bibliotekets fag- og funktionsområder. Forskningsområderne er principielt universelle, men bibliotekets forskningsindsats rettes overvejende mod de humanistiske fag samt biblioteks-, dokumentations- og informationsvidenskab, og i mindre grad mod de samfunds-, natur- og sundhedsvidenskabelige fag. Bog-, biblioteks- og videnskabshistoriske studier er særligt prioriterede områder.

Afdelingen forestår administrationen af *Dansk Historisk Bibliografi* og *Bibliografi om Danmark 1940-45*. Afdelingen har i 2012 tillige fået tillagt en række forskningsformidlende opgaver; dels produktionen af institutionens formidlingstidskrift, *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, dels afviklingen af bibliotekets deltagelse i det årlige *Bogforum* (nu i BellaCenter).

Året 2012 begyndte glædeligt med at mag. art. Alette Scavenius tiltrådte den ledige forskerstilling indenfor teatervidenskab. Siden fulgte en opnormering af den faste stab som følge af en udvidelse af afdelingens portefølje, og i juni blev cand.mag. Lene Eklund-Jürgensen derfor ansat som forskningsbibliotekar.

I september 2012 udkom *Werner Bests korrespondance med Auswärtiges Amt og andre tyske akter vedrørende besættelsen af Danmark*

1942-1945, som afdelingens medarbejdere under ledelse af forskningschef, dr.phil. John T. Lauridsen har arbejdet på i ti år. Det er en kildeudgave i ti bind på godt og vel 5.000 sider, indeholdende 2.900 dokumenter, som er indsamlet fra arkiver i hele Europa. Udgaven skulle være udkommet i 2011, men af forskellige årsager blev den noget forsinket. (Se Fokusartiklen herom.)

Da den hidtidige forskningsplan udløb med udgangen af 2011, indledtes 2012 med arbejdet på en revideret forskningsplan for perioden 2012-15; en plan, der opregner intet mindre end 104 forskningsprojekter inden for institutionens satsningsområder, som er:

- *De humanistiske fagområder* med særlig vægt på forskning vedrørende
  - » Bog-, biblioteks-, litteratur- og lærdomshistorie;
  - » Musik- og teatervidenskab;
  - » Dansk historie, med særligt fokus på biografien og kommenterede kildeudgaver;
  - » Dansk fotohistorie og historisk kartografi;
  - » Kulturstudier.

og

- *Bevaring af fysiske og digitale samlinger* med særlig vægt på forskning vedrørende bevaring af papir, fotografi, bogbind og bitstrømme, herunder de processer der er nødvendige for at sikre og formidle samlingerne.

Forskningsplanen for perioden 2012-15 sigter derfor på:

- at fokusere og synliggøre indsatsen inden for satsningsområderne;
- at udnytte den opbyggede fagekspertise og det tværinstitutionelle kontaktnet, herunder at intensivere samarbejdet med institutter og forskere på Københavns



I september 2012 udkom Werner Bests korrespondance med Auswärtiges Amt og andre tyske akter vedrørende besættelsen af Danmark 1942-1945. Det er en kildeudgave i ti bind på godt og vel 5.000 sider, indeholdende 2.900 dokumenter fra den tyske besættelsesmagt, som er hentet fra arkiver i hele Europa. Afdelingens medarbejdere har under ledelse af forskningschef, dr.phil. John T. Lauridsen, arbejdet på udgaven i ti år. Billedet stammer fra receptionen på Kirkebybroen i Den Sorte Diamant i anledning af udgivelsen

Universitet og andre kulturarvsinstitutioner;

- at tiltrække eksterne forskningsmidler, herunder til centerdannelser;
- at tilføre relevante forskningsprojekter til domicilering på Det Kongelige Bibliotek;
- at få ansat eller tilknyttet ph.d.-stipendiaten inden for et eller flere af satsningsområderne i det omfang, det er muligt.

Den nye forskningsplan gælder – som hidtil – for alle grupper af forskere ved Det Kongelige Bibliotek: Dels de *fastansatte* forskere med 25 procents forskningstid (i Dansk Folkemindesamling dog 50 procent)

på finanslovsmidler, dels de *domicilerede* forskere på fondsmidler og endelig de *fastansatte* forskere på *særbetvilling* (gældende for Dansk Center for Musikudgivelse). Der har igen i 2012 kun været en beskedent udskiftning blandt de domicilerede forskere, idet de enten har bibeholdt domicileringen med et nyt projekt eller har fået forlænget et allerede igangværende. Antallet af domicilerede forskere var i 2012 fortsat højt, dvs. at kontorkapaciteten stort set er fuldt udnyttet. Andelen af domicilerede forskere har i et par år oversteget antallet af fastansatte forskere, og disse vil forventeligt fremover fortsat være i overtal.



### Forskningsudvalget

I 2012 har Det Kongelige Biblioteks forskningsudvalg fortsat sit arbejde og ønsket at fremme forskningen på institutionen ved etablering af flere ph.d.-stipendier. Udvalget blev dog hårdt ramt af lektor Niels Kayser Nielsens alt for tidlige død i foråret 2012. Ved indgangen til 2013 står udvalget overfor en nybeskikkelse.

### Medlemmer

Det Kongelige Biblioteks Rådgivende Forskningsudvalg bestod i 2012 af:

- Lektor, cand.mag. Peder Kaj Pedersen, Aalborg Universitet (formand)
- Lektor, ph.d. Jes Søe Pedersen, Københavns Universitet
- Lektor, ph.d. Niels Kayser Nielsen, Aarhus Universitet (†)
- Seniorforsker, ph.d. Claus Røllum-Larsen, Det Kongelige Bibliotek
- Forskningsstipendiat, cand.mag. Morten Møller, Det Kongelige Bibliotek
- Tilforordnet udvalget er forskningschef, dr.phil. John T. Lauridsen, Det Kongelige Bibliotek
- Sekretær for udvalget er forskningsbibliotekar, cand.mag. Jakob K. Meile, Det Kongelige Bibliotek

### Autorisationslister

Tre af Det Kongelige Biblioteks forskere, overarkivar, ph.d. Else Marie Kofod, seniorforsker, mag.art., ph.d. Claus Røllum-Larsen og forskningschef, dr.phil. John T. Lauridsen, har igennem 2012 fortsat arbejdet i hver deres faggruppe nedsat af Forskningsstyrelsen efter indstilling fra SEDIRK (Sektorforskningens Direktørkollegium) med henblik på udarbejdelsen af autoritetslister for videnskabelige tidsskrifter og videnskabelige forlag (se årsberetningen 2008). Der har i 2012 fortsat været tale om en justeringsfase, idet etableringen af forskningsvurderingssyste-

met lader vente på sig. Arbejdet ligger uden for Kulturministeriets område, men det vil givetvis også få virkning her. Derfor bliver arbejdet fulgt af alle forskere og forskningsinvolverede på arkiver, biblioteker og museer (dvs. ABM-institutionerne).

### Forskningsformidling

#### Boghistorisk seminar

For særligt interesserede og andre forskere blev det årlige Bogseminar, det 18. i rækken, afholdt 26. oktober 2012, hvor fem forskere præsenterede igangværende eller afsluttede projekter på området. Programmet var følgende:

- Ph.d. Thomas Rydén, Lunds Universitet: *Lunds domkyrkas medeltida handskrifter – Skrivare, givare och läsare*
- Forskningsbibliotekar, mag.art. & ph.d. Anders Toftgaard, Det Kongelige Bibliotek: *”Min tjener sang også nogle ganske uartige vers”. Om Det Kongelige Biblioteks samling af Mazarinader (kritiske og satiriske tryksager fra La Fronde 1648-1653)*
- Ekstern lektor, ph.d., Christina Holst Færch, Aarhus Universitet: *Smædevers som politisk kritik – Sladder og politisk dyd i Danmark i 1700-tallet*
- Forskningsbibliotekar, ph.d. Mette Kia Krabbe Meyer, Det Kongelige Bibliotek: *Alfer og immigranter. Fantasi og hverdag i fotografiske billedbøger 1866-1975*
- Forskningsbibliotekar, mag.art. Bent Lerbæk Pedersen, Det Kongelige Bibliotek: *Revolutionens morgenrøde – Kinesiske plakater i bibliotekets samlinger.*

Seminaret havde deltagelse af ca. 50 personer, heraf en del kolleger fra Norge og Sverige.

#### Fagligt seminar for nordiske musiketnologer

Dansk Folkemindesamling var i 2012 vært for det årlige seminar for forskere ved vise-

og folkemusikarkiverne i Norden, som fandt sted den 9.-11. oktober. Over de tre dage var der følgende indlæg:

- Lektor, ph.d. Annemette Kirkegaard, Københavns Universitet: *Poul Rosing Olsen, Brian Eno og ophavsretten til etnisk musik*
- Arkivar, mag.art. Lene Halskov Hansen, Dansk Folkemindesamling, Det Kongelige Bibliotek: *Minimalistiske og vildtvoksende vers og melodier i danske og svenske ballader*
- Professor Gunnar Ternhag, Stockholms Universitet: *Håndskrevne visebøger*
- Seniorforsker, dr.phil. Jens Henrik Koudal, Dansk Folkemindesamling, Det Kongelige Bibliotek: *Konservativ kulturkamp gennem musik*
- Forskningsstipendiat Rosa Thorsteinsdóttir, Islands Universitet: *Tværfagligt projekt om gamle islandske instrumenter*
- Musikolog, ph.d. Bjarki Sveinbjörnsson og Rosa Thorsteinsdóttir: *Hjemmesiden Ismus.is*
- Musikolog Märta Ramsten, Kungl. Musikaliska Akademien: *Kungliga Musikaliska Akademien og folkemusikken*
- Arkivar Anders Christensen, Dansk Folkemindesamling, Det Kongelige Bibliotek: *Bogen og lydudgaven "Vildspil og nodespil"*
- Overarkivar, ph.d. Else Marie Kofod, Dansk Folkemindesamling, Det Kongelige Bibliotek: *UNESCOs konvention om immateriel kultur*
- Forskningsbibliotekar, ph.d. Henrik Smith-Sivertsen, Musik- og Teaterafdelingen, Det Kongelige Bibliotek: *Planer og problemer ved Det Kongelige Biblioteks indsamling af nutidig populærmusik*
- Märta Ramsten: *Nutidige barnetraditioner*
- Dan Lundberg og Karin Strand, Svenskt Visarkiv: *Indsamling på Svenskt Visarkiv*

### Nordisk seminar om hverdagsislam

I samarbejde med Københavns Universitet og forskningsprojektet SOCED (Social Cohesion and Ethnic Diversity) afholdte Dansk Folkemindesamling d. 8.-9. november forskningsseminaret "Approaching Muslim Religiosity in Terms of Everyday Life: Benefits and Limitations". Seminaret bestod af en lukket workshop med deltagelse af forskere fra Norden samt et åbent seminar med to forelæsningsprogrammer. Programmet for sidstnævnte var følgende:

- Professor Karin van Nieuwkerk, Radboud University, Holland: *Reflections on 'lived piety'*
- Ph.d. Nadia Jeldtoft, Københavns Universitet: *Whose everyday Islam?*

Forskningsseminaret havde deltagelse af ca. 35 personer.

### Domicilerede forskere

Det Kongelige Bibliotek har en lang tradition for domicilering af forskningsprojekter, og i 1994 blev den sat i system, idet der specifikt blev afsat kontorfaciliteter, IT-udstyr og administrative ressourcer til formålet. Biblioteket huser som hovedregel kun eksterne forskningsprojekter, som ligger inden for den givne forskningsplans prioriterede forskningsområder. Det har i flere tilfælde medført, at der er blevet sagt nej til at huse projekter. De domicilerede projekter falder i to næsten lige store grupper:

Den ene gruppe af domicilerede projekter er kommet til biblioteket efter *eksternt ønske* eller *på opfordring*, idet de er blevet bedømt både relevante for Det Kongelige Biblioteks prioriterede forskningsprofil og som en berigelse af forskningsmiljøet. På den konto er især den domicilerede musikvidenskabelige forskning kommet til.

I den anden gruppe er forskere, der selv har henvendt sig til Det Kongelige Bibliotek med ønske om at indgå i forskningsmiljøet. Denne gruppe er mere varieret, men der er i hvert tilfælde som det første taget stilling til relevansen i forhold til bibliotekets forskningsplan. Derudover er der lagt vægt på, at udnyttelsen af Det Kongelige Biblioteks samlinger er væsentlig for realisering af forskningsprojektet, ligesom det kan være relevant at se på projektets kvalitet, hvis ikke et råd eller en fond i forvejen har taget stilling dertil. Dertil kommer, at alle domicilerede forventes at bidrage til Det Kongelige Biblioteks publikationer eller anden forskningsformidlingsvirksomhed. Endelig er det naturligvis et spørgsmål om kapacitet. Antallet af interne forskerpladser er begrænset. Er alle pladser optaget, henvises ansøgere til læsesalene. I 2012 har der kun i kortere perioder været en enkelt forskerplads ledig.

Ansøgning om domicilering behandles af forskningschefen. Forskerledergruppen orienteres løbende om alle domicileringer. Alle domicilerede underskriver en kontrakt for domicileringsperioden, hvoraf det fremgår hvilke rettigheder og forpligtelser, der er forbundet dermed. Det forventes bl.a., at de domicilerede aktivt indgår i forskningsmiljøet, møder op til møder, på opfordring holder foredrag i faglige sammenhænge og bidrager til institutionens publikationer. Standardkontrakten findes gengivet på Forskningsafdelingens hjemmeside.

De domicilerede forskere var i 2012: Lisbeth Ahlgren Jensen, Marianne Alenius (ny), Charlotte Appel, Niels Barfoed, Poul Behrendt, Mette Bligaard, Bent Boel, Niels W. Bruun, Lise Busk-Jensen, Karsten Christensen, Kirsten Dreyer, Jesper Düring Jørgensen, Elisabeth Fabritius, Morten Fink-Jensen, Lennart Gottlieb (ny), Christian Graugaard, Steffen Heiberg, Kristian Hvidt, Jesper

Jakobsen, Ole Kongsted, Jørn Lund (ny), Morten Møller, Badeloch Vera Noldus (ny), Merete Pedersen, Irmeli Perho, Marina Vidas og Louise Zeuthen.

Hertil kommer to gæsteforskere, som – pga. ph.d.-bekendtgørelsernes krav om ophold på andre institutioner end den primære – var en del af bibliotekets forskningsmiljø i 2012, hver med et ophold på tre måneder: ph.d.-stipendiat Ane Grum-Schwensen fra Syddansk Universitet, Odense, og ph.d.-stipendiat Rebecca Paulina Wennberg fra Royal Holloway, University of London.

#### **Forskningsmiljø og forskernetværk**

Forskerne på Det Kongelige Bibliotek er spredt geografisk, fagligt og med hensyn til afdelingsplacering. De fleste af forskerne må og skal derfor rette opmærksomheden udad, når der skal etableres faglige sammenhænge, og det gøres uden undtagelse. Adskillige deltager i etablerede faglige netværk, og alle tilskyndes dertil. Det er en tendens i tydelig vækst; for hvert år ses flere og flere relationer mellem bibliotekets forskere og forskellige inden- og udenlandske forskernetværk. En oversigt følger her:

I 2012 har biblioteket engageret sig i det såkaldte *LARM Audio Research Archive*, som er et tværvideenskabeligt projekt, hvis mål er at opbygge en digital infrastruktur, som skal lette forskningsadgangen til den radiofoniske kulturarv i Danmark. Fra biblioteket deltager forskningsbibliotekar Henrik Smith-Sivertsen.

Foranlediget af Dansk Folkemindesamlings satsning på området *Tro og magi* har forskningsassistent, cand.scient.ant. Lars Christian Kofoed Rømer i 2012 være initiativtager til *Forskningsnetværket om tro og magi* med deltagere fra bl.a. Institut for Antropologi og Kunstakademiets Arkitektskole.

Forskernetværk kan også være tilknyttet kollektive forskningsprojekter og derfor være tidsbegrænsede. Af sådanne har forskere fra institutionen deltaget i:

- *Islam, Muslims and Danish Schools*, koordineret af Aarhus Universitet, 2009–13. Deltager: Marianne Holm Pedersen.
- *Social Cohesion and Ethnic Diversity*, koordineret af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2010–13. Deltager: Marianne Holm Pedersen.

Øvrige forskernetværk, som institutionens forskere i 2012 har deltaget i, er:

*Danish Network for the History and Sociology of Scientific Fieldwork and Expeditions*. Deltager: Palle Ove Christiansen.

*Dansk Byhistorie*. Deltager: John T. Lauridsen (medl. af bestyrelsen).

*Dansk Koldkrigsforskning*. Deltager: Bent Boel, John T. Lauridsen & Morten Møller.

*Dansk Selskab for Musikforskning*. Deltager: Anne Ørbæk Jensen (medl. af bestyrelsen).

*Det danske 1814-netværk*. Deltager: Jens Henrik Koudal.

*European Association of Japanese Resource Specialists*. Deltager: Merete Pedersen.

*Fiktionalitets-netværket/Unnatural Narratology*. Deltager: Poul Behrendt.

*Forskergruppen i Forfatter- og fortællestudier*. Forskningsleder og deltager: Poul Behrendt.

*Forskernetværk med Jean Sibelius Udgiven*. Deltagere: Medarbejdere ved DCM.

*Freemasonry and Cultural Dynamics*. Deltager: Lisbeth Ahlgren Jensen.

*HIBOLIRE*. Deltager: Charlotte Appel (medl. af styregruppen).

*Konfrontation, kollaboration og flugt i Europa 1933-45*. Deltagere: John T. Lauridsen, Jakob K. Meile og Morten Møller.

*Lærde kvinder i renæssancen*. Deltager: Marina Vidas.

*MEI (Music Encoding Initiative) Council*. Deltager: Axel Teich Geertinger.

*Moderne positioner efter 1940 – Omkring Heretica, Per Højholts arkiv og Arkiv for Ny Litteratur*. Deltager: Bruno Svindborg (medl. af styregruppen).

*Netværk for nordisk boghistorie*. Deltagere: Charlotte Appel (medl. af styregruppen), Ivan Boserup, Jesper Jakobsen, John T. Lauridsen og Karsten Christensen.

*Netværk for nordiske musikektnologer og folkemusikforskere*. Deltagere: Jens Henrik Koudal og Henrik Smith-Sivertsen.

*New Nordic Network of Renaissance Studies*. Deltager: Steffen Heiberg og Marina Vidas.

*Norcencowar (Nordic and North/Central European Network of Cold War researchers)*. Deltager: John T. Lauridsen.

*Nordisk forskernetværk vedrørende traditionel sang*. Deltager: Lene Halskov Hansen.

*Nordisk Netværk for Editionsfilologer*. Deltager: Lisbeth Ahlgren Jensen og Niels W. Bruun



*Reformationshistorisk netværk:* Deltager: Charlotte Appel (medl. af styregruppen) og Morten Fink-Jensen (medl. af styregruppen).

Det Kongelige Bibliotek er desuden aktivt engageret i Georg Brandes Forskerskolen, hvor Bruno Svindborg er medlem af bestyrelsen.

### Udarbejdelse af fagbibliografier

I Forskningsafdelingens regi udarbejdes følgende fagbibliografier:

*Dansk Historisk Bibliografi.* 1990ff. En online-bibliografi. Red. af Lene Eklund-Jürgensen og Mette Dahl Hansen.

*Samarbejde og modstand. Danmark under den tyske besættelse 1940-45. En bibliografi.* Red. af John T. Lauridsen. Bibliografien rummer bøger, artikler, film, plader, bånd m.m. udsendt siden maj 1945 om Danmark under den tyske besættelse. Det gælder også skønlitteratur og fiktionsfilm om besættelsestiden.

### Afsluttede og igangværende forskningsprojekter

Følgende projekter er i gang eller afsluttet i 2012, opstillet i alfabetisk orden efter forsker inden for hvert af de strategiske satsningsområder i Det Kongelige Biblioteks forskningsplan 2012-15 (jfr. ovenfor). Fortegnelsen rummer bibliotekets *forskning* som helhed. For en fuldstændig fortegnelse over publicerede arbejder, herunder mere formidlende værker af institutionens medarbejdere, henvises til årsberetningens afsluttende oversigt over udgivelser af institutionen og alle dens medarbejdere.

### Bog-, biblioteks-, litteratur- og lærdomshistorie

**Marianne Alenius:** *Feminae Doctae. Nordens internationale, intellektuelle kvinder (1500-1800)* (2012-14).

**Poul Behrendt:** Karen Blixen og verdenskrigen. En boghistorisk, genetisk, generisk, narratologisk, oversættelses- og forfatterteoretisk undersøgelse (2011-13).

**Niels W. Bruun:** 1) Udgivelse af Thomas Bartholin den ældres brevveksling med engelsk oversættelse (2010-13), 2) Bog om Anatomihuset i København (-2012, afsluttet), 3) Medvirken til *Dansk Editionshistorie* (2012-13), 4) (sammen med Ole Kongsted) *Komponisten og teoretikeren Adrian Petit Coclico* (ca. 1499-ca. 1556) (2011-13).

**Lise Busk-Jensen:** Det 20. århundredes kvindelige dannelsesroman (2011-14).

**Karsten Christensen:** Studier i ældre dansk boghistorie: 1) en samlet fremstilling om danske bogbind og -værksteder i 1500-tallet, 2) proveniensstudier i Det Kongelige Biblioteks inkunabelsamling, 3) udgivelse af Peder Syvs auktionskatalog, 4) en redegørelse for Herluf Trolles og Birgitte Gøyes bøger på Herlufsholm (2007-13).

**Kirsten Dreyer:** 1) *Kamma Rahbek og livet på Bakkehuset* (2009-12), 2) *Amalie Meldahls erindringer om Johanne Luise Heiberg* (2011-12, afsluttet), 3) *H.C. Andersen og familien Scavenius til Gjorslev og Klintholm* (2012-13).

**Jesper Düring Jørgensen:** 1) *Biografi over presseattaché Gustav Meissner* (2010-12), 2) *Tysk propaganda i Danmark 1914-1940* (2010-13), 3) *Boghistorisk katalog* (2012-13).

**Christian Graugaard:** "En saadan Kjæmpe-magt i Naturen" – aspekter af seksualitetens medicinhistorie (2008-13).

**Ane Grum-Schwensen:** *H.C. Andersens kreative proces – fra strøtanker til værk* (tre

måneders gæsteophold ifm. ph.d.-projekt, 2011-14, Syddansk Universitet, Odense).

**Steffen Heiberg:** Europas kulturhistorie ca. 1400-1800 (2010-14).

**Bent Lerbæk Pedersen:** bidrag til *Catalogue of Oriental Manuscripts in Danish Collections: Kinesiske og koreanske håndskrifter, sjældne bloktryk m.v.* (2011-13).

**Jørn Lund:** Truede ord. En empirisk analyse og klassifikation af den del af ordforrådet, der i tale, skrift og skønlitteratur er blevet sjældent eller ukendt blandt personer født efter 1995, men som var udbredt tidligere i 1900-tallet (2012-).

**Erik Petersen:** 1) Studier i Det Kongelige Biblioteks middelalderlige latinske håndskrifter: Afhandling om håndskriftet GKS 845 2°, den såkaldte *Liber daticus Lundensis recentior*, 2) Studier i europæisk humanisme og lærdomshistorie: a) fortsat undersøgelse af det samlede, egenhændige manuskriptmateriale til Erasmus af Rotterdams værker, der er bevaret i en række europæiske biblioteker, b) fortsat arbejdet med en dansksproget bog om Erasmus af Rotterdam.

**Stig T. Rasmussen:** 1) hovedred. af *Catalogue of Oriental Manuscripts in Danish Collections*, a) (med Irmeli Perho) vol. 8.1 Persiske manuskripter (2011-12), b) (med Bent Lerbæk Pedersen) vol. 9 Kinesiske manuskripter og sjældne bøger (2011-12), c) (med Merete Pedersen og Bent Lerbæk Pedersen) vol. 10 Japanske og koreanske manuskripter og sjældne bøger (2011-13), d) vol. 11 Supplementsbind (2011-13), 2) KBs orientalske samlingers historie, med guide til samlingerne (2011-12, afsluttet).

**Anders Toftgaard:** Spot på tryk. Mazari-nader i det Kongelige Biblioteks samlinger (2012-13).

**Marina Vidas:** Ms. Thott 534, 4°: An Early Pucellian Devotional Manuscript and its Intended Female Reader (2010-13).

**Louise Zeuthen:** Biografi om Suzanne Brøgger (2010-13).

### Musik- og teatervidenskab

**Lisbeth Ahlgren Jensen:** Biografi om musikhistorikeren Hortense Panum (2012-15).

**John Fellow:** Redaktion af *Carl Nielsen Brevudgaven 1-10* (2002-14).

**Niels Bo Foltmann:** 1) Udgivelse af Peter Heises opera *Drot og Marsk*, sammen med Peter Hauge, Niels Krabbe og Axel Teich Geertinger (DCM-projekt, 2009-13), 2) Udgivelse af Niels W. Gades klaverværker (2009-13), 3) Medarbejder ved en tematisk-bibliografisk fortegnelse over Carl Nielsens værker (DCM-projekt, 2009-14), 4) Udgivelse af Paul von Klenaus *9. symfoni*, sammen med Peter Hauge, Niels Krabbe, Bjarke Moe og Axel Teich Geertinger (DCM-projekt, 2012-13).

**Axel Teich Geertinger:** 1) Udgivelse af Peter Heises opera *Drot og Marsk*, sammen med Niels Bo Foltmann, Niels Krabbe og Peter Hauge (DCM-projekt, 2009-13), 2) Udgivelse af Niels W. Gade: *Comala. Dramatisches Gedicht nach Ossian für Solo, Chor und Orchester* (2010-13).

**Ivan Hansen:** Udarbejdelse af netarkiv over Per Nørgårds skrifter (2011-12, afsluttet).

**Peter Hauge:** 1) Udgivelse af Peter Heises opera *Drot og Marsk*, sammen med Niels Bo

**Foltmann, Niels Krabbe og Axel Teich Geertinger** (DCM-projekt, 2009-13).

**Eva Hvidt:** Annoteret udgivelse af Paul von Klenaus erindringer (2011-14).

**Ole Kongsted:** 1) Den danske hofmusik ca.1515-ca. 1600 (1994-), 2) fortløbende redigering og udgivelse af noder med renessancemusik, 3) (sammen med Niels W. Bruun) Komponisten og teoretikeren Adrian Petit Coclico (ca. 1499-ca. 1556) (2011-13).

**Niels Krabbe:** 1) Udgivelse af Peter Heises opera *Drot og Marsk*, sammen med Peter Hauge, Niels Bo Foltmann og Axel Teich Geertinger (DCM-projekt, 2009-13), 2) Samlet udgave på filologisk grundlag af J.P.E. Hartmanns klavermusik til udgivelse i den igangværende Hartmann udgave (*J.P.E. Hartmann, Selected Works*) (2010-12, afsluttet).

**Claus Røllum-Larsen:** 1) Træk af dansk Bach-reception indtil 1950 (2011-13), 2) Louis Glass. En glemt dansk komponist (2012-14).

**Alette Scavenius:** 1) Danske Teatre – Teaterbyggeri i Danmark gennem 300 år (2012-13), 2) Gyldendals Teaterleksikon (2012, afsluttet).

**Henrik Smith-Sivertsen:** De danske hitlister historie (2011-14).

**Inger Sørensen:** Udarbejdelse af tematisk fortegnelse over J.P.E. Hartmanns værker (2011-13).

### Dansk historie

**Charlotte Appel:** (sammen med Morten Fink-Jensen): Dansk Skolehistorie indtil 1780 (2010-14).

**Bent Boel:** Western Support for Dissidents in the Soviet Bloc, 1968-1989 (2012-15).

**Niels Barfoed:** 1) Et vildt liv i enevældens tjeneste. Portræt af den rejsende danske diplomat Rasmus Æreboe (1685-1744) (2011-14), 2) Benedicte. Et personlighedsportræt af en hidtil underbelyst skikkelse i Heretica-kredsen, Benedicte Hergel (2012-13).

**Elisabeth Fabritius:** Anna og Michael Anchers breve (2009-14).

**Morten Fink-Jensen:** 1) (sammen med Charlotte Appel): Dansk Skolehistorie indtil 1780 (2010-14), 2) bog- og uddannelseshistorisk undersøgelse af danske udgivelser fra 1600- og 1700-tallet af Jan Amos Comenius' (1592-1670) værker (2012-13).

**Lennart Gottlieb:** Edvard Weie. Modernismen, naturfølelsen og den poetiske kultur (2012-14).

**Kristan Hvidt:** Danmarkshistorien ifølge Erik Skram. Hovedstrømninger i politik og kultur 1848-1918 (2011-13).

**Jesper Jakobsen:** Kildesamling vedr. jødeaktionen oktober 1943 (2012-13).

**John T. Lauridsen:** 1) Tyske akter vedrørende kommunist- og modstandsbekæmpelse i Danmark 1941-42 stemningsberetninger 1940-42 (2010-14), 2) red. af og bidrag til *Hitlers mænd i Danmark* (2009-13), 3) Udgivelse af trafikminister Gunnar Larsens dagbog 1941-43, sammen med lektor, ph.d. Joachim Lund (2003-13, manuskript afsluttet, kommentarer rester), 4) Hagekors over Danmark (2003-12, afventer udg.), 5) Vilhelm Bergstrøms dagbøger 1939-45 i samlet udgave (2005-14), 6) Frits Clausen og den danske nazisme (2007-), 7) Tysk besættelsespolitik i Danmark 1940-45 (2006-15),

8) udgivelse af Søren Kams erindringer, sammen med adjunkt, ph.d. Mikkel Kirkebæk (2011-).

**Morten Møller:** ”Med hilsner fra Moskva” – en dansk kvindes liv i 1930’ernes Sovjetunionen (2012-13).

**Badeloch Vera Noldus:** Arkitekt Philip de Lange (1705-66) (2012-14).

**Rebecca Wennberg:** ’Täterforschung’ and the Concept of ’Political Religion: A Case Study of Pan-Germanic Movements in Denmark and Norway 1930-1945 (tre måneders gæsteophold ifm. ph.d.-projekt, 2011-14, Royal Holloway, University of London).

#### **Dansk fotohistorie og kartografi**

**Mette Bligaard:** Arkitekternes fotografier 1839-1900 (2009-12, afsluttet).

**Stig Svenningsen:** Kilder til landskabet 1800-2000 (ph.d.-projekt) (2011-14).

#### **Kulturstudier**

**Lene Andersen:** Nutidige fortællere (2008-13).

**Palle Ove Christiansen:** 1) Artikelsamlingen Tang Kristensens Jylland: Dagligliv i 1800-tallet (2012-13), 2) Kulturel kundskab i tidlig dansk feltforskning ca. 1870-1910 (2011-12, afsluttet).

**Marianne Holm Pedersen:** 1) Religion i familien: Muslimske familiers møde med den danske folkeskole (2009-13), 2) Lokal inklusion og tværkulturel innovation blandt unge og deres forældre i Valby (2012-13), 3) ”lokaleliv.dk” – en digital spørgeskemaundersøgelse (2012-13), 4) Irakiske kvinder i Danmark. Ritual og tilhørsforhold i hverdagen (2012-13).

**Jens Henrik Koudal:** Musikkultur på en større sjællandsk gård 1880-1960 (2012-13).

**Kirstine Munk:** ”Jeg ved ikke hvordan – men det virker.” Sygdomsopfattelser og sundhedspraksis blandt kloge folk og deres klienter i nutiden (2012-13).

**Lars Christian Kofoed Rømer:** ”Mere mellem himmel og jord? Overnaturlige oplevelser i Danmark” (2012-13).

**Anne Mia Steno Hansen:** Moderne hekse i Danmark (2011-12, afsluttet).

#### **Bevaring af fysiske og digitale samlinger**

**Claus Jensen:** Improving the efficiency of priority-queue structures (ph.d., 2012).

**Ulla Bøgvad Kejser:** Bevaringsøkonomi (2008-12, afsluttet).

**Eld Zierau:** Model for distribueret digital bevaring (2012-13).

## FOKUS

**Centrale kilder til den tyske besættelsespolitik i Danmark udgivet Werner Bests korrespondance med Det Tyske Udenrigsministerium 1942-1945<sup>1</sup>**

Af direktør Erland Kolding Nielsen

**Baggrunden**

I de seneste 20 år har Danmarks besættelse 1940-1945 været et af de områder, som Det Kongelige Bibliotek har koncentreret en betydelig del af sin forsknings- og udgivelsesvirksomhed om. Hensigten har været og er fortsat at udbygge grundlaget for forskningen og bidrage til den løbende diskussion blandt såvel fagfolk som i offentligheden, som denne periode af dansk historie stadig giver særlig anledning til.

Det Kongelige Biblioteks omfattende virksomhed inden for området har været og er flersidet: 1. at tilvejebringe de nødvendige *bibliografiske værktøjer* til at orientere sig i den omfattende litteratur af enhver art om tiden 1940-1945, KB udgiver såvel *Dansk Historisk Bibliografi*<sup>2</sup> som *Bibliografi over besættelsestiden*<sup>3</sup>; 2.

<sup>1</sup> Fokusartiklen er en revideret udgave af undertegnede velkomsttale ved præsentation af kildeudgaven på Det Kongelige Bibliotek d. 25. september 2012; se også professor, dr. phil. Per Øhrgaards (Carlsbergfondet) festtale "Ved udgivelsen af Werner Bests korrespondance", *Magasin* fra Det Kongelige Bibliotek, årg. 25:4, 2012, ss. 3-8.

<sup>2</sup> Dansk Historisk Bibliografi online 1990-(2012). Red. 2012: Lene Eklund-Jürgensen og Mette Dahl Hansen. Knap 60.000 poster. Online-udgave tilgængelig via REX. Se <[www.kb.dk/da/nb/materialer/ressourcer/fagbibl.html](http://www.kb.dk/da/nb/materialer/ressourcer/fagbibl.html)>

<sup>3</sup> Samarbejde og modstand. Danmark under

at organisere og medvirke til udgivelse af *opslagsværker*, som samler den eksisterende forskning i koncentreret form (biblioteket har medvirket ved organiseringen og udgivelsen af den seneste udgave af de to store leksika fra Gads Forlag over besættelsestiden 2002 og 2005<sup>4</sup>); 3. at udgive *monografier* og *antologier* med ny forskning, bl.a. *Over strengen – under besættelsen* fra 2007<sup>5</sup> og 4. at bidrage med *nye videnskabelige kildeudgaver* på grundlag af bibliotekets egne og andres samlinger. I den sidste kategori er der, udover bind 26 i bibliotekets skriftserie *Danish Humanist Texts and Studies* om den danske nazifører Frits Clausen,<sup>6</sup> journalisten Vilhelm Bergstrøms dagbøger 1939-1945<sup>7</sup> og en række min-

den tyske besættelse 1940-45. En bibliografi. Red.: John T. Lauridsen. Online udgave er under konvertering. Oprindelig trykt udgave: Lauridsen, John T.: Samarbejde og modstand. Danmark under den tyske besættelse 1940-45. En bibliografi. *With an Introduction in English*. Det Kongelige bibliotek: Museum Tusulanums Forlag. 2002. 687 s. (Danish Humanist Texts and Studies vol. 24), med senere tillæg i Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger: 4 Hans Kirchhoff, John T. Lauridsen og Aage Trommer (red.): Gads Leksikon om Dansk Besættelsestid 1940-45. 2002. 550 s. & Gads leksikon – Hvem var hvem 1940-1945. 2005. 400 s. Begge på Gads Forlag i samarbejde med Det Kongelige Bibliotek.

<sup>5</sup> John T. Lauridsen (udg.): *Over strengen – Under besættelsen*. Gyldendal. 2007. 880 s. Ill. Endvidere: John T. Lauridsen: *Dansk nazisme 1930-45 – og derefter*. Gyldendal i samarbejde med Det Kongelige Bibliotek. 2002. 677 s.

<sup>6</sup> John T. Lauridsen (udg.): "Føreren har ordet!" Frits Clausen om sig selv og DNSAP. 2003. 842 s. (Danish Humanist Texts and Studies vol. 26).

<sup>7</sup> Vilhelm Bergstrøm: *En Borger i Danmark under krigen*. Dagbog 1939-45. 1-2. Udg. af John T. Lauridsen. Gads Forlag i samarbejde med Det Kongelige Bibliotek. 2005. 1.200 s. En gennemkommenteret, samlet, digital udgave af dagbogen på ca. 6.500 ss. samt digitale faksimiler af udklip, fotos og andre kilder, er under færdiggørelse til publicering på nettet i 2013-14.



dre i *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*<sup>8</sup> udkommet fire større kildeudgaver i tidsskriftet *Danske Magazin*: 2006 (Frits Clausens beretning om tiden efter d. 9. april 1940),<sup>9</sup> 2008 (tyske akter om ”jødespørgsmålet” i Danmark 1940-1943),<sup>10</sup> 2010 (danske akter om handel med Tyskland 1943-1944)<sup>11</sup> og 2012 (befuldmægtiget for økonomiske anliggender Franz Ebners indberetninger til Auswärtiges Amt 1940-1944)<sup>12</sup>, og to er under forberedelse (henholdsvis tyske akter vedr. kommunist- og modstandsbekæmpelsen i Danmark 1941-42 og tyske stemningsberetninger fra Danmark 1940-42).<sup>13</sup> I 2014 udgives endvidere trafikminister 1940-1943 Gunnar Larsens omfattende dagbøger 1941-43 og antologien *Hitlers mænd i Danmark*. Hertil kommer i dusinvis af forsknings- og formidlingsartikler i fagtidsskrifter og bibliotekets egne tidsskrifter *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger* og *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*.<sup>14</sup>

8 Senest: John T. Lauridsen: ”Silkeborgkontorets sidste dage. Peder Herschends dagbog omkring den tyske kapitulation maj 1945”, *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, 49, 2010, ss. 335-418.

9 John T. Lauridsen: ”DNSAP i spil: Frits Clausens beretning om tiden efter 9. april 1940”, *Danske Magazin*, 50:1, 2006, ss. 163-301.

10 Lauridsen, John T.: ”Tyske akter vedrørende ”jødespørgsmålet” i Danmark april 1940-august 1943”, *Danske Magazin*, 50:2, 2008, ss. 477-606.

11 John T. Lauridsen: ”Noget for noget. Det Danske Udenrigsministeriums salg fremstød over for Tyskland efteråret 1943-sommeren 1944”, *Danske Magazin*, 51:1, 2010, ss. 359-418.

12 John T. Lauridsen: ”Franz Ebners indberetninger til Auswärtiges Amt om de erhvervmæssige forhold i Danmark 1940-44”, *Danske Magazin*, 51:2, 2012, ss. 621-703

13 Begge af et omfang på ca. 125 ss.

14 Se publikationsfortegnelserne i Årsberetning 1993ff. og Besættelsesbibliografien (note 3).

Den styrende og i vidt omfang udøvende person i dette arbejde har naturligvis været Det Kongelige Biblioteks forskningschef, dr. phil. *John T. Lauridsen*, men en lang række andre ansatte og tilknyttede historikere og studerende har gennem tiden bidraget på mange måder, ligesom John T. Lauridsen er en af de centrale aktører i et omfattende netværk af besættelsestidshistorikere.

### Kildeudgaven

Det Kongelige Biblioteks virksomhed på området kulminerede d. 25. september 2012 med udgivelsen af en monumental kildeudgave i 10 bind med titlen *Werner Bests korrespondance med Auswärtiges Amt og andre tyske akter vedrørende besættelsen af Danmark 1942-1945* / [tysk paralleltitel:] *Die Korrespondenz von Werner Best mit dem Auswärtigen Amt und andere Akten zur Besetzung von Dänemark 1942-1945*, udgivet af John T. Lauridsen under medvirken af forskningsbibliotekar, cand.mag. Jakob K. Meile. Værket udgaves i samarbejde med Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie i kommission og distribution hos Museum Tusulanums Forlag.<sup>15</sup>

15 Werner Bests korrespondance med Auswärtiges Amt og andre tyske akter vedrørende besættelsen af Danmark 1942-1945. *Udg. af John T. Lauridsen under medvirken af Jakob K. Meile*. København: Det Kongelige Bibliotek & Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie. I kommission hos Museum Tusulanum. 2012. Bd. 1-10. 5.084 ss. ISBN 978-87-7023-296-8. Kr. 2.400,-. Oplag 400. Bind 1: Indledning; [Dokumenter:] Oktober – november 1942. 654 ss. Bind 2: December 1942 – april 1943. 557 ss. Bind 3: Maj – august 1943. 492 ss. Bind 4: September – november 1943. 548 ss. Bind 5: December 1943 – marts 1944. 517 ss. Bind 6: April – juni 1944. 458 ss. Bind 7: Juli – september 1944. 466 ss. Bind 8: Oktober – december 1944. 490 ss. Bind 9: Januar – maj 1945. 444 ss. Bind 10: ... med bidrag af Henrik Lundtofte & Aage Trommer. Bilag. Tillæg. Registre. 458 ss.

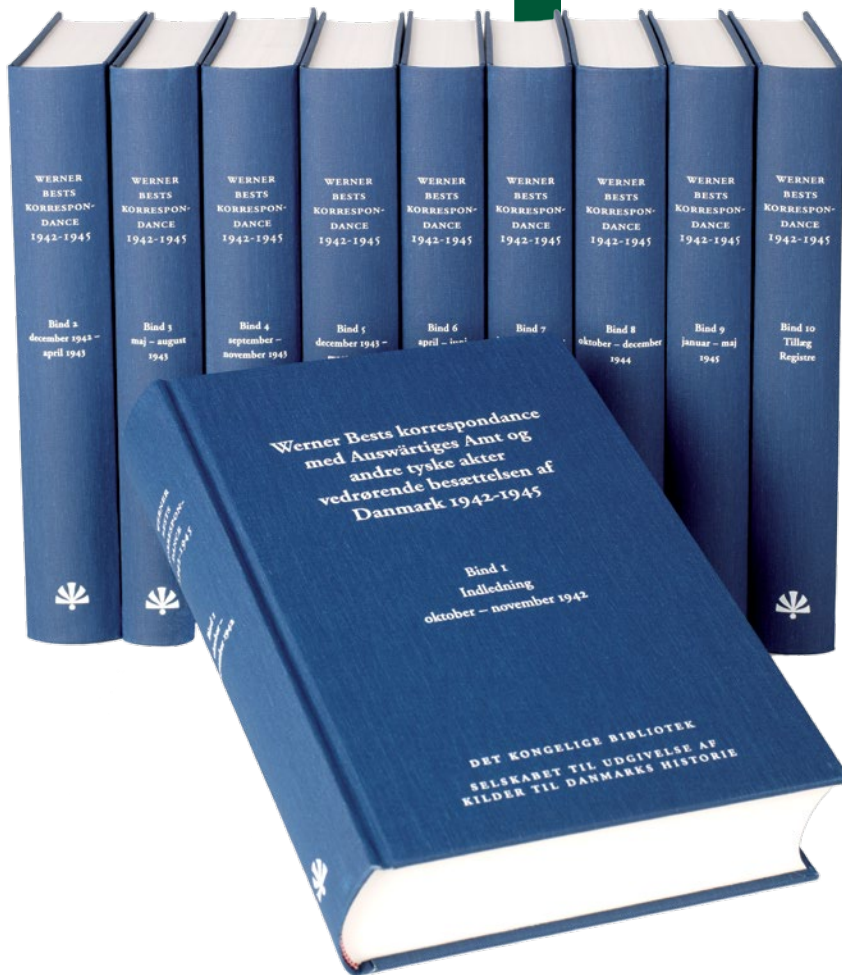
Udgaven er resultatet af næsten 10 års arbejde – ikke på fuld tid, men sideløbende med alt andet, der påhviler en forskningschef og hans medarbejdere ved Det Kongelige Bibliotek. Med 10 bind og 5.084 ss. er det måske heller ikke den største historiske kildeudgave i Danmarkshistorien, men det må være den største *udgivet på én gang*, når der ses bort fra kommissionsbetænkninger. Det er en præstation, der ressourcerne taget i betragtning absolut kan måle sig med et andet af Det Kongelige Biblioteks store arbejder i min cheftid, nemlig den praktiskvidenskabelige udgave af *Carl Nielsens samlede værker* i 33 bind, der fandt sted 1994–2009. Den havde nemlig 4–5 gange så store udgiverressourcer.

Grundlaget lagdes med en tidsbegrænset bevilling fra Kulturministeriet i 2004, hvorefter Det Kongelige Bibliotek har bekostet arbejdet med udgaven fra starten på undersøgelserne i danske og udenlandske arkiver og biblioteker til færdiggørelsen af registrene i foråret og frem til selve trykningen i juni–august 2012. Udgaven er så fuldstændig inden for sine rammer, som kildematerialets overlevering og rekonstruktion har muliggjort. Den bevidste tyske arkivdestruktion, ødelæggelserne ved luftangreb, adskillelse af sammenhørende arkiver efter 1945 m.m. har gjort en kildeudgave som den foreliggende til en uhyre omfattende arkivrekonstruktionsopgave, hvordan man så end greb den an. I sagens natur udgaves akterne derfor også samlet og ikke bind for bind, da kilderne jo ikke er eller har kunnet tilvejebringes i kronologisk orden.

### Tilblivelsen

Jeg har personligt fulgt arbejdet med stor interesse siden dets begyndelse for små 10 år siden, da John T. Lauridsen under et af vore kvartalsvise møder om Det Kongelige Biblioteks forskning fortalte mig, at han troede, at meget af den korrespondance fra og til Werner Best, som man indtil da havde troet var gået tabt gennem de allieredes bombardementer af Auswärtiges Amt under krigen og de tyske myndigheders

*Det Kongelige Biblioteks kunne den 25. september 2012 efter 10 års arbejde præsentere den monumentale kildeudgave i 10 bind med titlen Werner Bests korrespondance med Auswärtiges Amt og andre tyske akter vedrørende besættelsen af Danmark 1942–1945*



bevidste arkivdestruktioner, bl.a. her i landet, alligevel måske var bevaret. Siden har han, bistået af forskningsbibliotekar Jakob K. Meile, i de forgangne ni år rekonstrueret det meste gennem fund og studier i danske og især tyske arkiver. Det har i sig selv indebåret, at udgaven, hvis omfang i sagens natur ikke oprindeligt kunne omfangsberegnes, ud fra de afgrænsningsprincipper, der blev lagt til grund, bare voksede og voksede. Talrige gange er udgiveren efter arkivrejser til Tyskland kommet tilbage og fortalt, at nu havde han fundet 300, 600 eller 900 siders nyt, relevant kildemateriale.

Da dette havde gentaget sig adskillige gange, blev også John T. Lauridsen selv nervøs og spurgte mig som serieudgiver og økonomiansvarlig, om han skulle ændre ved principperne og foretage en selektion. Der måtte da træffes en afgørende beslutning: Hvordan skulle man – ikke mindst i betragtning af måden, hvorpå materialet blev genfundet eller rekonstrueret på – ud fra et eller flere betydningskriterier overhovedet kunne udvælge noget frem for andet? Skulle vi efterfølgende blot endnu engang lægge en del tilbage i arkiverne – eller skulle vi sigte imod den størst mulige fuldstændighed, stadig inden for de fastlagte afgrænsninger, dvs. for de kildegrupper, der stammer fra Werner Best?

Jeg traf da den saglige afgørelse, at udgaven ikke af økonomiske grunde skulle være selektiv, men inden for sine rammer sigte imod den størst mulige grad af fuldstændighed, som det kendskab til og den nyerkendelse af fund- og overleveringssituation, der indtraf undervejs, sandsynliggjorde muligheden for, uanset de økonomiske konsekvenser. Jeg satte

min lid til, at især Carlsbergfondet og evt. andre fonde i tidens fylde ville være enige med mig i den afgørelse, hvilket de viste sig at være!

### Udgavens formål

Udgiveren beskriver udgavens formål således:

”I Werner Bests tid som rigsbeholdsmægteren i Danmark november 1942–maj 1945 falder den mest dramatiske periode af den tyske besættelse af Danmark og af dansk historie i det 20. århundrede i det hele taget. Werner Best personificerede i samtiden frem for nogen besættelsespolitikken, blev forbundet med dens henrettelser, jødedeportationen, terror, schalburgtage, clearingmord og deportationen af danske fanger til tyske koncentrationslejre. Sammen med den øverstkommanderende for værnemagten i Danmark, general Hermann von Hanneken, og højere SS- og politifører i Danmark, Günther Pancke, kom Best til at stå som en af de mest hadede tyskere i den danske befolkning. Målestokken var de lidelser, den frygt og de afsavn, som danskere kom ud for.

Best var naturligvis også i fokus under retsopgøret med besættelsesmagtens ledende repræsentanter, hvor en lang række forhold, som besættelsessituationen, censur og hemmeligholdelse havde forholdt den større offentlighed, kom frem. Detaljerne om de tyske betalte terrorgruppers meritter cementerede opfattelsen af besættelsespolitikkenes råhed og umenneskelighed, hvor tilfældige uskyldige blev udpeget til døden. Det var det

danske retssystem, der foretog den første undersøgelse af dele af tysk besættelsespolitik i Danmark, først og fremmest de dele, der kunne give anledning til at rejse tiltale for strafbare forhold. Siden har forskningen fulgt trop, og talrige danske historikere, og i mindre grad tyske, har undersøgt forskellige dele af tysk besættelsestidspolitik i Danmark, mens Best var dens førstemand. Det vil være forkert i dag at udtrykke, at væsentlige sider af tysk besættelsespolitik er ubeskrevne eller ubekendte. Både med hensyn til hovedlinjerne og detailniveauet er den foreliggende viden på flere felter meget høj.

Trods det foreligger der fortsat så betydelige mængder ubenyttet kildemateriale, at den foreliggende forskning ikke kun vil kunne nuanceres, men også at nye hovedlinjer vil kunne trækkes op. Det vil der blive gjort nærmere rede for til slut i kapitel 8, mens der gives en oversigt over forskningen i kapitel 6-7.

Der foregik så mange ting af betydning for Danmarks historie i den korte dramatiske periode 1942-45, at de tyske beslutninger og store begivenheder, som aktstykkerne omhandler, for en uoverskuelig tid fremover vil gøre det af værdi at kunne gå direkte til betydelige dele af kilderne. Det vil åbne for nye aspekter og perspektiver for forskningen og tillige er det for denne periode af danmarkshistorien vurderet som værende af varig værdi, at andre end historikere med adgang til arkiverne i Danmark og udlandet, kan få umiddelbar

indsigt i gangen i det tyske besættelsesapparats virke i Danmark og dets forhold til de foresatte i Berlin, og at enhver dansker med tyskkundskaber selv kan læse om de beslutninger, der førte til jagt på kommunister, til eftersøgning og deportation af jøder, til henrettelse af modstandsfolk, til udelukkelse af jødisk ejede firmaer, til krisehåndteringen under strejker osv. Alt dette er kronologisk organiseret, så læseren enten kan følge udviklingen dag for dag på de talrige områder eller i stedet slå ned på bestemte dage eller perioder for at følge udviklingen set fra "Dagmarhus", Silkeborg Bad, "Shellhuset", "Hotel Phønix", Rüstungsstab Dänemark og i mindre grad også fra Wilhelmsstraße i Berlin eller hos udenrigsminister Joachim von Ribbentrop i førerhovedkvarteret og i mindre grad hos Reichsführer-SS (RFSS) og Reichssicherheitshauptamt (RSHA). Der er med andre ord både et forsknings- og formidlingsaspekt forbundet med udgaven.

Dertil kommer, at der fremlægges en større mængde hidtil ukendt eller uudnyttet kildemateriale, som føjer nye brikker til det kendte billede og forskubber eller i andre tilfælde ændrer det, ligesom det bringer nye sider af besættelsespolitikken frem i lyset. For det tredje er det med udgaven hensigten at bidrage til at få tysk besættelsespolitik i Danmark anbragt i et europæisk perspektiv. Det går det stadig mere end 65 år efter besættelsens ophør trængt med, hvilket i mindre grad er historikernes skyld end en offentlighed, der er svær at bevæge fra samtidens helt sort-

hvide forestillinger, og som gerne ser Danmark som et offer for Det Tredje Rige på linje og niveau med andre europæiske lande. Det var Danmark ikke” (ss. 18-19).

#### Kort beskrivelse

Bind 1 rummer naturligvis en omfattende indledning (ss. 18-57, tysk version ss. 176-220) med redegørelser for alt vedr. udgaven som sådan, dvs. dens formål, jf. ovf., arkivrekonstruktion, udvælgelseskriterier, historiografiske oversigter, herunder over omfanget af Werner Bests korrespondance med Auswärtiges Amt, udgivelsesprincipper og principper for kommentering med brug af tabeller og diagrammer over f.eks. dokumenter i alt og fra Werner Best måned for måned (diagram 1 s. 39, tysk s. 200), oversigter over tidligere trykte akter i forskellige kildeudgaver (ca. 470, tabel 6 s. 52, tysk s. 215), antal anvendte kilder fordelt på arkivinstitutioner (tabel 7 sst., tysk sst.). Dertil kommer en 100 siders forskningsoversigt over ”Tysk besættelsespolitik i Danmark” (ss. 58-168, tysk ss. 221-344), hvor der tages stilling til såvel den hidtidige danske som den udenlandske forskning om emnet.

Resten af bind 1 samt bind 2-9 omfatter udgivelsen af 2.897 dokumenter, hvoraf en del har været kendte bl.a. fra Rigsarkivets affotografering af tyske dokumenter efter den anden verdenskrig, men en betydelig del er nyfremdragne eller nyfundne.

Bind 10 er med bilag, 18 tillæg, en række oversigter, kilde- og litteraturfortegnelse samt udførlige emne- og

navneregistre en ganske særlig håndbog ikke bare til udgaven, men til besættelsehistorien i videre forstand. Det vil føre for vidt at omtale det hele, som smagsprøver skal jeg blot nævne arkivleder, cand.mag. Henrik Lundtoftes 80-siders ”Oversigt over tyske modterroraktioner i Danmark 1943-45”, og titl. rektor, dr. phil. Aage Trommers 50-siders store ”Oversigt over jernbanesabotageaktioner” baseret på DSB’s materiale, som man ikke kunne finde midler til at trykke i forbindelse med hans disputats i 1971.

John T. Lauridsen har gennem alle årene haft titl. stud.mag., fra 2005 cand. mag. i historie og forskningsbibliotekar i Forskningsafdelingen Jakob Kyril Meile som en uvurderlig medarbejder. Derudover har de haft en hel deling historiestuderende til hjælp til indtastning eller genindskrivning af materialet, idet de fotografiske kopier ofte var af ringe læsbarhed og indscanninger derfor vanskelige at tyde, hvilket også er hovedgrunden til, at vi aldrig har overvejet *blot* at udgive materialet i en (digital) faksimile; arbejdet ville hverken have været mindre eller bedre. Korrekturomfanget har i sagens natur også været enormt. Men registrene på næsten 125 sider fortjener en særlig omtale. Emneregistret er udarbejdet af stud.mag., nu cand.mag. Ingeborg Kofoed Brodersen, og navnregistret af stud.mag., nu cand. mag. Lisbet Crone Jensen. Det har taget dem hver især mellem halvt og et helt år på deltid, hvortil kommer udgiverens egen kontrol, i alt har registrene kostet omkring et mandår. Registerne er udarbejdet med stor kompetence og omhu,



og de vil være uvurderlige indgange til udgaven for al fremtid.

Arkivleder for *Historisk Samling fra Besættelsestiden* i Esbjerg, cand.mag. Henrik Lundtofte har været en værdifuld sparringspartner undervejs, og professor emer., dr.phil. Knud J.V. Jespersen og rektor emer., dr.phil. Aage Trommer påtog sig beredvilligt den ikke ubetydelige opgave at være Kildeskriftselskabets to tilsynsførende i samarbejdet. En lang række institutioner og enkeltpersoner har undervejs desuden bistået med aspekter af eller bidraget til udgaven.

#### **Samarbejde og støtte til udgivelsen**

En sådan kildeudgave kan imidlertid ikke skabes uden samarbejde med og velvillighed fra en lang række andre institutioners side. De er alle nævnt i udgiverens forord, men her skal rettes en ganske særlig tak til Statens Arkiver og deres to successive chefer, rigsarkivar, dr.phil. Johan Peter Noack og rigsarkivar, cand.mag. Asbjørn Hellum for enestående velvillighed i form af de ganske særlige vilkår, de gav udgiveren for at gennemgå Rigsarkivets materiale fra skiftende arkivindsamlinger, uanset om de var på papir eller mikrofilm. Udgiveren har sagt til mig, at hvis ikke han havde fået disse arbejdsvilkår, kunne udgaven simpelthen ikke have ladet sig gennemføre.

Udgaven har været længere undervejs end oprindeligt planlagt, men den har også været ramt af andre ulykker. I arbejdets sidste fase døde tilrettelæggeren Ole Klitgaard desværre, og det resulterede i en noget korruperet blåkopi, der skulle genskabes i den endelige udgave.

Da indledningen var færdig til oversættelse til tysk, var det oversætterfirma, Det Kongelige Bibliotek havde entreret med, gået konkurs, og man måtte i hast finde et andet, og det forsinkede trykningen henover sommeren.

Udgaver af denne art og omfang er i dag ikke mulige uden omfattende støtte fra private danske fonde. Trykningen er bekostet af *Carlsbergfondet*, distributionen af *Oticon Fonden* ved usædvanligt generøse bevillinger, hvilket jeg tager som en bekræftelse på rigtigheden af beslutningen om at sigte imod fuldstændighed frem for en selektion, der altid i et forskningsperspektiv vil afføde diskutabile valg og udeladelser.

#### **Særudgave af bind 1 i 2013**

Afslutningsvis skal det blot tilføjes, at udgaven naturligvis ikke var blevet til noget uden udgiverens John T. Lauridsens iderigdom, kompetence og enorme indsigt på feltet. Det har været uhyre interessant og givende gennem årene at følge udgavens tilblivelse, alle nyfundene, den lange række af overraskelser og ikke mindst til sidst tilblivelsen af indledning og bilag. Derfor traf jeg også efter at have set udgaven færdig den beslutning, at den fremragende og omfattende indledning i bind 1 – der med et gammelt bibliotekarudtryk jo i sagens natur kan siges at være ”effektivt begravet” i den store sammenhæng – suppleret med bl.a. kilde- og litteraturfortegnelsen fra bind 10 i 2013 vil blive udgivet i en studieudgave, så historiestuderende og fagfolk, der ikke har råd til eller brug for at købe hele udgaven, kan få lettere adgang til den up-to-date-status, der er nedlagt i den.

## FOKUS

## FOKUS

**Internationalt videnskabeligt symposium "Of Chronicles and Kings" på Det Kongelige Bibliotek**

*Af direktør Erland Kolding Nielsen*

I juni 2010 udgav Det Kongelige Bibliotek ved professor, dr.phil. John Bergsagel den tidligst nedskrevne musik i Danmark, de såkaldte Knud Lavard-messer fra 1170-71, efter det unikke manuskript i Kiels Universitetsbibliotek med signaturen MS S.H. 8 A.8° i anledning af Dronning Margrethe II's 70-års fødselsdag.<sup>1</sup> Manuskriptet antages at være affattet kort efter år 1200, altså godt 30 år efter, at liturgien var blevet fremført.<sup>2</sup>

I dagene 18.-20. oktober 2012 afholdtes i Kulturarvssalen på Det Kongelige Bibliotek et internationalt, videnskabeligt symposium med titlen *Of Chronicles and Kings* til opfølgning og perspektiv på denne udgivelse. Symposiumets indhold og formål blev præciseret i undertitlen: "an international symposium on

1 The Offices and Masses of St. Knud Lavard (+ 1131) (Kiel, Univ. Libr. MS S.H. 8 A.8o). *Reproduced in facsimile, transcribed and edited by John Bergsagel. Volume 1: Facsimile. Foreword by Erland Kolding Nielsen. Volume 2: Edition with an essay on the historical background by Thomas Riis. Foreword by David Hiley. Published simultaneously by Danish Centre for Music Publication of the Royal Library, Copenhagen, and the Institute of Medieval Music, Ottawa, Canada, 2010. xii, 245 pp.; xlv, 72 pp. Ill. ISBN 978-87-7023-036-0 & 978-1-926664-02-6.*

2 Se fokusartiklen af Erland Kolding Nielsen & Niels Krabbe: "Danmarks ældste musik fra 1170, udgivet af Det Kongelige Bibliotek", Årsberetning 2010, ss. 12-15.

historical, theological, liturgical and musicological aspects of the emergence of states and the role of the church in the early medieval period, as revealed in the annals of national chronicles and in the creation and cultivation of royal and national saints". Symposiumet var arrangeret af Det Kongelige Bibliotek ved undertegnede og professorerne, dr.phil. John D. Bergsagel (Københavns Universitet), dr.phil. Thomas Riis (Kiels Universitet) og dr. David Hiley (Regensburg Universitet).<sup>3</sup>

Deltagelse i symposiet var efter indbydelse, og af ca. 40 indbudte fagfolk fra ind- og udland deltog 33, heraf 15 med foredrag, og 10 fra England, Finland, Norge, Sverige og Tyskland. Symposiumet var finansieret af Det Kongelige Biblioteks andel af matchfondsmidlerne til forskning fra globaliseringspuljen fra 2011 og som sådan den første af sin art i Det Kongelige Biblioteks regi. Alle konferencebidrag publiceres i redigeret form på engelsk i årbogen *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger* i 2013 (bind 52).

I tilslutning til symposiet afholdtes på konferencens sidste dag, lørdag d. 20. oktober, en afslutningskoncert i *Sankt Bendts Kirke* i Ringsted, hvor der opførtes musik, der er blevet sunget i forbindelse med fejringen af en række helgener fra middelalderen, herunder dele af messerne fra 1170-71. Koncerten blev til i et samarbejde imellem Det Kongelige Bibliotek, menighedsrådet

3 Konferenceseekretær og -organisator: direktionssekretær, cand.mag. Lisbet Crone Jensen under medvirken af konferencekoordinator, BA Louise Ejlskov Jensen.

ved Sankt Bendts Kirke, vokalensemble *Capella Hafniensis* under ledelse af musikforskeren Ole Kongsted og instrumentensemblet *Aquilotto* under ledelse af Hans Tjalve. I et program, som var tilrettelagt af professor John Bergsagel, blev musikken til helgenfejringerne af en lille halv snes helgener præsenteret – alle på en enkelt nær, helgener, om hvilke vi ved, at de blev dyrket i middelalderens Danmark.

På symposiet præsenteredes desuden for første gang Det Kongelige Biblioteks betydningsfulde nyerhvervelse *Courtenay-håndskriftet* (fra ca. 1350) for en kreds af middelalderforskere.<sup>4</sup>

---

<sup>4</sup> Se fokusartiklen af Ivan Boserup og Erland Kolding Nielsen: "Courtenay-håndskriftet. Om en unik håndskriftserhvervelse fra ca. 1350", Årsberetning 2011, ss. 57-60.

**Tilvækst, bestand og benyttelse****2012**

- 4.590.914 antal elektroniske lån fra KUBs elektroniske ressourcer
- 279.379 bestillinger fra magasin KUB samlinger
- 6.235 undervisning, antal deltagere
- 28.183 accession af bøger
- 1.393 antal tidsskriftabonnementer (fysiske)
- 35.321 antal tidsskriftabonnementer (elektroniske)

**2011**

- 4.193.678 antal elektroniske lån fra KUBs elektroniske ressourcer
- 279.182 bestillinger fra magasin KUB samlinger
- 3.809 undervisning, antal deltagere
- 16.210 accession af bøger
- 2.030 antal tidsskriftabonnementer (fysiske)
- 33.001 antal tidsskriftabonnementer (elektroniske)

## KØBENHAVNS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

### Universitetsbibliotekets opgaver

**OPGAVER**

Københavns Universitetsbibliotek er hovedbibliotek for Københavns Universitet og leverer faglig og videnskabelig biblioteksservice på højeste niveau til støtte for uddannelse og forskning. Herudover stiller det informationsressourcer til rådighed for offentligheden, herunder erhvervslivet og den offentlige sektor.

Københavns Universitets Biblioteksservice (KUBIS) er oprettet efter aftale mellem Københavns Universitet og Det Kongelige Bibliotek. KUBIS består dels af Københavns Universitetsbibliotek, som er en del af Det Kongelige Bibliotek, dels af de fakultets- og institutbiblioteker, som Københavns Universitet selv driver.

I henhold til aftalen mellem Københavns Universitetsbibliotek og Det Kongelige Bibliotek har KUBIS følgende formål:

Formålet med etableringen af KUBIS er dels at skabe en hensigtsmæssig organisatorisk ramme om den biblioteksmæssige udvikling, der skal foregå i de næste årtier, dels at sikre den optimale udnyttelse af de ressourcer, der samlet anvendes på biblioteks- og informationservice til Københavns Universitet, både i forhold til forskere, undervisere og studerende og i forhold til Københavns Universitets og Det Kongelige Biblioteks generelle samfundsmæssige forpligtelser.

**International evaluering af KUBIS**

I maj 2012 blev der gennemført en international evaluering af KUBIS' services. Evalu-

eringspanelet bestod af universitetsbibliotekarerne fra Oslo, Stockholm, Wien, Gent og Karlsruhe samt den tidligere chef for Haas Business Library i Berkeley, San Francisco. Af disse seks deltog de fem i en tilsvarende undersøgelse ved begyndelsen af KUBIS-perioden tilbage i 2008.

Evalueringen var gennemgående ret positiv. I den generelle konklusion hed det blandt andet: "Vore iagttagelser viser, at KUBIS' innovationsmål er blevet opfyldt. KUBIS-organisationen har været den drivende kraft bag mange serviceforbedringer siden 2008. Organisationen har udviklet sin service fra ret traditionel service til innovativ og brugerfokuseret service – på tværs af en meget kompleks struktur."

Særligt glædelig er denne bemærkning i konklusionen: "KUBIS-medarbejderne udviser et imponerende engagement i deres arbejde og betjening af studerende, forskere og undervisere. Vi havde glimrende samtaler med biblioteksmedarbejderne og hørte om mange interessante og nyttige ideer, som vi vil bruge, når vi kommer hjem."

Forud for evalueringen var gået en brugerundersøgelse, som viste en samlet tilfredshed, dvs. at 96 % af brugerne havde vurderet den samlede tilfredshed som *god/meget god*. Kategorien *meget god* lå i 2010 på 16 % og steg til 38 % i 2012.

**Satsning på e-bøger**

I 2013 har universitetsbiblioteket vovet et strategisk spring og engageret sig i et program, som bringer det på forkant med den internationale udvikling. Mere præcist er det – med tilslutning fra de respektive fakulteter – besluttet, at man på det natur- og sundhedsvidenskabelige område kun foretager systematiske indkøb i form af e-bøger. Der indkøbes på disse områder også trykte bøger,

men kun hvis lånerne direkte ønsker det, også selv om de haves i elektroniske udgaver. Det har dog vist sig, at det gør lånerne nu ret sjældent.

I udgangspunktet arbejdede man med to former for e-bogsanskaffelser. For det første købte man pakker af e-bøger fra vigtige forlag på det faglige område, f.eks. Elsevier og Springer samt udbydere som e-Brary. For det andet arbejdede man med brugerdrevne anskaffelser, dvs. at brugerne selv aktiverer køb af elektroniske bøger, som har katalogposter i REX, men som først ”købes”, når låneren trykker på knappen. En tredje form er i mellemtiden kommet til: evidensbase-rede anskaffelser, hvor man køber de bøger, som lånerne faktisk har brugt.

Den samlede benyttelse af e-bøger i 2012 var 373.368, hvilket er en stigning på 68 % i forhold til brugen i 2011. I øvrigt faldt den samlede benyttelse af trykte materialer med 2 % i 2012 i forhold til 2011.

Det har vist sig, at brugerne fra humaniora og samfundsvidenskab bruger visse forlags e-bøger mere end brugerne fra natur- og sundhedsvidenskab. Det drejer sig især om forlagspakkerne fra Cambridge og Wiley.

### Outreach

I den engelsktalende verden findes begrebet ”outreach”, som dækker over at en institution rækker ud til bredere grupper end dem, de primært skal betjene, ofte med et socialt sigte. Ved universitetsbiblioteket har der i det forløbne år udviklet sig en række aktiviteter, som falder under dette begreb.

For det første har Det Samfundsvidenskabelige og Det Humanistiske Fakultetsbibliotek udviklet aktiviteter, som sigter på at trække en bredere kreds af personer til biblioteket. Det Humanistiske Fakultetsbibliotek har

udstillings- og arrangementsaktiviteter inden for rammen kaldet *liT.house*, som sigter på at trække en bredere kreds af personer til biblioteket, og ved Det Samfundsvidenskabelige Fakultet har det tilsvarende initiativ et forskningsformidlingsperspektiv. Enkelte udstillinger kan endog tiltrække sig betydelig offentlig opmærksomhed.

Et andet initiativ er samarbejde med Folkeuniversitetet om en række arrangementer, der – med et ubeskedent navn – kaldes *Stjernestunder*. Arrangementerne foregår i Diamanten og på fakultetsbibliotekerne. I 2012 var hovedtemaet *Skaber politisk korrekthed politisk ekstremisme?*, og i 2013 vil temaet være *Danskhedens vilkår*. Der var i alt ca. 800 deltagere i arrangementerne med Folkeuniversitetet i 2012.

Et tredje initiativ er *Lektier Online*, som er forankret på Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek. I dette projekt yder p.t. 80 frivillige KU-studerende online lektiehjælp til skolebørn, ikke mindst skolebørn, der har problemer med skolegangen. Deltagelsen i projekt Lektier Online-samarbejdet sker efter invitation fra Statsbiblioteket, der har skabt og udviklet projektet. De første statistikker tyder på, at der under den nuværende ordning vil være ca. 300 lektiehjælpskontakter om måneden.

Af andre særlige initiativer på universitetsbiblioteket skal her kun fremhæves etableringen af en fællesservice for hele Det Kongelige Bibliotek kaldet *Kontakt Biblioteket*, der afløser ca. 20 tidligere separate kontakt-tjenester, og som skal medføre en forbedring af kvaliteten af denne form for lånerkontakt – og udnytte ressourcerne bedre.

Den nye kontaktservice får ca. 90 henvendelser om dagen, heraf ca. 60 % pr mail og 40 % pr. telefon. Hele projektet har til



hensigt at undgå, at lånerne får utilstrækkelige svar i første led, at henvendelser ”cykler” rundt i bibliotekets store, komplekse system, inden de finder en kompetent respondent, og at de bliver behandlet hurtigt. Disse mål er allerede opfyldt. Projektet viser, hvorledes Det Kongelige Bibliotek kan høste markante kvalitets- og rationaliseringsgevinster ved at optræde som én stor sammenhængende organisation.

Nævnes bør også udvidelsen af Læsesal Øst med 36 pladser.

Diamanten har tidligere været det mest benyttede studiemiljø for de studerende, men er i de seneste år blevet overhalet af Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek. Men det vigtige er selvfølgelig ikke, hvem der har de fleste besøgende, men at alle bibliotekets huse summer af liv og puls!

*I 2012 blev Læsesal Øst i Den Sorte Diamant udvidet med 36 pladser for at imødekomme efterspørgslen fra brugerne.  
Foto: Rune Kurdahl*



## FOKUS

### KUBIS-2-aftalen

*Af vicedirektør, universitetsbibliotekar  
Michael Cotta-Schønberg*

Den 12. september 2011 nedsatte rektor Ralf Hemmingsen (Københavns Universitet) og direktør Erland Kolding Nielsen (Det Kongelige Bibliotek) en arbejdsgruppe med den opgave at beskrive en række modeller for KUBIS-2 (Københavns Universitets Bibliotekservice), det vil sige den organisering af biblioteksbetjeningen af Københavns Universitet (KU), som skulle afløse KUBIS-1-ordningen, som udløb den 31. december 2012.

Hovedformålet med KUBIS-1-aftalen, der trådte i kraft den 1. januar 2008 med gyldighed for perioden 2008-2012, var at skabe en fælles biblioteksorganisation for hele Københavns Universitet under fælles biblioteksfaglig ledelse og med fokus på

- fremme af god service, i høj grad baseret på den informationsteknologiske udvikling og digitalisering;
- optimal anvendelse af ressourcerne.

KUBIS-1-aftalen havde derimod ikke til formål at fastlægge hvilke biblioteker, der skal være ved Københavns Universitet; beslutning herom skulle i henhold til aftalen træffes af de respektive fakulteter.

Arbejdsgruppens rapport blev afgivet i juni 2012. Den omfattede fire modeller, hvoraf de to sidste er varianter af samme grundmodel:

- A. Overdragelse af KU-ejede biblioteker til Det Kongelige Bibliotek
- B. Videreførelse af KUBIS-1-modellen
- C. Samling af de KU-ejede biblioteker til én KU-biblioteksenhed i ledelsesmæssigt fællesskab med Københavns Universitetsbibliotek (KUB)
- D. Samling af de KU-ejede biblioteker til én KU-biblioteksenhed med separat ledelse i forhold til KUB

Rapporten fra arbejdsgruppen blev i efteråret 2012 behandlet i Det Kongelige Biblioteks og Københavns Universitets ledelsesgrupper og samarbejdsudvalg, der alle tilsluttede sig model B, og det er denne model, som afsluttende blev valgt af Københavns Universitets rektor og Det Kongelige Biblioteks direktør. Aftalen om KUBIS-2 blev underskrevet i december 2012 og trådte i værk pr. 1. januar 2013.

KUBIS-samarbejdet har følgende forudsætninger:

- Inden for KUBIS-aftalens overordnede rammer bestemmer de enkelte fakulteter selv, hvilken biblioteksordning de skal have, og de har frihed til at indgå bilaterale aftaler med KUB;
- KUBIS' strategi og serviceprofil fastsættes på ledelsesplan af de to institutionelle parter, KU og KB, i fællesskab;
- Den overordnede biblioteksfaglige ledelse af KUBIS varetages af universitetsbibliotekaren;
- De biblioteksmæssige grundsystemer (katalog, udlånsordning, forvaltning af e-ressourcer, logistik) er fælles for alle KUBIS-bibliotekerne;

Den 20. december 2012 underskrev rektor for Københavns Universitet Ralf Hemmingsen og direktør for Det Kongelige Bibliotek Erland Kolding Nielsen aftalen om den fortsatte biblioteksmæssige betjening af Københavns Universitet, den såkaldte KUBIS-2-aftale

- KUBIS skal på passende måde have repræsentation i eller adgang til de relevante forvaltningsgrene og udvalg ved KU, både på universitetsniveau, fakultetsniveau og institutniveau.

Som det fremgår af KUBIS-2-aftalen, er formålet med Københavns Universitets Biblioteksservice dels at skabe en hensigtsmæssig organisatorisk ramme om den biblioteksmæssige udvikling, der skal foregå i de næste årtier, dels at sikre den optimale udnyttelse af de ressourcer, der samlet anvendes på biblioteksbetjening af Københavns Universitet, både i forhold til universitetets forskere, undervisere og studerende og i forhold til de to institutioners generelle samfundsmæssige forpligtelser.

Med hensyn til den biblioteksmæssige udvikling ønsker Københavns Universitet og Det Kongelige Bibliotek/Københavns Universitetsbibliotek i fællesskab at fokusere på

- elektroniske videnressourcer og avancerede systemer til søgning og levering af videnressourcer;
- vejlednings- og betjeningsfunktioner på brugernes betingelser, indlejrede i de fysiske og elektroniske miljøer, hvor brugerne bevæger sig;
- dynamisk udvikling af bibliotekerne som studie- og læringsmiljøer og videncentre i samklang med universitetets samlede satsning på dette område;
- effektiv udnyttelse af biblioteksressourcer gennem højt koordineret materialevalg (bøger, tidsskrifter m.v.) og materialeforvaltning;



- konsolidering og maksimal IT-basering af backoffice-processer, herunder samarbejde på nationalt plan, hvor det er hensigtsmæssigt (f.eks. licensforvaltning);
- etablering af et fagligt netværk imellem alle biblioteksmedarbejdere, der betjener KU, og fremme af fælles kompetenceudvikling samt videndeling;
- koordinering med KU-forvaltningsenheder, der varetager beslægtede funktioner;
- eventuelt – og efter særlig aftale med vedkommende dekan – andre funktioner, der går ud over den traditionelle afgrænsning af biblioteksvirksomhed, men som ligger i naturlig forlængelse af denne.

Biblioteksbetjening baseret på trykte ressourcer varetages fortsat i det omfang, det er hensigtsmæssigt i relation til publiceringsstruktur og benyttelsesmønstre i de pågældende faglige miljøer. Det må generelt forudses, at denne service over

de kommende år vil blive reduceret i forhold til service baseret på elektroniske ressourcer.

KUBIS skal således konsekvent understøtte en forandrings- og innovationsproces på biblioteksområdet, om end denne udvikling vil foregå i forskellig hastighed på de forskellige faglige områder.

For så vidt angår ejerskabet til KUBIS som samarbejdsorganisation, ejes den af KU og KB i fællesskab.

Af de biblioteksenheder, der indgår i KUBIS, ejes en del af Det Kongelige Bibliotek og den øvrige del af Københavns Universitet. I de tilfælde, hvor biblioteksenheder drives i et særligt samarbejde mellem Københavns Universitetsbibliotek (for KB) og et fakultet, skal ejerforholdene til de respektive samlinger m.v. præciseres i den særlige aftale mellem Københavns Universitetsbibliotek og dekanen.

### Det Humanistiske Fakultetsbibliotek (Amager)

#### 2012

554 studiepladser  
62 ugentlige åbningstimer  
77.469 udlån  
226.292 besøgende  
15.016 personlige henvendelser (ansigt til ansigt)

#### 2011

554 studiepladser  
62 ugentlige åbningstimer  
81.573 udlån  
234.055 besøgende  
15.089 personlige henvendelser (ansigt til ansigt)

## Det Humanistiske Fakultetsbibliotek

### Samarbejde med fakultet og institutter

Det Humanistiske Fakultetsbibliotek arbejder tæt sammen med institutbibliotekerne ved Det Humanistiske Fakultet. Assistance ved katalogisering er i de seneste år blevet suppleret med, at Københavns Universitets Biblioteksservice (KUBIS) nu også leverer arbejdskraft til biblioteksdriften på fire af fakultetets institutter. I 2012 har fakultetsbiblioteket medvirket til at etablere elektronisk udlån på Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab. Når de øvrige institutter følger efter i løbet af 2013, vil en af de praktiske forudsætninger for realisering af udlån fra institutbibliotekerne således være på plads.

I årets løb indgik fakultetsbiblioteket aftale med fakultetet om overtagelse af forskningsregistrering og elektronisk publicering af fakultetets ph.d.-afhandlinger. Biblioteket

bidrager på denne måde til at synliggøre forskningsproduktionen.

### Anskaffelse af e-bøger

Det har vist sig, at humanisterne er nogle af de allerflittigste til at benytte bibliotekets elektroniske bøger, tidsskrifter og databaser. I 2012 havde bibliotekets brugere forsøgsvis adgang til e-bøger fra bl.a. Cambridge University Press, Wiley/Blackwell og Dawson, og det viste sig, at humanisterne tog tilbuddet til sig. En del af bogbudgettet vil derfor i 2013 blive afsat til anskaffelse af e-bøger netop fra disse forlag. I 2012 afprøvede KUBIS forskellige forretningsmodeller, og især den model, som går under betegnelsen "evidence-based acquisition", forekommer attraktiv set fra en humaniorasynsvinkel. Den indebærer, at KUBIS forpligter sig til at købe e-bøger for et bestemt beløb til gengæld for, at der er fuld adgang til forlagenes (in casu Cambridge og Wiley/Blackwell) produktion. Hvilke e-bøger, der ender med at blive købt, afgøres ved årets slutning, når benyttelsesstatistikker foreligger.

Det Humanistiske Fakultetsbibliotek har tre zoner: social (fri) samtale på stueetagen, faglig samtale på 1. sal og ingen samtale på 2. sal. (foto: David Borland)







Studenterrådet ved Københavns Universitet brugte biblioteket til et debattmøde om studenterpraktik. På billedet giver formanden for Studenterrådet, Bjarke Lindemann Jepsen, sin mening til kende

### Bygningen

Fakultetsbibliotekets nye bygning har siden indvielsen i 2008 haft nogle ”børnesygdomme”, men de er nu ved at være overvundet. Et af problemerne var bygningens følsomhed over for varme og kulde, med uheldige følger for indeklimaet. I foråret blev der sat film op på alle vinduespartier mod vest og øst samt på ovenlysvinduerne. Filmen reducerer indfaldet af varme og lys og sikrer dermed et bedre fysisk arbejdsmiljø for bibliotekets brugere og medarbejdere. En omfattende udskiftning og opgradering af varme- og ventilationsanlægget i bygningen bidrager til samme formål.

### Kulturelle begivenheder

I 2012 fulgte fakultetsbiblioteket op på det foregående års samarbejde med udenlandske ambassader i Danmark, idet der blev arrangeret en række plancheudstillinger: en

kroatisk om Split i renæssancen, en amerikansk om jazz-ambassadører, en tjekkisk om dronning Dagmar og i slutningen af året en armensk udstilling om det armenske folkemord og den skandinaviske reaktion herpå. Sidstnævnte tiltrak særlig opmærksomhed i de danske medier.

Biblioteket afholdt inden for rammerne af sit kulturelle forum *liT.house* en lang række arrangementer fordelt på *brownbag sessions*, paneldiskussioner, samtaler, foredrag samt nye initiativer som *Lesebühne* og animerede dokumentarfilm. Biblioteket deltog i *Golden Days Festival* med arrangementer om livsstil og danske film samt koldkrig og efterretningstjenester, alt sammen med udgangspunkt i 1950’erne, som udgjorde festivalens overordnede tema. To markante forfattere gæstede fakultetsbiblioteket: årets vinder af Nordisk Råds Litteraturpris, Merethe Lind-

strøm, og den amerikanske forfatter Richard Ford.

### **Nøgletal**

Antallet af studiepladser og ugentlige åbningstimer er uændret i forhold til 2011. De øvrige tal viser en svagt faldende tendens: udlånet af trykte materialer er faldet med 5 % fra 81.573 i 2011 til 77.469 i 2012, og antallet af besøgende med 3 % fra 234.055 i 2011 til 226.292 i 2012. Antallet af person-

lige henvendelser ligger på samme niveau som i 2011. En sammenligning over en lidt længere periode, af 2012 med 2009, viser et fald i udlånet på 18 % fra 94.845 til 77.469, men en stigning i antallet af besøgende på 12 % fra 201.893 til 226.292 og i antallet af personlige henvendelser på 26 % fra 11.914 til 15.016. Tendensen er altså, at der kommer flere på biblioteket, at de låner mindre end tidligere, men at de til gengæld udnytter muligheden for vejledning mere.

## Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek

Året 2012 var for fakultetsbibliotekets vedkommende mere aktivt end sædvanligt – og det siger ikke så lidt.

Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek gik over til stort set kun at anskaffe bøger som e-materiale, brugerne strømmer til som aldrig før, biblioteket deltagere nu i et socialt lektiehjælpsprojekt, og hele organisationen er lagt om.

Bygningen på Nørre Allé huser ud over Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek også afdelinger, som er fælles for hele Det Kongelige Bibliotek. Den organisatoriske fællesbetegnelse for aktiviteterne i bygningen er KUB Nord. KUB Nords hovedopgaver er lige så mangeartede som

listen over afdelinger: Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek varetager den generelle biblioteksbetjening af de Natur-, Biovidenskabelige og Sundhedsvidenskabelige Fakulteter på Københavns Universitet og leverer serviceydelser til offentligheden, herunder til erhvervslivet, hospitaler og offentlige institutioner. Procesafdelingens (PRO) hovedopgaver er at indkøbe, registrere og klargøre informationsressourcer til Københavns Universitetsbiblioteks samlinger. KB Fællesfunktionen for Biblioteksfaglige Systemer (KBF) udvikler og vedligeholder det forretningskritiske system Aleph, som ligger bag det, brugerne kender som REX. Licensekretariatet forhandler med leverandørerne af elektroniske materialer (bøger, tidsskrifter og databaser), og Magasinafdelingen varetager driften af bog- og tidsskriftmagasinerne for hele Det Kongelige Bibliotek.



### Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek (Nørre Allé)

#### 2012

489 studiepladser  
76 ugentlige åbningstimer  
46.449 udlån  
452.859 besøgende  
35.148 personlige henvendelser (ansigt til ansigt)

#### 2011

491 studiepladser  
76 ugentlige åbningstimer  
51.295 udlån  
448.698 besøgende  
36.304 personlige henvendelser (ansigt til ansigt)

Infosalen på Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek er hver dag stuvende fuld. Fakultetsbiblioteket er nu det mest benyttede studiemiljø blandt de studerende

Efter mange års uafbrudt stigning har besøgstillene helt som forventet stabiliseret sig. I 2012 var stigningen kun på 0,9 %, fra 448.698 i 2011 til 452.859 i 2012, hvilket står i skarp kontrast til tidligere års tocifrede tal. Grunden er den simple, at pladserne er optaget i eksamensperioderne.

Set fra brugerside er overgangen til ”e-only” nok det vigtigste, der er sket i 2012. ”E-only” dækker over, at biblioteket i en treårig forsøgsperiode stort set udelukkende anskaffer elektronisk litteratur. Som et led i forsøget, der er aftalt med de berørte fakulteter, skal der afprøves forskellige modeller for såkaldt *Patron Driven Acquisition* (PDA). I en PDA-model er det brugerne frem for fagreferenterne, som beslutter, hvilken litteratur, der skal anskaffes – og fordi der er tale om e-bøger, er det muligt at stille værket til rådighed uden ventetid. Dette betegner en radikalt anderledes måde at drive bibliotek på.

I den forbindelse har alle husets afdelinger mødt nye udfordringer: Information til brugerne, både på hjemmesiden og i praksis, forhandlinger med forskellige leverandører om pris og ikke mindst funktionalitet, etablering af rutiner for høstning af store mængder data til inkorporering i REX osv. Alt dette har dels krævet opgradering af personalets kompetencer og dels nyformulering af vejledninger, samt mange tests for at få det hele til at fungere. Det har ikke været muligt at indhente erfaringer fra andre, for KUB Nord er et af de første biblioteker på verdensplan, som forsøger sig med *Patron Driven Acquisition* i stor skala.

Arbejdet med etablering af e-fakturering af i første omgang køb af trykte bøger er fortsat i 2012. Set i lyset af, at Moderniseringsstyrelsens system ikke kunne levere data, er der indledt samarbejde med en af bibliotekets

faste leverandører, Dawson, om dette. Arbejdet er så langt fremme, at der er planlagt testkørsler i januar 2013.

Det Kongelige Bibliotek påbegyndte i 2011 et datakvalitetsprojekt, hvor målet var at optimere datakvaliteten i bibliotekets database, REX. Baggrunden var, at mange forskellige bibliotekers kataloger er blevet fusioneret ind i REX, hvorfor der nu ligger mange bibliografiske poster på samme materiale, som skal samles. Det sker f.eks., hvis samme bog findes på mere end ét af de biblioteker, som er med i REX. Datagenopretningen blev afsluttet i 2011, og den fysiske matchning af dubletposter blev forberedt i 2012. Dette er ikke enkelt; om muligt benyttes de unikke ISBN-numre, men bibliotekets mange forskellige materialetyper (bøger, tidsskrifter, håndskrifter, kort og noder m.v.) medfører en mængde forskellige matchningskriterier, som komplicerer processen. Formålet er primært at skabe bedre overblik i REX og dermed lette brugen af dette vigtige system.

Københavns Universitet er i en omstillingsproces, hvor der bl.a. sker lukning af institutbiblioteker. I en del tilfælde er de pågældende bibliotekers samlinger blevet overført til Københavns Universitetsbibliotek, som har overtaget administrationen af samlingerne. Både Magasinafdelingen og Procesafdelingen bidrager hertil; Magasinafdelingen ved at forestå flytning, opbevaring og ekspedition, og Procesafdelingen ved at klargøre bøger og tidsskrifter til udlån i Det Kongelige Biblioteks system. I 2012 blev der på den måde overført ca. 16.000 enheder fra bl.a. geologi, geografi, jura og samfundsfag til Det Kongelige Biblioteks system, og der er fysisk overført materiale fra seks institutter.

Der er indgået aftale om en bestillingsservice for forskere ved Det Samfundsviden-

skabelige Fakultet. Kort fortalt går det ud på, at den enkelte forsker på en enkel måde (ved en standardiseret mail) kan sende en materialebestilling til Procesafdelingen, som herefter foretager det fornødne. Fordelene for forskerne er åbenlyse: Arbejdet med bestillinger forenkles og der opnås også adgang til de (betydelige) rabatter på trykte bøger, som Det Kongelige Bibliotek har forhandlet hjem.

Uden et velfungerende bibliotekssystem kan biblioteket slet ikke fungere. Det kræver regelmæssige opgraderinger til nye versioner, og med systemer af Det Kongelige Biblioteks størrelse og karakter, skal opgraderingerne forberedes grundigt og følges tæt. Således blev arbejdet med opgraderingen af Aleph (fra version 18 til version 21) for Det Kongelige Bibliotek og dets 50 kundebiblioteker påbegyndt i foråret, skønt selve opgraderingen med tilhørende lukning af



systemet fandt sted i sommerferien, så den nye version kunne være færdigstillet og klar til semesterstart.

Forinden opgraderingen blev der udviklet et nyt system til oplægning af materiale på ventehylde, så materialerne nu ligger efter et nummersystem, hvilket sikrer brugernes anonymitet.

Formentlig til enkeltes store fortrydelse er der blevet udviklet et system til aktivt at rykke for ubetalte gebyrer. Rykkerne blev sendt ud i oktober, og inden årsskiftet var mere end 50 % af udeståenderne ryddet af vejen.

Der er i årets løb tegnet kontrakt med Danmarks Radios Arkiv og Research om drift af deres biblioteks- og søgesystemer.

Det Kongelige Bibliotek har indgået et samarbejde med Statsbiblioteket om projektet Lektier Online, placeret på KUB Nord. Projektet har to gode formål: at give lektiehjælp på en ny måde og samtidig styrke relationen til de frivillige KU-studerende, der sidder i et *call center* på biblioteket og yder lektiehjælpen.

Lektier Online er online-baseret lektiehjælp, hvor frivillige universitetsstuderende hjælper folkeskoleelever fra 6.-10. klasse fra socialt udsatte boligområder med deres lektier via en webportal, hvor de taler og skriver om opgaverne ved hjælp af chat, webcam og digitalt whiteboard.

Lektier Online er helt afhængig af de frivillige og ulønnede studerende, som yder hjælpen – og de frivillige var slet ikke svære at få fat i!

Den meget smukke Insal på Nørre Allé – den med vægmalerierne – bliver med mel-

*Projektet Lektier Online, som har base på Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek, er et eksempel på, at biblioteket ønsker at praktisere outreach. Studerende fra Københavns Universitet yder på frivillig basis online-baseret lektiehjælp til elever i folkeskolens ældste klasser*



lemrum benyttet af eksterne parter, f.eks. til Folkeuniversitetets Stjernestundsforedrag og forfatterseminarer (Elsevier forlag).

På de indre linjer er der blevet foretaget en reorganisering af KUB, idet KB Fællesfunktionen for Biblioteksfaglige Systemer blev en del af fakultetsbiblioteket. Formålet er at høste synergieffekten ved, at Aleph-tekniske systemmedarbejdere, katalogdatamedarbej-

dere og informationsspecialister får mulighed for et tæt samarbejde, så de ud fra hver deres synsvinkel kan bidrage til at forenkle og smidiggøre workflowet omkring bibliotekets katalog og systemer, hvad der ikke er nogen enkel opgave. Dette mærkes tydeligt i frokoststuen, hvor frokostpausen traditionelt ofte udvikler sig til uformelle møder af opklarende karakter; nu har disse samtaler fået nyt indhold.

## Københavns Universitetsbibliotek City

### KUB City

Pr 1. januar 2012 etableredes en ny organisatorisk enhed, KUB City, som består af Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbibliotek og universitetsbiblioteksfunktionerne i Diamanten.

### Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbibliotek

I 2012 etableredes en tværgående biblioteksmodel på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet. Det betød, at de fem institutbiblioteker blev nedlagt, og materialerne blev overflyttet eller deponeret, samt at alle medarbejdere blev tilknyttet Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbibliotek i Gothersgade.

Opgaven har været stor, men er lykkedes over al forventning på grund af den store vilje til samarbejde og forandring i medar-

bejdergruppen. Den fortsatte dialog med de faglige miljøer, akademiske samarbejdspartnere, de studerendes fagråd, studienævn og ledelseslaget på fakultet og institutter blev aftalt i en formel dialogstruktur.

I forbindelse med denne ændring åbnede man også *Center for Sundhed og Samfund* (CSS) Studiebibliotek på campus. Studiebiblioteket tilbyder faglig vejledning, udlån af semesterlitteratur m.m. samt tre store læsesale og et loungeområde.

Driftsansvaret for biblioteketsbygningen i Fiolstræde er vendt tilbage til KUB City, og den fungerer nu som læsesal.

I løbet af sensommeren flyttede *Nordic Institute of Asia Studies* (NIAS) ind på Fakultetsbiblioteket i Gothersgade. De medbragte 145 hyldemeter udvalgt litteratur og daglig bemanding med NIAS-personale. Samarbejdet tegner til at blive frugtbar og til glæde for begge parter.



### Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbibliotek (Fiolstræde/Gothersgade)

#### 2012

266 studiepladser  
82 ugentlige åbningstimer  
63.225 udlån  
228.701 besøgende  
33.802 personlige henvendelser (ansigt til ansigt)

#### 2011

252 studiepladser  
82 ugentlige åbningstimer  
57.165 udlån  
158.172 besøgende  
30.095 personlige henvendelser (ansigt til ansigt)

I forbindelse med nedlægning af institutbiblioteker på Det Samfundsvidenskabelige Fakultet på Københavns Universitet blev studiebiblioteket for Center for Sundhed og Samfund (CSS) åbnet. Foto: Rune Kurdahl

De faglige koryfæer – som her den indflydelsesrige franske filosof Michel Foucault – er til stede på fakultetsbiblioteket; ikke blot i bøgerne, men nu også igennem street art med et fagligt twist. Foto: Rune Kurdahl



Fakultetsbiblioteket i Gothersgade er en meget aktiv og projektstærk afdeling, og det har igen i år udmøntet sig i mange projekter: et nyt koncept for brugerfeedback, udarbejdelse af web-tutorials og små film til formidling af services og interne arbejdsgange, udlån af skønlitteratur med fagligt perspektiv, samarbejde med fakultetet om forskningsformidling i forbindelse med Forskningens

Døgn, faglig *street art* til ophængning i studiemiljøet og profilering af ph.d.er i den såkaldte SAMF-stafet.

2012 var også året, hvor Det Kongelige Biblioteks fagsider skiftede teknisk platform, idet de blev flyttet fra *OpenCms* til *LibGuides*. LibGuides for Psykologi blev årets mest benyttede, hvad vi er meget stolte af.

## Publikumsbetjening i Diamanten

Afdelingen varetager den direkte publikumsbetjening i Den Sorte Diamant og udfører tværgående funktioner som indlån og fjernlån.

I 2012 flyttedes området med selvudlån og -aflevering fra Kirkebybroen (broen over Christians Brygge) til den nyåbnede Diamantinformation. Takket være et samarbejde med Kulturafdelingen blev det i efteråret muligt at udvide åbningstiden, så brugerne kan afhente og returnere biblioteksmaterialer i tidsrummet 8-21. I Diamantinformation ydes også lettere biblioteksfaglig vejledning i tidsrummet 9-18.

Som en ny service etableredes en skranke på Kirkebybroen som en kombineret informations- og IT-Helpdesk med hjælp til dyberegående biblioteksfaglige spørgsmål samt IT-problemer.

## Studiemiljø i Diamanten

I 2012 gennemførtes en længe ønsket ombygning på Læsesal Øst, som gjorde det muligt at tilføje 36 nye læsepladser til de eksisterende 116, og hermed har Diamanten i alt 461 pladser fordelt på stillepladser, gruppepladser og loungeområder.

Efter endt ombygning udvidedes åbningstiden med en time dagligt mandag til fredag, så der nu er åbent kl. 8-21.

## Procesfunktioner

Diamanten fungerer som knudepunkt for transport af bøger mellem bibliotekets mange betjeningssteder samt for lån til og fra biblioteker i ind- og udland. Flere hundrede tusinde bøger håndteres derfor årligt i Diamanten, og i 2012 gennemførtes en ombygning af lokalerne, som rummer disse funktioner. Ombygningen har muliggjort en rationalisering af arbejdsprocesserne samt en forbedring af arbejdsmiljøforholdene for de ansatte.

## KUB, Diamanten (Slotsholmen)

### 2012

461 studiepladser  
(Læsesal Øst +  
Læsesal Nord +  
Infosal m.v.)  
72 ugentlige  
åbningstimer  
37.527 udlån  
256.463 besøgende  
(Læsesal Øst +  
Læsesal Nord)  
25.948 personlige henvendelser (ansigt til ansigt)

### 2011

421 studiepladser  
(Læsesal Øst +  
Læsesal Nord +  
Infosal m.v.)  
67 ugentlige  
åbningstimer  
42.098 udlån  
312.313 besøgende  
(Læsesal Øst +  
Læsesal Nord)  
28.091 personlige henvendelser (ansigt til ansigt)

## FOKUS

### Digitalt Arkiv for Studenteropgaver

Af vicedirektør, universitetsbibliotekar  
Michael Cotta-Schönberg

Hvert år bliver der på Københavns Universitet afleveret så mange opgaver, at næppe nogen ved, hvor mange det egentlig drejer sig om. Der afleveres afløsningsopgaver, bachelor-projekter, synopsis, øvelsesrapporter og mange andre opgavetyper. I dette hav af opgaver er der en enorm diversitet, både hvad angår form og indhold, men naturligvis også hvad angår kvalitet. Fælles for opgaverne er dog, at de hver især udgør en lille del af den samlede videnproduktion ved Københavns Universitet – en videnproduktion, som kun i meget begrænset omfang tilgængeliggøres for offentligheden.

#### Læs og bliv læst i Digitalt Arkiv for Studenteropgaver

Det bliver der gjort noget ved, når Københavns Universitetsbibliotek i et tæt samarbejde med Studenterrådet ved Københavns Universitet i marts 2013 lancerer *Digitalt Arkiv for Studenteropgaver* (DIAS). I DIAS får studerende ved Københavns Universitet mulighed for at dele deres studenteropgaver og søge inspiration i forbindelse med opgaveskrivning. Opgaver i DIAS kan frit downloades af enhver interesseret læser, men kun nuværende eller tidligere studerende ved Københavns Universitet kan uploade opgaver til DIAS. De eneste formelle betingelser for at bidrage med en opgave til DIAS er, at opgaven

er skrevet under et studium på Københavns Universitet, og at den er bestået. Specialer kan dog ikke uploades til DIAS, da disse hører under DISKURS (se <diskurs.kb.dk>).

Det primære formål med etableringen af DIAS er at give studerende ved Københavns Universitet muligheden for at søge inspiration i andre studerendes opgaver i forhold til emnevalg og opgavestruktur. Hver opgave i DIAS har sin egen side, hvilket desuden gør det muligt at linke direkte til den enkelte opgave i DIAS. Dermed kan man fra en universitetsopgave, en LinkedIn-profil eller en jobansøgning linke direkte til egne eller andres opgaver i DIAS, hvorfra de frit kan downloades. Det er dermed helt op til brugerne, hvordan de vil bruge DIAS – til eksponering eller til inspiration. Man kan i høj grad sige, at det første forudsætter det sidste.

#### Åbne kilder

DIAS udvikles af Det Kongelige Bibliotek på baggrund af *open source*-systemet Project Blacklight, som også anvendes af store universiteter som Stanford University og Johns Hopkins University. Valget af denne teknologi har flere fordele, hvoraf de to primære skal nævnes. For det første har det givet os muligheden for at skræddersy DIAS til de forhold, som gør sig gældende på Københavns Universitet. Den anden fordel bunder i en noget mere prosaisk konstatering – systemet er gratis.

Helt i tråd med det open source-grundlag, hvorpå DIAS er bygget, er alle opgaver i DIAS omfattet af en variant af de såkaldte *Creative Commons*-licenser,



hvilket betyder, at forfatteren uden vederlag stiller opgaven til rådighed for interesserede læsere. Opgaven må således kun anvendes med klar kildeangivelse og ikke gøres til genstand for videre bearbejdelse. Det er derfor også under accept af disse vilkår, at opgaver downloades fra DIAS.

**Et perspektivrigt samarbejde**

Et af Københavns Universitetsbiblioteks væsentligste funktioner er den biblio-

teksfaglige understøttelse af studie- og forskningsmiljøerne på Københavns Universitet. Derfor er vi stolte af i samarbejde med Studenterrådet ved Københavns Universitet at kunne stille DIAS til rådighed for studerende ved Københavns Universitet. DIAS går i luften på <[www.kb.dk/dias](http://www.kb.dk/dias)> den 1. marts 2013. Vi glæder os til at byde alle interesserede velkommen.

**Digital Infrastruktur og Service****2012**

793.840	sider digitaliseret på DIS' udstyr
4.285.120	besøg på KB's webservere
23.832.071	sidevisninger på KB's webservere
99%	opetid på REX
8.408.814	REX, antal poster i alt
803.088	fjernbrugeradgang via password (antal indlogninger)
750	antal pc'er, der understøttes (publikumspc'er og personalepc'er)

**2011**

220.090	sider digitaliseret på DIS' udstyr
4.085.564	besøg på KB's webservere
27.090.877	sidevisninger på KB's webservere
99%	opetid på REX
8.023.427	REX, antal poster i alt
675.926	fjernbrugeradgang via password (antal indlogninger)
729	antal pc'er, der understøttes (publikumspc'er og personalepc'er)

**Digital Infrastruktur & Service****OPGAVER**

Digital Infrastruktur & Service (DIS) har ansvaret for drift og videreudvikling af Det Kongelige Biblioteks digitale infrastruktur i bred forstand. Dette betyder, at DIS har ansvaret for en række systemer, som er nødvendige for at sikre, at Det Kongelige Bibliotek kan servicere sine kunder på det digitale område. Desuden har området ansvaret for retrodigitalisering og arbejder via sin web-gruppe på at sikre brugervenlighed i de tilbudte systemer.

I 2012 har hovedopgaverne for Digital Infrastruktur og Service været centreret omkring etableringen af *System til Indsamling og Formidling af Digitalt materiale* (SIFD), opgraderingen af Primo, der er søgesystemet bag katalogen på Det Kongelige Bibliotek, forbedringen af visningen på mobile brugergrænseflader, digitaliseringen af materiale samt brugerinddragelse i forbindelse med berigelse og formidling af forskellige typer af data.

**System til Indsamling og Formidling af Digitalt materiale**

I den fysiske verden består et bibliotek ikke bare af magasinerne med bøger, aviser og andre genstande, men også af digitale systemer til forvaltning i ordets bredeste forstand, som indeholder viden om, hvor materialet er, evt. klausulering, beskrivelse af bevaringssituationen, information om ophav og meget andet.

I den digitale verden er der behov for lignende komplekser til de digitale magasiner, og stadig med digitale systemer til forvaltning af de digitale objekter, håndtering af

den digitale bevaring, styring af adgang, håndtering af de digitale rettigheder, sikkerhed, *audit trail*, osv. I den digitale version vil alle disse komponenter typisk være en del af et fælles systemkompleks, idet de forskellige funktioner ofte skal håndteres samtidig. Eksempelvis begynder den digitale bevaring med validering og analyser, når et objekt indlemmes. Udviklingen af hele dette systemkompleks sker i SIFD-projektet – *System til Indsamling og Formidling af Digitalt materiale*.

Da et sådant system er rygraden i et digitalt bibliotek, er der selvfølgelig flere store biblioteker, som er i samme situation som Det Kongelige Bibliotek. Det blev derfor besluttet, at man enten skulle alliere sig med andre eller købe et færdigt system. I 2011 blev alle relevante parter på Det Kongelige Bibliotek inddraget i formuleringen af krav til systemet, og i 2012 blev mulige leverandører bedt om at komme med deres bud på en løsning ud fra de opstillede krav. Valget faldt på et strategisk samarbejde med hhv. Stanford University om deres *open source*-system *Hydra* til forvaltning og formidling og Statsbiblioteket omkring deres *open source*-system *DOMS* til håndtering af den digitale bevaring.

Det Kongelige Bibliotek er indtrådt som såkaldt *Hydra*-partner og indgår dermed i en kreds af p.t. 15 institutioner i USA og Europa. Som partner er man forpligtet til at bidrage med for eksempel sin kode, og man opnår til gengæld indflydelse på den videre udvikling. Vi forventer, at partnerskabet vil give de bedst mulige vilkår for at udveksle både *know-how* og konkret software med de øvrige *Hydra*-brugere.

I efteråret 2012 begyndte arbejdet med at installere en del af *Hydra*, således at bibliotekets udviklere kan få erfaring med systemet.

Udviklingsarbejdet har desuden fokus på såkaldte *brugerhistorier*. Brugerhistorier er veldefinerede og praktiske eksempler, som hver især er med til at bringe systemet et skridt nærmere sin fuldførelse og som hele tiden tager udgangspunkt i konkrete eksempler set fra bibliotekspersonalets eller brugernes synsvinkel.

Det første eksempel er de filer, som er basis for *Arkiv for Dansk Litteratur*, ADL. Når valget er faldet på ADL, er det fordi systemet set udefra umiddelbart virker simpelt, men bagved er temmelig komplekst med relationer omkring forfattere, værker og værk-komponenter. Hvis systemet kan håndtere ADL, vil det dermed også kunne håndtere mange andre af Det Kongelige Biblioteks materialer.

Fremadrettet vil arbejdet med SIFD fortsætte med nye materialetyper, ligesom arbejdet med effektive formidlings- og bevaringsmetoder også vil fortsætte. Effekten af den fælles datainfrastruktur er, at selv om der er forskellige arbejds- og formidlingsflow, er basisstrukturen den samme. Dette har store konsekvenser for omkostningerne ved den fremadrettede håndtering af digitalt materiale.

### Opgradering af søgesystemet bag katalogen på Det Kongelige Bibliotek

I sensommeren blev *Primo*, der er søgesystemet bag katalogen på Det Kongelige Bibliotek, opgraderet. Resultatet var en markant forbedring i forhold til de behov, som brugerne efterspørger. Det er to år siden sidste større opgradering, og det primære fokus var at øge kvaliteten af søgeresultaterne. Forbedringerne kommer til udtryk ved 1) udvidet mulighed for præcisering af søgeresultat gennem flere parametre, 2) klyngeposter, der giver en samlet indgang til forskellige versioner af et værk og 3) at brugeren kan angive

faglig interesse og niveau, hvorefter systemet vægter resultaternes relevans op imod disse.

### Et site – alle skærmstørrelser!

I 2012 har der ligeledes været fokus på at udvikle grænseflader, der giver brugerne en god og sømløs visning på mobile enheder. Dette er sket dels ved udvikling og implementering af en mobilvisning af *Kontakt Biblioteket*, der er Det Kongelige Biblioteks og Københavns Universitetsbiblioteks kontaktflade til brugerne, dels ved udvikling og integrering af de nye features, som den store opgradering af *Primo* bragte med sig.

Et andet og meget væsentligt element i forbindelse med at tilgængeliggøre Det Kongelige Biblioteks materialer på andre platforme end den traditionelle skrivebordsskærm, er udviklingen af brugergrænsefladen til såkaldt *responsive design*. Når man udvikler til *responsive design* laver man ét website, der passer til alle skærmstørrelser i stedet for at lave separate sites til henholdsvis computer, mobil og tablet. Når man udvikler til *responsive design* er det essentielt, at man prioriterer sit indhold, således at det også vises på en formålstjenstlig måde, når brugeren tilgår det gennem små enheder.

Der er flere fordele ved responsive design – for brugerne er den største fordel, at de oplever en skærmtilpasset visning og sømløs integration på tværs af forskellige platforme, mens institutionen opnår en umiddelbar fordel ved kun at skulle opdatere og vedligeholde indhold ét sted.

Som første led i denne proces er siden, hvor Det Kongelige Bibliotek præsenterer nogle af sine digitale samlinger, gjort *responsivt*. Den kan ses på <[www.kb.dk/digitalesamlinger](http://www.kb.dk/digitalesamlinger)>, og til højre viser illustrationen, hvordan samme site ser ud på forskellige skærmstørrelser.

## Digitalisering

Arbejdet med digitalisering har i 2012 ført til en dramatisk udvidelse af digitaliseringskapaciteten på Det Kongelige Bibliotek. Der er arbejdet med *workflows*, og antallet af skannere er forøget.

Basis for denne kraftige kapacitetsudvidelse er to projekter, dels det UMTS-finansierede luftfotoprojekt *Danmark set fra luften – for Google*, og dels rammeaftaleprojektet *Digitalisering on Demand*.

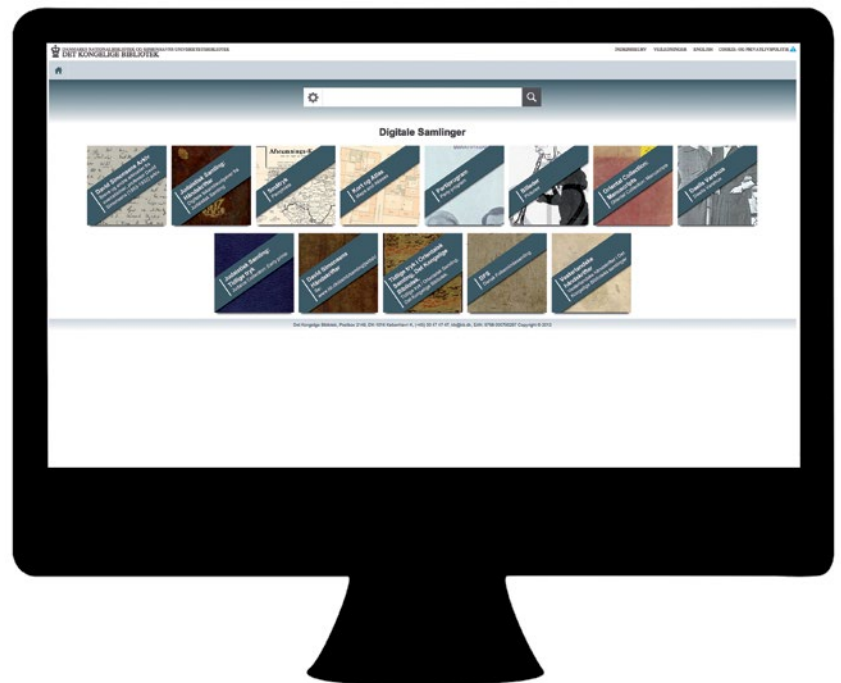
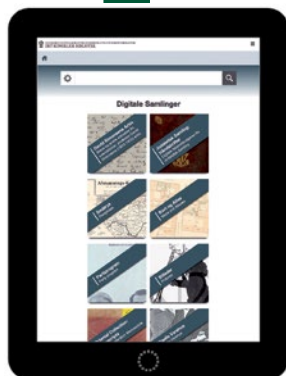
Til luftfotoprojektet blev der indkøbt seks *flatbed*-skannere til skanning af negativer. De er, sammen med bl.a. filmrullskannere, blevet installeret i bibliotekets lokaler på Lergravsvej. Arbejdet organiseres af to faste medarbejdere, mens hovedparten af skanningerne gennemføres af studentermedhjælpere. I 2012 blev der i alt skannet 150.000 negativer af motiver fra Fyn, hvoraf de første ca. 100.000 nåede at blive publiceret inden

udgangen af 2012 som en del af portalen *Danmark set fra luften – for Google* (se fokusartiklen herom).

I foråret anskaffede biblioteket tre automatiske *bogskannere* til projektet *Danske bøger (1701-1900) on Demand (DOD)*. Skannerne bliver betjent af to faste medarbejdere og fem studentermedhjælpere, som løbende har skannet i alt 1.240 bind, eller 203.730 sider, til DOD-projektet i 2012. Men da materialet til DOD-projektet ikke formåede at udnytte den fulde kapacitet af disse skannere, blev der i løbet af året også indledt et udfyldningsprojekt med materiale fra Det Kongelige Biblioteks omfattende samlinger. Via dette projekt blev der yderligere skannet 449 bind med i alt 289.266 sider.

DIS løser også digitaliseringsopgaver fra kunder udefra. I beretningsåret har afdelingen blandt andet arbejdet sammen med Dansk Landskabsarkitektforening, Pædago-

Det Kongelige Bibliotek har i 2012 ved hjælp af såkaldt responsive design arbejdet på at kunne tilbyde brugerne et site, som tilpasses den skærmstørrelse, de anvender. Dermed vil bibliotekets materialer kunne tilgås på en overskuelig måde, uanset om man anvender computer, iPad eller smartphone



gisk Bibliotek, Rigsarkivet, Nationalmuseet og Danmarks Kirker. Og i efteråret blev der indgået en aftale med Statens Arkiver om at skanne 80 meter af deres arkivalier fra Dansk Vestindien, mestendels protokoller. Til dette projekt blev der anskaffet to nye bogskannere af fabrikatet *Zeuschel*, og på tre måneder blev der foretaget 145.312 skanninger.

Samlet set producerede DIS næsten 600.000 sider i 2012 og 150.000 negativer; et antal, som kun er opnået i kraft af de særdeles vel-fungerende workflows, der er blevet skabt.

### Drift og Support

I løbet af 2012 blev driften yderligere konsolideret. Dette drejer sig om *lagerinfrastrukturen*, som blev kraftigt udvidet, om opgradering af *firewall*'en samt en fortsættelse af arbejdet med en *virtualisering* af servermiljøet. Omlægningen af servermiljøet til et såkaldt virtuelt miljø betyder, at en række maskiner med hver deres opgave er blevet erstattet af en serie samarbejder, som efter behov fordeler opgaverne ud på flere servere. Dette gør, at teknikerne kan håndtere flere systemer, og ligeså vigtigt betyder det, at der kan indføres forskellige energibesparende foranstaltninger.

### Brugerinddragelse og samarbejde med Danmarks befolkning

Det Kongelige Bibliotek arbejder på at inddrage brugerne i flere af sine aktiviteter. Dette er gjort i forbindelse med flere forskellige projekter, hvor det største er udviklingen af applikationen *Danmark set fra luften – for Google* (se fokusartiklen herom).

Her har Det Kongelige Bibliotek indledt et værdifuldt samarbejde med interesserede brugere, hvor der allerede på nuværende tidspunkt er blevet bidraget væsentligt med at skabe data, f.eks. information om det enkelte billede samt den nøjagtige beliggenhed – et fænomen, der kaldes for *crowdsourcing*.

Brugerinddragelse var også i fokus, da biblioteket i efteråret afholdt Danmarks første *hackathon* (se fokusartiklen herom) i samarbejde med Kulturstyrelsen, Nationalmuseet og Statens Arkiver. Det lykkedes at samle omkring 40 frivillige programmører til at arbejde intenst med de data, som kulturinstitutionerne tilsammen havde stillet til rådighed.

### – Og så alt det andet

En stor del af afdelingens tid går med at understøtte de mange forskellige aktiviteter, som foregår på Det Kongelige Bibliotek og i Københavns Universitets Biblioteksservice. Det drejer sig om alt lige fra omfattende digitaliseringer af småtryk, bøger, billeder og kort i forbindelse med EU-projektet *Europeana Collections 1914-1918* (beskrevet nærmere under Kort- og Billedafdelingen) over udvikling af systemer til håndtering af specialer afleveret ved Københavns Universitet til udvikling af de applikationer, der bliver brugt til at fremvise tekst, video og digitaliseret materiale i forbindelse med Skatteudstillingen i Montanasalen. Det drejer sig om fotografering til diverse arrangementer, f.eks. International Forfatterscene, udformning og implementering af *cookie*- og privatlivspolitik samt udvikling af bevaringsjournaler.



**FOKUS****Retrodigitalisering på  
Det Kongelige Bibliotek**

*Af vicedirektør, ph.d. Birte Christensen-Dalsgaard*

I 2012 blev retrodigitaliseringskapaciteten på Det Kongelige Bibliotek kraftigt udvidet primært på grund af tre store projekter:

- Via en UMTS-bevilling til *Danmark set fra luften – før Google* blev negativskanningen sat i system
- Gennem rammeaftaleprojektet *Danske bøger (1701-1900) on Demand (DOD)* blev der etableret produktionslinjer til bogskanning
- Gennem en meget stor opgave for Statens Arkiver blev dokumentskanningen sat i system

Resultatet er, at biblioteket i dag råder over tre produktionslinjer til masse-digitalisering som supplement til den allerede eksisterende masseproduktion via en arkføder, som kan bruges, hvis man skærer ryggen af bøger eller tidskrifter. Det Kongelige Bibliotek råder fortsat over særlige skannere til store dokumenter og har et fotografisk atelier, som tager sig af materiale, der kræver en speciel proces.

Masseproduktionen er udviklet ved at arbejde fokuseret med arbejdsprocesserne. I forbindelse med bogskanningerne udnyttes det, at materialet allerede er beskrevet i bibliotekssystemet, så metadata tilvejebringes automatisk. Selve skanningsprocessen er også optimeret,

så filer automatisk samles og gemmes. I forbindelse med billeddigitalisering eksperimenteres med at indlejre metadata, som kommer fra negativet i billedfilerne, således at billednegativet kun behøver at blive taget frem én gang.

**Negativ-digitalisering**

Massenegativskanningerne foregår på bibliotekets adresse på Lergravsvej. Der er etableret 14 arbejdspladser, som dog ikke er bestykket på samme måde. Kerne i produktionen er 9 store Epson-skannere, der bruges til at digitalisere farve- og s/h-negativer samt print. For at optimere oplægningen har vi udviklet en maske, der gør det lettere at få det rette antal negativer placeret korrekt. Desuden råder vi over fire Canon 5D II-kameraer med makro-objektiver og TTL-flashlamper, som anvendes til store s/h-negativer, lodfoto og mellemformat diapositivfilm. Produktionen er halvautomatisk, hvilket betyder, at medarbejderne skal have en del rutine i Photoshop. Endelig råder vi over 3 Nikon Coolscan'ere, som bruges til små billedfilm i strimler.

Samlet blev der i 2012 produceret 156.101 billeder.

**Bogskannerne**

I starten af 2012 anskaffede biblioteket tre Qidenus-bogskannere. Bogskannerne er produceret, så de fuldautomatisk, halvautomatisk eller manuelt kan skanne bøger, som ikke har fået ryggen skåret af. Skannerne er anskaffet til projektet *Danske bøger (1701-1900) on Demand*. Skannerne betjenes af to faste medarbejdere og to studenter, der i efteråret 2012 har skannet i alt 1.240

bind, eller 203.730 sider til DOD-projektet. Da der var ledig kapacitet, blev der i løbet af året også indledt et udfyldningsprojekt med materiale fra Det Kongelige Biblioteks omfattende samlinger. Via dette projekt blev der yderligere skannet 460 bind med i alt 283.504 sider.

Samlet blev der altså i 2012 produceret 487.234 sider.

### **Digitalisering af dokumenter**

Massedigitalisering af dokumenter sker på fire A2-skannere fra firmaet Zeutschel. Disse maskiner betjenes af studentermedhjælpere i to hold kl. 9.00-16.00 og kl. 16.00-22.00 understøttet af to faste medarbejdere, som sørger for, at al teknik fungerer, og at projekterne koordineres. Desuden råder biblioteket over et par større skannere, herunder en



Zeutschel A1-skanner samt en Proserv A0-skanner.

*Øverst ses bibliotekets A2-skannere, som betjenes af studentermedhjælpere i to skiftehold fra kl. 9.00-22.00 alle hverdage. Nederst betjener John Ehbrecht fra Digital Infrastruktur & Service A0-skanneren, som kan affotografere meget store formater*



Koncentrerede kulturhackere i arbejde. I oktober 2012 var Det Kongelige Bibliotek i samarbejde med Kulturstyrelsen og Nationalmuseet vært for et såkaldt hackathon. Her mødtes programmører og softwareudviklere for at bygge apps til formidling af kulturarven



## FOKUS

### #Hack4DK

*Af afdelingsleder, B.Sc. Lone Stefansen, Digital Infrastruktur og Service*

Den 5.-6. oktober 2012 prøvede Det Kongelige Bibliotek kræfter med et nyt koncept, nemlig et såkaldt *hackathon*. Et hackathon er en begivenhed, hvor programmører, designere og andre softwareudviklere mødes for i fællesskab at bygge nye mobil- eller web-apps. De arbejder intensivt sammen i små grupper en dag eller to, og målet er at kunne præsentere en prototype i slutningen af en hackathon.

Vores hackathon #Hack4DK blev til i et samarbejde mellem Kulturstyrelsen, Nationalmuseet, Rigsarkivet og Det Kongelige Bibliotek og involverede ca. 35 udviklere fra kultursektoren, universiteter og private firmaer.

Formålet med arrangementet var dels at skabe et *community* blandt udviklere

i kultursektoren og dels at vise værdien af frit tilgængelige data. For at understrege budskabet om frie og tilgængelige data, begyndte arrangementet med en række *ignite sessions* på Nationalmuseet, hvor der blev orienteret om de fordele og muligheder, som åbne data giver. Herefter flyttede hele selskabet over til Det Kongelige Bibliotek, hvor der i det næste døgn tid blev kodet på livet løs i Kulturarvssalen.

På andendagen kl. 18.00 kunne vinderen udpeges. Efter en afstemning blandt samtlige deltagere vandt *Code United* for deres mobile app, som ved brug af *augmented reality* henter oplysninger fra Kulturstyrelsens database over monumenter og fredede bygninger og viser dem, når mobilen holdes op foran f.eks. en bygning. I alt blev der under #Hack4DK produceret ti spændende projekter til videre bearbejdning.

Undervejs gav kulturminister Uffe Elbæk, som har sat digitalisering på den kulturpolitiske dagsorden, sin støtte til idéen med at lade softwareudviklere og designere bearbejde den digitale kulturarv: "Det er et interessant initiativ. Denne hackathon er et godt eksempel på, at nogle af landets største kulturinstitutioner har taget den digitale udfordring op."

#Hack4DK var en stor succes, og forhåbentlig kan der arrangeres et lignende hackathon i 2013; gerne med endnu flere åbne data og endnu flere udviklere.

## Administrationsafdelingen

### OPGAVER

Administrationsafdelingen varetager den overordnede administrative, organisatoriske, økonomiske og personalemæssige forvaltning af Det Kongelige Bibliotek.

### Økonomi

#### Årets driftsresultat

Det Kongelige Biblioteks årsregnskab for 2012 fremgår af nedenstående oversigt.

#### Indtægter

Biblioteket havde en bevilling på Finanslov 2012 på 340,9 mio. kr. Hertil kunne der efter aflæggelsen af regnskabet 2011 lægges en overført opsparing på 9,3 mio. kr. I løbet af regnskabsåret havde biblioteket endvidere supplerende indtægter på 42,2 mio. kr. Samlet set havde biblioteket derfor et disponibelt beløb i 2011 på 392,4 mio. kr.

#### Omkostninger

Bibliotekets samlede omkostninger i 2012 var på i alt 390,1 mio. kr. Heraf vedrørte

177,5 mio. kr. lønninger og 232,4 mio. kr. øvrige omkostninger. Af de samlede omkostninger på 390,1 mio. kr. kunne ca. 120 mio. kr. svarende til godt 30 % henføres til bibliotekets bygninger.

#### Opsparing til 2013

Opsparingen til overførsel til 2013 udgør 2,3 mio. kr. Denne opsparing er fordelt med 1,4 mio. kr. på den ordinære virksomhed og 0,9 mio. kr. på den indtægtsdækkede virksomhed.

#### Tilskudsfinansierede aktiviteter

I regnskabet er bibliotekets virksomhed inden for aktiviteterne tilskudsfinansieret forskning og andre tilskudsfinansierede aktiviteter resultatmæssigt neutral.

Omsætningen på de to aktivitetsformer var i 2012 på ca. 11,2 mio. kr. Der var tale om omkostninger, som alle blev dækket gennem tilskud fortrinsvis fra private donatorer som fonde, legater og lignende.

#### Den nye budgetlov

Folketinget vedtog i 2012 en ny budgetlov. Loven træder først i kraft fra 2014, men allerede i 2013 afprøves lovens principper, herun-

Regnskab 2012 (mio. kr.)	Ordinær virksomhed	Indtægtsdækket virksomhed	Tilskudsfinansierede aktiviteter	I alt
Opsparing fra 2011	6,8	2,5	-	9,3
Indtægtsført bevilling	340,9	-	-	340,9
Indtægter 2012	24,4	6,6	11,2	42,2
<b>Til rådighed 2012 i alt</b>	<b>372,1</b>	<b>9,1</b>	<b>11,2</b>	<b>392,4</b>
Løn	163,2	5,0	7,5	175,7
Øvrige omkostninger	207,5	3,2	3,7	214,4
<b>Omkostninger 2012 i alt</b>	<b>370,7</b>	<b>8,2</b>	<b>11,2</b>	<b>390,1</b>
<b>Opsparing ultimo 2012</b>	<b>0,0</b>	<b>0,9</b>	<b>0</b>	<b>2,3</b>

Finansår	2012	2013	2014	2015
Fald i basisbevilling	-4,7 mio. kr.	-8,5 mio. kr.	-10,3 mio. kr.	-14,8 mio. kr.

der nye regler for disponering og opsparring. Reglerne indebærer bl.a., at den enkelte institution kun kan disponere over sit overførte overskud efter forudgående tilladelse fra departementet. I praksis betyder reglerne, at alle opsparede midler ved udgangen af 2012 er blevet ”indefrosset.” For Det Kongelige Biblioteks vedkommende er der tale om, at i alt 2,3 mio. kr. er blevet låst, jf. gennemgangen af driftsresultatet for 2012 ovenfor.

Budgetloven indskrænker således institutionernes dispositionsfrihed. Reelt kan biblioteket ikke længere selv træffe beslutning om at spare op til større opgaver. Samtidig er kravene til styring af afløbet, navnlig på projekter, der afvikles over flere år, skærpet væsentligt. Biblioteket er ved indgangen til 2013 klar til at håndtere de nye regler i budgetloven, men der er efter bibliotekets opfattelse behov for, at byggerier og andre store projekter, der forløber over flere år, kan undtages fra lovens bestemmelser om, at uforbrugte midler indefrys.

### Besparelser som følge af Finanslov 2012ff.

Det Kongelige Biblioteks bevillinger falder i disse år i lighed med de øvrige statsinstitutioners.

Som omtalt i årsberetningen for 2011 afsluttede bibliotekets Samarbejdsudvalg fredag den 2. september 2011 behandlingen af institutionens økonomi som følge af forslaget til Finanslov 2012, hvori bibliotekets bevillinger for årene 2012-2015 er fastlagt. Finanslovsforslaget indebar følgende væsentlige fald i bibliotekets basisbevillinger målt i forhold til bibliotekets budget for 2011:

Bibliotekets udgiftsstruktur bevirker, at der stort set ikke kan spares på budgetterne til ”øvrig drift”. Det er derfor nødvendigt at placere besparelserne på lønbudgetterne. Beregnet

i årsværk med en gennemsnitsbruttoløn på 400.000 kr. svarer dette til 37 årsværk, som skal være nedlagt med fuld økonomisk effekt inden udgangen af 2014. Direktionen har udarbejdet en plan for nedlæggelsen af 28 af disse årsværk i løbet af 2011-2012 med fuld økonomisk effekt inden udgangen af 2013. Samarbejdsudvalget har tilsluttet sig planen. Af disse 28 årsværk var de 21 nedlagt ved udgangen af 2012. I 2013 vil de resterende syv årsværk skulle nedlægges så betids, at besparelsen er tilvejebragt i sin helhed inden udgangen af 2013.

Fremadrettet forestår et betydeligt arbejde med at indarbejde de besparelser, som er udmøntet ved Finanslov 2012 for 2015 og ved Finanslov 2013 for 2016.

### Personale Medarbejderstaben

I 2012 har der samlet set været ansat 611 medarbejdere ved biblioteket. Antallet af ansatte er steget med 20 personer i 2012 målt i forhold til 2011. Stigningen skyldes alene vækst i antallet af studentermedhjælpere til retrodigitalisering.

Omregnet til årsværk svarer de 611 ansættelser til 429 fuldtidsstillinger, hvilket svarer til 2011-niveauet. Væksten i antal personer medfører ikke øget årsværksforbrug målt i forhold til 2011. Dette skyldes dels, at der i 2011 blev nedlagt et antal ordinære stillinger som følge af faldende bevillinger, dels at ansættelse af studenter til retrodigitaliseringen i alt overvejende grad er sket i 4. kvartal af 2012.

Anvendelsen af de 429 årsværk fordeler sig således på bevillingsformer:

#### Fordeling af årsværk

ordinær virksomhed	403,2 årsværk
indtægtsdækket virksomhed	9,8 årsværk
tilskudsfinansieret forskning	10,8 årsværk
andre tilskudsfinansierede aktiviteter	5,4 årsværk



Antal personer	2008	2009	2010	2011	2012
Chefer og afdelingsledere	26	27	28	28	28
Akademikere	131	128	122	129	139
Bibliotekarer	97	102	97	101	91
Bogbindere/konservingsteknikere	23	19	19	19	19
Betjente	55	53	53	49	51
Fotografer	5	6	5	5	7
Kontorfunktionærer/biblioteksassistenter	131	120	115	115	103
IT-medarbejdere	14	15	16	17	13
Teknisk-administrative tjenestemænd	2	2	2	2	1
Studenter	123	111	115	110	141
Elever	4	4	4	5	7
Specialister og andre	11	23	17	11	12
<b>I alt</b>	<b>622</b>	<b>610</b>	<b>593</b>	<b>591</b>	<b>611</b>

Antal årsværk	2008	2009	2010	2011	2012
Chefer og afdelingsledere	24,2	26,7	26,6	26,9	27,1
Akademikere	101,4	99,3	98,4	101,9	109,7
Bibliotekarer	85,6	85,6	84,5	85,2	79,2
Bogbindere/konservingsteknikere	18,6	16,1	16,9	16,6	17,2
Betjente	45,8	46,3	46	46,8	46,0
Fotografer	5,3	2,7	3,5	3,6	6,0
Kontorfunktionærer/biblioteksassistenter	103,5	99,2	97,6	98,3	89,7
IT-medarbejdere	13,4	15	14,6	15,1	14,6
Teknisk-administrative tjenestemænd	2	2	2	1,8	1,0
Studenter	18	19,9	20,9	20,3	22,3
Elever	4	4,4	3,2	3,1	5,8
Specialister og andre	7,7	12,2	11,3	10,7	10,7
<b>I alt</b>	<b>429,6</b>	<b>429,5</b>	<b>425,5</b>	<b>430,1</b>	<b>429,0</b>

I alt var 38 af ovenstående medarbejdere ansat i fleksjob eller i jobtræning. Tilgangen inden for denne gruppe var på 11 personer og afgang var på 11 personer. I alt svarede denne aktivitet til 38 årsværk.

Samlet set har det personalemæssigt været et stabilt år. Bag disse tal finder man dog en betydelig af- og tilgang, i alt 101 medarbejdere er fratrukket og 133 medarbejdere er tiltrådt. En væsentlig del af af- og tilgangen er sket inden for gruppen af korttidsansatte medarbejdere, som studenter, projektansatte og lign. Af- og tilgangen blandt de fastansatte udgør kun en mindre del af den samlede af- og tilgang. Biblioteket har ikke haft problemer med at håndtere udskiftningen i personalestaben.

### Revision

Rigsrevisionen skal for året 2012 udarbejde erklæring vedrørende Det Kongelige Bibliotek. Dette indebærer, at der gennemføres flere revisioner end normalt, bl.a. årsrevision, forvaltningsrevision, lønrevision og IT-revision. Den samlede bedømmelse inden for den enkelte revision ligger på "tilfredsstillende" eller "meget tilfredsstillende".

### IT-systemer

Til forvaltning af Det Kongelige Bibliotek som virksomhed anvendes en række IT-systemer, hvoraf en del stilles til rådighed af Moderniseringsstyrelsen, et par af Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme og et par systemer i lokal drift.

I 2012 har biblioteket analyseret mulighederne for skift af journaliseringssystem og tidsregistreringssystem. Beslutning træffes i 2013.

Også i 2012 har bibliotekets journalsystem, som er en koncernløsning baseret på Scan-Jour Captia, været stærkt fejlbehæftet, og dette har hæmmet det daglige arbejde med journaliseringen. Et systemskifte i 2013 vil forhåbentligt føre til, at også journaliseringsarbejdet vil blive effektivt.

#### **Større kompetencearrangementer**

I 2012 er der gennemført følgende arrangementer for større dele af bibliotekets medarbejdere:

- "Samarbejde der svinger" om kommunikation internt på alle niveauer
- "Misbrug" med det mål at øge kendskabet til tegn på misbrug og til handlemuligheder
- "Unboss" målrettet lederne med det formål at præsentere nyere tænkning vedrørende ledelse.

I 2013 gennemføres for alle medarbejdere *brush up*-arrangementer som optakt til årets medarbejder- og lederudviklingssamtaler, der er placeret i første halvdel af året.

#### **Bistand til reorganisering**

Administrationsafdelingen har gennem året ydet bistand til projektet vedrørende reorganisering af Nationalbiblioteket.

## FOKUS

### Det Kongelige Biblioteks brug af studentermedhjælpere

*Af vicedirektør, administrationschef Bodil Henriksen*

Det Kongelige Bibliotek har en årelang tradition for at benytte studentermedhjælpere i en række funktioner, hvor det ikke er hensigtsmæssigt eller muligt at anvende fastansatte i hele stillinger, herunder fordi opgaverne er sæson- eller ad-hoc-bestemte, tidsbegrænsede eller ligger på skæve tidspunkter. Arbejdet på Det Kongelige Bibliotek skal være et indtægtsgivende supplement til studentermedhjælperens hovedaktivitet som studerende ved universiteterne.

På fakultetsbibliotekerne består studentermedhjælpernes arbejdsopgaver i servicering af bibliotekets brugere, fremtagning og påpladssætning af bøger i bibliotekets samlinger og øvrige ad hoc-biblioteksopgaver. Endvidere har studentermedhjælperne skrankeopgaver med direkte brugerbetjening og udlån. De indgår i udlånets vagtskema sammen med de faste medarbejdere – især i ydertidspunkterne, men ofte også i løbet af dagen.

I Kulturafdelingen deltager de i be-  
mandingen af Diamantinformati-  
onen, varetager bygnings- og udstillings-  
visninger og medvirker i afviklingen af  
bibliotekets musik- og andre kulturar-  
rangementer.

I Forskningsafdelingen bistår de med  
fremfindings-, indtastnings- og elemen-

tære researchopgaver, f.eks. ved større  
publiceringsarbejder.

Senest medvirker studentermedhjæl-  
perne også i retrodigitaliseringsopga-  
ver, bl.a. digitaliseringen af luftfoto,  
herunder med at overføre eksisterende  
metadata fra kilderne til de digitalise-  
rede billeder.

Studentermedhjælperne arbejder som  
udgangspunkt under otte timer ugent-  
ligt. I de publikumsrettede funktioner  
sættes studentermedhjælperne ind på  
spidsbelastningstidspunkter og i yder-  
tider, hvor det ville være langt mere  
omkostningstungt at benytte fuldtidsan-  
satte medarbejdere. I baglandsfunktioner  
som f.eks. retrodigitalisering arbejder  
studentermedhjælperne med opgaver,  
som det er vanskeligt at bestride på fuld  
tid på grund af opgavernes ensartethed,  
men som er et udmærket supplement til  
studierne.

Studentermedhjælpernes tilstedeværelse  
har værdi for biblioteket både konkret i  
forhold til de opgaver, som løses af disse  
medarbejdere, og mere generelt, fordi  
studentermedhjælperne på mange pla-  
ner bringer de studerendes synsvinkler  
med ind i arbejdet på biblioteket. Dertil  
kommer, at de i sagens natur for en  
institution som Det Kongelige Bibliotek  
med den meget store åbningstidsflade er  
betydeligt mere fleksible end ansatte i  
faste stillinger.

I alt beskæftigede Det Kongelige  
Bibliotek i 2012 studenter i et omfang  
svarende til 22,3 årsværk eller i alt 141  
personer med stærkt varierende timetal.

## Teknikområdet

Teknikområdet består af Bygningsdriftsafdelingen, Driftsafdelingen og Sikringsafdelingen.

### Bygningsdriftsafdelingen (BYG)

Bygningsdriftsafdelingens opgave er at forvalte, drive, vedligeholde og tilpasse bibliotekets bygningsmasse således, at bibliotekets funktioner altid kan opretholdes bedst muligt. Til at gøre dette råder afdelingen over 6,7 årsværk, men anvender naturligvis også en lang række eksterne samarbejdspartnere til løsning af de mangeartede opgaver, der spænder lige fra rensning af toiletter til gennemførelse af voldgiftssager.

Foruden afdelingens egentlige kerneopgaver og det naturlige samarbejde med Teknikområdets øvrige afdelinger, er der et meget tæt samarbejde med Kulturafdelingen om især udstillingsopbygning og afvikling af større enkeltstående arrangementer.

Afdelingen har også et tæt samarbejde med Bevaringsafdelingen om sikring af de rette opbevaringsforhold for bibliotekets samlinger.

Endelig samarbejder Bygningsdriftsafdelingen med eksterne organisationer såvel indenfor museums- og kulturverdenen, som indenfor bygningsdrift og -vedligehold, med videndeling og erfaringsudveksling.

### Årets større projekter Renovering af herretoiletterne i Diamanten

Da Den Sorte Diamant åbnede for publikum i 1999, var den blandt andet begyndt med publikumstoiletter, der i sig selv var arkitektoniske perler. Anvendelsen af en række af de samme designelementer som i Diamanten i øvrigt, kombineret med toiletinventar i den absolut højere ende af skalaen, havde resulteret i toiletter, der var

både smukke og i samklang med den øvrige arkitektur.

Den Sorte Diamant har siden åbningen været en publikumssucces, og huset har været anvendt flittigt af både de daglige brugere og de mange gæster der kommer i huset i forskellige anledninger. Denne flittige anvendelse sætter sine spor, og ikke mindst toiletterne har igennem årene været særdeles hårdt belastede.

Bygningsdriftsafdelingen har derfor i 2012, i tæt samarbejde med schmidt hammer lassen architects, som oprindeligt har tegnet Den Sorte Diamant, gennemført en tiltrængt renovering af herretoiletterne. Det har dog ikke været en ren renoveringsopgave, idet der også er foretaget en række ændringer begrundet i såvel tekniske forhold som i et ønske om, at toiletterne også i 2012 skal fremstå moderne og arkitektonisk holdbare.

Vandhanerne er skiftet til en berøringsfri type for at øge hygiejnen og mindske vandforbruget, urinalerne er skiftet til en vandfri type for at mindske vandforbruget og dannelsen af urinsten, til glæde for både afløbsinstallationer og miljø, og papirhåndklæderne er erstattet med elektriske håndtørkere, hvilket igen gavner både miljø og pengepung, ligesom materialer som Corian® og epoxy har fundet vej for at sikre en stor teknisk holdbarhed. Alt sammen udført i nøje overensstemmelse med schmidt hammer lassen architects' grundlæggende tanker bag Den Sorte Diamant.

Erfaringerne fra renoveringen og den hidtidige drift danner nu baggrund for en gennemførelse af en tilsvarende renovering af dametoiletterne i 2013.

### Nye trapper i Dronningesalen

*Dronningesalen* i Den Sorte Diamant har desværre ikke været forskånet for et par kede-

lige falduheld igennem årene. Årsagen skal søges i, at trapperne i salen er udført med en varierende trindhøjde, da gulvet under sæderækkerne er formet som et parabelstykke af hensyn til publikums udsyn og salens akustik. Samtidigt har belysningen af trappetrinene ikke været helt så god, som man kunne ønske.

Der har således igennem nogen tid været et stærkt ønske om at forbedre disse forhold, men opgaven har vist sig særdeles svær at løse, når der ikke måtte gås på kompromis med akustik eller arkitektur. Bygningsdriften har også her valgt at indgå et nært samarbejde med schmidt hammer lassen architects. Opgaven har imidlertid befundet sig i et stærkt kompliceret felt mellem belysningsteknik, tømrerhåndværk og arkitektur, så der har været et særdeles frugtbart og nært samarbejde mellem både arkitekter og udførende parter, hvorfor det må siges, at en stor del af æren for det færdige resultat også må tilskrives FOM Byg Aps, Snedker- og tømrerfirmaet Martin Egeskov A/S og Elinstallationsfirmaet Elsec A/S.

Resultatet er blevet næsten umærkeligt, men til gengæld særdeles smukt og funktionelt. Trappens stigning er blevet fordelt fuldstændigt jævnt over hele dens forløb, således at der ikke længere forekommer ”spring” mellem trindhøjderne, og trinnene er nu belyst af en meget diskret smal LED-skinne i hele trinnets bredde, der giver en fuldstændigt jævn belysning, hvor der tidligere var tale om to punktbelysninger pr. trin.

#### **Udvidelse af flugtveje i Diamanten**

Den Sorte Diamants store succes har gennem årene betydet en stadigt øget publikumstilstrømning. Der er imidlertid grænser for, hvor mange personer, der må opholde sig i bygningen ad gangen, af hensyn til muligheden for at evakuere bygningen hurtigt i

tilfælde af brand. Biblioteket indledte for et par år siden, i samarbejde med det rådgivende ingeniørfirma NIRAS A/S, en dialog med Københavns Kommune og Københavns Brandvæsen om mulighederne for en forøgelse af den tilladte personbelastning. Dialogen mandede ud i en byggetilladelse til at gennemføre en række forandringer af flugtveje samt etablering af ekstra brandsektioneringer et antal steder, hvorefter personbelastningen ville kunne forøges.

Bygningsdriftsafdelingen har i løbet af 2012 gennemført disse bygningsforandringer i tæt samarbejde med schmidt hammer lassen architects. For publikum har arbejderne resulteret i et antal synlige ændringer, såsom at garderobefaciliteter i Diamantens atrium er blevet aflukket med brandglas, og at der er isat flere flugtvejsdøre i glasfacaden mod havnen. Mest markant er imidlertid nok, at den oprindelige svingdør i nordfacaden er blevet fjernet og erstattet af et traditionelt flugtvejsdørparti i glas ud mod Christians Brygge. Foruden at dette tiltag har forøget flugtvejskapaciteten denne vej, har det også resulteret i et markant bedre lysindfald i dette tidligere lidt mørke hjørne af huset.

#### **Flere studiepladser i Diamanten**

Udvidelsen af flugtvejskapaciteten har også åbnet mulighed for et andet, længe ønsket tiltag, nemlig en udvidelse af antallet af studiepladser på Læsesal Øst. Her er der på D-etagen nedtaget et større antal reoler for i stedet at give plads til 36 nye læsepladser. De nye læsepladser er bestykket med nye møbler af samme model som de hidtidige, mens læselamperne er en LED-variant af den oprindelige læselampe kendt fra resten af Diamanten. Denne lampe blev designet af schmidt hammer lassen architects i forbindelse med Diamantbyggeriet, og den blev produceret i en årrække af Louis Poulsen til det danske marked. Salget var imidlertid



beskedent, og lampen gled ud af produktion for en del år siden. Nu har et italiensk firma imidlertid overtaget produktionen, og det er lykkedes at få udviklet en energibesparende LED-version, der nu er bragt i anvendelse på de nye pladser. Samtidigt er loftbelysningen blevet ændret, idet den generelle belysning tidligere i høj udstrækning kom fra armaturer monteret på toppen af reolfagene, der nu er nedtaget. Der er derfor opsat nye loftarmaturer, også af LED-typen, hvilket har resulteret i en ikke uvæsentlig energibesparelse.

### **Renovering af spejlbasinerne på Søren Kierkegaards Plads**

Pladsen foran Den Sorte Diamant prydes af tre spejlbasiner, der springer med havnevand, som pumpes op igennem springvandsdyserne og langsomt løber ud over kajen i det sydligste bassin igen. Anvendelsen af havnevand er særdeles velovervejet ud fra det perspektiv, at vandet udledes til havnen, men det betyder også, at bassinerne byder på en lang række driftsudfordringer. En af de større udfordringer har været, at de bolte, der holder plankerne i bassinbunden på plads, langsomt er tæret op, og er begyndt at knække, hvorved plankerne begynder at ligge løst. Bygningsdriftsafdelingen har derfor i 2012 gennemført en fuldstændig renovering af bassinerne, hvor i alt 3.500 bolte er blevet udskiftet med nye bolte i rustfrit stål. Ved samme lejlighed er plankerne blevet afslebet, og der er monteret træpropper over alle bolthuller, så spejlbasinerne atter fremstår som da de var nye.

### **Solfilm på Njalsgade 112**

Såvel medarbejdere som publikum i bibliotekets bygning på Njalsgade 112 lider desværre under megen varme om sommeren. Bygningens facader består overvejende af glas, og det er ganske tydeligt, at solens opvarmning har overordentlig stor betyd-

ning. Fra arkitekternes side har det været forventet, at bygningens ventilationsanlæg ville kunne kompensere for den megen varme, men erfaringen viser, at det slet ikke har været tilfældet. Bygningsdriftsafdelingen har derfor konsulteret firmaet 3M, der er en ledende producent af solfilm. 3M har i 2011 udført en prøve på to kontorer i bygningen med en solfilm, der kun ganske svagt kan ses, men som er i stand til at aflede en stor del af solens varmeindstråling. Målinger har godtgjort, at der kan reduceres 1-2 grader i indetemperaturen alene ved anvendelse af denne solfilm, og i 2012 har 3M monteret i alt 1.250 kvadratmeter solfilm på hele glasfacaden samt på bygningens ovenlysvinduer til gavn for indeklimaet.

### **Sikringsafdelingen**

Sikringsafdelingen har ansvaret for institutionens daglige varetagelse af sikringsmæssige forhold, herunder først og fremmest forebyggelse af brand, tyveri og anden ødelæggelse af bibliotekets samlinger. Opgaven løses af afdelingens medarbejdere i tæt samarbejde med institutionens øvrige medarbejdere og relevante myndigheder, primært politi og brandvæsen.

Eller sagt på en anden måde: Sikringsafdelingen skal kunne håndtere næsten enhver hændelse, der truer samlingerne 24 timer i døgnet – uden at vide, hvad truslen indebærer og uden at vide, hvornår den indtræder.

### **Det lange, seje træk i dagligdagen...**

Efter afdelingens flytning i 2011 til nye lokaler og tilhørende, nyetableret kontrolcentral med nye muligheder, blev det klart, at der skulle bringes overblik over sikringskonceptets tre grundlæggende elementer:

- tekniske hjælpemidler,
- procedurer og
- personalets opgaver og kvalifikationer.

På denne baggrund har Sikringsafdelingen gennem hele året brugt meget energi og mange ressourcer på først og fremmest at få de omfattende tekniske hjælpemidler efterset og opdateret, så irriterende og forstyrrende fejl kunne undgås i størst muligt omfang, især på de primære anlæg: de automatiske brand- og indbrudsanlæg, de interne TV-overvågningssystemer og ID-kortsystemet med tilhørende adgangskontrolanlæg.

Det har været en stor opgave, som i virkeligheden aldrig kan afsluttes, da der løbende foretages opgraderinger af centraludstyr, tilretninger i software og udskiftninger overalt i de decentrale installationer, men ved den målrettede indsats er det lykkedes at forbedre driftsstabiliteten og brugbarheden betragteligt, samt at nedbringe antallet af tekniske fejlalarmer.

I forbindelse med opbygningen af Sikringsafdelingens nye kontrolcentral blev der indkøbt en ny, kraftig nødgenerator med tilhørende nødstrømsbatterier, som, i lighed med det allerede etablerede nødforsyningsanlæg, forsyner de kritiske systemer med elektricitet. På denne måde sikres uafbrudt drift af alle væsentlige dele af kontrolcentralen, også hvis forsyningen fra det offentlige net skulle svigte.

Det er indlysende, at løsningen af langt de fleste af Kontrolcentralens opgaver kræver hurtigt overblik over situationen, brug af alle til rådighed værende informationer og gode procedurer.

De gode, klare og velkendte procedurer er absolut nødvendige, og derfor arbejder afdelingen til stadighed med udformningen, opdatering af indholdet og kommunikationen til medarbejderne, så alle kan udøve en sikker og ensartet håndtering af situationen og derved sikre den korrekte handling.

Vedligeholdelse af procedurer er derfor en vigtig, vedvarende opgave, som kræver mange faglige og tidsmæssige ressourcer at løse og udgør ofte det nødvendige lange, seje træk i hverdagen, men også på dette område bragte året afdelingen et godt stykke fremad.

Uanset hvor mange tekniske hjælpemidler, der stilles til rådighed, og uanset hvor gode procedurer, der er opstillet, så skal der kompetent, veluddannet personale til at binde sikringselementerne sammen i sikringskonceptet.

Heldigvis har Sikringsafdelingen veluddannede og kvalificerede medarbejdere, men også dette element skal udvikles løbende. Afdelingen har derfor i 2012 påbegyndt en proces, som gennem individuel vedligeholdende træning skal sikre, at alle fortsat lever op til bibliotekets krav og forventninger. Processen fortsætter i 2013, og det forventes, at den – sammen med den løbende kompetenceudvikling gennem kursusdeltagelse – vil give større klarhed over, hvilke krav og forventninger medarbejderen skal leve op til for at kunne løse afdelingens opgaver tilfredsstillende og med stor faglig sikkerhed.

#### Særlige hændelser og indsatser i årets løb:

#### Antal

Indsats i forbindelse med brand og brandtilløb:	3
Førstehjælpsindsats i forbindelse med større uheld og ulykker:	5
Indsatser i forbindelse med ordenshåndhævelse og bortvisninger:	13
Indsatser i forbindelse med større arrangementer og fremvisninger:	15
Observerede større vandskader, rørbrud og lignende	0

I 2012 installerede Det Kongelige Bibliotek en ny nødstrømsgenerator, som skal sikre, at bibliotekets kritiske systemer også ved strømsvigt er forsynet med elektricitet.



Den ovenfor omtalte nødstrømsgenerator fik sin driftsdebut den 7. december 2012, hvor bibliotekets bygninger på Slotsholmen i lighed med en større del af indre by blev ramt af et alvorligt leveringssvigt fra Dong Energy. Biblioteket var uden strøm i godt to timer, hvilket påvirkede alle bibliotekets adresser, fordi mange tværgående systemer drives fra bygningerne på Slotsholmen. Takket være nødstrømsanlægget var strømforsyningen til Sikringsafdelingens systemer intakt under hændelsen.

#### **Driftsafdelingen**

Driftsafdelingen varetager en del af de tværgående funktioner i forbindelse med Det Kongelige Biblioteks praktiske drift, herunder indkøbsfunktion, kørsel, postforsendelse, intern transport, rengøring m.v.

Opgaverne skal udføres til den fastsatte tid, i den fastsatte kvalitet og inden for rammerne af det fastlagte budget.

Transportsektionen har i 2012 tilbagelagt 82.674 km i afdelingens tjenestebiler, hvilket bl.a. indbefatter fire daglige rundture mellem bibliotekets egne adresser.

En stor del af Transportsektionens chauffører gennemførte i efteråret et genopfriskningskursus ved Storkøbenhavns Køretekniske Anlæg, sammen med medarbejdere fra Bygningsdrifts- og Sikringsafdelingen.

Udover mange forskelligartede kørsler og opgaver har Driftsafdelingen i 2012 været aktiv i udskillelse af over 40 tons aviser fra magasinet på Lergravsvej, samt tømningen af Galejsalen med henblik på senere brug til udstillingsvirksomhed.

Driftssekretariatet har i 2012 haft over 500 indkøb, hvoraf 488 er foretaget elektronisk, primært på kontorartikler og inventar. 352 af de elektroniske indkøb er foretaget via

Moderniseringsstyrelsens forpligtende indkøbsaftaler.

Med åbningen af den nye Diamantinformation i 2012 har Driftssekretariatet fået til opgave at varetage al indkøb af kontorartikler og levering af bibliotekets egne publikationer til videresalg.

Det har længe været et ønske for biblioteket at give brugerne på bibliotekets hjemmeside mulighed for at betale for køb af bibliotekets publikationer i en webshop. I 2012 fik Driftssekretariatet endelig udviklet og lanceret en ny webshop i samarbejde med et eksternt firma, således at det nu er muligt at købe og betale for bibliotekets publikationer på <[webbutik.kb.dk](http://webbutik.kb.dk)>.

I 2013 træder en ny rengøringskontrakt i kraft på Det Kongelige Bibliotek, men allerede i 2012 påbegyndte Driftssekretariatet arbejdet med udbuddet. Bibliotekets behov

for rengøring har ændret sig siden sidste rengøringsudbud, bl.a. grundet udvidelse med nye bygninger. Dette har betydet, at alt tegningsmateriale er blevet ajourført sammen med arbejdsbeskrivelser og kravspecifikationer.

Driftsafdelingen har igen i 2012 været involveret i både film- og fotooptagelser, samt været behjælpelige ved forskelligt researcharbejde. Dette har spændt lige fra optagelse af en musikvideo med producerne Hampenberg og Alexander Brown til bistand i forbindelse med research for forfatter Jussi Adler Olsens nyeste bog, der bl.a. foregår på biblioteket.

Bibliotekets postforsendelse har i årets løb sendt biblioteksmaterialer for kr. 472.307, via såvel den nationale som den nordiske kørselsordning, samt sendt breve og pakker for kr. 1.385.784, via PostDanmark.



*I 2012 åbnede den nye Diamantinformation, som samler Det Kongelige Biblioteks udlåns- og informationsserver. Driftssekretariatet har fået ansvaret for Diamantinformationens varedele, som både omfatter kontorartikler og bibliotekets egne publikationer. Disse publikationer kan, som en anden nyhed i 2012, nu også købes via bibliotekets nye webshop <[webbutik.kb.dk](http://webbutik.kb.dk)>*

## Regnskab for bog- og materialeanskaffelser

Regnskab for anskaffelser i 2012, dvs. regnskabet for køb af bøger, tidsskrifter og andre materialetyper i fysisk og elektronisk form samt indbinding var i alt 47,1 mio. kr. Af beløbet anvendtes 5,3 mio. kr. til nationalbiblioteksopgaven og 41,9 mio. kr. til universitetsbiblioteksopgaven. Regnskabet er opdelt i Nationalbiblioteksopgaven og Universitetsbiblioteksopgaven.

En stor del af anskaffelserne til nationalbiblioteksopgaven afspejles ikke i regnskabstallene, idet den helt overvejende del af materialet erhverves via pligtaflevering og via gaver. Især skal fremhæves, at der via pligtafleveringen erhverves digitale dokumenter i eksemplarform (cd-rom m.m.) og digitale værker, som publiceres på internettet. Dette sker via nethøstning. Til centerlæsesalene er der anskaffet håndbøger og referenceværker for 342.992 kr. Til anskaffelse af de særlige materialetyper manuskripter, arkivalier, billeder, kort, noder, nodemanuskripter, orientalia og judaica er anvendt 2.085.318 kr. Bevaringsafdelingen har til indbindingsmaterialer og bedre bevaringsforhold anvendt 383.482

kr., som bruges i henhold til aftalte kvoter. I alt blev der til nationalbiblioteksopgaven anvendt 5.933.867 kr.

Regnskabet for universitetsbiblioteksopgaven er opdelt på fagkonti, som modsvarer de fagområder ved Københavns Universitet, som Det Kongelige Bibliotek betjener. I alt blev der til universitetsbiblioteksopgaven anvendt 42.854.648 kr., hvor den største post er udgiften til digitale dokumenter, nemlig 36.786.448 kr., og udgiften til fagdelte anskaffelser, bøger og tidsskrifter på 5.065.438 kr. Udgiften til digitale dokumenter er ikke opdelt på fagkonti, men størstedelen af beløbet dækker naturvidenskab og sundhedsvidenskab. Til indbinding er anvendt 73.760 kr. Kun et fåtal af bøgerne til universitetsbiblioteksformål indbindes ved anskaffelsen.

Som det ses, satser Det Kongelige Bibliotek fortsat stærkt på opbygning af digitale samlinger og adgang til digital information. Ud af det samlede regnskab for såvel nationalbiblioteksopgaven som universitetsbiblioteksopgaven udgør udgiften til digitale dokumenter nu 80 %.



## Regnskab for anskaffelser og indbinding 2012 (Bøger, tidsskrifter, digitale dokumenter m.m.)

	Monografier, manuskripter og øvrige dokumenter	Tidsskrifter og serier	Digitale dokumenter	Indbinding & bevaring	I alt
<b>Nationalbiblioteksopgaven</b>	<b>2.632.829</b>	<b>103.433</b>	<b>807.930</b>	<b>1.715.844</b>	<b>5.260.036</b>
Danske Samlinger	183.127			1.164.801	1.347.928
Danske Samlinger: Aviser og avismikrofilm		17.363		165.051	182.414
Danske Samlinger: Udenlandske Danica	58.510	3.435			61.945
Håndskriftafdelingen	976.385				976.385
Kort- og Billedafdelingen	136.795				136.795
Det Nationale Fotomuseum	397.981				397.981
Musik- og Teaterafdelingen	404.011			2.510	406.521
Orientalisk og Judaistisk Afdeling	108.177				108.177
Dansk Folkemindesamling	61.969				61.969
Håndbøger m.m. til centerlæsesale	270.726	72.266			342.992
Elektroniske bøger, tidsskrifter og databaser			807.930		807.930
Fagdelte anskaffelser	35.148	10.369			45.517
Bevaringsaktiviteter, fælles				383.482	383.482
<b>Universitetsbiblioteksopgaven</b>	<b>4.094.500</b>	<b>970.938</b>	<b>36.786.448</b>	<b>73.760</b>	<b>41.925.646</b>
Humaniora	1.563.000	358.222			1.921.222
Fælles (Dansk litteratur)	257.500				257.500
Samfundsvidenskab	1.376.000	93.664			1.469.664
Jura	325.000	195.724			520.724
Teologi	113.000	21.225			134.225
Naturvidenskab	246.000	153.333			399.333
Sundhedsvidenskab	214.000	148.770			362.770
Digitale dokumenter			36.786.448		36.786.448
Indbinding fælles				73.760	73.760
<b>I alt</b>	<b>6.727.329</b>	<b>1.074.371</b>	<b>37.594.378</b>	<b>1.789.604</b>	<b>47.185.682</b>

## Personalia

### Lederpersonalia

Førstebibliotekar Bodil Koch, KUB Diamanten, overgået til tjeneste i Københavns Universitetsbiblioteks Stab den 1. januar 2012.

Sektionsleder, bibliotekar Poul Erlandsen ansat som førstebibliotekar i KUB Diamanten den 1. januar 2012.

Sektionsleder, mag.art. Anders Otte Stensager, KUB Procesafdeling, overgået til tjeneste som informationsspecialist i Det Humanistiske Fakultetsbibliotek den 1. februar 2012.

Kontorfuldmægtig Jarle Rui Aadna ansat som sektionsleder i Håndskriftafdelingen, Læsesal Vest, den 1. marts 2012.

Fakultetsbibliotekar, cand.scient.pol. & ph.d. Tina Buchtrup Pipa, KUB City, fratrådt den 31. marts 2012.

Sektionsleder, cand.scient. & ph.d. Bertil F. Dorch, Forskerservice, overgået til tjeneste som chefkonsulent i Københavns Universitetsbiblioteks Stab den 1. august 2012.

Musikproducent Bette Thomas konstitueret som leder af Kulturafdelingen den 18. september 2012.

Afdelingsbibliotekar Karen Høgsberg, Pligtafleveringsafdelingen, konstitueret som førstebibliotekar ophørt den 30. september 2012.

Fhv. forlagsdirektør, cand.phil. Anette Wad ansat som direktionskonsulent den 1. oktober 2012.

Bibliotekar Gitte Kolstrup ansat som fakultetsbibliotekar i KUB City den 1. oktober 2012.

Forskningsprofessor, cand.mag. Niels Krabbe, Dansk Center for Musikudgivelse, pensioneret den 30. november 2012.

Forsker, cand.mag. Axel Teich Geertinger konstitueret som leder af Dansk Center for Musikudgivelse fra den 1. december 2012.

Førstebibliotekar, mag.art. Stig Rasmussen, Forskningsafdelingen, pensioneret den 31. december 2012.

Forskningsbibliotekar, cand.mag. & ph.d. Mette Kia Krabbe Meyer, Kort- og Billedafdelingen, konstitueret som førstebibliotekar ophørt den 31. december 2012.

Overbibliotekar Frede Mørch, Københavns Universitetsbiblioteks Stab, fratrådt den 31. december 2012.

### Andre personalia

Bibliotekar Inger Marie Kromann Hansen, Kort- og Billedafdelingen, fratrådt den 31. januar 2012.

Seniorkonsulent Per Morten Sørensen, Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek, fratrådt den 31. januar 2012.

Afdelingsbibliotekar Jette Mazanti Sørensen, Det Humanistiske Fakultetsbibliotek, fratrådt den 31. marts 2012.

Forsker, cand.mag. Elly Bruunshuus Petersen, Dansk Center for Musikudgivelse, fratrådt den 30. april 2012.

Bibliotekar Irmelin Krasilnikoff, Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek, fratrådt den 30. april 2012.

Bibliotekshåndværker Leif Rossing Andersen, Driftsafdelingen, fratrådt den 30. april 2012.

Biblioteksbetjent Ole Rasmussen, Kulturafdelingen, fratrådt den 31. maj 2012.

Bibliotekar Hans Erik Toft, KUB Procesafdeling, pensioneret den 31. maj 2012.

Kontorfuldmægtig Jens Egeberg, Musik- og Teaterafdelingen, afgået ved døden den 3. juni 2012.

Chefkonsulent Anette Faaborg, Direktørens Stab, fratrådt den 30. juni 2012.

Overassistent Wanda Detko-Hanrath, KUB Procesafdeling, fratrådt den 30. juni 2012.

Afdelingsbibliotekar Lotte Philipson, Kulturafdelingen, fratrådt 31. juli 2012.

Afdelingsbibliotekar Esther Skaarup, Håndskriftafdelingen, fratrådt den 30. september 2012.

Informationsspecialist, mag.art. Steen Barfort, Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbibliotek, fratrådt den 30. september 2012.

IT-konsulent, ingeniør Christian Scheel Vandel, Drift og Support, fratrådt den 31. december 2012.

## Kunstforeningen

*Af formand for Kunstforeningen, Sten Tulinius*

Kunstforeningen har været særdeles aktiv i den forløbne sæson med hele tolv arrangementer, hvoraf de to var rejser.

Vi begyndte den 23. november med en gentagelse af *Toulouse-Lautrec*-udstillingen på Statens Museum for Kunst. Derefter fulgte det årlige julearrangement på Louisiana den 12. december med guide til Klee og Cobra og til den kinesiske kunstner Ai Weiweis værker. Vi sluttede som sædvanlig med spisning på restaurant Bolettes Gæstebud.

Den 4. februar besøgte vi Hirschsprungs Krøyer-udstilling, *Krøyer i internationalt lys*, med guide.

Tirsdag den 28. februar havde vi allieret os med Teater Republikues leder, Martin Tulinius. Vi var over 60 personer, deriblandt Hillerød Kommunes Kunstforening, som så en spændende og anderledes Hamletforestilling; et visuelt musikteater med stor indsats af sanggruppen *The Tiger Lillies*. Efter forestillingen kunne der stilles spørgsmål til Martin Tulinius og skuespillerne.

Den 15. marts havde Kunstforeningen inviteret til besøg på Det Kongelige Danske Kunstakademi, Billedskolerne (Charlottenborg). Det blev en spændende eftermiddag, hvor vi besøgte elevernes værksteder og den sjældne have med adgang til det store atelier.

Louisiana kom igen den 14. juni med udstillingen *Pink Kaviar* i lyserødt. En overdådig udstilling af de værker, som museet har erhvervet de seneste år.

Næste arrangement var den 9. maj på Statens Museum for Kunst med udstillingen

*Hammershøi og Europa*. En guide forklarede Hammershøis kunsthistoriske placering i samtidens europæiske kunst. Bagefter spiste vi på den italienske restaurant Pulcinella.

Den 16.-25. maj rejste vi en lille gruppe til Armenien og Georgien. Vi besøgte klostre og kirker og fæstninger, så vidunderlige kaukasiske bjerglandskaber og fik nationale retter.

I hovedstæderne Jerevan og Tbilisi besøgte vi kunstmuseer og ikke mindst Jerevans mindemuseum for det armenske folkedrab, højt beliggende med udsigt til bjerget Ararat.

Turen sluttede i Tbilisi med et besøg hos primaballerina Nina Ananiasvili, hvor vi overværede en prøve i træningssalen med unge balletsolister.

Den 28. juni besøgte over 40 medlemmer Sandskulpturfestivalen på Ofelia Beach, alias Kvæsthusbroen, med rundvisning af Martin Tulinius.

Skulpturerne var lavet af internationale kunstnere og skulle vise en rejse gennem tiderne. Til sidst blev der budt på et glas vin i cafeen med plads til spørgsmål om selve arbejdsprocessen m.m.

Kunstforeningen har en tradition med at gå i Grønnegårdsteatret med spisning inden forestillingen. I år så vi Molières berømte komedie *Tartuffe* med et væld af gode skuespillere.

Den anden rejse i år gik til Island fra den 30. august til den 3. september. Der var planlagt et flot program med naturoplevelser og kunst, ikke mindst Henning Larsens opera- og koncerthus. På rejsen indgik udflugter til Gullfoss-vandfaldet, gejserne, naturparken Thingvellir og Althingi, Europas første parlament.

Kunstforeningens medlemmer krydser en bro i "Den Blå Lagune", Grindavik, Island



Senere skulle der bades i Den blå Lagune.

Knap var man kommet fra Island, før et nyt spændende arrangement stod for døren, Matisse-udstillingen på Statens Museum for Kunst; *Matisse – fordobling og variation*. Udstillingen fortalte om Matisse's malerproces.

Kunstforeningen har arrangeret ophængning af de otte udstillinger på Diamanten med kunstnerne Ursula Gustavsen, Marian Rune, Kirsten Terp, Lone Rex, Ann Susan, Ole E. Petterson, Lene Tiedeman og Signe Adrian.

Kunstforeningen er medlem af Corner, Galleri Egelunds kunstforening og Danske Radérforening.

Tove Krag arrangerede ti spændende gallerivandringer i det indre København.

På programmet for 2013 er bl.a. en større rejse til Istanbul (efterår 2013) og en mindre rejse til Paris (forår 2013).



## Personaleforeningen ved Det Kongelige Bibliotek

*Af formand for Personaleforeningen, Pia Olsen*

Den 17. januar var årets første arrangement, der gik til Thorvaldsens Museum. En interessant rundvisning, hvor man fik indblik i det store arbejde, det er at lave statuer m.m.

Dernæst blev der afholdt generalforsamling den 14. februar, hvor vi havde fornøjelse af Therese Høeg Jacobsen fra Pligtafleveringsafdelingen, der fortalte om tilblivelsen af Småtryksbogen *Alle tiders tryk* med billeder på overheaden, der var meget spændende.

19. marts gik turen til konditoriet La Glace, der altid er et besøg værd, og her fik deltagerne rigeligt med kaffe eller chokolade og kager under det spændende foredrag.

Et besøg i DR-Byen den 16. april var også interessant. Her blev der gennemgået, hvad der foregår under udsendelserne, både på radio og i TV.

Lørdag den 19. maj var der møde på programmet. Udstillingen på Amalienborg med Dronningens Kjoler var hovedformålet, men vores guide fortalte også levende om alle de kongelige og deres familier, deres ægteskaber på kryds og tværs og meget andet.

Grundlovsdag den 5. juni var skovtursdag for Personaleforeningen, og turen i år gik til Egeskov Slot på Fyn. Vejret var strålende, og det var en meget dejlig dag med gåture de forskellige steder og med et overdådigt traktement på Café Jomfru Rigborg.

Storm P. kender de fleste, mens Bakkehusmuseet ikke er kendt af alle. De to museer besøgte vi søndag den 22. juli, hvor vi fik et fint indblik i Storm P.'s tankegang og



Personaleforeningen besøgte Bakkehusmuseet den 22. juli og hørte om de mange kulturpersonligheder, som har færdes i huset. Foto af dagligstuen i Bakkehuset (Det Kongelige Bibliotek, Billedsamlingen)

Bakkehusmuseets mange kendte gæster fra 1800-1900-tallet.

Den 1. oktober besøgte Personaleforeningen Nordisk Film i Valby. Guiderne her var fantastiske og den afsatte tid var ikke nok til alt det, de havde at fortælle. Spørgsmål om Matador-serien blev besvaret prompte af deltagerne.

Så blev det næsten jul og den 27. november var der inviteret til snapsesmaging i

kantinen på biblioteket med mad fra sørenk, der passede til de seks forskellige kryddersnaps, som foredraget handlede om. En rigtig hyggelig aften med stor fortællelyst fra snapsemand Jens Snedker Holm fra Andelsbyen Nyvang ved Holbæk.

Der har i årets løb været rigtig mange deltagere til vores arrangementer og Personaleforeningen havde ved udgangen af 2012 185 medlemmer inkl. 47 tidligere ansatte.

Statistikken omfatter Det Kongelige Bibliotek, Nationalbibliotek og København Universitetsbibliotek

Anmærkning: Det Kongelige Biblioteks statistik følger retningslinjerne i Biblioteksstyrelsens vejledning "Vejledning om Indberetning af Statistik for Forskningsbiblioteker 2009"

Følgende symboler er anvendt i skemaerne:

\* Tal kan ifølge sagens natur ikke forekomme

\*\* Tal haves ikke, da opgørelsesmåden er ændret

\*\*\* Oplysninger foreligger ikke

2012 2011 2010 2009 2008

## PUBLIKUMSBETJENINGEN ALMENE TJENESTER

	2012	2011	2010	2009	2008
<b>Åbningstider</b>					
Nørre Allé, timer pr. uge .....	76	76	78	78	78
Slotsholmen, timer pr. uge .....	68	68	68	68	68
Amager, timer pr. uge .....	62	62	73	72	49
Gothersgade, timer pr. uge .....	82	82	84	82	49
<b>Besøgende på betjeningsstederne, antal personer</b>					
Nørre Allé .....	452.859	448.698	380.554	290.678	230.422
Slotsholmen .....	397.240	340.256	314.042	316.991	315.920
Amager .....	226.292	234.055	199.039	201.893	180.031
Fiolstræde/Gothersgade .....	228.701	158.172	155.715	120.999	176.554
<b>Besøgende i alt .....</b>	<b>1.305.092</b>	<b>1.181.181</b>	<b>1.049.350</b>	<b>930.561</b>	<b>902.927</b>
<b>REX: Bestand af bibliografiske data</b>					
REX, bibliotekets egne bibliografiske poster .....	4.025.271	4.056.473	3.959.157	3.938.097	4.447.311
Eksterne biblioteker i REX .....	3.752.601	3.586.813	3.372.322	3.285.498	3.081.786
Bibliografier i REX .....	389.070	380.141	370.376	359.636	353.028
REX-Web .....	358.042	358.042	358.042	358.042	357.939
<b>REX i alt .....</b>	<b>8.524.984</b>	<b>8.381.469</b>	<b>8.059.897</b>	<b>7.941.273</b>	<b>7.882.125</b>
<b>REX, vært for eksterne biblioteker .....</b>					
	<b>40</b>	<b>44</b>	<b>45</b>	<b>48</b>	<b>91</b>
<b>Benyttelse af bibliotekets website</b>					
Antal besøg .....	4.357.779	4.085.564	4.337.122	5.273.910	4.188.966
Antal sider vist .....	23.626.330	27.090.877	36.681.584	58.888.003	110.243.106

2012      2011      2010      2009      2008

**PUBLIKUMSBETJENINGEN**  
DOKUMENTLEVERING

<b>Antal lånere</b>					
Aktive lånere i REX i indeværende år .....	33.681	35.702	37.072	37.957	28.753
Antal indlogninger via Fjernadgang.....	803.088	675.926	568.601	444.333	275.636
<b>Behandling af rekvisitioner i magasiner</b>					
(antal rekvisitioner)					
Rekvisitioner til ekspedition i samlingerne.....	338.245	346.330	339.004	371.484	384.291
Bestillinger på danske bøger, som biblioteket ikke havde <sup>1)</sup> ...	8	5	8	31	66
<b>Registrering i REX som led i edb-udlån</b>					
Antal værker beholdnings- registreret i REX inden udlån.....	29.089	23.830	22.056	20.761	17.190
<b>Søgninger i webbaser</b> (medregnes ikke som udlån)					
Søgninger i bibliografiske webdatabaser på biblioteket....	1.918.698	2.099.257	1.749.775	1.451.156	1.135.175
Søgninger i fakta-webdatabaser på biblioteket.....	2.715.618	2.121.525	1.092.589	538.410	212.991
<b>Søgninger i webbaser på biblioteket i alt.....</b>	<b>4.634.316</b>	<b>4.220.782</b>	<b>2.842.364</b>	<b>1.989.566</b>	<b>1.348.166</b>

1) Der opgøres nu kun tal for danske bøger (Nationalsamlingen Danske Samling).

1) Kopi, der erstatter lån, er fra 2009 fordelt på hjemlån og læsesalslån.

2012

2011

2010

2009

2008

## PUBLIKUMSBETJENINGEN

### DOKUMENTLEVERING

	2012	2011	2010	2009	2008
<b>Udlån, fordelt på udleveringsfunktioner (antal fysiske enheder)</b>					
Hjemlån, direkte til låner.....	182.197	183.374	175.446	195.805	242.304
Udlån effektueret som kopi via udlånsskranker, inkl. selvkopiering <sup>1)</sup> .....	64.829	55.214	72.479	70.021	127.762
Elektroniske udlån, direkte til låner.....	7.389.529	6.111.795	6.440.855	5.637.112	5.161.074
Institutionslån, direkte lån					
– institutter under Københavns Universitet.....	29.011	31.164	31.291	33.261	34.158
– andre forskningsinstitutioner .....	5.245	5.155	6.311	9.556	14.094
Indlån, direkte til låner.....	36.789	39.653	22.856	17.610	16.485
Interurbane udlån .....	66.248	77.840	77.389	72.662	74.901
Udlån effektueret som kopi via interurbanlån .....	7.543	10.772	11.708	11.192	14.886
Læsesalslån .....	95.160	99.444	108.865	126.609	136.745
Udlån effektueret som kopi via læsesale, inkl. selvkopiering <sup>1)</sup> ...	32.538	23.717	67.129	74.872	***)
<b>Udlån i alt, eksklusive fornyelser .....</b>	<b>7.909.089</b>	<b>6.638.128</b>	<b>7.014.329</b>	<b>6.248.700</b>	<b>5.822.409</b>
– heraf postforsendte direkte lån .....	370	348	553	629	2.283



2012 2011 2010 2009 2008

**PUBLIKUMSBETJENINGEN****DOKUMENTLEVERING**

	2012	2011	2010	2009	2008
<b>Indlån fra andre biblioteker</b> (antal fysiske enheder og kopier)					
Indlån fra danske biblioteker ...	25.166	26.741	16.236	12.959	12.320
– heraf fra danske folkebiblioteker .....	2.686	3.007	2.221	1.944	1.848
– heraf fra danske forskningsbiblioteker .....	22.480	23.734	14.015	11.015	10.472
Indlån fra nordiske biblioteker	3.779	5.114	2.120	961	749
Indlån fra øvrige udenlandske biblioteker .....	7.320	7.164	4.227	3.690	3.416
Indlån fra kilder, der ikke er biblioteker .....	524	634	273	0	0
<b>Indlån i alt</b> .....	<b>36.789</b>	<b>39.653</b>	<b>22.856</b>	<b>17.610</b>	<b>16.485</b>
<b>Fotokopier på papir</b> (antal ark)					
Fremstillet i udlånskranker/læsesale m.v. eller ved selv-kopiering .....	823.296	612.342	947.627	907.795	1.078.289
Fremstillet i forbindelse med interurbanlån .....	72.875	87.142	90.116	26.991	60.886
<b>Fotokopier i alt</b> .....	<b>896.171</b>	<b>699.484</b>	<b>1.037.743</b>	<b>934.786</b>	<b>1.139.175</b>

2012

2011

2010

2009

2008

**PUBLIKUMSBETJENINGEN**  
 INFORMATIONS- OG DOKUMENTATIONSYDELSER

<b>Samling på åbne hylder</b> (antal hylde-meter) .....	10.935	10.769	10.925	11.460	15.075
<b>Antal tidsskriftstitler på åbne hylder</b> .....	722	772	898	1.174	1.525
<b>Antal læse- og studiepladser</b>					
– på Nørre Allé.....	489	491	491	365	406
– på Slotsholmen, Læsesal Vest	165	165	165	163	163
– på Slotsholmen, Læsesal Øst, Nord og Informations-sal, Forhal m.v. ....	314	245	245	245	214
– i Centerlæsesale og på læsepladser i samlingerne .....	56	85	79	81	84
– på Slotsholmen, øvrige.....	176	176	158	158	149
– på Amager .....	554	554	534	534	518
– i Gothersgade/Fiolstræde....	284	252	252	252	170
<b>I alt pladser på læsesale og i centre</b> .....	<b>2.038</b>	<b>1.968</b>	<b>1.924</b>	<b>1.798</b>	<b>1.704</b>
<b>Antal læsesalgæster i Nationalbiblioteket på Slotsholmen</b> (læsesale, centre og afdelinger)					
– på Læsesal Vest.....	20.717	21.179	20.924	22.694	21.988
– i Centerlæsesale og på læsepladser i samlingerne ...	3.238	4.478	5.692	7.704	8.893
<b>I alt gæster på Nationalbibliotekets læsesale, i centre og samlinger</b> .....	<b>23.955</b>	<b>25.657</b>	<b>26.616</b>	<b>30.398</b>	<b>30.881</b>
<b>Informations- og dokumentationsopgaver</b>					
Antal mundtlige forespørgsler inkl. e-mail/telefon.....	194.147	164.061	157.064	144.155	105.992
Antal besvarede referenceopgaver .....	4.644	5.204	4.057	2.907	2.828
<b>Brugerundervisning</b>					
Antal timer.....	528	353	386	474	493
Antal deltagere.....	6.563	3.856	3.271	3.569	2.320

2012

2011

2010

2009

2008

STATISTIK

**BESTAND**

– FORDELT PÅ MATERIALEKATEGORIER

	2012	2011	2010	2009	2008
<b>KONVENTIONELLE MATERIALETYPER</b>					
<b>Bestand i fysiske enheder</b>					
Bøger og serierpublicationer ....	6.118.047	6.177.019	6.050.545	5.996.643	5.966.800
Manuskripter.....	175.808	173.215	171.803	170.906	169.820
Musikaler .....	310.930	290.058	289.096	288.440	287.262
Mikroformer .....	205.590	204.590	204.546	211.162	218.067
AV-dokumenter <sup>1)</sup> .....	81.184	80.407	77.718	36.955	35.332
Grafiske dokumenter .....	18.527.015	18.307.819	17.921.644	17.881.459	16.007.125
Kartografiske dokumenter.....	326.223	325.598	299.703	297.431	296.648
Elektroniske dokumenter i fysisk form.....	13.200	12.988	17.791	17.387	16.549
Andre biblioteksmaterialer .....	679	679	583	577	516
<b>Fysiske enheder i alt, katalogiserede materialer</b>	<b>25.758.676</b>	<b>25.572.373</b>	<b>25.033.429</b>	<b>24.900.960</b>	<b>22.998.119</b>
Materiale, som ikke katalogiseres .....	7.550.795	7.454.333	7.340.356	7.222.643	7.106.836
<b>Fysiske enheder i alt.....</b>	<b>33.309.471</b>	<b>33.026.706</b>	<b>32.373.785</b>	<b>32.123.603</b>	<b>30.104.955</b>
<b>Bestand i hylde meter</b>					
Bøger og serierpublicationer <sup>2)</sup>	159.052	161.947	157.873	155.863	156.847
Manuskripter.....	8.725	8.687	8.654	8.123	8.036
Musikaler .....	3.720	3.714	3.699	3.200	3.193
Mikroformer .....	1.845	1.707	1.154	1.154	1.154
AV-dokumenter og elektroniske dokumenter .....	828	794	779	448	438
Grafiske og kartografiske dokumenter .....	15.055	14.861	14.561	14.474	13.856
Andre biblioteksmaterialer .....	11	6	2	16	22
<b>Hylde meter i alt, katalogiserede materialer</b>	<b>189.235</b>	<b>191.716</b>	<b>186.722</b>	<b>183.278</b>	<b>183.546</b>
Materiale, som ikke katalogiseres .....	6.982	6.888	6.784	6.742	6.633
<b>Hylde meter i alt.....</b>	<b>196.217</b>	<b>198.604</b>	<b>193.506</b>	<b>190.020</b>	<b>190.179</b>

1) Stigning i AV-dokumenter 2010 afspejler, at Det Kongelige Bibliotek har indlemmet Arvid Meyers jazzsamling.

2) Samlingen Nørre Allé er nyopgjort ult. 2012, så tallet nu er retvisende i forhold til de mange kassationer af papirtidskrifter i de forløbne år.

1) Stigning i AV-dokumenter 2010 afspejler, at Det Kongelige Bibliotek har indlemmet Arvid Meyers jazzsamling.

2012

2011

2010

2009

2008

**TILVÆKST (BRUTTOTILVÆKST)**  
– FORDELT PÅ MATERIALEKATEGORIER

KONVENTIONELLE MATERIALETYPEN	2012	2011	2010	2009	2008
<b>Bruttoanskaffelse</b> (antal fysiske enheder)					
Bøger og serierpublicationer ....	52.508	48.040	54.794	46.279	59.124
Manuskripter.....	2.593	1.412	898	1.084	690
Musikaler .....	636	912	441	1.085	1.023
Mikroformer .....	41	48	355	579	55
AV-dokumenter <sup>1)</sup> .....	3.423	2.818	40.860	1.598	1.738
Grafiske dokumenter.....	216.660	386.175	40.185	1.205.667	5.364
Kartografiske dokumenter.....	625	27.722	2.300	785	2.447
Digitale dokumenter .....	212	108	40	59	3.006
Andre biblioteksmaterialer .....	625	678	694	229	0
<b>Fysiske enheder i alt, registrerede materialer.....</b>	<b>277.323</b>	<b>467.913</b>	<b>140.567</b>	<b>1.257.365</b>	<b>73.447</b>
Materiale, som ikke katalogiseres .....	102.272	114.077	117.713	115.883	112.046
<b>Fysiske enheder i alt.....</b>	<b>379.595</b>	<b>581.990</b>	<b>258.280</b>	<b>1.373.248</b>	<b>185.493</b>

2012 2011 2010 2009 2008

**BESTAND**

– FORDELT PÅ MATERIALEKATEGORIER

	2012	2011	2010	2009	2008
<b>ELEKTRONISKE VÆRKER</b>					
<b>Pligtafleveringsserveren</b> (antal titler)					
Elektroniske serierpublicationer	1.497	1.497	1.497	1.497	1.497
Digitale tekstdokumenter .....	9.460	9.460	9.460	9.460	9.460
<b>Pligtafleveringsserveren i alt .....</b>	<b>10.957</b>	<b>10.957</b>	<b>10.957</b>	<b>10.957</b>	<b>10.957</b>
<b>KBs øvrige servere</b> (antal titler)					
Elektroniske serierpublicationer <sup>1)</sup> .....	42	17	17	16	16
Digitale tekstdokumenter, e-bøger og e-noder <sup>2)</sup> .....	20.669	19.129	51.294	31.918	30.619
Digitale tekstdokumenter, e-småtryk .....	3.402	3.000	***)	***)	***)
Digitale tekstdokumenter, e-manuskripter (codex+enkeltblade) .....	13.538	7.250	***)	***)	***)
Digitale AV-dokumenter, billeder <sup>3)</sup> .....	333.790	172.109	159.589	120.102	127.014
Digitale AV-dokumenter, lyd.....	27	27	27	27	27
Bibliografiske baser og faktabaser .....	0	0	5	16	16
<b>KBs øvrige servere i alt....</b>	<b>371.468</b>	<b>223.271</b>	<b>210.932</b>	<b>152.079</b>	<b>157.676</b>
<b>Fremmede servere</b> (antal titler)					
Elektroniske serierpublicationer	35.321	33.001	33.123	27.566	25.872
Digitale tekstdokumenter .....	449.851	400.734	317.819	303.136	291.466
Digitale AV-dokumenter .....	20.081	19.711	1	0	0
Bibliografiske baser og faktabaser .....	1.419	1.425	1.424	1.301	1.211
<b>Fremmede servere i alt ...</b>	<b>506.672</b>	<b>454.871</b>	<b>352.367</b>	<b>332.003</b>	<b>318.549</b>
<b>Bestand af elektroniske værker i alt (antal titler).....</b>	<b>889.097</b>	<b>689.099</b>	<b>574.256</b>	<b>495.039</b>	<b>487.182</b>

1) Omfatter: tidsskrift.dk (17 titler), Det Virtuelle Musikbibliotek (18 titler) samt følgende syv enkelttidsskrifttitler oplagt på bibliotekets egne servere: "Illustreret Tidende" årgang 1859-1924, "Klingen" årgang 1917-20, "Clarté" årgang 1926-27 (komplet), "Kritisk Revy" årgang 1926-28 (udvalg), "Bogens Verden" årgang 1994-, "Vejen frem" årgang 1943-45 (ufuldstændig), "Theses and other publications of the University of Copenhagen".

2) Et deltal af e-bogstallet var forkert 2011.

3) Tællingen af digitale AV-dokumenter, billeder, er revideret i 2009, så det kun omfatter publicerede værker; derudover rummer samlingen et stort antal digitaliserede, men endnu upublicerede billeder.



2012

2011

2010

2009

2008

**BESTAND**

– FORDELT PÅ MATERIALEKATEGORIER

**ELEKTRONISKE VÆRKER****KBs servere** (antal sider)**Bestand på egne servere**

(antal gigabytes)

Pligtafleveringsserveren .....	83	83	83	83	83
KBs øvrige servere.....	67.284	42.702	60	322	300
<b>Bestand af elektroniske værker i alt</b> (gigabytes) .....	<b>67.367</b>	<b>42.785</b>	<b>143</b>	<b>405</b>	<b>383</b>
– heraf samlinger til langtidsbevaring (gigabytes) .....	21.500	21.500	***)	***)	***)
– heraf igen langtidsbevaringssamlinger, der er lagret korrekt .....	12.000	5.590	***)	***)	***)
– korrektlagrede langtidsbevaringssamlinger i pct. ....	56%	26%	***)	***)	***)

**Netarkivet.dk**

Nethøstning, bestand antal

objekter .....	10.752.009.217	7.648.250.000	5.406.250.000	4.066.062.500	2.856.364.278
Nethøstning, bestand antal gigabytes .....	325.525	236.983	173.000	130.114	84.527
Nethøstning, antal websites.....	992.822	956.824	898.137	921.988	916.063
– heraf antal websites på mere end 10 MB.....	149.141	140.633	131.736	127.843	106.130

2012      2011      2010      2009      2008

**BESTAND**

– FORDELT PÅ MATERIALEKATEGORIER

<b>SERIETITLER</b> (KONVENTIONELLE OG ELEKTRONISKE SERIETITLER)					
<b>Bestand serietitler</b>					
Tidsskrifter.....	54.417	53.092	50.536	58.249	52.607
Aviser.....	362	362	626	625	670
<b>Serietitler i alt.....</b>	<b>54.779</b>	<b>53.454</b>	<b>51.162</b>	<b>58.874</b>	<b>53.277</b>
– heraf bestand af elektroni- ske serietitler.....	35.321	33.002	30.144	30.547	25.926

**BIBLIOGRAFISKE YDELSER****REGISTRERING TIL KATALOGER**

(antal bibliografiske poster/enheder)

Registrering til andre bibliotekers kataloger .....	13.954	11.754	7.250	5.483	5.652
Antal institutbiblioteker v/Københavns Universitet, hvor Det Kongelige Bibliotek udfører registrering.....	9	15	20	37	37

**BIBLIOGRAFISKE YDELSER**  
**REGISTRERING TIL NATIONAL-, FAG- OG SPECIALBIBLIOGRAFIER**  
 (antal bibliografiske poster/enheder)

BIBLIOGRAFISKE YDELSER	2012	2011	2010	2009	2008
<b>Nationalbibliografisk registrering</b>					
Dansk Periodicafortegnelse.....	516	502	431	578	661
Dansk Kortfortegnelse (fysiske enheder).....	220	237	238	441	1.029
Dansk Musikfortegnelse.....	204	289	63	321	276
ISSN.....	559	585	465	604	702
Index Translationum.....	3.605	3.797	3.365	4.147	3.520
Dansk Periodicafortegnelse II (småtryk).....	487	486	550	1.711	723
ISMN.....	41	69	20	108	32
<b>Registreringer i alt.....</b>	<b>5.632</b>	<b>5.965</b>	<b>5.132</b>	<b>7.910</b>	<b>6.943</b>
<b>Fagbibliografisk registrering</b>					
Dansk Historisk Bibliografi.....	1.519	2.524	3.735	1.555	2.578
MUSICAT (RISM).....	22	0	0	0	0
rilm.....	125	102	1	236	335
Dansk Musiklitterær Bibliografi	292	306	316	299	461
Danish Contributions to Classical Scholarship.....	0	314	109	231	132
Besættelsestidsbibliografien.....	**)	**)	**)	**)	252
Catalogue of Oriental Manuscripts (COMDC).....	326	145	148	57	143
<b>Registreringer i alt.....</b>	<b>2.284</b>	<b>3.391</b>	<b>4.309</b>	<b>2.378</b>	<b>3.901</b>
<b>Retroregistreringsopgaver af katalogdata til maskin-læsbare medier</b>					
Oplagt til REX og www i alt...	22.761	35.323	32.880	25.481	45.388
Konvertering af katalogkort m.h.p. senere indlægning i REX					
I alt.....	20.938	39.404	31.934	29.411	49.400

2012 2011 2010 2009 2008

**BEVARINGSOPGAVER****Det Kongelige Biblioteks Bogbinderi og Konserveringsværksted**  
(inkl. særbevillinger)

	2012	2011	2010	2009	2008
<b>FORBEDRING AF BEVARINGSTILSTANDEN</b>					
Antal enheder flyttet fra skadeskategori C/D til skadeskategori A/B gennem konservering.....	1.621	2.255	1.126	**)	**)
Antal enheder flyttet fra skadeskategori C/D til skadeskategori A/B gennem emballering.....	90.759	16.753	51.792	**)	**)
<b>Antal enheder flyttet fra skadeskategori C/D til skadeskategori A/B i alt ....</b>	<b>92.380</b>	<b>19.008</b>	<b>52.918</b>	<b>70.224</b>	<b>***)</b>
<b>FOREBYGGENDE BEVARING</b>					
Futteraler, kassetter og æsker.	13.733	10.068	11.450	11.881	15.615
Lommer, mapper og omslag <sup>1)</sup> .	8.620	8.478	8.787	60.499	50.446
Passepartoutmontering .....	15	33	33	70	396
Afrensning af samlinger (hyldemeter) .....	10	44	515	336	742
<b>AKTIV KONSERVERING:</b>					
Indbinding (antal bind) .....	407	358	8	43	206
Konservering af bøger					
– antal bind.....	1.127	1.791	967	569	990
– antal blade.....	22.426	19.253	8.230	7.823	2.680
Konservering af kort/billeder/fotos (antal enheder) .....	87	107	151	304	367
<b>Samlingsafdelingerne</b>					
Bind afsendt til indbinding på eksterne bogbinderier .....	2.906	2.609	2.896	2.844	2.202
Kapslinger i KBs afdelinger .....	21.674	19.432	19.993	19.450	9.484
<b>Bevaringskopiering</b>					
Mikroformer, prod. af biblioteket (antal fysiske enheder).....	0	0	5	2	21
Mikroformer, antal optagelser (negative og positive).....	0	4.702	3.750	4.465	5.092
Substitutionsdigitalisering.....	3.305	5.549	3.241	3.241	3.875

1) Det lavere tal i 2010 afskyldes, at omemballering af enkeltnegativer i lommer blev afsluttet 2009. Tallet i Årsberetningen 2009, side 189, lød på 56.908. Der manglede imidlertid 3.591 emballerede negativer fra substitutionsdigitaliseringen.

1) Opgørelsesmåden er revideret 2010 på basis af stigningen i antal solgte billetter.

2) Opgørelsesmåden er ændret 2010 for et mere retvisende tal (antal faktiske medlemmer).

3) Belægningstimer er det faktiske antal udlejede timer plus buffertimer til opstilling og nedtagning. (Udlejnings- og belægningstimer omfatter både interne og eksterne arrangementer).

## KULTURFORMIDLING

### Besøg, rundvisninger m.v.

Antal grupper .....	232	254	279	274	284
heraf grupper med udenlandske gæster .....	65	75	83	69	66
Antal deltagere.....	3.599	3.863	4.295	4.500	3.994

### Udstillingsvirksomhed

Antal udstillinger i Rotunden og Galleriet.....	7	5	5	6	6
Antal gæster i udstillinger <sup>1)</sup> .....	47.041	50.242	34.872	30.559	32.892
Antal eksponater i udstillinger	1.237	981	1.135	1.059	1.432

### Bidrag til andre institutioners udstillinger

Antal udstillinger i øvrigt, hvortil der er ydet bidrag.....	23	2	22	44	30
Antal eksponater til andre institutioners udstillinger .....	330	5	110	418	363

### Arrangementer

Antal koncerter.....	33	27	32	40	41
Antal koncertgæster .....	8.436	7.575	8.788	8.383	11.118
Antal foredrag .....	40	50	44	47	46
Antal gæster til foredrag/arrangementer.....	7.013	8.850	9.328	12.243	7.385

### Diamantklubben

(antal medlemmer) <sup>2)</sup> .....	1.819	1.832	1.787	1.556	1.553
---------------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

### Udlejning af lokaler

#### Dronningesalen

Antal udlejninger.....	120	262	199	156	121
Antal udlejningstimer .....	1.230	2.458	1.867	2.088	1.243
Antal belægningstimer <sup>3)</sup> .....	1.640	3.352	2.399	2.620	1.579

#### Mødelokaler

Antal udlejninger.....	427	618	537	484	495
Antal udlejningstimer .....	447	3.887	3.352	2.994	2.545
Antal belægningstimer <sup>3)</sup> .....	1.223	4.955	4.192	3.835	3.156

#### Andre lokaliteter

Antal udlejninger.....	20	14	28	3	13
Antal udlejningstimer .....	102	64	152	1.348	84

2012 2011 2010 2009 2008

## FORSKNING

	2012	2011	2010	2009	2008
<b>Antal medarbejdere</b>					
Ordinær finanslovsbevilling.....	8	8	9	12	13
Eksternt bidrag til samfinansieret forskning.....	0	0	0	1	1
Tilskudsfinansieret og domicileret forskning.....	30	28	25	19	18
Carl Nielsen Udgaven.....	*)	*)	*)	3	3
Dansk Folkemindesamling.....	9	7	4	6	6
Dansk Center for Musikudgivelse .....	8	5	6	6	*)
<b>I alt.....</b>	<b>55</b>	<b>48</b>	<b>44</b>	<b>47</b>	<b>41</b>
<b>Antal forskningsårsværk</b>					
Ordinær finanslovsbevilling.....	2,5	3,0	3,0	4,4	5,2
Eksternt bidrag til samfinansieret forskning.....	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5
Tilskudsfinansieret og domicileret forskning.....	24,8	21,5	21,5	16,0	19,7
Carl Nielsen Udgaven.....	*)	*)	*)	0,2	0,8
Dansk Folkemindesamling.....	3,2	1,7	1,7	2,4	3,0
Dansk Center for Musikudgivelse .....	5,4	5,0	5,0	3,1	*)
<b>I alt</b>	<b>35,8</b>	<b>31,2</b>	<b>31,2</b>	<b>26,6</b>	<b>29,1</b>
<b>Forskningsproduktion</b>					
– antal bøger .....	9	3	11	12	16
– antal artikler .....	107	94	96	103	98
– antal sider i videnskabelige publikationer.....	8.404	2.637	4.319	8.405	5.818



## Råd & Udvalg

Fortegnelse over eksterne organisationer, bestyrelser, råd, udvalg og selskaber, hvori Det Kongelige Bibliotek eller dets medarbejdere er repræsenteret 2012.

De i parentes anbragte tilføjelser efter de enkelte navne angiver hvilken institution eller organisation, der har udpeget de pågældende.

### Aktuel Naturvidenskab

*Fagredaktørkorpsset*

- » Søren Bertil Fabricius Dorch (pers. udpeget)

### Alexandra Institutet A/S. Brobygger mellem it-forskning og erhvervsliv

- » Anders Sparre Conrad (pers. udpeget)  
- kontaktperson for Det Kongelige Bibliotek

### American Society for Industrial Security, Denmark (ASIS)

- » Claus Friis (pers. valgt)  
- Medlem af styregruppen for Eksamineret Sikringsleder
- » Claus Friis (pers. valgt)  
- Censor for Eksamineret Sikringsleder

### H.C. Andersen-Samfundet i København

- » Kirsten Dreyer (pers. valgt)  
- næstformand

### Arbejdsgruppen for digital formidling og tilgængeliggørelse af skrevne musikværker.

- » Steen Bille Larsen (Det Kongelige Bibliotek)
- » Søren Clausen (Det Kongelige Bibliotek)
- » Anne Ørbæk Jensen (Det Kongelige Bibliotek)
- » Lisbet Crone Jensen (Det Kongelige Bibliotek)  
- sekretær

### *Undergruppe om it og database*

- » Anders Sparre Conrad (Det Kongelige Bibliotek)
- » Anne Ørbæk Jensen (Det Kongelige Bibliotek)
- » Lisbet Crone Jensen (Det Kongelige Bibliotek)  
- sekretær

### *Undergruppe om jura og forretningsmodel*

- » Søren Clausen (Det Kongelige Bibliotek)

### Arbejdsgruppen om kompetenceudvikling (Danmarks Forskningsbiblioteksforening, Bibliotekarforbundet og HK Stat)

- » Lis Nielsen (Det Kongelige Bibliotek)

### Den Arnamagnæanske Kommission

- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)

### Athelas Sinfonietta Copenhagen

*Bestyrelsen*

- » Uwe Bødewadt (pers. valgt)

### Beredskabskommissionen for København

- » Claus Friis (pers. udpeget)

### Bibliotek for Læger

- » Christian Graugaard (pers. udpeget)  
- chefredaktør

### Bibliotekarforbundet (BF)

*Statsgruppens bestyrelse*

- » Lis Nielsen (pers. valgt)
  - » Karen Marie Iversen (pers. valgt)
- Faggruppen for Medicinsk Information*
- » Elsebeth Alstrup (pers. valgt)
- Døssingprisudvalget*
- » Jens Ludvigsen (pers. valgt)

### Bibzoom

*Styregruppen*

- » Birte Christensen-Dalsgaard (Det Kongelige Bibliotek)

**Carl Nielsen Brevudgaven***Styregruppen*

- » Søren Clausen (Det Kongelige Bibliotek)  
- formand
- » Jørn Lund (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab)
- » Anne Ørbæk Jensen (Det Kongelige Bibliotek)

**CEN, European Committee for Standardisation***TC 346 Conservation of Cultural Property*

- » Marie Vest (Dansk Standard)

*TC 346 / WG 4 Environment*

- » Ulla Bøgvad Kejser (Det Kongelige Bibliotek)

**CERL, Consortium of European Research Libraries***Executive Committee*

- » Ivan Boserup (pers. valgt, repr. Det Kongelige Bibliotek)

*Advisory Task Group*

- » Ivan Boserup (pers. udpeget)  
- chairman

*CERL Portal Advisory Board*

- » Ivan Boserup (pers. udpeget)  
- chairman

**CIRIUS (Undervisningsministeriet)***Beskikkelsesnævnet*

- » Marie Vest (pers. udpeget)

**Comité Internationale de Paléographie Latine**

- » Erik Petersen (pers. valgt)

**Comparative Oriental Manuscript Studies (COMSt), European Science Foundation***Steering Committee*

- » Stig T. Rasmussen (Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation)  
- Steering Committee member

**Conference of Directors of National Libraries (CDNL)**

- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)

**Conference of European National Librarians (CENL)**

- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)  
*CENL Network and Working Group on Copyright*
- » Søren Clausen (Det Kongelige Bibliotek)

**Copenhagen International Literature Festival***Styregruppen*

- » Anette Wad (pers. udpeget)

**Dacapo***Bestyrelsen*

- » Claus Røllum-Larsen (pers. udpeget)

**Danish Group of Exlibris Users (DANGELU)**

- » Ole Holm (Det Kongelige Bibliotek)

**Danmarks Elektroniske Fag- og Forskningsbibliotek (DEFF)***Styregruppen*

- » Birte Christensen-Dalsgaard (Kulturministeriet / Det Kongelige Bibliotek)

*Programgruppe A: Adgang og infrastruktur*

- » Peter Mathiesen (pers. udpeget)  
- formand

- » Christian Vandel (pers. udpeget)

*Programgruppe B: Services til studerende*

- » Kira Stine Hansen (pers. udpeget)

*Programgruppe C: Services til forskere*

- » Søren Bertil Fabricius Dorch (pers. udpeget)

*Knowledge Exchange Netværk: Working Group on Virtual Research Environment*

- » Birte Christensen-Dalsgaard (Det Kongelige Bibliotek)

*Licensudvalget*

- » Inge-Berete Moltke (Det Kongelige Bibliotek)

**Danmarks Forskningsbiblioteksforening (DF)***Hovedbestyrelsen*

- » Michael Cotta Schönberg (pers. valgt)  
- formand
- » Christian Lauersen (pers. valgt)

*DF's Forum for Brugerundervisning*

- » Jesper Mørch (pers. valgt)  
- formand

*DF's Forum for Elektroniske ressourcer*

- » Anders Otte Stensager (pers. udpeget)  
- bestyrelsesmedlem

*DF's Forum for Registrering*

- » Hanne Sonne Henriksen (pers. valgt)  
- bestyrelsesmedlem

*Forum for Fjernlån*

- » Marianne Olander (pers. valgt)  
- bestyrelsesmedlem

**Danseteatret BalCon**

- » Alette Scavenius (pers. udpeget)  
- bestyrelsesformand

**Dansk BiblioteksCenter***DK5-redaktionsgruppen*

- » Katrine Schrøder (Det Kongelige Bibliotek)

**Dansk Bibliotekshistorisk Selskab**

- » Steen Bille Larsen (pers. valgt)  
- bestyrelsesmedlem  
- redaktør af Bibliotekshistorie

**Dansk Dansehistorisk Arkiv***Bestyrelsen*

- » Anders Christensen (Det Kongelige Bibliotek)
- » Anne Ørbæk Jensen (Det Kongelige Bibliotek)

**Dansk Komite for Byhistorie***Repræsentantskabet*

- » John T. Lauridsen (pers. valgt)

**Dansk Landskabsøkologisk Forening***Bestyrelsen*

- » Stig Roar Svenningen (pers. valgt)  
- kasserer

**Dansk Militærhistorisk Kommission***Styrelsen*

- » Stig Roar Svenningsen (pers. valgt)  
- kasserer

**Dansk Musikbiblioteks Forening**

- » Kristoffer Brinch Kjeldby (pers. valgt)  
- bestyrelsen

**Dansk Personalebladsforening**

- » Ole Henrik Sørensen (Det Kongelige Bibliotek)  
- revisor

**Dansk Selskab for Historisk Kemi**

- » Christian B. Knudsen (pers. valgt)  
- sekretær

**Dansk Selskab for Musikforskning***Bestyrelsen*

- » Kristoffer Brinch Kjeldby (pers. valgt)
- » Bjarke Moe (pers. valgt)

**Dansk Selskab for Oldtid og Middelalder (DSOM)**

- » Ivan Boserup (pers. valgt)
- » Karsten Christensen (pers. valgt)
- » Erik Petersen (pers. valgt)

**Dansk Selskab for Traditionel Musik og Dans***Bestyrelsen*

- » Lene Halskov Hansen (pers. valgt)  
- formand

**Dansk Slavistforbund**

- » Hans Kristian Mikkelsen (pers. valgt)

**Dansk Standard**

*S24/TC 46 (Information og Dokumentation / Information and documentation)*

*S24/u4 (Teknisk interoperabilitet)*

- » Birgit Henriksen (Styrelsen for Bibliotek og Medier)

*S24/u8 (Biblioteksstatistik)*

- » Steen Bille Larsen (Det Kongelige Bibliotek)

*S24/u9 (Identifikation og beskrivelse)*

- » Katrine Schrøder (Det Kongelige Bibliotek) – fra 1. oktober 2011

*S24/u10 (Fysisk bevaring)*

- » Marie Vest (Det Kongelige Bibliotek) – formand

*S388 (Bevaring af Kulturarven)*

- » Marie Vest (Det Kongelige Bibliotek) – formand

**Det Danske Filminstitut**

- » Birgit Nordsmark Henriksen (Kulturministeriet) – bestyrelsesmedlem

**Den Danske Historiske Forening**

*Bestyrelsen*

- » John T. Lauridsen (pers. valgt)

**De Danske Kongers Kronologiske Samling.**

**Amalienborgmuseet**

*Udstillingskomité*

- » Lene Eklund-Jürgensen (pers. udpeget)

**Det Danske Kulturinstitut**

*Bestyrelsen*

- » Anette Wad (pers. valgt)

*Repræsentantskabet*

- » Erland Kolding Nielsen (Det Kongelige Bibliotek)

**Den Danske Nationalkomité for Geografi**

- » Henrik Dupont (Det Kongelige Bibliotek)

– komitémedlem 2007–2010

**Det Danske Orgelselskab**

- » Claus Røllum Larsen (pers. udpeget) – redaktør af Orglet

**Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering**

*Konservatorskolens Aftagerpanel*

- » Marie Vest (pers. udpeget)

**Danske Risikorådgivere**

- » Claus Friis (pers. valgt)

**DE-CLARIN projektet**

*Styregruppen*

- » Birte Christensen-Dalsgaard (Det Kongelige Bibliotek)

**Det Danske Sprog- og Litteraturselskab**

- » Ivan Boserup (pers. valgt)
- » Karsten Christensen (pers. valgt)
- » Steffen Heiberg (pers. valgt)
- » Erik Petersen (pers. valgt)
- » Bruno Svindborg (pers. valgt)
- » Inger Sørensen (pers. valgt)

**DHPL Det Danske Hus i Palæstina**

*Bestyrelsen*

- » Lise Bach Hansen (pers. valgt)

**DigDag, Digitalt Atlas over Danmarks historisk-administrative inddeling**

*Styregruppen*

- » Birgit Nordsmark Henriksen (Det Kongelige Bibliotek)

**Dramatisk Bibliotek**

*Kontaktudvalget*

- » Alette Scavenius (Det Kongelige Bibliotek)
- » Anne Ørbæk Jensen (Det Kongelige Bibliotek)

**EROMM, European Register of Microform Masters***Steering Committee*

- » Ivan Boserup (Det Kongelige Bibliotek) - chairman

**Ethnologia Europaea. Journal of European Ethnology***Editorial Board*

- » Palle Ove Christiansen (pers. udpeget)

**European Association of Sinological Librarians (EASL)**

- » Bent Lerbæk Pedersen (Det Kongelige Bibliotek)

**European Historical Bibliographies**

- » Jakob Kyril Meile (Det Kongelige Bibliotek)

**The European Library***Management Committee*

- » Erland Kolding Nielsen (CENL) - chair

*Contacts Working Group*

- » Steen Bille Larsen (Det Kongelige Bibliotek)

*Editorial Working Group*

- » Agnete Rodskjer (Det Kongelige Bibliotek)

*Users Advisory Board*

- » Hans Kristian Mikkelsen (Det Kongelige Bibliotek)

**Europeana***Council of Content Providers and Aggregators*

- » Birte Christensen-Dalsgaard (pers. udpeget)

**Den Europæiske Union***Member States' Expert Group on digitisation and digital preservation*

- » Steen Bille Larsen (Kulturministeriet)
- » Birte Christensen-Dalsgaard (Kulturministeriet)

**Evald Tang Kristensen-projektet***Det rådgivende kollegium*

- » Else Marie Kofod (Det Kongelige Bibliotek)
- » Jens Henrik Koudal (Det Kongelige Bibliotek)

**Forbrugerombudsmanden***Arbejdsgruppe vedr. kønsdiskriminerende reklamer*

- » Christian Graugaard (pers. valgt)

**Foreningen for Boghaandværk**

- » Karsten Christensen (pers. valgt) - hovedbestyrelsen
- » Erland Kolding Nielsen (pers. valgt) - landsformand 2008-

**Foreningen Danmarks Folkeminder***Styrelsen*

- » Anders Chr. N. Christensen (pers. udpeget)
- » Else Marie Kofod (pers. udpeget) - Forretningsudvalget

**Foreningen Danmarks Folkeminders****Støttefond***Bestyrelsen*

- » Lene Halskov Hansen (pers. udpeget)
- » Marianne Holm Pedersen (pers. udpeget)

**Foreningen af Eksaminerede Sikringsledere**

- » Claus Friis (pers. valgt)

**Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse***Bestyrelsen*

- » Lise Bach Hansen (pers. udpeget)

**Foreningen af Musik Informationsmedarbejdere, MIM***Bestyrelsen*

- » Bette Thomas (pers. valgt)

**Forhandling om en aftalelicens om digitale fotografier på internettet mellem Copydan Billedkunst og Arkiver, Biblioteker og Museer**

*Faglig følgegruppe*

- » Erland Kolding Nielsen (Det Kongelige Bibliotek)

*Teknikergruppe*

- » Søren Clausen (Det Kongelige Bibliotek)
- » Lars Jørgensen (Det Kongelige Bibliotek)
- » Mette Kia Krabbe Meyer (Det Kongelige Bibliotek)

**Forlaget Kragen**

*Bestyrelsen*

- » Lene Halskov Hansen (pers. udpeget)
- » Marianne Holm Pedersen (pers. udpeget)

**Forsknings- og Innovationsstyrelsen**

*Bibliometrisk Faggruppe for Dans, Teatervidenskab og Drama, Musikvidenskab*

- » Claus Røllum-Larsen (Forsknings- og Innovationsstyrelsen, SEDIRK og Rektorkollegiet)

*Bibliometrisk Faggruppe for Historie*

- » John T. Lauridsen (Forsknings- og Innovationsstyrelsen, SEDIRK og Rektorkollegiet)

*Bibliometrisk Faggruppe for Kulturvidenskab, kulturhistorie og kulturformidling*

- » Else Marie Kofod (Forsknings- og Innovationsstyrelsen, SEDIRK og Rektorkollegiet)

**Forskningsbibliotekernes Chefkollegium (FC)**

- » Michael Cotta-Schönberg (ex officio)
- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)

*FC-Statistikudvalget*

- » Steen Bille Larsen (Det Kongelige Bibliotek)
- » Charlotte Rohde (Det Kongelige Bibliotek)

**Fortiden set fra himlen – luftfotoarkæologi i Danmark**

*Faglig følgegruppe*

- » Henrik Dupont (pers. udpeget)
- Luftfotos i Danmark. Redaktionen*
- » Henrik Dupont (pers. udpeget)

**Geo-Data Info.dk Følgegruppe**

- » Henrik Dupont (pers. udpeget)

**Georg Brandes-Skolen**

*Repræsentantskabet*

- » Bruno Svindborg (Det Kongelige Bibliotek)

**Heiberg-Selskabet**

- » Kirsten Dreyer (pers. valgt)
- formand

**Herman Sandby Selskabet**

*Bestyrelsen*

- » Claus Røllum-Larsen (pers. valgt)

**Historisk Kartografisk Informationssystem  
Initiativgruppe (HISKIS)**

- » Henrik Dupont (pers. udpeget)

**HK/Hovedstaden**

*Repræsentantskabet*

- » Sheku Amadu Jalloh (pers. valgt)

**HK/Stat, Hovedstaden**

*Bestyrelsen*

- » Sheku Amadu Jalloh (pers. valgt)

**ICOM-CC, The International Council of Museums, International Committee for Conservation**

*Working Group Graphic Documents*

- » Marie Vest (pers. valgt)
- co-coordinator



***Interlending and Document Supply (publ. by Emerald)****Advisory Editorial Board*

- » Poul Erlandsen (pers. udpeget)

***International Conference on the History of Cartography****Early Curators*

- » Henrik Dupont (pers. valgt)  
- formand

***International Group of ExLibris Users (IGeLU)***

- » Ole Holm (Det Kongelige Bibliotek)

***International Internet Preservation Consortium****Executive Steering Committee*

- » Birgit Nordmark Henriksen (Netarkivet)

***International Society for Cultural History (Kings College, University of Aberdeen)***

- » Palle Ove Christiansen (pers. udpeget)  
- founding member

***International Alliance of Research Universities (IARU)****IARU Librarians Contact Group*

- » Michael Cotta-Schönberg (pers. udpeget)

***Internationale Arbeitsgemeinschaft der Archiv-, Bibliotheks- und Graphikrestauratoren(IADA)****Bestyrelsen*

- » Birgit Vinther Hansen (pers. valgt)

*Journal of Paper Conservation*

- » Birgit Vinther Hansen (pers. valgt)  
- redaktionsmedlem

***ISO, International Organization for Standardization****TC 42 (Photography), JWG 26 (Digitizing Cultural Heritage Materials)*

- » Ulla Bøgvad Kejser (Det Kongelige Bibliotek)

*TC 46/SC 4/WG 12 WARC - ISO 28500 WARC File format*

- » Birgit Henriksen (Styrelsen for Bibliotek og Medier)

*TC 46/SC8/WG7: Quality measures for national libraries*

- » Steen Bille Larsen (Det Kongelige Bibliotek)

***Jacob Gades Legat***

- » Ole Kongsted (pers. valgt)  
- bestyrelsesmedlem

***Jeppe Aakjærs Bibliotek på Jenle***

- » Bruno Svindborg (Det Kongelige Bibliotek)  
- tilsynsførende

***J.P.E. Hartmanns Udvalgte Værker (Hartmann Udgaven)****Hovedredaktør*

- » Niels Krabbe (ex officio)

*Redaktionsrådet*

- » Claus Røllum-Larsen (pers. valgt)
- » Inger Sørensen (pers. valgt)

***Klassikerdagens komité***

- » Bruno Svindborg (pers. valgt)

***Klassisk - Magasinet for musikelskere Redaktionskomitéen***

- » Bette Thomas (pers. udpeget)

***Kommissionen for Registrering af Litterære Kilder til Dansk Historie****Registreringskommissionen*

- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)  
- formand

***Det Kongelige Biblioteks eksterne forskningsudvalg***

- » Claus Røllum-Larsen (pers. valgt)
- » Morten Møller (pers. valgt)
- » Elisabeth Fabritius (pers. valgt)  
- suppleant

**Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie**

- » Steffen Heiberg (pers. valgt)
- » Kristian Hvidt (pers. valgt)
- » John T. Lauridsen (pers. valgt)

**Det Kongelige Danske Musikkonservatorium  
Bruger- og aftagerpanel**

- » Bette Thomas (pers. udpeget)

**Korthistorisk Selskab**

- » Henrik Dupont (pers. valgt)  
- formand
- » Vivi Gade Rønsberg (pers. valgt)  
- sekretær

**Kulturministeriets Fordelingsudvalg for  
Bladpuljen**

- » John T. Lauridsen (Det Kongelige Bibliotek)

**Kulturministeriets Forskningsudvalg**

- » Else Marie Kofod (pers. udpeget efter indstilling af forskningsbibliotekerne)

**Kulturministeriets Sikringsudvalg**

- » Bodil Henriksen (Kulturministeriet)  
- formand
- » Claus Friis (Statens Arkiver og Det Kongelige Bibliotek)

**Kulturministeriets tremandsgruppe vedr.  
sikringssspørgsmål**

- » Claus Friis (pers. udpeget)  
- formand

**Kulturnatten***Styregruppe*

- » Lise Bach Hansen (Det Kongelige Bibliotek)

**Kulturstyrelsen***Biblioteksrådet*

- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)
- » Steen Bille Larsen (stedfortræder)

*Bibliografisk Råd*

- » Henriette Fog (pers. udpeget)  
- formand
- » Britta Lorckmann (Det Kongelige Bibliotek)

*WorldCat Koordinationsgruppen*

- » Poul Erlandsen (pers. udpeget)
- » Henriette Fog (pers. udpeget)

**Kulturværdiudvalget**

- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)  
- formand 1995-
- » Søren Clausen (Det Kongelige Bibliotek)  
- sekretær

**Kungliga Gustav Adolfs Akademien, Uppsala**

- » Palle Ove Christiansen (pers. indvalgt)

**Kungliga Samfundet för utgivande av  
handskrifter rörande Skandinaviens historie**

- » Erland Kolding Nielsen (pers. valgt)
- » Kristian Hvidt (pers. valgt)

**Kurt Weill Edition, New York***Advisory Board*

- » Niels Krabbe (pers. valgt)

**KVINFO, Center for Information om Kvinde-  
og Kønsforskning***Bestyrelsen*

- » Steen Bille Larsen (Det Kongelige Bibliotek)

**København Læser***Bestyrelsen*

- » Lise Bach Hansen (pers. udpeget)

**Københavns Universitet***Rektor, Rådgivningspanel*

- » Anette Wad (pers. udpeget)

*Det Humanistiske Fakultet, Saxo-Institutets  
aftagerpanel*

- » Erik Petersen (pers. udpeget)
- Det Humanistiske Fakultets aftagerpanel*
- » Lise Bach Hansen (pers. udpeget)

*Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet,  
Geografisk biblioteksudvalg*

- » Niels-Ole Prægel (Det Kongelige Bibliotek)

**Købstadsmuseet "Den gamle By"**

*Følgegruppen for "Den moderne By"*

- » John T. Lauridsen (pers. valgt)

**Landbohistorisk Selskab**

- » Palle Ove Christiansen (pers. indvalgt)

**Landsforeningen til Bevaring af Fotografier og Film, LLF**

*Bestyrelsen*

- » Lene Andersen (pers. valgt)
- » Mette Kia Krabbe Meyer (Det Kongelige Bibliotek)

**Lasson Andersens Fond**

*Bestyrelsen*

- » Ole Kongsted (pers. valgt)

**LIBER, Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche**

*Groupe de Cartothécaires*

- » Henrik Dupont (pers. valgt)
  - bestyrelsesmedlem
  - national representative 2010-12
  - medlem af Study Group Copyright

*LIBER Advisory Group on Possible European*

*Digitisation*

- » Erland Kolding Nielsen (pers. valgt)

*LIBER Architecture Group*

- » Steen Bille Larsen (pers. valgt)

*LIBER Security Network*

- » Charlotte Rohde (Det Kongelige Bibliotek)
  - administrator

*LIBER Steering Committee on Digitisation and Resource Discovery*

- » Lone Gyldendal Stefansen (Det Kongelige Bibliotek)

*LIBER Steering Committee Human Resources and Organisation*

- » Michael Cotta-Schönberg (pers. valgt)

*LIBER Steering Committee on Scholarly Communication*

- » Birte Christensen-Dalsgaard (pers. valgt)
  - Chair of the Working Group on E-Science

**Letterstedtska Föreningens danske afdeling**

- » Kristian Hvidt (pers. valgt)

**Martin Andersen Nexø Fonden**

- » Bruno Svindborg (pers. valgt)
- » Esther Kielberg (pers. valgt)

**MELCOM International, Middle East Librarians' Committee International**

- » Stig T. Rasmussen (pers. medlem)

**Music Encoding Initiative, MEI**

*MEI Council*

- » Axel Teich Geertinger (pers. udpeget)

**Museum Tusulanums Forlag**

*Bestyrelsen*

- » Karsten Christensen (pers. valgt)

**Networked Digital Library Theses Board and Dissertations (NDLTD)**

*Board of Directors*

- » Birte Christensen-Dalsgaard (Det Kongelige Bibliotek)

**Niels W. Gade Udgaven**

- » Niels Bo Foltmann (pers. udpeget)
  - executive editor
- » Anne Ørbæk Jensen (pers. udpeget)
  - leder af Niels W. Gade-Arkivet

**Nordbib**

*Styrelsen*

- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)

**Nordiske Bogbind**

- » Marianne Lund Petersen (pers. udpeget)

**Nordisk forening for folkedansforskning***Bestyrelsen*

- » Anders Chr. N. Christensen (pers. valgt)

**Nordisk ophavsretsgruppe**

- » Søren Clausen (Det Kongelige Bibliotek)

**NORON, Nordiske Rigs- og Nationalbibliotekschefer**

- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)
- » Steen Bille Larsen (ex officio)
  - stedfortræder

**OCLC***Global Council*

- » Poul Erlandsen (pers. valgt)
  - medlem af Nomination Committee
  - medlem af Membership Committee

*Europe, Middle East & Africa Regional Council*

- » Poul Erlandsen (pers. valgt)
  - medlem af Executive Committee

**Orbis Terrarum. Institut til belysning af Middelhavsområdets Kulturelle Arv**

- » Erik Petersen (pers. valgt)

**Platonselskabet. Nordisk Selskab for Antikkens Idétradition**

- » Erik Petersen (pers. valgt)

**Referencegruppen vedr. projektet ”Anbragte børn 1945-80”**

- » Christian Graugaard (pers. udpeget)

**Refugiet Klitgaarden**

- » Niels Barfoed (pers. udpeget)
  - Ambassadør
- » Christian Graugaard (pers. udpeget)
  - Ambassadør

**Rethinking Resource Sharing Initiative***Steering Committee*

- » Poul Erlandsen (pers. valgt)
  - past chair

**Rilm, Répertoire International de Littérature Musicale**

- » Anne Ørbæk Jensen (pers. valgt)
  - formand i den danske komité

**RUNAS, Rådet for Udvikling af Nationalt ABM-Samarbejde**

- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)
- » Søren Clausen (pers. udpeget)
  - sekretær

**Samfundet Dansk Kirkesang**

- » Claus Røllum-Larsen (pers. udpeget)

**Sankt Andreas Bibliotek***Bestyrelsen*

- » Henriette Fog (pers. udpeget)

**Saugmann Bjerregaards Fond***Bestyrelse*

- » Lene Halskov Hansen (pers. udpeget)
  - suppleant

**SEDIRK, Sektorforskningens Direktørkollegium***Bestyrelsen*

- » Erland Kolding Nielsen (repr. ABM-området)

**Selskabet for Danmarks Kirkehistorie***Styrelsen*

- » Morten Fink-Jensen (pers. udpeget)

**Selskabet for Dansk Kulturhistorie**

- » Karsten Christensen (pers. valgt)
- » Steffen Heiberg (pers. valgt)
  - formand
- » Kristian Hvidt (pers. valgt)

**Selskabet for Historie, Litteratur og Kunst**

- » Jesper Düring Jørgensen (pers. valgt)
- » Steffen Heiberg (pers. valgt)
- » Kristian Hvidt (pers. valgt)
- » Ole Kongsted (pers. valgt)
- » Erland Kolding Nielsen (pers. valgt)

**Selskabet for Historiske Kildeskrifters Oversættelse**

- » Ivan Boserup (pers. valgt)  
- sekretær

**Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie (Kildeskriftselskabet)**

- » Morten Fink-Jensen (pers. valgt)  
- styrelsen
- » Steffen Heiberg (pers. valgt)
- » Jakob Kyril Meile (pers. valgt)
- » John T. Lauridsen (pers. valgt)

**Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie (SFAH)**

- » Morten Møller (pers. valgt)  
- bestyrelsen

**Den selvejende Institution til fremme af Museet for Dansk Bladtegnings**

- Bestyrelsen*
- » Claus Seidel (pers. udpeget)

**Den selvejende Institution Hald Repræsentantskabet**

- » Jesper Düring Jørgensen (pers. valgt)

**Sex & Samfund**

- » Christian Graugaard (pers. valgt)  
- formand

**SIBMAS Société Internationale des Bibliothèques et des Musées des Arts du Spectacle**

- Bestyrelsen*
- » Alette Scavenius (pers. valgt)

**Scholarpedia Online-leksikon**

- » Søren Bertil Fabricius Dorch (pers. udpeget)  
- editor-in-chief på Encyclopedia of Astrophysics

**Slotsholmssamarbejdet**

- » Anne Louise Nygaard Mortensen (Det Kongelige Bibliotek)

**Spiritus Mundi (Sverige)**

- Bestyrelsen*
- » Lise Bach Hansen (pers. udpeget)  
- formand

**Statens Udvalg til fremme af samarbejde mellem private arkiver i offentlige institutioner (Statens Privatarkivudvalg)**

- » Lene Andersen (Det Kongelige Bibliotek)
- » Mette Kia Krabbe Meyer (Det Kongelige Bibliotek)
- » Bruno Svindborg (suppleant)

**Svend Grundtvigs og Axel Orlriks Legat**

- » Palle Ove Christiansen (pers. udpeget)  
- efor

**Søren Kierkegaard Forskningscenter**

- Bestyrelsen*
- » Erland Kolding Nielsen (Det Kongelige Bibliotek)

**Teaterforeningen Cecilie Ullerup Schmidt**

- » Alette Scavenius (pers. udpeget)  
- bestyrelsesformand

**Teaterforeningen SIGNA**

- » Alette Scavenius (pers. udpeget)  
- bestyrelsesformand

**T.E.R, Maison Antoine Vitez (Frankrig)**

- Læsekomité*
- » Lise Bach Hansen (pers. valgt)

**UNESCO International Council of Experts for the Project of the National Library of Latvia**

- » Erland Kolding Nielsen (pers. udpeget)

**UNESCO, Den danske UNESCO-nationalkommission**

*Kommunikationsudvalget (Fagudvalg)*

- » Erland Kolding Nielsen (ex officio)

**UNESCO Memory of the World Programme (MOW)**

*Dansk nationalkomité*

- » Erland Kolding Nielsen  
- formand

**Vidensråd for Forebyggelse**

*Arbejdsgruppe vedr. seksuel sundhed*

- » Christian Graugaard (pers. udpeget)

**Det Virtuelle Musikbibliotek, DVM.nu**

- » Kristoffer Brinch Kjeldby (Det Kongelige Bibliotek)
- » Anne Ørbæk Jensen (Det Kongelige Bibliotek)

**VL-1 (Virksomhedsledergruppe 1)**

- » Erland Kolding Nielsen (pers. valgt)

**Weyse Fonden**

- » Anne Ørbæk Jensen (pers. valgt)

**ØresundsOperan / Nordic Opera**

- » Alette Scavenius (pers. udpeget)  
- bestyrelsesformand

**Årets Reumert**

*Juryen*

- » Alette Scavenius (pers. udpeget)



## I. Institutionspublikationer

(trykte såvel som elektroniske)

### A. Generelle publikationer

Det Kongelige Bibliotek: Årsberetning 2011.

Red. af Lisbet Crone Jensen. [2012]. 298 s. Ill. ISBN 978-87-7023-086-5. ISSN 0909-9093. Gratis. Også på web-adr.: <www.kb.dk/da/kb/aarsberetning/index.html>

Det Kongelige Bibliotek: Årsrapport 2011.

[2012] På web-adr.: <www.kb.dk/da/kb/aarsrapport/index.html>

DiamantEnsemblet. Koncerter sæson 2012/13.

Red. af Bette Thomas. Det Kongelige Bibliotek [2012]. 12 s. Ill.

Forskning på Det Kongelige Bibliotek. Årsberetning for 2011. Red. af Jakob K. Meile.

2012. 49 s. Ill. ISBN 978-87-7023-089-6. ISSN 1603-4694. Gratis.

Kulturarv. Publikationer fra Det Kongelige

Bibliotek. 2012. 20. rev. udg. (Serien: Publikumsorienteringer 1). Red. af Jakob K. Meile. ISSN 1015-3157. Gratis.

Carl Nielsen Brevudgaven. Red. af John Fellow

Larsen: Bd. 9: 1926-1927. København: Multivers. 2012. 768 s. ISBN 978-87-7917-250-0. Kr. 398,-.

Dansen i spejlet. John R. Johnsens balletfotos.

[Tekster af] Erik Aschengreen, Anne Middelboe Christensen & Kirsten Sørensen. Gads Forlag & Det Kongelige Bibliotek. 2012. 240 s. ISBN 978-87-12-04687-5. Kr. 349,-.

Dance in the Mirror. The ballet photography og

John R. Johnsen. [Texts by] Erik Aschengreen, Anne Middelboe Christensen & Kirsten Sørensen. Cph.: Gads Forlag &

The Royal Library. 2012. 240 s. ISBN 978-87-12-04777-3. Kr. 349,-.

Hartmann, J.P.E.: *Udvalgte Værker / Selected Works / Ausgewählte Werke*. Udg. af Hartmann Udgaven, Det Kongelige Bibliotek / Publ. by The Hartmann Edition, The Royal Library / Hrsg. von der Hartmann-Ausgabe, Die königliche Bibliothek. Hovedredaktør / Editor-in-chief / Redaktionsleiter: Niels Krabbe. København 2002ff.

\*J.P.E. Hartmann: *Klaverværker / Piano Works / Klavierwerke*. Udg. af / Ed. by / Hrsg. von Niels Krabbe. Det Kongelige Bibliotek: Dansk Center for Musikudgivelse. 2012. Vol. 1-2. i-ii, 328 s.; liii-lxxxviii, ss. 329-652. Fol. (Serie III, bind 1-2 / Series III, Vol. 1-2 / Serie III, Band 1-2). ISMN 979-0706763-12-5 & 979-0706763-13-2. Kr. 1.600,-.

Lauridsen, John T. (udg. / Hrsg.) under af medvirken af Jakob K. Meile: *Werner Bests korrespondance med Auswärtiges Amt og andre tyske akter vedrørende besættelsen af Danmark 1942-1945 / Die Korrespondenz von Werner Best mit dem Auswärtigen Amt und andere Akten zur Besetzung von Dänemark 1942-1945*. København: Det Kongelige Bibliotek & Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie. I kommission hos Museum Tusulanum. 2012. Bd. 1-10. 5.084 ss. (Serien: *Danish Humanist Texts and Studies*, vol. 43) ISBN 978-87-7023-296-8. Kr. 2.400,-.

Bind 1: *Indledning*; [Dokumenter:] *Oktober – november 1942*. 654 ss. Bind 2: *December 1942 – april 1943*. 557 ss. Bind 3: *Maj – august 1943*. 492 ss. Bind 4: *September – november 1943*. 548 ss. Bind 5: *December 1943 – marts 1944*. 517 ss. Bind 6: *April – juni 1944*. 458 ss. Bind 7: *Juli – septem-*

ber 1944. 466 ss. Bind 8: *Oktober – december 1944*. 490 ss. Bind 9: *Januar – maj 1945*. 444 ss. Bind 10: ... med bidrag af Henrik Lundtofte & Aage Trommer: *Bilag. Tillæg. Registre*. 458 ss.

Mariager, Rasmus (red.): *Politik, historie og jura. Politisk overvågning i Danmark og Skandinavien under Den Kolde Krig*. 2012. 253 s. (Serien: *Danish Humanist Texts and Studies*, vol. 42) ISBN 978-87-635-3878-296-8. Kr. 198,-.

Meldahl, Amalie: *Mine Erindringer om Fru Heiberg*. Udg. med indledning og kommentarer af Kirsten Dreyer. Det Kongelige Bibliotek & Heiberg-Selskabet. 2012. 131 s. ISBN 978-87-7023-090-2. Kr. 100,-.

*Nazismen – I danske bladtegneres streg*. Red. af Claus Seidel & Hannibal Munk. Det Kongelige Bibliotek: Museet for Dansk Bladtegning. 2012. 59 s. ISBN 978-87-7023-092-6. Kr. 99,-.

### Digitale nodeudgivelser

Nedenstående udgivelser for *Dansk Center for Musikudgivelse* kan bestilles som papirudgaver eller frit downloades fra webadressen: <[www.kb.dk/da/kb/nb/mta/dcm/udgivelser](http://www.kb.dk/da/kb/nb/mta/dcm/udgivelser)>:

Johan Svendsen: *Andante funèbre*. Red. af Elly Bruunshuus Petersen. Udgivet af DCM & Johan Svendsen-Udgaven 2012 (JSV92). Partitur. PDF. 38 sider. Gratis.

Johann Adolph Scheibe: *Passions-Cantate* ('Vor Harpe er bleven til Sorrig') / *Passion Cantata* ('Our harp has become sorrow'). Red. af Peter Hauge. 2012, 21+178 s. Partitur. DCM 011. Kr. 400,-. PDF. Gratis.

### B. Nationalbibliografier

*Dansk Kortfortegnelse 2012*. Udarb. af Det Kongelige Biblioteks Kortsamling. 2012: 220 titler. Online tilgængelig via REX, DANBIB og bibliotek.dk (akkumuleret).

*Dansk Musikfortegnelse 2012*. Udarb. af Det Kongelige Biblioteks Musik- og Teaterafdeling. 2012: 204 titler. Online tilgængelig via REX og DANBIB (akkumuleret).

*Dansk Periodicafortegnelse 2012*. Udarb. af Det Kongelige Biblioteks Pligtafleveringsafdeling. 2012: 516 nye titler og 847 opdaterede titler. Online tilgængelig via REX, DANBIB og bibliotek.dk (akkumuleret). Ugentlig fortegnelse på Dansk BibliotekCenters hjemmeside på <<http://www.dbc.dk/produkter/alfabetisk-oversigt-over-alle-produkter/dansk-bogfortegnelses-ugefortegnelse>>

*Dansk Periodicafortegnelse II. Småttryksperiodica 2012*. Udarb. af Det Kongelige Biblioteks Pligtafleveringsafdeling. 2012: 487 nye titler. Online tilgængelig via REX, DANBIB og bibliotek.dk (akkumuleret)

*ISSN Register 2012*. Dansk bidrag udarb. af Det Kongelige Biblioteks Pligtafleveringsafdeling. 2012: 559 nye titler og 1.600 opdaterede titler. Online tilgængelig via REX, DANBIB og bibliotek.dk (akkumuleret).

*KulturPerler. Den digitaliserede kulturarv 2012*. Udarb. af Det Kongelige Bibliotek ved Mikala Brøndsted. 2012: 15 nye samlingsbeskrivelser. I alt ca. 250 opdaterede samlingsbeskrivelser. På web-adr.: <[www.kulturperler.kb.dk](http://www.kulturperler.kb.dk)>

### C. Fagbibliografier, registraturer, kataloger

*Dansk Historisk Bibliografi 2012*. Red.: Lene Eklund-Jürgensen og Mette Dahl Hansen. Online 2012: 1.519 poster. Totalt: 1990-2012: 58.134. Online-udgave tilgængelig via REX.

*Samarbejde og modstand. Danmark under den tyske besættelse 1940-45. En bibliografi*. Red.: John T. Lauridsen.

*Dansk Musiklitterær Bibliografi*. Red.: Anne Ørbæk Jensen. Tilkomne poster 2012: 279. Totalt 1993-2011: 4.692. Online-udgave tilgængelig via REX.

### D. Tidsskrifter og serier

*Aktuelt fra Forskningsafdelingen* [Elektronisk Nyhedsbrev]. Udkommer årligt. Redaktion: Jakob K. Meile & Lene Eklund-Jürgensen. Web-adr.: <[www.kb.dk/da/nb/nyheder/foa](http://www.kb.dk/da/nb/nyheder/foa)>

*Aktuelt fra Håndskriftafdelingen* [Elektronisk Nyhedsbrev]. Udkommer 10 gange årligt. Redaktion: Bruno Svindborg. Web-adr.: <[www.kb.dk/da/kb/nb/ha/center/nyhedsbrev.html](http://www.kb.dk/da/kb/nb/ha/center/nyhedsbrev.html)>

*Aktuelt fra Musik- og Teaterafdelingen* [Elektronisk Nyhedsbrev]. Udkommer 6 gange årligt. Redaktion: Anne Ørbæk Jensen. Web-adr.: <[www.kb.dk/da/nb/nyheder/mta](http://www.kb.dk/da/nb/nyheder/mta)>

*Carl Nielsen Studies*. Editor-in-chief: Niels Krabbe. Copenhagen: The Royal Library, Vol.V, 2012. 393 ss. ISSN 1603-3663. <[tidsskrift.dk/index.php/carlnielsenstudies](http://tidsskrift.dk/index.php/carlnielsenstudies)>.

*Danish Humanist Texts and Studies*. Edited by Erland Kolding Nielsen. Publ. by The

Royal Library: Museum Tusulanums Forlag, 2012.

*Diamanten. Kulturblad fra Det Kongelige Bibliotek*. Red.: Lise Bach Hansen. 10. årgang nr. 1-4. 2012. Ill. ISSN 1399-6142. Kr. 20,- (løssalg). Gratis for Diamantklub-medlemmer.

*Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*. Red. af John T. Lauridsen. Bind 51, 2012. 629 s. Ill. [With summaries] ISSN 0060-9896. Kr. 500,- (abonnement), 400,- (løssalg).

*Kultur i Diamanten. Udstillinger, koncerter, foredrag, debat* [Elektronisk nyhedsbrev] nr. 1-9 Web. adr.: <[www.kb.dk/dept/nbo/kob/nyhedsbrev/kult](http://www.kb.dk/dept/nbo/kob/nyhedsbrev/kult)>.

*Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*. Red.: Lotte Philipson & Jakob K. Meile. 25. årg. Nr. 1-4. 2012. 80 s. pr. nr. Ill. ISSN 0905-5533. Kr. 125,- (abonnement), kr. 50,- (løssalg).

*Nyheder i KulturPerler* [Elektronisk nyhedsbrev]. Udkommer 3-6 gange årligt. Red. af Mikala Brøndsted. På webadr.: <[www.kb.dk/da/materialer/kulturarv/Nyheder\\_Kulturperler.html](http://www.kb.dk/da/materialer/kulturarv/Nyheder_Kulturperler.html)>

### E. Udstillingskataloger og -foldere

*Adam Jeppesen – The Flatlands Camp Project*. Det Nationale Fotomuseum. 10.2-28.4.2012. Udstillingsfolder. Gratis.

*Skatte i Det Kongelige Bibliotek*. Fra 9. maj 2012 i Montanasalen. Udstillingsfolder. Gratis.

*John R. Johnsen – Dansen i Spejlet*. Det Nationale Fotomuseum. 22.5-22.9.2012. Udstillingsfolder. Gratis.

Lee Friedlander – *America by Car*. Det Nationale Fotomuseum. 8.6-1.9.2012. Udstillingsfolder. Gratis.

DET ER LØGN – *forskerfusk og forfalskninger*. Søjlesalen. 6.10.2012-16.3.2013. Udstillingsfolder. Gratis.

Edward Steichen. Det Nationale Fotomuseum. 12.10.2012-9.2.2013. Udstillingsfolder. Gratis.

## F. Kildeudgivelser på nettet

### Vesterlandske håndskrifter

#### Uden kommentarer

Acc. 2011/ 5: *Courtenay-håndskriftet*, England 1300-tallet. <[www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/acc-2011\\_5.html](http://www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/acc-2011_5.html)>

GKS 1824 4°: Tycho Brahe: *Meteorologiske observationer* 1563 f.f. <[www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/gks-4\\_1824.html](http://www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/gks-4_1824.html)>

GKS 1875a 4°: Magnus Thomsen: *Nodebog for trompet*, 1598. <[img.kb.dk/ma/div/gks\\_1875a\\_4-m.pdf](http://img.kb.dk/ma/div/gks_1875a_4-m.pdf)>

NKS 4019 4°: Niels Stensen: *Elementorum myologiae specimen, seu musculi descriptis geometrica, cui accedunt canis carchoriae dissectum caput, et dissectus piscis ex canum genere*. <[www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/nks-4\\_4019.html](http://www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/nks-4_4019.html)>

NKS 4660 4: André Graindorge: *Breve til Pierre Daniel Huet, Caen*, fra maj-sept. 1665, vedr. Niels Steensens virksomhed i Paris. <[www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/nks-4\\_4660.html](http://www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/nks-4_4660.html)>

Søren Kierkegaards arkiv: *Begrebet Angest* (kladdehæfte 1). <[www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/kierkegaard\\_angest.html](http://www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/kierkegaard_angest.html)>

Søren Kierkegaards arkiv: *Mit Forhold til 'hende'*. <[www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/kierkegaard\\_forhold.html](http://www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/kierkegaard_forhold.html)>

Thott 299 2°: A.F. Ursinus (1699-1781): *Die gebräuchlichsten Chorale mit variirten Bassen* (1744). <[www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/thott-2\\_299.html](http://www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/thott-2_299.html)>

#### Kommenteret

Petersen, Erik: Digitale faksimiler med introduktioner til følgende middelalderlige håndskrifter i Det Kongelige Bibliotek:

*Registrum liberarie Studii Erfordensis*, Fabr. 20 2°. På webadr.: <[www.kb.dk/permalink/2006/manus/258/](http://www.kb.dk/permalink/2006/manus/258/)>

Ricardus de Bury: *Philobiblon*. Fabr. 21 2°. På webadr.: <[www.kb.dk/permalink/2006/manus/72/](http://www.kb.dk/permalink/2006/manus/72/)>; *Vitae sanctorum*, Fabr. 28 2°. På webadr.: <[www.kb.dk/permalink/2006/manus/244/](http://www.kb.dk/permalink/2006/manus/244/)>

*Principia & glose super auctores*, Fabr. 29 2°. På webadr.: <[www.kb.dk/permalink/2006/manus/60/](http://www.kb.dk/permalink/2006/manus/60/)>

Sallustius, *Opera*, Fabr. 83 8°. På webadr.: <[www.kb.dk/permalink/2006/manus/236/](http://www.kb.dk/permalink/2006/manus/236/)>

*Theodolus. Avianus. Physiologus Theobaldi*, Fabr. 85 8°. På webadr.: <[www.kb.dk/permalink/2006/manus/231/](http://www.kb.dk/permalink/2006/manus/231/)>

Vegetius: *Epitoma rei militaris*, GKS 338 2°. På webadr.: <www.kb.dk/permalink/2006/manus/613/>

Henmannus: *Viaticum narrationum*, GKS 380 2°. På webadr.: <www.kb.dk/permalink/2006/manus/636/>

Martianus Capella. Boethius, GKS 421 2°. På webadr.: <www.kb.dk/permalink/2006/manus/332/>

*Liber daticus ecclesie et capituli Lundensis*, GKS 845 2°. På webadr.: <www.kb.dk/permalink/2006/manus/772/>

Boethius: *Consolatio Philosophiae*, GKS 1911 4°. På webadr.: <www.kb.dk/permalink/2006/manus/642/>

Persius: *Saturae*, GKS 2028 4°. På webadr.: <www.kb.dk/permalink/2006/manus/318/>

Anselmus: *Cur deus homo*, GKS 3394 8°. På webadr.: <www.kb.dk/permalink/2006/manus/643/>

*Libellus narrationum*, NKS 135 c 8°. På webadr.: <www.kb.dk/permalink/2006/manus/774/>

Cicero: *De inventione. Rhetorica ad Herennium*. Boethius, *De differentiis topicis IV*, NKS 214 b 4°. På webadr.: <www.kb.dk/permalink/2006/manus/333/>

*Liber horarum*, Thott 541 4°. På webadr.: <www.kb.dk/permalink/2006/manus/775/>

De 16 faksimiler er også tilgængelige via *Codices Latini Haunienses* (CLH) på webadr. <www.kb.dk/da/nb/materialer/haandskrifter/HA/e-mss/clh.html>

### Orientaliske håndskrifter

OA 102-4196/Mus, *Xichu nianhua* (Kinesiske opera illustrationer). På webadr.: <www.kb.dk/manus/ortsam/2009/okt/orientalia/object79158/da>

### Orientaliske tidlige tryk

OA 102-2010-8/Mus. *Minjian nianhua* (17 kinesiske "Nytårstryk"). På webadr.: <www.kb.dk/books/ortsam/2011/mar/ostryk/object76983/da>

OA 102-2011-7/Mus. *Lai fu chang shan'ge qianhou ben ; Ba mei bi wu* (To kinesiske "Nytårstryk"). På webadr.: <www.kb.dk/books/ortsam/2011/mar/ostryk/object77269/da>

OA 102-2011-8/Mus. Fuxi, Pangu, Shenong, Huangdi, Wudi, Niüwa, Liu Jinding Shouzhou jiujiu, Guangdong fuhui (Tre kinesiske "Nytårstryk"). På webadr.: <www.kb.dk/books/ortsam/2011/mar/ostryk/object77270/da>

## II. Medarbejderpublikationer

(trykte såvel som elektroniske)

### A. Bøger, artikler, anmeldelser, bidrag til samleværker m.m.

Ahlgren Jensen, Lisbeth: "Sex og magt i Drot og Marsk. Bidrag til kritikken af den kanoniserede kulturarv", <hprints.org>, 2012, 8 s.

Alenius, Marianne: "Otto Sperlings 1.399 kvinder og hans kilder", *Fund og Forskning*, 51, 2012, s. 187-212.

Alenius, Marianne: Syv artikler i oversættelse i engelsk genudgivelse af fembindsværket *Nordisk Kvindelitteraturhistorie* fra 1993: "Women Are Not Human Beings", "Letter Writer of the Century: Charlotta

- Dorothea Biehl" (m. Anne-Marie Mai), "The Letter – A Genre for Women", "Our Swedish Minerva" (m. Valborg Lindgårde og Kain Westman Berg), "The Honey-Sweet Delicacies of the Muses", "With One Foot in the Grave I Should Continue to Read" og "On Every Kind of Laudable Female Person". *The History of Nordic Women's Literature*, udg. af Elisabeth Møller Jensen m.fl. Oversat fra dansk af Gaye Kynoch. 2012. På web-adr.: <nordicwomensliterature.net >.
- Andersen, Lene: "Fortællingens frirum". I: *På sporet af den tabte tid – tid, sted og hjemstavn i det moderne samfund*. Red. af Kim Furdal, 2012, s. 111-129.
- Appel, Charlotte: "Bøger i 1700-tallets nordjyske landsbyskoler", *Fund og Forskning*, 51, 2012, s. 233-259.
- Behrendt, Poul: "Hvad er en forfatter? En dobbeltforelæsning", *Kritik*, 402, 2012, s. 72-92.
- Boserup, Ivan (sammen med Mette Kia Krabbe Meyer): "Aflørende streger", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:4, 2012, s. 9-18.
- Boserup, Ivan (sammen med Thomas Riis): "Saxos boginddelinger og deres ideologier", *Fund og Forskning*, 51, 2012, s. 27-47.
- Bruun, Niels W.: "Kongens Stol i Domus Anatomica Hafniensis", *Fund og Forskning*, 51, 2012, s. 131-147.
- Bruun, Niels W.: I *Grundtvigs Værker*, 2012, er følgende Grundtvig-tekster publiceret (sammen med Johnny Kondrup, Henrik Yde, Else Riisager, Vibeke A. Pedersen og Maria Jørgensen): "Bekjendtgørelse", "Et Særsyn i det nittende Aarhundrede", "Mere om det skoleholderløse Sogn paa Falster", "Om Videnskabelighed og dens Fremme, især med Hensyn paa Fædrelandet", <www.grundtvigsværker.dk>
- Busk-Jensen, Lise: "Det 20. århundredes kvindelige dannelsesroman", *Carlsbergfondets årsskrift*, 2012, s. 22-25.
- Busk-Jensen, Lise: "'Emma' og 'Jane Eyre'". I: *Den store karakterbog*. Red. af Anne-Marie Mai og Erik Skyum Nielsen. 2012, ss. 99-102 og 198-200.
- Butina, Ingbritt: "Brugervenlighed, interaktion og lettilgængelighed", *Revy. Tidsskrift for Danmarks Forskningsbiblioteksforening*, 2012:3, s. 21.
- Christensen, Karsten: "Bogbind i Sjællands Stiftsbibliotek. Nogle eksempler fra de ældre samlinger". I: *Sjællands Stiftsbibliotek 1812-2012. En historie om Danmarks første stiftsbibliotek*. 2012, ss. 113-122.
- Christensen, Karsten: "Fra Verdens Begyndelse... (om Lyskanders Slægtbog 1622)", *Vore Yndlingsbøger*, IV, 2012, ss. 9-11.
- Christiansen, Palle Ove (sammen med Else-Marie Kofod): *De forsvundne. Hedens sidste fortællere*. 2012, 238 ss. ISBN 978-87-03-05280-9.
- Christiansen, Palle Ove: "From Collection to Fieldwork. The Field Research of Danish Folklorist Evald Tang Kristensen, 1870-1890". I: *Scientists and Scholars in the Field: Studies in the History of Fieldwork and Expeditions*. Red. af Kristian H. Nielsen, Michael Harbsmeier & Christopher J. Ries. 2012, ss. 191-223.



- Cotta-Schönberg, Michael von: "Cardinal Enea Silvio Piccolomini and the Development of Cardinal Protectors of Nations", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 49-76.
- Cotta-Schönberg, Michael von: "Forskningbibliotekernes strategiske situation 2012". I: *Viden i spil. Forskningsbibliotekernes funktioner i forandring*. Red. af Helene Høyrup, Hans Jørn Nielsen og Birger Hjørland. 2012, ss. 21-44.
- Dahl Hansen, Mette: "Luftfotografiets vej til succes", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:4, 2012, ss. 32-38.
- Dahlerup, Pil: "At i gerne læsse thenne bogh, icke for Luthers skyld, eller hans lærdom, men for Ihesu Christi lerdøm skyld". Zur Transmission von Martin Luthers *Betbüchlein* in dänischen Übersetzungen der 1520er Jahre". I: Jürg Glauser/Anna Katharina Richter (Hrsg.): *Text – Reihe – Transmission*, Tübingen und Basel. 2012, ss. 85-127.
- Dahlerup, Pil: "Die Mehrstimmigkeit der Balladen". I: Jürg Glauser (Hrsg.): *Balladen-Stimmen*. Tübingen und Basel. 2012, ss. 143-160.
- Dorch, Søren Bertil Fabricius: *On the Citation Advantage of linking to data*. På web-adr.: <[hprints.org/hprints-00714715](http://hprints.org/hprints-00714715)>
- Drachen, Thea Marie, Asger Væring Larsen og Søren Bertil Fabricius Dorch: "KUBIS DATAVERSE NETWORK – A repository for primary data at the The Royal Library / Copenhagen University Library and Information Service", *Sciecom Info*, 1:8, 2012. På web-adr.: <[www.sciecom.org/ojs/index.php/sciecominfo/article/view/5420](http://www.sciecom.org/ojs/index.php/sciecominfo/article/view/5420)>
- Dupont, Henrik: "Danske kortsamlere og -samlinger med fokus på Det Kongelige Biblioteks kortsamlinger", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 533-553.
- Düring Jørgensen, Jesper (sammen med Christian Ejlers) (red.): *Kongeloven. Thomæsons håndskrift*. 2012. 278 s.
- Düring Jørgensen, Jesper: "Fra samfundets dybder til videnskabens troner", *Diamantbladet*, 2012:4, ss. 8-11.
- Düring Jørgensen, Jesper: "Introduktion til H. Thomæsons afskrift af Kongeloven 1720". I: *Kongeloven. Thomæsons håndskrift*. 2012, ss. 177-204.
- Düring Jørgensen, Jesper: "Magt og Arv, en editionshistorisk redegørelse for Frederiks Rostgaards kobberstukne udgave af Kongeloven af 1709". I: *Kongeloven. Thomæsons håndskrift*. 2012, ss. 205-276.
- Fink-Jensen, Morten: "Basedow på dansk. En 200-årig misforståelse i pædagogikkens historie", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 281-288.
- Foltmann, Niels Bo: Anm. af Elaine Gould: *Behind Bars. The definitive Guide to Music Notation*, 2011, *Danish Yearbook of Musicology*, 39, 2012, ss. 104-107.
- Graugaard, Christian (sammen med B. Klarlund Pedersen og M. Frisch): *Seksualitet og sundhed*. Vidensråd for Forebyggelse, 2012, 61 s.
- Graugaard, Christian: "Kroppen taler ud. Ti corpogrammer til skitser af Svend Wiig Hansen". I: *Rå figur*. Red. af M. Damsbo og Svend Wiig Hansen. 2012, ss. 146-155.

- Graugaard, Christian: "Når bimboer guffer gren. En rundtur i det seksuelle slang-sprog". I: *Sprog og sex*. Red. af G.T. Lef-fers. 2012, ss. 45-55.
- Graugaard, Christian: "Seksualitet i almen praksis", *Månedsskrift for Praktisk Lægeger-ning*, 90, 2012, ss. 64-73.
- Graugaard, Christian: "Seksualitetens sladre-hank". I: *Historien her og nu. Fortidsforstå-else i kunst, kultur og videnskab*. Red. af E. Bach. 2012, ss. 108-117.
- Graugaard, Christian: "Unges seksuelle liv anno 2012", *Vera, Tidsskrift for Pædagoger*, 60, 2012, ss. 13-19.
- Grum-Schwensen, Ane: "Et værk tager form – om H.C. Andersens arbejde med 'Det nye Aarhundredes Musa'", *Anderseniana 2012*, 2012, ss. 23-43.
- Hansen, Ivan (red.): *Per Nørgårds skrifter online*. Inkluderer værkfortegnelse 1949-2012 med komponistens egne noter. <[www.kb.dk/da/kb/nb/mta/dcm/udgi-velser/norgard](http://www.kb.dk/da/kb/nb/mta/dcm/udgi-velser/norgard)>
- Heiberg, Steffen: "Dulce Bellum Inexpertis. 'Skøn er krigen for den, der ikke kender den'. Arild Huitfeldt og Christian 4.", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 111-130.
- Heiberg, Steffen: "Nu sidder næsen lige i øjet. Pia Schutzmanns portrætter". I: *Pia Schutzmann. Gennem tid*. 2012, ss. 31-48.
- Hvidt, Kristian: "Om stilhistorie og en alternativ frise på museet", *Meddelelser fra Thorvaldsens Museum* 2011, 2012, ss. 101-112.
- Hvidt, Kristian: "Planen. Baron Hausmanns Paris", *Vide Verden. Paris*, 2012, ss. 81-105.
- Hvidt, Kristian: "Værnepligt under frihedens fane". I: *Martin Hammerich – kunst og dan-nelse i Guldalderen*. 2012, ss. 151-171.
- Jacobsen, Grethe: "Dansk i danske samlin-ger. Om udenlandske Danica i det 20. århundrede", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 577- 591.
- Jacobsen, Grethe: "Women and Men in Legal Proceedings: A European Histori-cal Perspective", *Journal of Law and Social Research*, No. 3: *Special Issue on Gender and the Legal Profession*, 2012, pp. 97-111.
- Jacobsen, Grethe: "Sigbrit og Elisabeth: Om kvinder og magt i 1500-tallet", *1066 Tidsskrift for historie*, 2012:2, ss. 32-40. På web-adr.: <[issuu.com/1066\\_Tids-skrift\\_for\\_historie/docs/1066\\_-\\_tids-skrift\\_for\\_historie\\_\\_2\\_\\_2012/32](http://issuu.com/1066_Tids-skrift_for_historie/docs/1066_-_tids-skrift_for_historie__2__2012/32)>
- Jakobsen, Jesper: "Christian Gottlob Proft og de utilladelige skrifter – Bogforbud i årene efter trykkefrihedsperioden", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 289-310.
- Jakobsen, Jesper: Anm. af Jakob Maliks: *Vilkår for offentlighed. Sensur, økonomi og transformationen av det offentlige rom i Danmark-Norge 1730-1770*, 2011, *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 593-598.
- Kejser, Ulla Bøgvad (sammen med A.B. Nielsen og A.Thirifays): "Cost of Ar-chival Storage". I: *Proceedings of Archiving Conference 2012*. 2012, ss. 205-210.
- Kejser, Ulla Bøgvad (sammen med A.B. Nielsen og A.Thirifays): "Modelling the Costs of Preserving Digital Assets". I: *Proceedings of the UNESCO Memory of the World Conference*. 2012, 18 ss.

- Koch, Carl Henrik (med Vibeke Koch) (udg.): *Hans Brøchners breve til Julie Thomsen fra årene 1846-47 og 1849*. 2012. 163 ss. (*Ujds-Studier* 15.)
- Koch, Carl Henrik: "Aesthetics and Christianity in the Early Works of H.L. Martensen". I: J. Stewart (ed.): *Hans Lassen Martensen. Theologian, Philosopher and Social Critic*. 2012, ss. 195-218.
- Koch, Carl Henrik: "Hans Brøchner: Professor of Philosophy, Antagonist — and a Loving and Admiring Relative". J. Stewart (ed): *Kierkegaard Research: Sources, Reception and Resources*, Vol. 11: *Kierkegaard's Influence on Philosophy*, Tome I: *German and Scandinavian Philosophy*, 2012, pp. 245-265.
- Koch, Carl Henrik: "Harald Høffding: The Respectful Critic". J. Stewart (ed): *Kierkegaard Research: Sources, Reception and Resources*, Vol. 11: *Kierkegaard's Influence on Philosophy*, Tome I: *German and Scandinavian Philosophy*, 2012, pp. 267-285.
- Koch, Carl Henrik: "Den mangfoldige Hume", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 261-280.
- Koch, Carl Henrik: "Antikvariske erindringer", *Booktraders Julehefte*, 22, 2012, ss. 13-15.
- Kolding Nielsen, Erland: [Forening for Boghaandværks Ærespris 2011 til fotograf Keld Helmer-Petersen], *Nyt for Bogvenner*, 30:2, 2011, ss. 10-11.
- Kolding Nielsen, Erland: [Forening for Boghaandværks Ærespris 2012 til tegner og grafiker Lars Foged Thomsen], *Nyt for Bogvenner*, 31:3, 2012, ss. 14f-15.
- Kolding Nielsen, Erland: "'En herlig åbning'. Velkomsttale til Årets Bedste Bogarbejde 2012", *Nyt for Bogvenner*, 31:3, 2012, ss. 2-4.
- Kolding Nielsen, Erland: "Balletdanserens fotograf. Det Kongelige Biblioteks udstilling 'John R. Johnsen – Dansen i Spejlet'", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:2, 2012, ss. 19-20.
- Kolding Nielsen, Erland: "Digitalisering af den danske nationallitteratur indtil 1700 (ProQuest 17) og inkunablerne i Danmark (ProQuest U 15)", *Nyt for Bogvenner*, 31:2, 2012, ss. 10-11.
- Kolding Nielsen, Erland: "Festskrift til Harald Ilse på 80-årsdagen den 18. januar 2013", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 9-13.
- Kolding Nielsen, Erland: "Luernes hærgen i kulturhistorien – katastrofer og fornyelser". I: *Københavns Brandvæsen 325 år*. Red. af Mathias Hedegaard Nielsen og Rikke Koistra. 2012, ss. 4-9. Ill.
- Kolding Nielsen, Erland: "Nationalbiblioteket ved korsvejen. Den digitale indholdsrevolution og dens konsekvenser i fremtiden", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:1, 2012, ss. 43-57.
- Kolding Nielsen, Erland: "Nationens Skatte. Permanent bog- og kulturhistorisk udstilling i Danmarks Bogmuseum", *Nyt for Bogvenner*, 31:2, 2012, ss. 4-6.
- Kolding Nielsen, Erland: "Palle Birkelund. Nekrolog", *Nyt for Bogvenner*, 31:3, 2012, ss. 34f.
- Kolding Nielsen, Erland: "Tidl. rigsbibliotekar Palle Birkelund 100 år", *Revvy*.

- Tidsskrift for Danmarks Forskningsbiblioteksforening*, 35:2, 2012, s. 11.
- Kolding Nielsen, Erland: "Tre for éns pris?" [Bagside], *Revy. Tidsskrift for Danmarks Forskningsbiblioteksforening*, 35:5, 2012, s. 11.
- Kolding Nielsen, Erland: "Udveksling af lovhåndskriftet C 37 med Sverige", *Nyt for Bogvenner*, 31:2, 2012, ss. 8-9.
- Kolding Nielsen, Erland: "Året, der gik – 2011", *Nyt for Bogvenner*, 31:2, 2012, s. 2.
- Kolding Nielsen, Erland: "Nul stjerner til Berlingskes 'anmelder'". I: *Opgøret om vor samtids historie*. Red. af Bent Blüdnikow m.fl. 2012, ss. 353-354
- Kongsted, Ole: "'Ist ein alt Buch'. Hertug Johann Albrecht 1. af Mecklenburgs bibliotekskatalog fra 1573", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 77-109.
- Koudal, Jens Henrik: "Hver fugl synger med sit næb", *Skalk*, 4, 2012, ss. 20-30.
- Koudal, Jens Henrik: "Dagbøger og dagligliv gennem 100 år", *Det Kongelige Biblioteks Årsberetning 2011*, 2012, ss. 87-89.
- Krabbe, Niels: "Udbredelsen af J.P.E. Hartmanns klavermusik", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 413-444.
- Lauersen, Christian: "Informationssøgning som brobygger mellem fagligheder", *Revy. Tidsskrift for Danmarks Forskningsbiblioteksforening*, 35:1, 2012, s. 18.
- Lauersen, Christian: "Forskning, formidling og fernisering – erfaringer med forskningsformidling via kunststillinger", *Perspektiv*, 10, 2012, ss. 44-45.
- Lauersen, Christian: *Forskning, formidling og fernisering – erfaringer med forskningsformidling via kunststillinger*. På web-adr.: <perspektiv.bf.dk/Del-Din-Viden/Artikler/2012/9/ForskningFormidlingOgFernisering>
- Lauridsen, John T. (sammen med Rasmus Mariager, Thorsten Borring Olesen og Poul Villaume): "Forskning eller facilitliste". I: *Opgøret om vor samtids historie*. Red. af Bent Blüdnikow m.fl. 2012, ss. 374-376.
- Lauridsen, John T. (sammen med Rasmus Mariager, Thorsten Borring Olesen og Poul Villaume): "Korrektioner til en fejlfyldt anmeldelse", *Opgøret om vor samtids historie*. Red. af Bent Blüdnikow m.fl. 2012, ss. 357-360.
- Lauridsen, John T. (udg.): "Franz Ebners indberetninger til Auswärtiges Amt om de erhvervsmæssige forhold i Danmark 1940-44", *Danske Magazin*, 51:2, 2012, ss. 621-703.
- Lauridsen, John T.: "Niende april markeret 1941-45", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:2, 2012, ss. 3-18.
- Lind, John H.: "'Vikinger', Vikingetid og Vikingeromantik", *Kuml* 2012, ss. 151-70.
- Lind, John H.: "Dronning Dagmar, biskop Valdemar og dansk korstogs politik". I: *Dronning Dagmar – tradition, myter og virkelighed*. Red. af Mikkel Kirkedahl Nielsen, John H. Lind og Karsten Eskildsen. 2012, ss. 33-52.
- Lind, John H. (sammen med Ane L. Bysted, Carsten Selch Jensen og Kurt Villads Jensen): *Jerusalem in the North. Denmark and*

- the Baltic Crusades, 1100-1522*. Turnhout, 2012, 393 s. Ill. (*Outremer*, vol. 1).
- Lund, Jørn: "At åbne til det nordiske sprogfællesskab", *Dansk noter*, 1, 2012, ss. 22-28. Også bragt i *Norsklæreren*, 1, 2012, ss. 14-20.
- Lund, Jørn: "Folkekær eller ufolkelig?" I: *Debatmagasin Folkekirken i København*. 2012, ss. 60-63.
- Lund, Jørn: "PH'sk. Frihed, naturlighed, mundtlighed: Henningsen og sproget". I: *Poul Henningsen dengang og nu*. Red. af Hans Hertel. 2012, ss. 329-325.
- Lund, Jørn: Anm. af Karen Jelved og Andrew D. Jackson: *H.C. Ørstedes rejsebreve, Danske Studier*, 2012, ss. 217-212.
- Meyer, Mette Kia Krabbe (sammen med Ivan Boserup): "Aflørende streger", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:4, 2012, ss. 9-18.
- Meyer, Mette Kia Krabbe: "Ben og hjerneskaller. Om at vise eller ikke vise fotografier af døde danske soldater". I: *Vidnerne. Historien. Dansk pressefotografi i 100 år*. Red. af Irene Greve. 2012, ss. 126-130. ISBN 978-87-92816-05-4.
- Middelboe-Christensen, Anne (sammen med Erik Aschengreen): "Dansen i spejlet", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:2, 2012, ss. 21-27.
- Møller, Morten: "Fra Kominternkurér til modstandsmand – et portræt af kommunisten Børge Houmann". I: *Komintern og de dansk-sovjetiske relationer*. Red. af Jesper Jørgensen m.fl. 2012, ss. 325-338.
- Møller, Morten: "Mellem Danmark og DDR – en koldkrigsdyst om Martin Andersen Nexøs litterære efterladenskaber", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:1, 2012, ss. 21-42.
- Møller, Morten: *Hvem er Nielsen? En fortælling om kommunisten og modstandslederen Børge Houmann*. Gyldendal. 2012. 417 s. ISBN 978-87-02-12623-5.
- Noldus, Badeloch Vera: "Mellem international påvirkning og lokal identitet". I: *Tvedes Rådhus i Sorø*. 2012, ss. 26-51. ISBN 978-87-92230-41-6.
- Noldus, Badeloch Vera: *Town Houses and Country Estates. Dutch Architecture in Sweden / Stadspalats och herrgårdar. Nederländsk arkitektur i Sverige*. Stockholm. 2012, 95 s. ISBN 978-91-974145-6-2
- Pedersen, Bent Lerbæk: "Dunhuang scrolls in the Royal Library", *IDP news*, 39, 2012, s. 7.
- Pedersen, Bent Lerbæk: "Dunhuang-rullernes digitalisering", *Det Kongelige Biblioteks Årsberetning 2011*, 2012, ss. 79-82.
- Pedersen, Bent Lerbæk: "Yak Hides, Cases, Boxes, Enclosures and Other Wrappings of Oriental Objects at the Royal Library, Copenhagen", *Journal of Paper Conservation*, 13:3, 2012, ss. 14-20.
- Pedersen, Bent Lerbæk: "De kinesiske tegns udvikling og opbygning", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:2, 2012, ss. 45-54.
- Pedersen, Bent Lerbæk: "Revolutionens morgenrøde. Kinesiske plakater i Det Kongelige Bibliotek", *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 463-511.

- Pedersen, Bent Lerbæk: ”Udviklingen af det koreanske skriftsprog”, *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:4, 2012, ss. 51-60.
- Pedersen, Marianne Holm (sammen med Mikkel Rytter): ”Fra integration til sikkerhed: Ti år efter den 11. september 2001”, *Internasjonal Politikk*, 1, 2012, ss. 97-102.
- Pedersen, Marianne Holm: ”Going on a class journey: The inclusion and exclusion of Iraqi refugees in Denmark”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38:7, 2012, ss. 1101-1117.
- Pedersen, Marianne Holm: ”Shia-muslimske ritualer blandt irakiske kvinder i København”, *DIN – tidsskrift for religion og kultur*, 1, 2012, ss. 66-90.
- Røllum-Larsen, Claus (red.): *The Compenius Organ. Compenius-orglet*. Hillerød: Det Nationalhistoriske Museum. [2012]. 213 s. ISBN 978-87-87237-73-4.
- Røllum-Larsen, Claus: ”Kai Rosenberg”, Dansk Komponistforening. *Komponistbasen*, <[www.komponistforeningen.dk/node/8406](http://www.komponistforeningen.dk/node/8406)>.
- Røllum-Larsen, Claus: ”Fra revyviser til filmhits”, *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:4, 2012, ss. 45-50.
- Røllum-Larsen, Claus: ”Hvad en lille brun pakke gemte. En studie i dronning Louises programsamling”, *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 513-532.
- Røllum-Larsen, Claus: ”Valdemar Fini Henriques”, Dansk Komponistforening. *Komponistbasen*, <[www.komponistforeningen.dk/node/2228](http://www.komponistforeningen.dk/node/2228)>.
- Røllum-Larsen, Claus: Anm. af Jørgen Erichsen: *Friedrich Kuhlau/Ein deutscher Musiker in Kopenhagen/Eine Biographie nach zeitgenössischen Dokumenten*. Georg Olms, Hildesheim et al. 2011, *Fund og Forskning*, 51, 2012, ss. 598-601.
- Røllum-Larsen, Claus: CD-anm. af *Historic Danish Brass Music 1848-1861. From the original Scores of King Frederik VII's Brass Ensemble at Frederiksborg Castle*. Copenhagen Brass. CDKlassisk. CDK 1077, *Reveille. Tidsskrift for International Military Society. Dansk Afdeling*, 32:4, 2012, ISSN 0906-4788, ss. 10-14, og i *Custos. Tidsskrift for tidlig musik*, nr. 4:10, 2012, ss. 20-21.
- Røllum-Larsen, Claus: *Knudåge Riisager. Violin Works*, Dacapo 6.220.594, ss. 14-20 (booklet-tekst til cd).
- Scavenius, Alette: ”Holberg og adelen”, *Meddelelser*, 2012, 8 s.
- Scavenius, Alette: *Gyldendals Teaterleksikon*, <[www.denstoredanske.dk](http://www.denstoredanske.dk)>, 1.113 s.
- Schlichtkrull, Torsten: ”Bibliotekaren, hans Kald og hans Opgaver”, *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:3, 2012, ss. 3-11.
- Schlichtkrull, Torsten: ”75 år på Nørre Allé”, *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:4, 2012, ss. 19-31.
- Smith-Sivertsen, Henrik: ”Til julefrokost med Bjørn & Okay – Dansktopmusik, fest og fællesskab”, *Danish Musicology Online*, 4, 2012, ss. 5-31.
- Steno Hansen, Anne Mia: ”Man kan skabe sin egen verden”, *Jordens Folk*, 2, 2012, ss. 35-41.



- Steno Hansen, Anne Mia: "Parallele verdener", *Kulturstudier*, 1, 2012, ss. 111-133.
- Strecker, Signe: "Kongelige Kendetegn", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:3, 2012, ss. 12-27.
- Svenningsen, Stig (sammen med Jesper Brandt, Andreas Aagaard Christensen og Esbern Holmes): "Landscape practise and key concepts for landscape sustainability", *Landscape Ecology*, 2012, pp. 1-13.
- Svenningsen, Stig (sammen med Sisse Liv Jørgensen, Søren Bøye Olsen, Jacob Ladenburg, Louise Martinsen og Berit Hasler): "Spatially induced disparities in users' and non-users' WTP for water quality improvements: Testing the effect of multiple substitutes and distance decay", *Ecological Economics*, 2012.
- Svindborg, Bruno: Anm. af Anders Juhl Rasmussen: *Arena-modernisme. En position i dansk litteratur* (2012) og Anders Juhl Rasmussen & Thomas Hvid Kromann (red.): *Arena-information. Et kapitel i dansk forlags- og litteraturhistorie* (2011), *Danske Studier*, 2012, ss. 239-244.
- Thomsen, Kirsten: "Forskningsbiblioteket som forundringssted", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:3, 2012, ss. 50-63.
- Toftgaard, Anders (sammen med Karen Skovgaard-Petersen): anm. af hhv. Helena Strömquist: "Med couleur omslag". *Färgade, dekorerade och tryckta pappersomslag på svensk bokmarknad 1787-1846. En bokhistoria*. Lund: Lunds universitet, 2010, og Kristina Lundblad: *Om betydelsen av böckers utseende. Det svenska förlagsbandets framväxt och etablering under perioden 1840-1914 med särskild hänsyn till dekorerade klotband. En studie av bokbandens formgivning, teknik och relation till frågor om modernitet och materiell kultur*. Malmö: Råmus, 2010, *Sharp Newsletter*, winter 2012, ss. 11-13.
- Toftgaard, Anders (sammen med Michael Høxbro Andersen) (red.): *Dialogo e conversazione. I luoghi di una socialità ideale dal Rinascimento all'Illuminismo*. Firenze. 2012. 264 s.
- Toftgaard, Anders (sammen med Michael Høxbro Andersen, Marc Fumaroli og Amedeo Quondam): "Entretiens sur le sujet 'dialogue & conversation'". I: *Dialogo e conversazione. I luoghi di una socialità ideale dal Rinascimento all'Illuminismo*. Red. af Anders Toftgaard og Michael Høxbro Andersen. Firenze. 2012, ss. 1-37.
- Ussing-Rosenkilde, Anne Phaff (sammen med Ryszard Kolstrung, Anna Stachurska, Mirosław Pięta & Piotr Silmanowicz): "Hoof wall angulation in the horse (Equus caballus)", *Medycyna Weterynaryjna* 2013, 69:3, pp. 181-186.
- Vidas, Marina: "The Christina Psalter". I: *The Grove Encyclopedia of Medieval Art and Architecture*. Red. af Colum Hourihane, 2. 2012, s. 62.
- Vnouček, Jiří: "Illustrations for Instruction, the Book as Evidence. The Story of the production of a Medieval Codex as Recorder in the Hamburg Bible", *From Nature to Script*. Ed.: Helgi Þorláksson & Þóra Björg Sigurðardóttir. Reykjavík. 2012, pp. 199-229.
- Vnouček, Jiří og Marek Suchý: "The Prague Sacramentary: From manuscript folia back to animal skin". I: *Care and conservation of manuscripts 13, Proceedings of the thirteenth international seminar held at*

*University of Copenhagen 13<sup>th</sup>-15<sup>th</sup> April 2011*. Edited by M.J. Driscoll. 2012, pp. 235-266.

Zierau, Eld (sammen med B.A. Jurik og A.B. Nielsen): "Flexible Bit Preservation on a National Basis". I: *Proceedings of the Archiving Conference*. 2012, pp. 2-7.

Zierau, Eld: "A holistic approach to bit preservation", *Library Hi Tech*, 30:3, pp. 472- 489.

Zierau, Eld: "Package Formats for Preserved Digital Material". I: *Proceedings of the 9th International Conference on Preservation of Digital Objects*. 2012, pp. 45-53.

Aadna, Jarle Rui: "Synliggørelse af proveniens i Det Kongelige Biblioteks bøger", *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 25:3, 2012, ss. 28-33.

## **B. Tidsskrifter**

*Bibliotek for læger*. Chefredaktør: Christian Graugaard.

*Journal of Paper Conservation*. I redaktionen: Birgit Vinther Hansen

*Kulturstudier*. I redaktionen: Else Marie Kofod

*Orglet*. Udgivet af Det Danske Orgelselskab. I redaktionen: Claus Røllum-Larsen (ansv. red.).

## Personaleoversigt pr. 31. december 2012

### Det Kongelige Biblioteks Direktion

Direktør Erland Kolding Nielsen

Vicedirektør Steen Bille Larsen  
Vicedirektør Michael Cotta-Schönberg  
Vicedirektør Bodil Henriksen  
Vicedirektør Birte Christensen-Dalsgaard

### Direktørens Stab

Direktør Erland Kolding Nielsen

Kontorfuldmægtig Mads Brunsgaard  
Chefkonsulent Søren Clausen  
Direktionskonsulent Anette Faaborg til  
30.06.2012  
Sagsbehandler Philip Jacobsen 01.03. –  
30.06.2012  
Direktionssekretær Louise Ejlskov Jensen til  
31.01.2012  
Direktionssekretær Lisbet Crone Jensen til  
31.12.2012  
Chefsekretær Lene Masia  
Kommunikationskonsulent Jytte Kjærgaard  
Pedersen  
Assistent Britt Hougaard Petersen  
Direktionssekretær Lotte Svenningsen orlov  
til 07.11.2012  
Direktionskonsulent Anette Wad fra  
01.10.2012

### NATIONALBIBLIOTEK

Områdechef Steen Bille Larsen

### Nationalbibliotek Stab

Nationalbibliotekar Steen Bille Larsen

Konsulent Ole Palnatoke Andersen 01.10. –  
31.12.2012  
Kontorfuldmægtig Annette Hansen  
Bibliotekskonsulent Christian Kaatmann  
Studentermedhjælp Caja Petersen 01.02. –  
31.10.2012

Bibliotekskonsulent Agnete L. Rodskjer

### Pligtafleveringsafdelingen

Fg. førstebibliotekar Karen Høgsberg til  
30.09.2012

Studentermedhjælp Sara Marie Bergh-  
Hanssen til 07.09.2012  
Overassistent Anders Cohn  
Informationsspecialist Marie Mærsk De-  
leuran Orlov fra 28.11.2012  
Specialist Jón Eiríksson  
Studentermedhjælp Regitze Engelhardt til  
12.03.2012  
Informationsspecialist Anne Marie Furbo fra  
01.01.2012  
Studentermedhjælp Cecilie Hagen Høxbroe  
Bibliotekar Therese Høeg Jacobsen  
Studentermedhjælp Mette Jensen fra  
01.01.2012  
Bibliotekar Connie Juul  
Studentermedhjælp Trine Jørgensen til  
31.01.12, fra 01.10.2012  
Studentermedhjælp Rasmus Kanstrup til  
31.12.2012  
Informationsspecialist Marie Kolind Krogs-  
gaard  
Studentermedhjælp Janec Helsted Larsen fra  
01.01.2012  
Kontorfuldmægtig Ulla Mickelsen  
Udviklingskonsulent Jakob Moesgaard  
Udviklingskonsulent Helga Mohr fra  
01.10.2012  
Bibliotekar Susanne B. Mortensen  
Studentermedhjælp Daniel Møller  
Bibliotekar Vibeke Loch Nielsen  
Assistent Birgit Nielsen fra 15.02.2012  
Studentermedhjælp Lene Nielsen fra  
01.11.2012  
Informationsspecialist Katrine Schröder  
Overassistent Anette Suhr  
Bibliotekar René Tjørnelund Thomsen  
Informationsspecialist Maja Rosbjerg Thom-  
sen  
Overassistent Katja Williumsen

**Digital Bevaring**

Afdelingsleder Birgit Nordmark Henriksen

IT-konsulent Søren Vejrup Carlsen  
 Softwareudvikler Nicholas Clarke  
 Softwareudvikler Jonas Lindberg Frellesen  
 IT-konsulent Christen Hedegaard  
 Softwareudvikler Claus Jensen  
 IT-analytiker Tue Hejlskov Larsen  
 IT-konsulent Eld Zierau  
 Studentermedhjælp Nikolaj Ørbæk Aaes  
 17.09. – 31.12.2012

**Håndskriftafdelingen**

Overarkivar Ivan Boserup

Sektionsleder Mette Abildgaard  
 Projektmedarbejder Oren Amotz fra  
 01.04.2012  
 Arkivmedhjælper Kaare Bangert 05.03. –  
 04.09.2012  
 Informationsspecialist Mikala Brøndsted  
 Afdelingsbibliotekar Susanne Budde  
 Bibliotekar Finn Østervig Christiansen  
 Bibliotekar Helena Eimert  
 Bibliotekar Tom Engelbrecht  
 Studentermedhjælp Stine Engen fra  
 16.04.2012  
 Informationsspecialist Karen Høgsberg fra  
 01.10.2012  
 Forskningsbibliotekar Leon Jurnow 01.03.  
 – 21.09.2012  
 Kontorfuldmægtig Karen Marie Jensen  
 Assistent Erik Breyt Joensen  
 Studentermedhjælp Anja Sidse Larsen fra  
 08.09.2012  
 Kontorassistent Peter Marszalek  
 Overassistent Lisbet Mortensen  
 Bibliotekar Hanne Møgelberg  
 Biblioteksassistent Christian Nimb  
 Forskningsbibliotekar Bent Lerbæk Pedersen  
 fra 01.10.2012  
 Studentermedhjælp Cedrik Petersen 23.01.  
 – 23.04.2012  
 Forskningsbibliotekar Erik Petersen

Studentermedhjælp Stine Resen 01.01. –  
 31.08.2012  
 Studentermedhjælp Johanne Sparre Rickers  
 Konsulent Jan Rittmeyer  
 Afdelingsbibliotekar Esther Skaarup til  
 30.09.2012  
 Akademisk medarbejder Signe Strecker til  
 31.12.2012  
 Forskningsbibliotekar Bruno Svindborg  
 Kontorfuldmægtig Ole Henrik Sørensen  
 Studentermedhjælp Simon Nyholm Sørensen  
 Projektforsker Anders Toftgaard til  
 31.07.2012  
 Assistent Pia Verseput  
 Bibliotekar Liwiria Wionczek  
 Kontorfuldmægtig Jarle Rui Aadna til  
 29.02.2012  
 Sektionsleder Jarle Rui Aadna fra  
 01.03.2012

**Kort- og Billedafdelingen**

Fg. førstebibliotekar Mette Kia Krabbe Meyer til 31.12.2012

Studentermedhjælp Susanne Munk Andersen til 30.06.2012  
 Kontorfuldmægtig Arne Skjøth Andersen  
 Studentermedhjælp Ditte Møller Andersen fra 23.08.2012  
 Studentermedhjælp Julie Arrhenius fra  
 10.04.2012  
 Studentermedhjælp Anne Hagen Berg  
 Studentermedhjælp Sean Berndorff-Nybo til 15.05.2012  
 Akademisk medarbejder Inger Ellekilde  
 Bonde 01.07. – 18.12.2012  
 Studentermedhjælp Anne Neimann Clement 01.01. – 30.09.2012  
 Forskningsbibliotekar Henrik Dupont  
 Kontorfuldmægtig Anne Nøddebo Dyhr  
 Studentermedhjælp Kristine Dyrnum til  
 29.03.2012  
 Bibliotekar Inger Marie Kromann Hansen til 31.01.2012

Forskningsbibliotekar Mette Dahl Hansen  
 Studentermedhjælp Lisbeth Hertz-Jørgensen  
 fra 14.09.2012

Studentermedhjælp Nanna Nøhr Jensen til  
 01.03.2012

Kontorfuldmægtig Ulla Kiertzner  
 Projektkoordinator Britta Lorckmann  
 Projektmedarbejder Hannibal Munk  
 Studentermedhjælp Christian Martin Møller  
 Studentermedhjælp Charlotte Lahn Peder-  
 sen

Museumsinspektør Jens Erdman Rasmussen  
 fra 01.07.2012

Studentermedhjælp Julie Benedicte Riis til  
 30.09.2012

Bibliotekar Vivi Gade Rønsberg  
 Konsulent Claus Seidel

Ph.d.-stipendiat Stig Svenningsen  
 Studentermedhjælp Iza Højmark Rosing  
 Søtoft fra 12.03.2012

Konsulent Inger Uldal fra 01.01.2012  
 Videnskabelig medarbejder Michael Ven-  
 nersdorf 16.01. – 29.02.2012  
 Studentermedhjælp Martha Marie Wagner  
 fra 23.05.2012

### **Musik- og Teaterafdelingen**

Førstebibliotekar Anne Ørbæk Jensen

Studentermedhjælp Anders Bech Aktor fra  
 22.10.2012

Assistent Jeppe Plum Andersen  
 Biblioteksassistent Henni Andreassen fra  
 01.12.2012

Assistent Iben Brodersen  
 Kontorfuldmægtig Jens Egeberg til  
 03.06.2012

Bibliotekar Steen Eilif Eriksen fra  
 08.10.2012

Akademisk medarbejder Ulf Rathjen Kring  
 Hansen 06.08. – 31.12.2012

Forskningsbibliotekar Kristoffer Brinch  
 Kjeldby

Akademisk medarbejder Merethe Ross  
 01.05. – 10.08.2012 og 01.09. – 30.09.2012

Forskningsbibliotekar Claus Røllum-Larsen  
 Forskningsbibliotekar Alette Scavenius fra  
 01.01.2012

Forskningsbibliotekar Henrik Smith-Sivert-  
 sen

### **Dansk Center for Musikudgivelse**

Forskningsprofessor Niels Krabbe til  
 30.11.2012

Studentermedhjælp Katarina Engberg fra  
 15.03.2012

Seniorforsker Niels Bo Foltmann  
 Forsker Axel Teich Geertinger  
 Redaktør Ivan Hansen 01.02. – 30.04.2012

Seniorforsker Peter Hauge  
 Videnskabelig medarbejder Eva Hvidt  
 Forsker Elly Bruunshuus Petersen til  
 30.04.2012

### **Orientalisk og Judaistisk Afdeling**

Førstebibliotekar Ivan Boserup

Forskningsbibliotekar Oren Amotz  
 Forskningsbibliotekar Eva-Maria Jansson

### **Dansk Folkemindesamling**

Overarkivar Else Marie Kofod

Arkivar Lene Andersen  
 Studentermedhjælp Pia Juul Bjertrup fra  
 01.12.2012

Studentermedhjælp Lone Marie Broxgård  
 Arkivar Anders Christensen 01.08. –  
 31.12.2012

Seniorforsker Palle Ove Christiansen  
 Bibliotekar Tobias Vestergaard Enevoldsen til  
 15.07.2012

Arkivassistent Annette Grandt fra 01.11.2012  
 Arkivar Lene Halskov Hansen 31.01. –  
 01.07.2012

Forskningsassistent Anne Mia Steno Hansen  
 til 15.03.2012

Seniorforsker Jens Henrik Koudal  
 Projektforsker Kirstine Munk

Arkivassistent John Høyer Nielsen til  
17.05.2012

Arkivar Sven Egede Ottosen til 31.01.2012

Forsker Marianne Holm Pedersen

Forskningsassistent Lars Christian Kofoed

Rømer fra 01.04.2012

Assistent Michael Stanley Segner

Overassistent Synnøve Stevns

Tonemester Peter Emmerik Warburg

### Kulturafdelingen

Kulturchef Uwe Bødewadt

Konstitueret afdelingsleder Bette Thomas fra  
18.09.2012

Studentermedhjælp Anders Bech Aktor fra  
08.03.2012

Studentermedhjælp Tilde Tolberg Andersen

Studentermedhjælp Maja Whitta Andersen

Studentermedhjælp Lasse Himmelstrup  
Andersen

Studentermedhjælp Emil Andersen fra  
08.03.2012

Udstillingskoordinator Christina Back

Assistent Sofie Bai 02.04. – 29.08.2012

Studentermedhjælp Anne Katrine Kallin  
Bischoff til 31.03.2012

Akademisk medarbejder Inger Ellekilde  
Bonde til 30.06.2012

Studentermedhjælp Anna Pedersen Bækhoj

Servicekoordinator Maria Christensen fra  
01.05.2012

Studentermedhjælp Amalie Engbrik fra  
10.10.2012

Musikproducent Maria Frej fra 01.10.2012

Studentermedhjælp Andrea Ringvad Frie-  
derich

Producentassistent Eva Frost til 14.09.2012

Studentermedhjælp Ane Signe Green

Udstillingsassistent Maja Gro Gundersen  
01.03. – 31.05.2012

Udstillingskoordinator Maja Gro Gundersen  
fra 01.06.2012

Teknisk koordinator Jakob Qvist Hansen

Kulturproducent Lise Bach Hansen

Udstillingsassistent Nina Høgh-Jensen  
07.05. – 04.11.2012

Udstillingsassistent Nanna Brandt Høilund  
til 30.03.2012

Studentermedhjælp Anne Wedel Jacobsen

Studentermedhjælp Jon Jacobsen til  
31.12.2012

Studentermedhjælp Philip Jacobsen

Lydtekniker Søren Jacobsen

Studentermedhjælp Fie Jacobsen til

30.04.2012

Møde- og konferencekoordinator Louise

Ejlskov Jensen fra 01.02.2012

Kulturmedarbejder Mette Skov Jensen til  
31.10.2012

Studentermedhjælp Ida Houkjær Jørgensen  
til 01.03.2012

Redaktør Jesper Düring Jørgensen 01.05. –  
31.10.2012

Studentermedhjælp Juliane Hartsø Lassen

Overassistent Sabina Terese Lindholm

Studentermedhjælp Joachim Lumbye

Studentermedhjælp Cathrine Lund-Jensen  
fra 10.10.2012

Kontorfuldmægtig Anne Louise Nygaard  
Westtoft

Studentermedhjælp Elisabeth Munck fra  
08.03.2012

Bookingmedarbejder Helene Marguerite  
Møller 29.06. – 01.08.2012

Økonomikordinator Sune Nebsager

PR-medarbejder Lærke Nedergaard 02.01. –  
31.12.2012

Studentermedhjælp Christoffer Nejrup

Studentermedhjælp Sara Ellegaard Nielsen  
fra 10.10.2012

Akademisk medarbejder Mathias Olander  
fra 17.09.2012

Studentermedhjælp Michael Pallisgaard fra  
08.03.2012

Overassistent Uffe Paulsen

Studentermedhjælp Malene Pedersen

Servicekoordinator Knud Overgaard Peder-  
sen til 31.01.2012



Studentermedhjælp Maria Blichfeldt Petersen fra 08.03.2012  
 Afdelingsbibliotekar Lotte Philipson til 31.07.2012  
 Studentermedhjælp Karen Inger Povlsen til 01.02.2012  
 Museumsinspektør Jens Erdman Rasmussen til 30.06.2012  
 Biblioteksbetjent Ole Rasmussen til 31.05.2012  
 Studentermedhjælp Thomas Schiødt  
 Kontorassistent Trine Grue Svendsen fra 26.11.2012  
 Musikproducent Bette Thomas til 17.09.2012  
 Studentermedhjælp Mikkel Vad til 01.03.2012  
 Akademisk medarbejder Maj Victoria Vest til 31.07.2012  
 Biblioteksbetjent Tonny Vestersten  
 Studentermedhjælp Katrine Lundbye Westphall til 01.03.2012

#### **Bevaringsafdelingen**

Bevaringschef Marie Vest

Håndbogbinderlærling Iben Andersen  
 Konserveringstekniker Henriette Berg  
 Konservator Kirsten Bresler  
 Konserveringstekniker Grylle Carstensen  
 Bogbinder Hanna Munch Christensen  
 Sektionsleder Iben Bak Christensen  
 Konserveringstekniker Nina Dahlstrøm  
 Konservator Birgit Vinther Hansen  
 Konserveringstekniker Christina Krüger Henningsen  
 Studentermedhjælp Lisbeth Hertz-Jørgensen 01.08. – 31.08.2012  
 Konserveringstekniker Inger Hoby  
 Studentermedhjælp Anna-Katrine Jacobsen  
 Konserveringstekniker Tina Johannesen  
 Konservator Ulla Bøgvad Kejser  
 Bogbinder Inger Mønster Marker  
 Sektionsleder Anna Magdalena Lindskog Midtgaard

Konserveringstekniker Catrin Norén til 31.12.2012  
 Konservator Heidi Ann Offenbergt til 30.06.2012  
 Konserveringstekniker Marianne Lund Petersen  
 Konservator Tine Rauff  
 Konserveringstekniker Helle Rosenmeier  
 Konserveringstekniker Signe Hjerrild Smedemark til 31.12.2012  
 Konserveringstekniker Hanne Karin Sørensen  
 Konserveringstekniker Nina Fønnesbech Targalski  
 Håndbogbinder Poul Martin Trnka  
 Konservator Jiří Vnouček

#### **Forskningsafdelingen**

Områdechef Bodil Henriksen

Forskningschef John T. Lauridsen

Forskningsstipendiat Marianne Alenius fra 01.03.2012  
 Forskningsstipendiat Mette Bligaard til 31.05.2012  
 Forskningsstipendiat Lise Busk-Jensen  
 Forskningsbibliotekar Lene Eklund-Jürgensen fra 11.06.2012  
 Forskningsstipendiat Elisabeth Fabritius 01.03. – 30.11.2012  
 Forskningsstipendiat Lennart Olaf Gottlieb 01.10. – 30.11.2012  
 Studentermedhjælp Anne Katrine Gantzel Højslund til 31.12.2012  
 Forskningsbibliotekar Jakob Kyril Meile  
 Studentermedhjælp Malte Möller-Christensen til 15.04.2012  
 Studentermedhjælp Anna Lund Nielsen fra 10.04.2012  
 Forskningsstipendiat Badeloch Vera Noldus fra 01.01.2012  
 Forskningsassistent Thomas Olsen fra 24.09.2012

Forskningsbibliotekar Bent Lerbæk Pedersen til 30.09.2012

Forskningsbibliotekar Merete Pedersen til 31.12.2012

Studentermedhjælp Nina Etting Pentz til 30.04.2012

Forskningsbibliotekar Anja Irmeli Perho til 31.01.2012

Førstebibliotekar Stig T. Rasmussen til 31.12.2012

Forskningsbibliotekar Anders Toftgaard fra 01.08.2012

Studentermedhjælp Marie-Louise Zervides 16.05. – 31.07.2012

#### **Carl Nielsen Brevudgaven**

Konsulent John Fellow Larsen  
Kontorfuldmægtig Gert Posselt

#### **”Mogens Fog under den kolde krig 1945 – 60”**

Forskningsstipendiat Morten Møller til 23.03.2012

#### **”Med hilsener fra Moskva”**

Forskningsstipendiat Morten Møller fra 18.06.2012

#### **”On the Trail of Erasmus”**

Forskningsbibliotekar Erik Petersen

### **KØBENHAVNS UNIVERSITETSBIBLIOTEK**

Områdechef Michael Cotta-Schönberg

#### **Københavns Universitetsbibliotek Stab**

Universitetsbibliotekar Michael Cotta-Schönberg

Chefkonsulent Søren Bertil Fabricius Dorch fra 01.08.2012

Overassistent Line Fagerlind

Kontorelev Nikolaj Hansen til 29.02.2012

Specialkonsulent Christian Boldsen Knudsen

Bibliotekskonsulent Bodil Koch fra 01.01.2012

Projektkonsulent Birgitte Munk fra 01.05.2012

Overbibliotekar Frede Mørch til 31.12.2012

Overbibliotekar Charlotte Röhde

Chefsekretær Bente Green Schmalz

#### **Forskerservice**

Sektionsleder Søren Bertil Fabricius Dorch til 31.07.2012

Projektmedarbejder Thea Marie Drachen til 31.03.2012

Informationsspecialist Asger Væring Larsen til 31.07.2012

#### **Det Humanistiske Fakultetsbibliotek**

Fakultetsbibliotekar Hans Kristian Mikkelsen

Overassistent Charlotte Arnholtz

Studentermedhjælp Marie Gravesen fra 01.10.2012

Studentermedhjælp Andreas Knude Hansen  
Informationsspecialist Henriette Aabo Hansen

Kontorfuldmægtig Oddur Hansen

Kontorfuldmægtig Thomas Hoffmann

Informationsspecialist Jakob Holtse 14.03. – 17.06.2012 og fra 01.09.2012

Studentermedhjælp Jan Röhde Jensen

Informationsspecialist Sara Pors Jepsen fra 01.06.2012

Studentermedhjælp Katrine Kladakis

Informationsspecialist Nicolay Krohg 01.01. – 29.07.2012

Informationsspecialist Line Laursen til 31.12.2012

Informationsspecialist Marie Christine Levassor

Studentermedhjælp Emilie Lommer fra 01.10.2012

Informationsspecialist Jens Ludvigsen til 29.02.2012

Kontorassistent Anders Nicolai Mørch  
 Informationsspecialist Jesper Mørch  
 Studentermedhjælp Anne Mette Weismann  
 Poulsen til 08.06.2012  
 Informationsspecialist Søren Mølgaard  
 Rantzau  
 Informationsspecialist Lillie Marie Reilly  
 01.01. – 30.06.2012  
 Informationsspecialist Margrethe Østerlund  
 Reitov  
 Studentermedhjælp Christian Curt Vestergaard  
 Sohn  
 Informationsspecialist Anders Otte Stensager  
 fra 01.02.2012  
 Afdelingsbibliotekar Jette Mazanti Sørensen  
 til 31.03.2012  
 Informationsspecialist Kirsten Thomsen  
 Studentermedhjælp Mette Thomsen fra  
 01.06.2012  
 Studentermedhjælp Simon Borch Weber fra  
 01.09.2012  
 Studentermedhjælp Camilla Weigel fra  
 01.10.2012  
 Kontorassistent Niels Kaare Westh  
 Informationsspecialist Susanne Willaing

### **KUB Procesafdeling**

Førstebibliotekar Henriette Fog

Assistent Yvonne Bang  
 Kontorassistent Anne Marie Bech  
 Overassistent Uffe Bergh  
 Bibliotekar Julie Boehm  
 Afdelingsbibliotekar Ingelise Christensen  
 Informationsspecialist Birgitte Dam  
 Overassistent Wanda Detko-Hanrath til  
 30.06.2012  
 Informationsspecialist Michael Ferslev  
 Bibliotekar Anne Frederiksen  
 Bibliotekar Søren Guts  
 Informationsspecialist Britt Ansbjerg Hansen  
 Overassistent Nikolaj Hansen fra 01.03.2012  
 Studentermedhjælp Andreas Martin Hansen  
 til 31.12.2013  
 Sektionsleder Hanne Sonne Henriksen

Bibliotekar Ida Holm  
 Kontorfuldmægtig Lene Kjellesbjerg  
 Studentermedhjælp Ian Kasper Kjelsgaard  
 fra 15.10.2012  
 Informationsspecialist Kim Neander  
 Overassistent Lone A. Olesen  
 Informationsspecialist Helle Lund Pedersen  
 Overassistent Bente Bilstrup Rasmussen  
 Informationsspecialist Steen Rosendahl  
 Overassistent Birte Scheel  
 Bibliotekar Anne Skov  
 Sektionsleder Anders Otte Stensager til  
 31.01.2012  
 Bibliotekar Freddy Sørensen  
 Informationsspecialist Henrik Tang  
 Bibliotekar Hans Erik Toft til 31.05.2012  
 Overassistent Sten Tulinius  
 Informationsspecialist Nikolaj Winther til  
 31.10.2012

### **Det Natur- og Sundhedsvidenskabelige Fakultetsbibliotek**

Fakultetsbibliotekar Ingbritt Butina  
 Førstebibliotekar Kira Stine Hansen

Bibliotekar Elsebeth Alstrup  
 Informationsspecialist Susie Andersen  
 IT-konsulent Goran Basic  
 Studentermedhjælp Michael Berg  
 Forskningsbibliotekar Lene Borrits  
 Informationsspecialist Lisbeth Westergaard  
 Børgesen  
 Informationsspecialist Susanne Mose Hartvig  
 fra 01.09.2012  
 Studentermedhjælp Jeppe Alexander Hertz  
 fra 01.10.2012  
 Studentermedhjælp Maja Holbak fra  
 01.06.2012  
 Informationsspecialist Henrik Hornemann  
 Overassistent Kirsten Husager  
 Studentermedhjælp Mette Høy Jakobsen fra  
 01.06.2012  
 Assistent Jannie Jensen  
 Overassistent Helle Jensen

Studentermedhjælp Martin Tugwell Jepsen  
 fra 01.06.2012  
 Informationsspecialist Torben Jørgensen  
 Studentermedhjælp Jonas Elsborg Knudsen  
 fra 01.10.2012  
 Akademisk medarbejder Ann-Jeanett Ko-  
 efoed  
 Bibliotekar Irmelin Krasilnikoff til  
 30.04.2012  
 Informationsspecialist Asger Væring Larsen  
 fra 01.08.2012  
 Informationsspecialist Susanne Lindow  
 Studentermedhjælp Mikkel Sillesen Matzen  
 til 31.08.2012  
 Studentermedhjælp Ayla Pernille Born  
 Menzies til 28.05.2012  
 Bibliotekskonsulent Inge-Berete Moltke  
 Studentermedhjælp Trine Glud Munksgaard  
 Bibliotekar Therese Møller  
 Studentermedhjælp Jakob Theil Nielsen til  
 30.06.2012  
 Sektionsleder Susanne Olsen  
 Studentermedhjælp Andreas Wibe Poulsen  
 Informationsspecialist Niels-Ole Prægel  
 Bibliotekskonsulent Torsten Schlichtkrull  
 Overassistent Annette Schlätzer-Larsen  
 Studentermedhjælp Jo Sestoft fra 01.08.2012  
 Bibliotekar Birgitte Skiby  
 Studentermedhjælp Bjørg Ida Stenild 01.09.  
 – 31.12.2012  
 Seniorkonsulent Per Morten Sørensen til  
 31.01.2012  
 Studentermedhjælp Malene Krogsgård Sø-  
 rensen fra 01.07.2012  
 Informationsspecialist Lene Wendelboe  
 Informationsspecialist Melissa Wieser

### Magasinafdelingen

Afdelingsleder Susanne Gyldaa Olsen  
  
 Assistent Helle Grethe Andersen  
 Sektionsleder Tino Brandt  
 Overassistent Charlie William Campbell  
 Studentermedhjælp Stine Riemer Ebsen fra  
 01.10.2012

Biblioteksbetjent Tommy Gyldaa  
 Biblioteksbetjent Finn Holst Hinrichsen  
 Studentermedhjælp Karl Isakson til  
 31.07.2012  
 Overassistent Sheku Amadu Jalloh  
 Kontorfuldmægtig Lars Kim Kollemorten  
 Kontorfuldmægtig John Lynder  
 Kontorassistent John Mortensen  
 Biblioteksbetjent Lars Bo Mølkjer  
 Assistent Susie Ott fra 01.12.2012  
 Overassistent Reni Storgaard Pedersen  
 Studentermedhjælp Thomas Daniel Pilgaard  
 Overassistent Henrik Rung  
 Kontorassistent Pernille Schou-Nielsen  
 Kontorassistent Axel Schäffer  
 Overassistent Jan Smith  
 Biblioteksbetjent Michael Svellov  
 Overassistent Poul Korsnab Sørensen  
 Overassistent Jeanette Wrist

### KB Fællesfunktion for Biblioteks-faglige Systemer

Sektionsleder Ole Holm  
  
 Systemkonsulent Christian Feld  
 Systemkonsulent Iris Graessner  
 Systemkonsulent Stine Bovbjerg Schultz  
 orlov til 12.08.2012

### KUB Diamanten

Førstebibliotekar Poul Erlandsen fra  
 01.01.2012  
  
 Studentermedhjælp Sidsel Stenbek Andersen  
 01.08. – 31.08.2012  
 Overassistent Annette Møller Askjær  
 Kontorassistent Per Baunsøe  
 Overassistent Elzbieta Blazejowski  
 Studentermedhjælp Troels Bolwig fra  
 31.08.2012  
 Studentermedhjælp Michella Dahl til  
 23.02.2012  
 Studentermedhjælp Freja Celine Eriksen til  
 29.02.2012

Studentermedhjælp Nadja Filskov fra  
 25.01.2012  
 Studentermedhjælp Signe Malgaard Hansen  
 til 31.07.2012  
 Assistent Dorthe Adsbøl Hansen fra  
 01.03.2012  
 Informationsspecialist Susanne Mose Hart-  
 vig til 31.08.2012  
 Kontorassistent Randi Hougaard til  
 30.04.2012  
 Informationsspecialist Karen Marie Iversen  
 fra 01.01.2012  
 Studentermedhjælp Julie Brams Jensen fra  
 25.04.2012  
 Bibliotekar Anni Johansen  
 Informationsspecialist Stine Kjærgaard fra  
 01.04.2012  
 Informationsspecialist Carina Nøraa Larsen  
 24.09. – 31.12.2012  
 Informationsspecialist Jens Ludvigsen fra  
 01.03.2012  
 Biblioteksassistent Chris Madsen  
 Bibliotekar Pernille Melgaard  
 Bibliotekar Marianne E. Mortensen  
 Bibliotekar Christa Skovbjerg Nettermann  
 Studentermedhjælp Anna Lund Nielsen til  
 09.04.2012  
 Bibliotekar Marianne Olander  
 Studentermedhjælp Malene Campbell Olsen  
 16.02. – 30.09.2012  
 Studentermedhjælp Cedrik Petersen til  
 28.06.2012  
 Informationsspecialist Thurid Helena Peter-  
 sen  
 Studentermedhjælp Sophie Amalie Lykke  
 Poulsen fra 11.05.2012  
 Studentermedhjælp Anders Kjær Rasmussen  
 Overassistent Henrik Rung  
 Kontorfuldmægtig Rita Simonsen  
 Studentermedhjælp Marie Lundby Spang-  
 gård fra 01.09.2012  
 Bibliotekar Janne Lis Sørensen  
 Studentermedhjælp Anne-Sophie Ermegard  
 Buus Thostrup 27.02. – 13.04.2012  
 Bibliotekar Else Ørsted

Biblioteksbetjent Lena Troelsen Aars

### **Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsbibliotek**

Fakultetsbibliotekar Gitte Kolstrup fra  
 01.10.2012  
 Fakultetsbibliotekar Tina Buchtrup Pipa til  
 31.03.2012  
 Informationsspecialist Sten Barfort til  
 30.09.2012  
 Studentermedhjælp Emma Li Rundqvist  
 Bjærge fra 27.08.2012  
 Studentermedhjælp Hazel Engelsmann fra  
 01.06.2012  
 Studentermedhjælp Freja Celine Eriksen  
 30.01. – 31.10.2012  
 Informationsspecialist Sabine Fischer  
 Informationsspecialist Anders Bonatto Fisker  
 fra 01.12.2012  
 Informationsspecialist Jan Erik Hansen  
 Informationsspecialist Lars Asger Juel Han-  
 sen  
 Informationsspecialist Ulrik Mads Hansen  
 fra 01.12.2012  
 Biblioteksmedhjælper Christian Hørby  
 Informationsspecialist Stine Kjærgaard til  
 31.03.2012  
 Studentermedhjælp Anna Kragh til  
 31.05.2012, fra 01.10.2012  
 Informationsspecialist Rune Pileborg Kur-  
 dahl  
 Sektionsleder Christian Ulrich Lauersen  
 Informationsspecialist Heidi Holst Madsen  
 Informationsspecialist Dicte Madsen  
 Studentermedhjælp Mathilde Sarah Manley  
 fra 01.08.2012  
 Projektkonsulent Birgitte Munk til  
 31.05.2012  
 Studentermedhjælp Sven Bjørn Olsson fra  
 01.11.2012  
 Projektkoordinator Christina Vega Pedersen  
 01.02. – 30.04.2012  
 Studentermedhjælp Andreas Valentin Peder-  
 sen fra 01.08.2012

Informationsspecialist Bonnie Ranvild  
01.02. – 31.12.2012

Informationsspecialist Marc Sales  
Informationsspecialist Erik Schwägermann  
Informationsspecialist Marie Rud Skak-  
Arnstrup til 31.08.2012

Studentermedhjælp Anne Bach Stensgaard  
fra 01.06.2012

Overassistent Niels Sørensen  
Studentermedhjælp Stine Ravndrup Thom-  
sen 01.05. – 15.08.2012  
Biblioteksmedhjælper Phillip Wu

### **Det Juridiske Fakultetsbibliotek**

Fakultetsbibliotekar Bo Søgaard Jensen

Informationsspecialist Inger Barnechow  
Hansen

Informationsspecialist Sara Pors Jepsen til  
31.05.2012

Assistent Jeanette Juel Larsen orlov til  
02.01.2012

Informationsspecialist Line Laursen til  
30.06.2012

Informationsspecialist Mia Nyman fra  
08.06.2012

Informationsspecialist Kristoffer Vestereng  
Scavenius

Informationsspecialist Massimo Soldano  
Overassistent Jannili Winge

### **ADMINISTRATIV-TEKNISK OMRÅDE**

Områdechef Bodil Henriksen

#### **Administrationsafdelingen**

Administrationschef Bodil Henriksen

Sektionsleder Bendt Alsted

Kontorfuldmægtig Bodil Kjær Andersen til  
30.06.2012

Regnskabskonsulent Bodil Kjær Andersen  
fra 01.07.2012

Kontorfuldmægtig Heidi Barksdale orlov til  
31.05.2012

Kontorfuldmægtig Laura Christiansen

Kontorfuldmægtig Lene Ehbrecht

Fuldmægtig Vita Grzona

Overassistent Jytte Gårdsted

Specialkonsulent Hanne Lund-Hansen

Overassistent Alice Madsen

Uddannelseskoordinator Lis Nielsen

Ekspeditionssekretær Jeanne Nørr

Overassistent Louise Marie Schenk

Overassistent Gitte Steenberg fra 01.06.2012

Økonomichef Jørgen Troelsen

Kontorfuldmægtig Linda Kiemer Unna-

Lindhard orlov til 25.04.2012

Kontorfuldmægtig Helle Casey Voss

#### **Kontorelever**

Elev Sarah Gøthgen Ditlev fra 01.06.2012

Elev Charlotte Bjerregaard Rashid

Elev Gitte Steenberg til 31.05.2012

Elev Stephanie Woller

#### **Driftsafdelingen**

Driftschef Leo Poulsen

Bibliotekshåndværker Leif Rossing Ander-  
sen til 30.04.2012

Biblioteksbetjent Thomas Hvitfeld Bentzen

Biblioteksbetjent Peter Christoffersen

Biblioteksbetjent Sten Hansen

Biblioteksbetjent Tina Hansen

Transportleder Flemming Havre

Biblioteksbetjent Peter Friedrich Hornecker

Biblioteksbetjent Bent Jørgensen

Biblioteksbetjent Lau Egon Philip Jørgensen  
fra 14.05.2012

Biblioteksbetjent Theis Steenberg Kludt

Biblioteksbetjent Kim Lohmann

Biblioteksbetjent Jan Lørup

Vagtmester Eske Morthensen

Chauffør Rolf Stehnuhl

Biblioteksbetjent Claus Sørensen

Biblioteksbetjent Dragi Vujcic

#### **Bygningsdriften**

Afdelingsleder Christian Bruun



Maskinmester Niels Danielsen  
 Ejendomsfunktionær Peter Dirland  
 Ejendomsfunktionær Gert Jensen  
 Kontorfuldmægtig Pia Olsen  
 Ejendomsfunktionær Lars Bo Rasmussen  
 Bygningskonstruktør Lars Willum Sander  
 Roupé

### **Sikringsafdelingen**

Sikringschef Claus Friis

Vagtbetjent Vicky Bech  
 Vagtbetjent Jan U.K. Brandstrup fra  
 01.06.2012  
 Overvagtimester Kjeld Bregenhof  
 Vagtbetjent David Bruun til 30.04.2012  
 Vagtbetjent Lars Christoffersen  
 Vagtbetjent Nicolas Jeanpierre Dubillot  
 Vagtbetjent Mille S.E. Hansen Orlov  
 Vagtbetjent Steffen Hinze 27.01. –  
 14.04.2012  
 Vagtbetjent Thomas Anton Jensen fra  
 14.05.2012  
 Vagtbetjent Allan Juul  
 Vagtbetjent Per Berg Kjeldsen  
 Vagtbetjent Martin René Klüssendorf  
 Vagtmester Claus Kofod  
 Vagtbetjent Jan Koldtoft  
 Vagtbetjent Niels Mertz Lauritzen  
 Vagtbetjent Signe Reinholt Nolvi  
 Vagtbetjent Lotte Kampmann Olsen  
 Vagtbetjent Timm Olsen  
 Vagtbetjent Jørgen Pedersen  
 Vagtbetjent Lars Echardt Petersen  
 Vagtbetjent Charlotte Denice Rasmussen til  
 31.01.2012  
 Vagtbetjent Claus Riisgaard  
 Vagtbetjent Hanne Heegaard Stidsen  
 Vagtbetjent Tommi Stidsen  
 Vagtbetjent Nick Vestphael fra 01.06.2012  
 Vagtbetjent Henrik Boesen Vinding  
 Vagtbetjent Kim Horn Winther

### **IT-OMRÅDE**

Områdechef Birte Christensen-Dalsgaard

### **Digital Infrastruktur og Service Stab**

Udviklingschef Birte Christensen-Dalsgaard

It-konsulent Merete Bentzen  
 Kontorfuldmægtig Laura Christiansen fra  
 01.09.2012

### **Drift og Support**

Skannermedarbejder Vahab Akbari fra  
 01.02.2012  
 Studentermedhjælp Sarah Strunge Albertsen  
 fra 01.12.2012  
 IT-koordinator Niels Stein Andersen  
 Studentermedhjælp Anders Johannes Stein  
 Andersen fra 15.09.2012  
 IT-konsulent Emmanuel Asante  
 Digitaliseringsmedarbejder Lars Bahl  
 Studentermedhjælp Lamprini Basdeki fra  
 01.11.2012  
 IT-konsulent Goran Basic  
 Studentermedhjælp Helene Emilie Bech  
 Fotograf Mogens Bech  
 IT-konsulent Eric Alain Largacha Bendsen  
 Studentermedhjælp Heidi Bentzen fra  
 01.07.2012  
 It-konsulent Lasse Bjørsted  
 Studentermedhjælp Babette Peulicke Borg-  
 gren  
 Studentermedhjælp Magnus Mølbak Bris-  
 sing  
 Fotograf Søren Brissing  
 IT-supporter Christina Christensen  
 Studentermedhjælp Laura Riis Christensen  
 fra 01.07.2012  
 Studentermedhjælp Katrine Dybkjær fra  
 14.05.2012  
 Digitaliseringsmedarbejder Peter Elversang  
 til 30.04.2012  
 Studentermedhjælp Andreas Findling-Rot-  
 tem fra 01.05.2012  
 Studentermedhjælp Mette Gabrielsen fra  
 01.12.2012  
 Systemspecialist Lennart Grønlund  
 Studentermedhjælp Hannah Gudmand fra  
 01.07.2012

Specialist Jørgen Byberg Hansen  
 Studentermedhjælp Lærke Clausen Hansen  
 fra 01.07.2012  
 IT-support elev Casper Holm fra 01.07.2012  
 IT-konsulent Hassan Hoortash  
 Studentermedhjælp Tine Ewé Jensen fra  
 01.03.2012  
 IT-systemspecialist Lars Jørgensen  
 Studentermedhjælp Vibe Kellermann fra  
 01.07.2012  
 Studentermedhjælp Mohammed Khos-  
 rownejad fra 01.12.2012  
 IT-support elev Rossal Kiilerich fra  
 01.07.2012  
 Studentermedhjælp Mads Kjøller-Henning-  
 sen 16.01. – 30.06.2012  
 IT-konsulent Eske K. Kristiansen  
 Studentermedhjælp Rosa Nan von Leun-  
 bach fra 01.07.2012  
 IT-chef Peter Mathiesen  
 IT-konsulent Hamid Reza Mehrabi  
 IT-konsulent Lis Michelsen  
 Scannermedarbejder Mikael Müller fra  
 01.02.2012  
 Studentermedhjælp Caitlin Richael O'Brien  
 fra 01.12.2012  
 Reprofotograf Helle Brünnich Pedersen  
 Fotograf Thomas Trane Petersen  
 Studentermedhjælp Anna Duelund Rasmus-  
 sen fra 26.03.2012  
 Studentermedhjælp Adrian Ross-Thompson  
 fra 01.07.2012  
 Studentermedhjælp Julie Raasteen fra  
 01.12.2012  
 IT-konsulent Martin Jakob Samsøe  
 Studentermedhjælp Behzad Sanie fra  
 01.12.2012  
 Studentermedhjælp Josefine Løndorf Sarkez  
 fra 01.07.2012  
 Studentermedhjælp Rasmus Boje Smidt  
 Studentermedhjælp Ziska Szemes fra  
 01.07.2012  
 Studentermedhjælp Clara Tesch 16.01. –  
 09.07.2012

Digitaliseringsmedarbejder Philip Tjerring  
 til 14.09.2012  
 Studentermedhjælp Kelly Sin Wan Tsang fra  
 01.05.2012  
 IT-konsulent Christian Scheel Vandel til  
 31.12.2012

### **Digital Udvikling og Formidling**

Afdelingsleder Lone Gyldendal Stefansen

Frontendudvikler Tom Juul Andersen  
 Digitaliseringsmedarbejder Samuel Durrah  
 Barksdale  
 Digital formidlingskoordinator Ditte Maria  
 Bergstrøm  
 Datateknikerelev Alex Wiaberg Boesen til  
 30.09.2012  
 IT-konsulent Alex Wiaberg Boesen fra  
 01.10.2012  
 Systemkonsulent Knut Anton Bøckman  
 Specialkonsulent Anders Conrad  
 Chefkonsulent Christian Ertmann-Christi-  
 ansen fra 01.08.2012  
 Projektmedarbejder Asser Schrøder Femø  
 01.06. – 31.08.2012  
 Informationsspecialist Jan Erik Hansen  
 Funktionsleder Kira Stine Hansen  
 Informationsspecialist Karen Marie Iversen  
 IT-konsulent David Grove Jørgensen  
 IT-konsulent Abdollah Nader Khatibi  
 IT-konsulent Jacob Larsen  
 IT-konsulent Sigfrid Lundberg  
 Webkoordinator Henrik Moss Lyngsie  
 Projektkonsulent Birgitte Munk fra  
 01.06.2012  
 Systemkonsulent Karen Strandgaard  
 Systemkonsulent Jørgen V. Thomsen  
 IT-udvikler James Treacy  
 IT-konsulent Andreas Borchsenius Westh

## The Royal Library Annual report 2012

### The Royal Library: The National Library and Copenhagen University Library and Information Service

The Royal Library is Denmark's national and university library for the University of Copenhagen.

As national library the institution administers the national cultural heritage of both Danish and foreign origin in terms of published works (books, periodicals, newspapers, leaflets), manuscripts, documents, maps, pictures, photographs and music in analogue or digital form, including the Danish part of the Internet in *Net Archive*, and documents the immaterial culture of everyday life. The institution provides optimal access to the collections on present day conditions for research, studies and experiences, while at the same time making sure that the collections are preserved, secured and handed on to posterity.

As museum and cultural institution the National Library mediates knowledge and experiences derived from its tasks and collections.

As university library the institution is main library for the University of Copenhagen and delivers professional and scholarly library service at the very highest level in support of education and research. It also makes available information resources to the public, including the corporate world and the public sector.

#### National Library

In August 2011 the National Library started a reorganisation project, i.a. on the basis of a charting of the library's future tasks in the light of the challenges in the digital field.

After a great deal of work a new organisation for the National Library saw the light on 1. January 2013. Part of the reorganisation is centred on simplifying and rationalising internal processes and consequently the number of departments has been reduced from ten to five:

- National Collection Department
- Department of Culture
- Department of Research
- Department of Preservation
- Department of Digital Preservation.

The National Collection Department includes the six previous collection departments: Department of Legal Deposit, Manuscript Department, Department of Maps, Prints and Photographs, Department of Music and Theatre, Oriental and Judaica Collections as well as the Danish Folklore Archives.

The new organisation also means that the National Library is even better equipped to reach its goal of becoming *the digital library*. The concept 'digital library' entails digital management, control and administration in all vital respects. It means that entrance or access is digital, so that information and person-independent dissemination about the library, its tasks, content and functions happen to a sufficient and/or exhaustive degree digitally. It also means that communication channels both internally and to patrons and authorities are digital and as such legally obligatory and binding. It finally means that essential parts of the content are available digitally.

#### Copenhagen University Library and Information Service

In 2009 CULIS, Copenhagen University Library and Information Service, was born. The purpose of the establishment of CULIS

was partly to create an appropriate organisational framework for the library-related development that is to take place over the coming decades, partly to ensure the optimal exploitation of the resources collectively used for library and information service to Copenhagen University, both in relation to researchers, teachers and students and in relation to Copenhagen University and The Royal Library's general societal obligations.

The amalgamation consists of eight faculty libraries with appertaining institute libraries. These faculty libraries have already to a large extent had access to all the electronic resources that until now have only been accessible in the individual institution. An inter-disciplinary collaboration has thus been established within the license area, organisationally as well as professionally. The leader of CULIS is responsible to both Copenhagen University's and The Royal Library's management.

CULIS is a cooperative organisation between The Royal Library and Copenhagen University. The Royal Library and Copenhagen University are two different institutions under two different ministries.

On 12 September 2011 Rector Ralf Hemmingsen (Copenhagen University) and Director General Erland Kolding Nielsen (The Royal Library) appointed a working group with the portfolio to describe a number of models for CULIS-2 (Copenhagen University Library Service), i.e. the organisation of library service to Copenhagen University (KU), which were to replace the CULIS-1 arrangement, which expired on 31 December 2012. This arrangement did not stipulate which libraries were to belong under Copenhagen University; according to the CULIS-1 agreement the decision was to be made by the respective faculties.

The working group's report was submitted in June 2012. It included four models for CULIS-2, of which the last two are variants of the same basic model:

- a. Transference of KU-owned libraries to The Royal Library
- b. Continuation of the CULIS-1 model
- c. Merging of the KU-owned libraries into *one* KU-library unit in managerial collaboration with Copenhagen University Library (KUB)
- d. Merging of the KU-owned libraries into *one* KU-library unit with separate management in relation to KUB.

The working group's report was in autumn 2012 studied by The Royal Library and Copenhagen University's management groups and liaison committees, who all supported model B, and it is this model which was finally chosen by the rector of Copenhagen University and The Royal Library's director general. The agreement about CULIS-2 was signed in December 2012 and came into force as per 1. January 2013.

In May an international evaluation of CULIS's services was completed. The evaluation panel consisted of the university librarians from Oslo, Stockholm, Vienna, Gent and Karlsruhe as well as the former head of Haas Business Library in Berkeley, San Francisco. Out of these six people, five participated in a similar evaluation at the beginning of the CULIS-1 period. On the whole the evaluation was positive. Prior to the evaluation a user survey had been carried out, which showed general satisfaction, i.e. that 96% of patrons had estimated the overall satisfaction as *Good/Very Good*. In 2010 the category *Very good* achieved 16% and rose to 38% in 2012.

### The digital library and current digitisation projects

With the reorganisation of the National Library the library has taken steps in crucial areas to become the completely *digital library*, while at the same time to a great extent also remaining a physical library with extensive physical collections, of which major parts must be preserved for posterity. Within the areas of digital collection, digital preservation and digital dissemination a major effort has been made in 2012 to move the library into the digital world.

#### Digital collection

The collection of digitally born materials presents great challenges. The designation 'digitally born material' indicates material which has been produced digitally and which is only available in digital form. The construction of systems to handle digitally born materials takes place in the *SIFD project* (*System for the collection and dissemination of digital material*). The aim is for the library to be able to handle digital files in various technical and professional contexts and for various usages: such as both retrieval and display, management of rights and security in relation to preservation, usage and access to the files, as well as systems that will ensure that the files can be displayed to users in the future.

A special offshoot of this is the project *MyArchive.dk*, which will be launched to the public in 2013. The background is the change in the way modern people communicate. The Royal Library has very large collections of letters from artists, scientists and cultural figures through the centuries. In order to ensure the continued preservation of this part of the cultural heritage the library has now established a system for collection of e-mails from archive creators. The system is expected to be running from

mid-2013, and other European cultural institutions have already shown keen interest in the project.

#### Digital dissemination

In 2012 the National Library's retro-digitisation was re-defined so that both volume and organisation were changed with a view to augmenting the digitisation capacity to at least 10,000, later 20,000 scannings per working day. A scanning is taken to mean a page in a book, in a periodical, in a piece of sheet music or of a photograph, e.g. an aerial photo. The re-definition includes a number of production lines: a production line for selective digitisation of valuable cultural heritage material with relatively steep digitisation costs, a production line for mass digitisation of periodicals and books organised according to principles for complete digitisation, a production line for mass digitisation of pictures and photographs of different formats and preservation condition and a production line for selective digitisation *on demand* seen from a user perspective.

The Royal Library has three main tasks in terms of its retro-digitisation:

- retro-digitising the largest possible part of the national cultural heritage
- supporting Danish and international research by further developing the infrastructure of research in the digital world, including systematic digitisation of the source basis for and the resources from the physical age
- giving the public the best possible access to the collections for the purpose of research, studying and experience.

The most important strategic priority right now is *digitisation of the Danish literature up until the year 1900*. This way research and the research infrastructure are being massively

supported. Together with the English/American firm ProQuest the library will until 2015 be digitising the entire printed Danish literature up until 1700. The first phase, called *ProQuest 16*, containing literature up until the year 1600, was completed in 2012 and contained 560,000 pages, including the remaining 53 unique specimens from the *Karen Brahe Library* apart from The Royal Library's own collections. During the second phase, literature from 1601–1700, called *ProQuest 17*, at least 800,000 pages were digitised in 2012. A minimum of one million pages are expected to be scanned in 2013, and the project is predicted to be completed in 2014, whereupon The Royal Library's foreign incunabula will be digitised.

The volume of literature for the time 1701–1900 is much larger. The library has therefore for the time being chosen another strategy for these two decades, namely *Danish Books 1701-1900 on Demand* (DOD), which means that the library digitises reading room restricted material when it is asked for. For the users this has the advantage of being able to work at home with material which would normally only be available in a reading room. The service is particularly useful for researchers, but anyone interested is welcome to use it.

Another major project is *Denmark as seen from the air – before Google*, whose aim is to digitise all aerial photographs of the island of Funen. The project is particularly aimed at people interested in local history and is also interesting in that it encourages involvement by users. The portal has created a great deal of interest and has been frequently used since it was announced in September 2012.

The work on digitisation has in 2012 resulted in a dramatic extension of the digitisation capacity at The Royal Library. For the aerial

project six *flatbed* scanners were purchased for the scanning of negatives. In 2012 a total of 150,000 negatives were scanned with aerial photos from Funen, of which the first ca. 100,000 were published before the end of 2012 as part of the portal *Denmark as seen from the air – before Google*. In the spring the library acquired three automatic book scanners for the DOD-project. The scanners are operated by two permanent members of staff and five student assistants, who have been scanning altogether 1,240 volumes or 203,730 pages for the DOD-project in 2012.

Finally it should be mentioned that The Royal Library continues to be keenly involved in democratizing access to *The Net Archive*, so that others apart from researchers can gain access to the copies of the Danish Internet, which since 2005 have been collected according to the act on legal deposit. Researchers get the opportunity to use the Net Archive for research purposes, but here the access possibility stops, particularly due to the legislation on personal data.

### Funding

When the merging of The Royal Library and The National Library of Science and Medicine was implemented, the Ministry decided that fixed economic frames had to be worked out for the National Library, the University Library and the cross-disciplinary functions' shares of the total government grant.

The library had an appropriation in the National Budget 2012 of DKK 340.9m. After the presentation of accounts 2011, a savings of DKK 9.3m could be carried forward. During the fiscal year the library furthermore had supplementary income amounting to DKK 42.2m. The total disposable amount for the library in 2012 thus came to DKK 392.4m.



The library's total expenses in 2012 amounted to DKK 390.1 mil. Of this amount DKK 177.5m. went on salaries and DKK 232.4m on other costs. Of the total costs of DKK 390.1m. the amount of about DKK 120m. – the equivalent of just over 30% – related to the library's buildings.

The accounts show that the library's activities in relation to grant-aided research and other grant-aided activities were neutral in terms of results. The turnover on the two forms of activities amounted in 2011 to about 11.2m. It was a question of costs that were all covered through contributions primarily from private benefactors such as foundations, grants etc.

The library has received financial support from a large number of sponsors, foundations, institutions, businesses and private citizens in 2012.

### Legislation

The legislative framework for The Royal Library is set out in the National Budget. There are specific legislative frameworks for legal deposit, anti-theft protection and for research.

In 2012 the Folketing (Danish Parliament) passed a new National Budget Act. The Act does not take effect until 2014, but the principles of the Act will be tested already in 2013, including new regulations for dispositions and savings. The regulations mean i.a. that the individual institutions are only entitled to dispose of their carried-forward balance after permission from the Department. In practice the regulations mean that all accumulated savings had been 'frozen' by the end of 2012. For The Royal Library this amounts to a total of 2.3m., as can be seen above.

### Buildings

The Black Diamond has since the very beginning been a success with the public, and the house has been used frequently both by the daily users and the many guests who visit the house on various occasions. The heavy use has taken its toll, and the lavatory facilities in particular have over the years been exposed to wear and tear. The building management department has therefore in 2012 in close collaboration with architects schmidt hammer lassen, who originally designed The Black Diamond, carried out a much needed renovation of the men's lavatories.

The Queen's Hall in The Black Diamond has unfortunately experienced a couple of regrettable falling accidents over the years. The reason would seem to be that the stairs in the hall have been made with different rises in the steps and that the lighting on the steps has not been quite as good as one would wish. For some time it has therefore been on the agenda to improve these conditions, but the task has proved to be a very difficult one, as neither acoustics nor architecture were to be compromised. The task falls within an extremely complicated area between lighting technique, carpentry and architectural discipline, and 2012 has witnessed a remarkably fruitful and close collaboration between architects and workmen about finding the right solutions.

The building operations department has during 2012 carried out an extension of the escape routes in The Black Diamond in close collaboration with architects schmidt hammer lassen. As far as the public is concerned this has resulted in a number of obvious changes, like for example the cloakroom facilities in the Diamond's atrium being closed off with fireproof glass and also more escape route doors in the glass frontage facing the harbour.

Increasing the escape route capacity has also opened up the possibility for another much wanted initiative, namely an increase in the number of study seats in Reading Room East. On the D-floor a large number of shelves have been taken down to make room for 36 new study seats.

### Staffing matters

In 2012 a total of 611 members of staff were employed in the library. The number of employees has risen by 20 persons in 2012 in relation to the 2011 level. The increase is entirely due to an increase in the number of student assistants for the purpose of retro-digitisation.

The 430.1 FTEs are distributed on the following appropriation categories:

- Ordinary activity 403.2 FTE
- Commercial services 9.8 FTE
- Grant-aided research 10.8 FTE
- Other grant-aided activities 5.4 FTE

Altogether it has been a stable year in terms of staff. Behind these figures you will however find a considerable number of departures and intakes, a total of 101 employees have left and 133 employees have joined the library staff. A considerable part of these changes has happened within the group of temporary staff, such as students, project staff etc. Departure and intake among permanent staff only account for a smaller part. The library has encountered no problems in handling the replacement process.

### IT

Digital Infrastructure and Service is responsible for the running and further development of The Royal Library's digital infrastructure in the broader sense.

This means that Digital Infrastructure and Service (DIS) is responsible for a number of systems that are essential in order to ensure that The Royal Library can service its customers digitally. DIS is moreover responsible for digitisation and via its web group strives to guarantee user-friendliness in the systems available.

Digital infrastructure and Service consists of two departments:

*Operation and Support* is responsible for all systems running in a seamless way. The ideal is that IT should be something that is 'just there'.

*Digital development and dissemination*, which is responsible for the development of infrastructure for the underpinning of structuring, storing and dissemination of digital resources. The section is responsible for the digital dissemination – both in terms of search access (Primo), the website and other digital dissemination channels.

The main tasks for Digital Infrastructure and Service have in 2012 been centred around the establishment of *System for Collection and Dissemination of Digital Material (SIFD)*, the upgrading of *Primo*, which is the search system behind the catalogue in The Royal Library, improved display on mobile user interfaces, digitisation of material as well as user inclusion in connection with enhancement and dissemination of various types of data.

During the late summer the upgrading of *Primo* resulted in a marked improvement in relation to the users' specific requirements. It is two years since the last major upgrading, and the primary focus was on enhancing the quality of search results. The improvements were reflected in 1) increased possibility of

clarifying the search result through more parameters, 2) cluster entries that provide collective entrance to different versions of a work and 3) the user being able to indicate subject-specific interest and level whereupon the system weights the relevance of the results against these.

In 2012 focus has also been directed at developing interfaces which give the users good and seamless display on mobile units. This has happened partly by development and implementation of a mobile display of *Ask the Library*, which is The Royal Library's and Copenhagen University Library's interface to the users, partly by development and integration of the new features which the extensive upgrading of *Primo* brought about.

#### **Legal deposit**

The task of the Department of Legal Deposit – pursuant to Act no. 1439 of 22 December 2004 on legal deposit of published material – is to ensure a comprehensive legal deposit of the types of material, which The Royal Library is responsible for collecting. This includes printed publications, sheet music, maps, CD-ROMs, discs and other works that are published in physical form. Together with The Royal Library's Department for Digital Preservation and the State and University Library in Aarhus the Department handles the collection (harvesting) of the Danish part of the Internet, thereby forming part of the virtual institution *Netarkivet* (The Net Archive), which is responsible for this part of the legal deposit.

The Collection of Pamphlets and Corporate Publications has a large collection of party programmes, action programmes, folders etc. from all the political parties in Denmark from the late 1800s up until today. It is a frequently used and in terms of preservation very fragile collection, which is why

since 2005 the library has been working on digitising the material and making it accessible online. The Royal Library has in 2012 digitised 171 political party programmes, the equivalent of 2,005 pages. At this moment a total of over 2,500 publications, the equivalent of more than 40,000 pages, have been digitised.

The Royal Library is preparing a revision of the law on digital deposit which will provide the legal basis for moving from physical to primarily digital legal deposit of books and periodicals from 2015. The technological development and changes in the graphical production processes mean that legal deposit and the entire infrastructure in connection with the production of printed books must be viewed in a completely new way. For quite some time the production method has been digital, but although all books today exist in digital form as pre-print copy, they are submitted in physical form only to the legal deposit libraries and to Danish Library Centre for registration in the National Bibliography. It means that at some point in the future The Royal Library must retro-digitise 200,000–400,000 books of which digital versions have in fact been available. And the problem is augmented with 20–30,000 book units for each year that this digital legal deposit is postponed. The goal is a change of the act on legal deposit taking effect as soon as possible.

#### **Acquisitions and donations**

As from 1 January 2012 the Theatre Museum in the Court Theatre at Christiansborg Ridebane at Slotsholmen was reorganised. According to an agreement between the Ministry of Culture and the Theatre Museum the museum's collections were to be examined prior to the change with a view to select the archives, objects and documents, which are of such cultural-historical

importance that they should remain under the museum act and be transferred to a state institution. Numerous manuscripts and other stage archival materials were subsequently transferred to The Royal Library.

During summer and autumn 2012 *Netarkivet* was concentrating specifically on the collection of social media. In the late summer the Archive managed to collect ca. 18,000 Danish-related YouTube videos, and a number of experiments were made with collecting Danish Facebook and Twitter profiles. In 2012 the Archive managed to conduct four annual cross-section harvestings, i.e. complete harvestings of all Danish domains (as opposed to three annual cross-section harvestings). This means that the year's harvestings with a growth of 101 terabytes surpassed the previous record year i.e. 2011 by 37 terabytes. *Netarkivet* has moreover carried out special harvestings, e.g. in connection with a case for the Tax Commission, and has together with other members of International Internet Preservation Consortium (IIPC) collected web material from the Olympic Games in London.

The Manuscript Department has acquired a single parchment sheet with a full-page illumination by the Flemish artist, who in academic literature is known as "The painter of the David scenes in the Grimani Psalter". It is very likely that the four sheets are remains from a separate part of one of The Royal Library finest illuminated Flemish manuscripts, GKS 1603 4to, the so-called Rosenborg Psalter. The connection between the possibly separated parts of the original manuscript will be subjected to closer technical and art-historical scrutiny. Among the manuscripts one should mention architect and critic Poul Henningsen's (1894-1967) typewritten instruction books with annotations for the revues *Nice and Polite* and *Pratfalls*;

an instruction copy for the author Sophus Claussen's (1865-1931) drama *The woman worker* performed at *Folketeatret* in 1898 with personal corrections by authors Herman Bang (1857-1912) and Sophus Claussen; a very extensive collection of letters to and from actress Clara Pontoppidan (1883-1971); actress Liva Weel's (1897-1952) diaries; papers by and concerning ballet master August Bournonville (1805-79), actress Johanne Luise Heiberg and ballet master Harald Lander (1905-71) letters from writer August Strindberg (1849-1912); letters and manuscripts by author H.C. Andersen (1805-75) as well as an exercise book by critic and man of letters Georg Brandes (1842-1927) from 1859 with teacher's comments and marks.

The accession year ended in grand style when from an antiquarian bookseller in Cologne and thanks to a generous donation from the 15. June Foundation the library succeeded in acquiring Georg Brandes' manuscript with numerous additions and corrections for his famous and controversial article in the journal *Tilskueren* (The Spectator) in 1889 about German philosopher Friedrich Nietzsche, "Aristocratic Radicalism". Shortly afterwards it was published in German in the literary journal *Deutsche Rundschau* and brought great influence to bear on people's knowledge of Nietzsche's philosophy.

The National Museum of Photography and the Department of Maps, Prints and Photographs have one of the finest public collections of cultural-historical and artistic photographs in Northern Europe. Altogether the collections contain about 18m photographs. Photographer Mikael Hjuler has donated his collection of 35,000 photographs of individuals, trade and industry in the period 1980-2012 to The Royal Library. The musician Anne Linnet (1953-) has donated

156 photo albums with pictures. The aerial photo collection has via donation been enriched with the firm Blom's aerial photos from the period 1999-2008, about 60,000 units portraying Danish localities. Apart from legally deposited maps and atlases the Map Collection has acquired a number of foreign maps and atlases, among them a hitherto unknown and very interesting wall map of Denmark produced in 1746 by the Dutch firm Covens & Mortier as well as vol. 5 of *Atlas von Europa* with a number of hitherto unknown maps of Denmark, Iceland, The Faroe Islands and Greenland in very beautiful lithographic prints.

The Music and Theatre Department has in 2012 received extensive archives from the Museum of Stage History as well as material concerning composers Bo Holten's (1948-) opera *The visit of the royal physician*, scrap-books, cuttings etc. concerning Per Nørgård (1932-) as well as Ivan Hansen's Per Nørgård collection. One of the more recent composers, Klaus Ib Jørgensen (1967-) donated his large manuscript collection to the library. Among the smaller acquisitions we find sheet music manuscripts, photos and libretti for works by composer Paul von Klenau (1883-1946), and the library's collections were also supplemented with manuscripts for several of composer Svend S. Schultz' (1913-98) songs. Organist and composer Tage Højby Nielsen's (1918-81) manuscript collection arrived in the library together with composer Holger Prytz' (1928-2011) posthumous sheet music manuscripts. Finally we should mention manuscripts by composers Finn Høffding (1899-1997), Jens Bjerre (1903-86), Sextus Miskow (1857-1928) and Harald Agersnap (1899-1982).

Danish Folklore Archives is the Danish archive for folklore and an important factor in terms of research into the culture and

history of everyday life. The Archives' task is to document ordinary people's way of life, imaginary worlds, myths, stories, songs and music. Those things that are rarely apparent in everyday life, but which on the other hand are extremely meaningful to people when contemplating the context of their lives.

In 2012 Danish Folklore Archives has acquired some smaller collections. Add to these the collection associated with several of the research projects in the form of interviews and records "in the field". Finally, and in connection with the special project area *Faith and magic in everyday life*, a collecting project has been completed, whose purpose has been to document and register people's own accounts of supernatural and paranormal phenomena at the present time in order to get an insight into these people's imaginary worlds.

Among the year's donations to the Museum of Danish Cartoon Art we should specifically mention donations from cartoonists such as Poul Erik Poulsen, Peder Bundgaard, Verner Mynch, Anne Grete Anshelm, Flemming Nyborg, Tove Nørgaard and Claus Seidel, as well as several minor donations.

### **Preservation and conservation**

*The Department of Preservation* is responsible for the preservation of The Royal Library's national collections in physical form in the stacks.

The department's work has focused particularly on works, which are to be digitised within the framework of the ProQuest project. These are Danish prints from the period 1601-1700, where the assessment and conservation started already in 2010, and where the conservators by the end of 2012 only needed to do the last five

systematic catalogues in Danish the library's Collections' 1.-2. collection. Add to this an assessment and conservation of the library's incunabula collection ('cradle printing', i.e. books printed in the early years of the art of book printing, before 1500), which likewise are to be digitised in the ProQuest project.

Other tasks in the collections have been the packaging of the collections, i.a. the entire *Pressehusets Billedarkiv* (about 3.5m. press photos, portraits, topographical photos etc. taken from 1950 to 2003) has been put into new boxes, where the positives are also put into folders so as not to damage each other. Another task has to do with conservation of music manuscripts and manuscripts which have usually been written in iron gall ink. Iron gall ink may cause serious deterioration of the paper, so that a manuscript cannot be handled without further damage being done. Large parts of the library's manuscript department suffer from ink acid damage. In collaboration with the research institution *Centre de Recherche sur la Conservation des Collections* in Paris the Department of Preservation has therefore been working on the development of an efficient and safe method for conservation of manuscripts with iron gall ink.

*The Department of Digital Preservation* handles a large number of tasks that are essential in order that a digital material can be seen and used in the future, where systems, programmes and objectives will have changed in unpredictable directions, and where the users of the future will only know the material, which we have made sure is accessible. At The Royal Library the work with digital preservation is for the seventh year running organised in a small specialist unit within the National Library, which is responsible – in close collaboration with the Department of Preservation – for the physical materials

and all the departments engaged in building digital collections to be preserved for posterity.

What happens to the digital material when the software and hardware by which our files were produced no longer exist, and we as private individuals are unable to read our old files? Will the library be able to preserve it? The answer is a very definite "yes". Since 2003 part of The Royal Library's strategy has been to develop methods for the collection and preservation of digital material through international partnerships. This enables the library to be at the forefront in relation to the great challenges facing it in this area. Together with the National Archives and the State and University Library The Royal Library has developed *The National Bit Archive*; a software for long-term preservation of cultural heritage material which will also be made available to other cultural institutions in Denmark.

Part of The Royal Library's strategy has been to develop methods for the collection and preservation of digital material through international partnerships. In practice this happens partly by the library becoming part of major international research projects, partly by the library being an active member of international organisations whose main objective is digital preservation. Since 2003 the library has been active in *International Internet Preservation Consortium* (IIPC) and was also a partner in the major EU research project *PLANETS (Preservation and Long-term Access through Networked Services)* from 2006-2010.

Establishing a system for managing the library's digital material if one of the most essential tasks that the department contributes to solving at the present time, and in 2012 focus has been on identifying the best



system components for further development. The choice has been a combination of *Hydra* (<<http://projecthydra.org/>>) and the State and University Library's *DOMS* system (<[statsbiblioteket.dk/forskning/institution-srelateret-forskning/doms](http://statsbiblioteket.dk/forskning/institution-srelateret-forskning/doms)>).

In 2009 The Royal Library got its first policy for digital preservation, and in 2012 this policy was subjected to its first revision. It happened in connection with the preparation of a strategy for the fulfilment of the policy as well as a plan for secure long-term preservation of the library's increasing digital collections.

Since 2009 The Royal Library – in cooperation with the State and University Library and the National Archives – has been working on the development of an infrastructure for a joint national bit repository. The basis for this project is that over the past few years it has become very clear that the risk of losing bits is too great if the preservation is based solely on backup principles. One solution is to secure more independent copies of data, and here it is an advantage for bit preservation that several institutions are working together.

### User service

Creating a good study environment is an important aspect of a university library's activities. The Royal Library is continuously working on creating and optimizing the physical frames so as to make them conducive and motivating for studying, but at the same time the library endeavours to develop new information services and courses so that the students can exploit the library's resources in the most efficient way.

2012 saw the long desired conversion of Reading Room East in The Black Diamond, which made it possible to add 36 new study

seats to the existing 116, making it 461 seats in The Diamond – The Royal Library has a total of 2,038 seats – distributed on 'quiet' seats, group seats and lounge areas. When the conversion was completed the opening hours were extended by one hour daily Monday to Friday, the hours now being 8-21.

On 27 February 2012 *the Diamond Information* opened as new meeting place and service centre for The Royal Library's users, guests and staff on the premises of the former bookshop which closed at the end of September 2011.

In 2012 the University Library decided that within the Natural and Health Sciences only systematic purchases in the shape of e-books will be made. Printed books within these fields will also be purchased, even though electronic versions may be available, but only if the borrowers *specifically* want it. But they rarely do. Basically there were two forms of e-book purchases, purchase of packages of e-books from major publishers within the specific subject field, e.g. Elsevier and Springer as well as suppliers such as Ebrary and user-driven acquisitions, i.e. the users themselves activate the purchase of electronic books with catalogue records in REX, but which are only "purchased" when the user presses the button. Meanwhile a third possibility has arrived: evidence-based acquisitions where books are purchased which the readers have actually been using. The collective usage of e-books in 2012 was 373,368, which is an increase of 68% compared to the usage in 2011. Collective usage of printed materials dropped by 2% in 2012 compared to 2011.

In 2012 a joint service was established for the entire Royal Library called *Contact the Library*, which replaces about 20 previously separate contact services and which will

mean an enhancement of the quality of this form of user contact – and exploit the resources more efficiently.

The new contact service receives about 90 enquiries per day, of which about 60% per mail and 40% by phone. The project is intended to avoid borrowers getting inadequate answers in the first link, enquiries winding their way around the library's large, complex system until they finally find a competent respondent, and are dealt with swiftly. These objectives have already been achieved.

In 2012 the total number of visitors to CULIS amounted to 1,525,345 (1,164,315 at The Royal Library's service points and 361,030 at libraries under Copenhagen University). In 2011 the figure was 1,509,510 (1,153,230 at The Royal Library and 356,272 at the libraries owned by Copenhagen University). The number of visitors to the National Library's reading rooms, centres and collections was in 2012 23,955 as opposed to 25,657 in 2011. Altogether the number of visits to all the service points, reading rooms, centres and libraries under The Royal Library amounted to 1,666,122 in 2012.

### **Cultural events, exhibitions and publications**

The Royal Library is home to a broad range of cultural arrangements, exhibitions, publications and concerts.

The biggest venture in 2012 in terms of cultural-historical exhibitions was the establishment of a new permanent *Treasure Exhibition* in the Montana Hall. Here the very greatest gems – a total of 50 letters, manuscripts, sheet music, books, diaries – from The Royal Library's rich collections were 'unleashed' in a colourful pop-cultural jungle created by Russian pop artist Andrey Bartenev.

In a more muted style, yet still colourful in its own way, are the many stories about scientific frauds presented in the exhibition *Unbelievable – Scientific fraud and forgeries*. Here it became apparent that even researchers and journalists from time to time will do and write anything at all to promote their case.

*International Authors' Stage* continues to be one of the flagships of the Department of Cultural Activities. The Stage attracts a large number of people and among the many authors, who were introduced in 2012, were Linn Ullmann, Orhan Pamuk, Jan Guillou, Isabel Allende, Hans Magnus Enzenberger, Richard Ford, Jennifer Egan, Tom Rachman as well as a number of lesser known, but important authors who had caused a stir in international literature during 2012. Once again the Stage attracted a large public, which meant full houses and big crowds in the Diamond Information when the authors were signing their books.

On the concert front two of Danish musical life's great contemporary artists: composers Per Nørgård and Pelle Gudmundsen-Holmgreen both celebrated their 80th birthday, each having his portrait concert with *Diamond Ensemble* and *London Sinfonietta & Theatre of Voices* respectively, memorable evenings in the Queen's Hall. Three 'After Work concerts' with *Trio con Brio* were likewise sold out. After Work concerts have come to stay.

*The National Museum of Photography* presented a number of very different exhibitions in 2012. One of them featured one of the early frontrunners of photography, the famous photographer Edward Steichen (1879-1973), who has been of enormous importance to later generations of photographers, but also exhibitions of Adam Jeppesen's (1978-)

melancholic landscapes, John R. Johnsen's (1945-) ballet photographs and American Lee Friedlander's (1934-) evocative portrait of modern USA as viewed from inside a car, drew many visitors to The Royal Library.

*Museum of Danish Cartoon Art* showed drawings by Ellen Gabriel (1910-1990), Hans Lollesgaard (1923-93), Otto Nielsen (1916-2000) and Anne Grete Anshelm (1921-81) and well as the exhibition *Nazism – portrayed by cartoonists*.

The culture network *Students Only!*, which has about 7,500 members, offers exclusive events for students in higher education in Copenhagen. The most highly profiled event without doubt was when the American foreign minister, Hilary Clinton, on 31. May 2012 generously shared her knowledge, experiences and views with a packed-out audience in the Queen's Hall.

### Research

September 2012 saw the publication of *Werner Best's correspondence with Auswärtiges Amt and other German documents concerning the occupation of Denmark 1942-1945*, which the department's staff under the guidance of director of research, John T. Lauridsen, Dr. Phil. have been working on for ten years. This is a source edition in ten volumes of just over 5,000 pages, containing 2,900 documents which have been collected from archives all over Europe.

When the previous research plan expired by the end of 2011, work immediately started in 2012 on a revised research plan for the period 2012-15; a plan that lists no less than 104 research projects within the institution's action lines, which are:

*The humanistic subject areas* with specific emphasis on research related to:

- Book-, library-, literature- and learning history
- History of music and stage science
- Danish history, with special focus on biography and annotated source editions
- Danish photographic history and historical cartography
- Cultural studies.

And

*Preservation of physical and digital collections* with specific emphasis on research related to preservation of paper, photographs, book bindings and bit streams, including the necessary processes for securing and mediating the collections.

### Organisation

The National Library's area includes the following departments:

- Department of Legal Deposit (until 31. December 2012)
- Catalogue Department (until 31. December 2012)
- Manuscript Department (until 31. December 2012)
- Department of Maps, Prints and Photographs (until 31. December 2012)
- Department of Music and Theatre (until 31. December 2012)
- Oriental and Judaica Collections (until 31. December 2012)
- Danish Folklore Archives (until 31. December 2012)
- Department of Cultural Activities
- Department of Preservation
- Department of Digital Preservation
- Department of Research

Copenhagen University Library includes the following units:

- Copenhagen University Library City

- Copenhagen University Library North, four departments: Stack Department, Joint function for library systems, Process Department and Public Department/Nørre Allé
- Copenhagen University Library South

The shared functions are organised within:

- Digital Infrastructure and Service
- Department of Administration
- Technical Department
- Department of Security



# SKATTE I DET KONGELIGE BIBLIOTEK SCENESAT AF ANDREY BARTENEV



## DET KONGELIGE BIBLIOTEK

DEN SORTE DIAMANT · SØREN KIERKEGAARDS PLADS · KØBENHAVN · WWW.KB.DK  
Udstillingen vises i Det Kongelige Biblioteks Montanasal i Åben fra 9. maj 2012, mandag-lørdag 10-19. Fri entré.  
Ladningen er støttet af Montanasal og Copenhagen Marmott Hotel. Plakatillustration: Andrey Bartenev. Grafisk design: Klart.

THE ROYAL LIBRARY